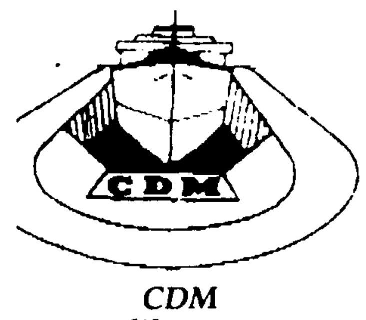

CDM
...dilemma...

110E JAARGANG — NO.: 169 ZATERDAG 7 AUGUSTUS 1993

AMIGOE

Prèke

Stormachtig ontbijt op B(r)et

VN: Alleen wij geven opdracht tot actie in Bosnië

Verzet groeit tegen bombarderen door NAVO

NEW YORK/ROME - Alleen VN-secretaris-generaal Boutros Boutros - Ghali beslist over eventuele luchtacties in Bosnië, zo verklaarde VN-woordvoerder Ahmed Fawzi vrijdagavond met nadruk in New York. Fawzi reageerde op een uitspraak van de Amerikaanse onderminister van Buitenlandse zaken, Stephen Oxman, dat de beslissing wordt genomen door de VS en hun NAVO-bondgenoten. Overigens neemt het verzet tegen de eventuele luchtaanvallen van de NAVO in omvang toe.

Op de Noorditaliaanse luchtmachtbasis Aviano verklaarde VS-minister van Buitenlandse zaken Warren Christopher tezelfdertijd dat de "NAVO bereid is om met onze vliegtuigen" in te grijpen om de Bosnische Serviërs te dwingen de belegering van Sarajevo op te geven. "Maar ik ben er zeker van dat de Serviërs wat wij op het ogenblik doen zeer ernstig nemen", aldus de minister na een gesprek met NAVO-secretaris-generaal Manfred Worner op de basis. Een beslissing over eventuele luchtaanvallen op Servische stellingen zal echter niet voor de NAVO-bijenkomst van maandag in Brussel worden genomen, voegde hij daaraan toe.

OVERGAVE HEUVELS

Ondertussen overlegde generaal Ratko Mladic van het leger van de Bosnische Serviërs vrijdag met de moslimcommandant Rasim Delic over de overgave van de Igman- en Bjelasnica-berg aan de Verenigde Naties, maar zij konden niet tot een akkoord komen. De Bosnische Serviërs veroverden begin deze week de voor Sarajevo strategische bergen en beloofden woensdag ze te willen opgeven. De Bosnische president Alija Izetbegovic verklaarde meerdere malen slechts naar de onderhandelingstafel in Gevene te willen terugkeren als de Serviërs van de bergen verdwenen zijn. Het overleg over beide bergtoppen en het vrijmaken van de aanvoerroutes voor humanitaire hulpverlening naar Sarajevo wordt zondag onder VN-bemiddeling voortgezet.

De oppositie tegen mogelijke luchtacties van de NAVO op Servische stellingen in Bosnië groeit. De internationale bemiddelaars David Owen (EG) en Thorvald Stoltenberg (VN) en de commandant van de VN-troepen in Bosnië, generaal Francis Briguemont, spraken zich vrijdag tegen de luchtacties uit. UNHCR, het Hoge commissariaat voor de vluchtelingen, is bevreesd dat de humanitaire hulpverlening erdoor in gevaar komt. En Denemarken en Roemenie reageerden eveneens negatief op de NAVO-plannen. Volgens generaal Briquemont zouden beschietingen door NAVO-vliegtuigen de situatie op de grond voor de VN-vredesmacht nog moeilijker maken, zei hij. "het is een belangrijke kopzorg voor me", zo zei briquemont, "omdat we bezig zijn met een vredesoperatie in een gebied dat nooit vrede heeft gekend. Het is gemakkelijker dreigementen te uiten dan ze uit te voeren."

IN WIELEN

De commandanten van de VN-vredesmacht hebben zich steeds kritisch uitgelaten over mogelijk militair ingrijpen uit angst voor Servische wraakacties tegen "Blauwhelmen" op de grond. Om dezelfde reden stellen landen als Canada, Groot-Brittannie, Frankrijk en Spanje zich terughoudend op wat betreft de bombardementen.

Bemiddelaar David Owen zei in Geneve dat de dreigementen om te bombarderen de vredesgesprekken, die maandag worden hervat, in de wielen rijden. Er wordt nu alleen nog maar gesproken over de luchtacties, aldus Owen, die verder verklaarde dat in het afgelopen jaar de dialoog tussen de strijdende partijen vlotter verliep.

Roemenie en denmarken sloten zich vrijdag aan bij de tegenstanders van mogelijke bomardementen op Servische stellingen. "Militaire kracht kan geen oplossing bieden", zei president Ion Iliescu. De Deense minister van Buitenlandse zaken, Niels Helvig Petersen, sprak zich in interviews in soortgelijke bewoordingen uit.

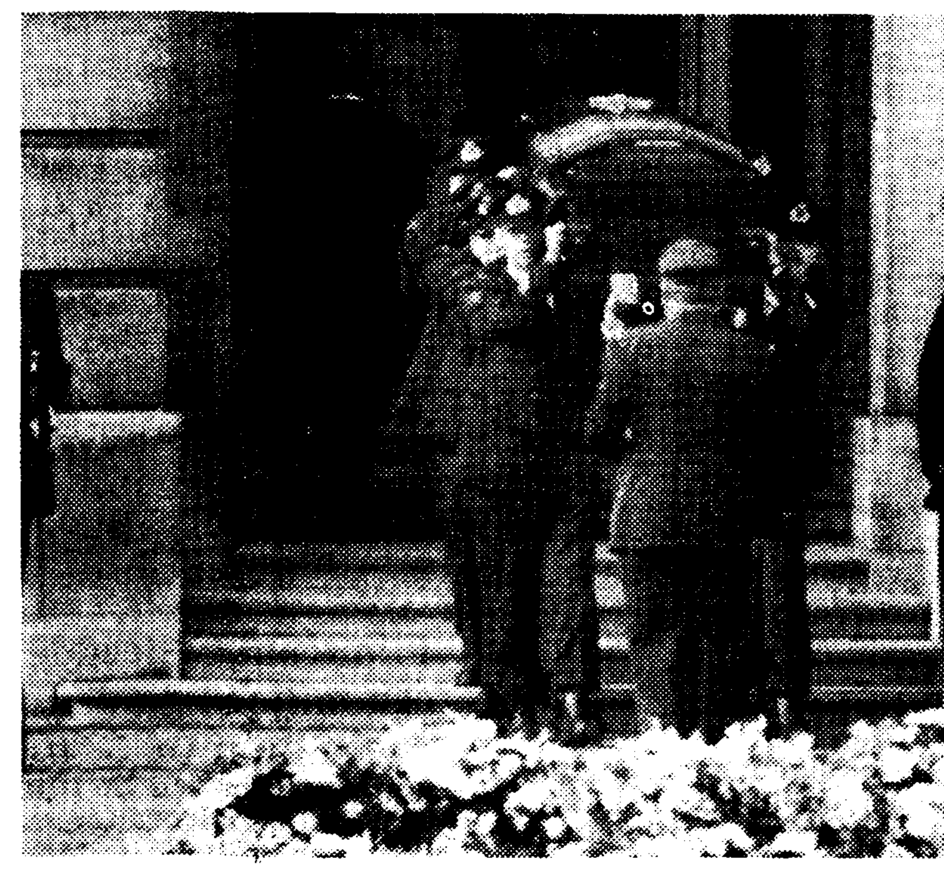
ATHENE HELPT

De Griekse premier Constantin Mitsotakis sprak vrijdag in Belgrado met de Servische president Slobodan Milosevic in een poging het vredesoverleg in Geneve nieuw leven in te blazen. Mitsotakis, die zijn bemiddelingspoging ondernam op verzoek van de internationale bemiddelaars Owen en Stoltenberg, onderstreepte de "produktieve rol" van Griekenland om naar een vreedzame oplossing voor het conflict in Bosnië te zoeken.

De "Unie van republieken van Bosnië en Herzegowina" waarover de strijdende partijen op 29 juli een voorlopig akoord bereikten, zal een gezamenlijk parlement en presidium krijgen, maar geen legers. Dat blijkt uit de documenten over de nieuwe grondwet die vrijdag in Geneve bekend werden gemaakt. De grondwet voor de unie, die uit drie staten zal bestaan, voorziet ook in uitgebreide mechanismen voor de naleving van de mensenrechten. Een ombudsman en een speciale rechtbank op het gebied van de mensenrechten moeten er op toezien dat dat ook daadwerkelijk gebeurt.

De Verenigde Naties zeiden vrijdag dat ze van plan zijn om de belangrijke aanvoerroute voor hulp over land naar het midden van Bosnië weer te openen. De route is geblokkeerd als gevolg van een offensief van moslims op stellingen van de Kroaten. Daarnaast verhinderen Kroatische troepen bij de zuidoostelijke stad Mostar al bijna twee maanden de aanvoer van hulp naar het midden van Bosnië. Door de blokkade zitten onder meer zes tankwagens vast met brandstof voor het ziekenhuis van Sarajevo.

Generaal Briquemont vroeg opnieuw om extra troepen om de cruciale weg open te kunnen houden. Circa 2,2 miljoen mensen zijn mogelijk de komende winter afhankelijk van een verbeterde aanvoer van hulpgoederen. "De mensen in Bosnië-Herzegowina hebben al een jaar lang moeten lijden. Ze staan nu voor een tweede winter met nog minder middelen", aldus Briquemont.

■ BRUSSEL - Officieren van de Medische troepen van de Belgische strijdkrachten droegen de kist met het stoffelijk overschot van koning Boudewijn uit het Koninklijk paleis naar de katedrale kerk van Brussel. Kardinaal Danneels vergeleek tijdens de misviering koning Boudewijn met koning David uit de bijbel.
(AFP-satellietfoto)

Vrouw leidt Japans parlement

■ TOKYO - Voor het eerst heeft Japan een vrouw als voorzitter van het parlement: Takako Doi. De Japanners moeten aan vele nieuwe dingen wennen: onder meer ook aan het feit dat de Liberaal-democratische parij voortaan in de oppositie zit.
(AFP-satellietfoto)

Ter beteugeling geweld

Kerkelijke leiders Z-Afrika dringen aan op vredesmacht

JOHANNESBURG - Kerkelijke leiders in Zuid-Afrika dringen erop aan dat er zo snel mogelijk een vredesmacht van de diverse partijen wordt gevormd voor de beteugeling van het geweld in de zwarte woonoorden.

"Het uitstel (van de vorming van zo'n vredesmacht) is onaanvaardbaar voor ons", zei secretaris-generaal Frank Chikane van de Raad van Kerken (SACC) na spoedoverleg van de kerkelijke leiders in Johannesburg. De kerkelijke leiders roepen de politie op "de gemeenschap inspraak te geven in al haar beslissingen en acties", zodat de Zuid-Afrikanen "de politie kunnen helpen" en haar legitimiteit wordt vergroot.

Als de partijen in Zuid-Afrika er niet in slagen een vredesmacht op te richten, moet een internationale vredesmacht komen, aldus de kerkelijke leiders. Maar zij bleven even vaag als de Raad van Kerken (SACC), die al sinds meer dan een jaar voor zo'n vredesmacht pleit.

De kerkelijke leiders dringen er bij president F.W. de klerk op aan het parlement in spoedzitting bijeen te roepen om de uitvoerende raad in te stellen die als overgangsregering tot de verkiezingen van 27 april 1994 fungeert.

Sjevardnadze waarschuwt voor burgeroorlog:

VN-waarnemers naar Georgië

TBILISI - De Verenigde Naties sturen met spoed tien militaire waarnemers naar de voormalige Sovjetrepubliek Georgie. Dat heeft de VN-Veiligheidsraad vrijdagavond in New York unaniem besloten.

Het is de eerste keer dat de VN militaire waarnemers inzetten op het gebied van de voormalige Sovjetunie. De leiders van Georgie en Rusland hadden aangedrongen op de waarnemers, evenals de secretaris-generaal van de VN, Boutros Boutros-Ghali. Het VN-team moet de naleving controleren van een pril bestand tussen de Georgische regering en Abchazische opstandelingen. Het mandaat van het team geldt voorlopig voor drie maanden. Mocht het daarna nog nodig zijn, dan zal de groep van tien man opgaan in een 'zwaardere' VN-waarnemersmissie.

Eerder vrijdag was de regering van Georgie afgetreden. Het Georgische staatshoofd, Edoeard Sjevardnadze, volgde de vertrokken premier Tengiz Sigoeaop. Sjevardnadze wil een noodbestuur instellen om een burgeroorlog te voorkomen in de Kaukasische republiek, die geteisterd wordt door de opstand in Abchazie en een economische crisis. Georgie,. ooit een van de rijkste republieken van de SU, gaat gebukt onder een zware economische crisis. Dit is mede te wijten aan twaalf maanden oorlog. Bij de gevechten in Abchazie, dat zich een jaar geleden onafhankelijk verklaarde, zijn inmiddels ongeveer tweeduizend doden gevallen.

Het parlement gaf Sjevardnadze twee weken de tijd om een nieuwe regering samen te stellen. Zijn voorganger Sigoea besloot af te treden nadat de afgevaardigden tot tweemaal toe zijn bezuinigingsplannen hadden afgekeurd. Volgens Sjevardnadze wilde Sigoea zo voorkomen dat de confrontatie tussen regering en parlement verder opliep.

"De strijd in Georgië kan het begin zijn van een burgeroorlog", zo waarschuwde Sjevardnadze het parlement in een emotionele rede die rechtstreeks door de televisie werd uitgezonden. Hij wil voor onbepaalde tijd de noodtoestand instellen: "Ofwel handhaven we de orde en lijkt de staat op een echte staat, ofwel de regering en het parlement worden ontbonden en het staatshoofd stapt op."

De economische chaos werd de afgelopen weken nog verergerd door het Russische besluit oude roebelbiljetten ongeldig te verklaren, waarop Tbilisi ertoe over ging een eigen munt in te voeren.

Clintons begrotingsplan aangenomen

Al Gore's stem geeft weer doorslag in senaat

WASHINGTON - President Bill Clinton kan het gigantische begrotingstekort van de Verenigde Staten gaan aanpakken. De senaat van het parlement is vrijdagnacht in een nek-aan-nek race tussen voor- en tegenstanders uiteindelijk akkoord gegaan met de geplande bezuinigingen en belastingverhogingen. De stem van vice-president Al Gore gaf daarbij de doorslag.

Donderdag had het Huis van afgevaardigden met 218 tegen 216 stemmen al het groene licht gegeven voor het terugdringen van het financieringstekort met bijna vijfhonderd miljard dollar in de komende vijf jaar. Van de honderd senatoren stemden uiteindelijk vijftig voor Clinton. Hoewel de Democraten, de partij van de president, in de senaat over een meerderheid van 56 zetels beschikken, hadden al voor de stemming zes partijleden hun weerstand tegen de voorgestelde bezuinigingen en belastingverhogingen kenbaar gemaakt. Zij stemden met de Republikeinse oppositie (44 zetels) mee, die eveneens een economische recessie vreest door de belastingverhogingen.

Alles bleek afhankelijk van de Democratische senator Bob Kerry, die tot enkele uren voor de stemming bleef twijfelen omdat hij de bezuinigingen niet ver genoeg vindt gaan. Toen maakte hij echter bekend voor de president te zullen gaan stemmen, wat hij dan ook deed. Met een patstelling van vijftig tegen vijftig kon vice-president Al Gore als voorzitter van de senaat definitief de knoop doorhakken.

Het plan voorziet in bezuinigingen van in totaal 255 miljard dollar en belastingverhogingen voor onder andere benzine en de hogere inkomens, die bij elkaar 241 miljard dollar moeten opleveren. De hogere belastingen treffen vooral de 1,2 procent van de Amerikanen die meer verdienen dan 200.000 dollar per jaar. De bezuinigingen op overheidsuitgaven gelden voornamelijk voor de sociale sector en Defensie.

Stormuitzending Hoyer I en II

WILLEMSTAD — Radio Hoyer I en II blijven vannacht in de lucht om de luisteraars op de hoogte te houden over de komst en het verloop van de storm Bret. Hoyer leverde deze service ook toen de storm Joan in 1988 langs de Benedenwinden raasde en kreeg daarop veel positieve reacties.

Radio Hoyer I (papiamentstalig) is te beluisteren op AM (1010 kHz) en FM (101.9 mHz). Hoyer II (in het Nederlands) is te vinden op AM (1500 kHz) en FM (105.1 mHz). Hoyer II zal behoeve van toeristen vanavond en vannacht ook informatie in het Engels verstrekken.

Vanaf 19.00 uur vanavond zal op elk heel uur het laatste nieuws worden gegeven over de naderende storm. Als de actualiteit daarom vraagt, zal het programma worden onderbroken voor het laatste nieuws.

Luisteraars wordt aangeraden de batterijen in hun radio's te controleren voor het geval de stroomvoorziening als gevolg van het slechte weer uitvalt.

Na week pendelen en overleg plegen

Midden Oosten-koerier Christopher 'bemoedigd'

DAMASCUS - Meer dan het "weer op de rails brengen" van het vredesoverleg in het Midden-Oosten heeft de Amerikaanse minister van Buitenlandse zaken Warren Christopher in een pendelmissie van een week langs Egypte, Israël, Libanon, Syrië en Jordanie niet weten te bereiken. Aan het eind van zijn toernee zei hij vrijdag in Damascus "bemoedigd" te zijn door het overleg aldaar. Wel zijn er nog "tal van obstakels" op de weg naar vrede.

Voordat hij donderdag voor de tweede keer naar Syrië vertrok, zei Christopher tegen journalisten dat hij er deze week niet in is geslaagd een doorbraak te forceren in de vastzittende vredesbesprekingen in het Midden-Oosten. Wel is het hem naar zijn zeggen gelukt het onderhandelingsproces als zodanig te redden. "Ik zal nu de co-voorzitter van de besprekingen, Rusland, raadplegen om een geschikte datum voor een elfde reeks afzonderlijke besprekingen van Israël met de Arabische landen en de Palestijnen te bepalen". De tiende ronde van het overleg eindigde op 1 juli in Washington zonder concreet resultaat.

De afgelopen week bracht Christopher als een soort postbode boodschappen over tussen de leiders van Israël en Syrië. De twee landen blijven vooral verdeeld over de Golan-hoogvlakte, een strategisch gelegen plateau dat Syrië in 1967 aan Israël verloor.

Veel doden in Japan door talrijk aardverschuivingen

TOKYO - Talrijke aardverschuivingen in de nacht van vrijdag op zaterdag in het zuidwesten van Japan hebben mogelijk aan ongeveer honderd mensen het leven gekost.

De autoriteiten van de stad Kagoshima op het eiland Kyushu borgen inmiddels 21 doden. Rond tachtig personen zijn nog vermist. Wolkbreuken brachten talrijke berghellingen aan het schuiven. In Kagoshima raakten onder meer een ziekenhuis en twee treinen bedolven onder de aardmassa's. In de puinhopen van het ziekenhuis zijn nog minstens twintig personen ingesloten. Meerdere auto's verdwenen met de inzittenden in zee. Volgens de meteorologische dienst viel in vier uur 206 millimeter regen.

Castro in gesprek met kleinzoon van Bolivia's president

■ LA PAZ - Fidel Castro in gesprek met een kleinzoon van de nieuwe Boliviaanse president Gonzalo Sanchez de Lozada (links) en zijn echtgenote Ximene de Sanchez. Die kleinzoon zit overigens op de schouders van de Colombiaanse president Cesar Gaviria. De beide andere mannen op het bordes zijn niet geïdentificeerd door het persbureau AFP.
(AFP-satellietfoto)

Vermelding Antillen in Jaarboek bewijst:

Mensenrechten volgens Amnesty geen 'ver-van-mijn-bed-show'

WILLEMSTAD — Wie denkt dat de zorg over het respecteren van mensenrechten een ver-van-mijn-bed-show is, heeft afgelopen maand kunnen constateren dat de Antillen en Aruba voor het tweede achtereenvolgende jaar een vermelding kregen in het Jaarboek van Amnesty International. De afdeling Curaçao van Amnesty International roept daarom naast de leden vooral ook belangstellenden van harte op om naar de maandelijkse schrijfavonden te komen, maandag 9 augustus in Habaai en dinsdag 10 augustus in Soto.

De Curaçaose afdeling van Amnesty benadrukt dat iedereen kan deelnemen aan de schrijfacties ten behoeve van de vervolgde mensen voor wie Amnesty zich inzet. Dat kunnen mensen zijn die opgepakt of bedreigd worden, gedood zijn of 'verdwenen' omwille van hun vreedzame overtuiging of omdat zij door hun huidkleur, geslacht, afkomst, taal, geloof of anderszins behoren tot een bepaalde (minderheids)groep.

Ook kan het gaan om gevangenen die geen eerlijk proces of redelijke straf krijgen, gevangenen die mishandeld of gemarteld zijn of daarmee worden bedreigd, of terdoodveroordeelden. Bij de voor augustus door Amnesty geselecteerde 'gevallen' zijn zelfs vrouwen en kinderen.

Zo behoorden de Armeense zusjes Liana (9) en Oeljana (10) Barsegja met hun broer, moeder en grootmoeder tot een groep van veertig burgers die op 10 april 1992 in het dorp Maraga in de omstreden enclave Karabach werden gevangengenomen door Azerbajdzjaanse troepen. Hun drie familieleden kwamen na een maand bij een ruil vrij. De zusjes bleven achter bij een Azerbajdzjaanse familie die met hen een familielid hoopte vrij te krijgen. Er is nu al een jaar niets meer over hun lot vernomen.

De enclave Nagorno-Karabach in Azerbajdzjan wordt overwegend bewoond door Armeniërs. De strijd tussen de twee ethnische groepen eiste sinds 1988 duizenden burgerlevens. Gijzelingen zijn een gangbare methoden geworden om geld, brandstof of de vrijlating van andere gijzelaars af te dwingen.

Mensenhandel is in strijd met de Geneefse Conventies van 1949. Amnesty heeft er bij alle partijen al herhaaldelijk op aangedrongen om met dergelijke praktijken te stoppen.

De 24-jarige Zahra Muhammad Abd al-Khaliq werd veroordeeld wegens collaboratie met de Iraakse autoriteiten tijdens de bezetting van dat land. De van afkomst Jordaanse vrouw zit een straf van tien jaar uit in de centrale gevangenis van Koeweit. Omdat ze niet werd aangeklaagd wegens het gebruiken van geweld of het pleiten daarvoor, beschouwt Amnesty haar als gewetensgevangene.

Zahra was secretaresse bij de Koeweitse krant *al-Qabas* toen die tijdens de bezetting door de militaire autoriteiten een verschijningsverbod kreeg opgelegd en werd vervangen door de door Irak gecontroleerde krant *al-Nida*. Voor de rechtbank verklaarde zij dat zij aanvankelijk had geweigerd voor deze krant te werken. De Iraakse militaire politie zocht haar echter thuis op, nam haar paspoort in beslag en zette haar onder druk om toch voor *al-Nida* te werken. Dat deed zij.

In april 1991, toen de regering van Koeweit weer aan het bewind was, werden zij en veertien andere krantemensen gearresteerd. Zahra zegt dat ze tijdens haar hechtenis is bedreigd en niet met haar advocaat mocht spreken. De rechtbank veroordeelde zes collaborateurs tot de doodstraf, die later werd omgezet in levenslang. De anderen kregen celstraffen van tien jaar.

De rechtbank op grond van de staat van beleg hield in mei en juni 1991 zitting en veroordeelde in totaal 101 mensen wegens collaboratie in processen die duidelijk oneerlijk waren. Advocaten mochten niet met hun cliënten spreken en mochten getuigen à charge geen kruisverhoor afnemen. Sommigen werden veroordeeld op basis van bekentenissen die onder marteling waren verkregen. Niemand mocht in beroep gaan.

De volgende informatie- en schrijfbijeenkomst van de afdeling Curaçao van Amnesty International is op maandagavond 9 augustus om 20:00 uur in landhuis Habaai. Dinsdagavond 10 augustus om 20:00 uur is er een bijeenkomst in Kas di Orashon te Soto. Alle belangstellenden zijn van harte welkom.

Vuurwapens inleveren

WILLEMSTAD — Het Hoofd van Politie maakt bekend dat een ieder, die zonder in bezit te zijn van een geldige vergunning, beschikt over een vuurwapen en/of munitie deze vóór 21 augustus 1993 aan een van de politiewachten kan afgeven.

Aan deze vrijwillige afgifte zullen geen strafrechtelijke consequenties verbonden zijn.

De gezaghebber maakt dit bekend in verband met de bestrijding van de illegale vuurwapenhandel en het verboden vuurwapenbezit.

Wie geen gehoor geeft aan de oproep en na 21 augustus in het bezit blijft van illegale wapens en/of munitie, zal worden vervolgd zoals vermeld in de Vuurwapenverordening. En dat houdt mogelijk inverzekeringstelling in.

Filmteam besteedde een miljoen gulden

WILLEMSTAD — Het opnameteam van de film Curaçao spendeerde ongeveer een miljoen gulden lokaal. Dat zegt het toerismebureau.

Het gaat om hotelkosten, betaling van lokale 'crew' en figuranten, huur van atributen en panden, extra's en ook vliegtickets, gehuurde auto's en tax-free-inkopen. Het toerismebureau zegt ongeveer 5000 gulden uitgegeven te hebben tijdens de besprekingen om de filmers naar het eiland te krijgen. De totale filmkosten worden volgens filmmakers-zijde geschat op zeven miljoen dollar. De Amerikaanse initiatiefnemers zouden onder de indruk zijn van de mogelijkheden die Curaçao aanbood. De red-tape zou meegevallen zijn.

Het toerismebureau overweegt volgend jaar deel te nemen aan een Amerikaanse *location-expo*. Op deze beurs presenteren gebieden zich bij de filmindustrie als ideaal opname-gebied. Een aantal eilanden in de regio zou de filmsector reeds opgenomen hebben in de totaal-planning voor de promotie van het eigen toeristisch produkt.

Premier breekt enkel

WILLEMSTAD — De minister-president van de Nederlandse Antillen, Maria Liberia-Peters, is gisteren met een fractuur aan haar enkel in het Sint Elizabeth Hospitaal opgenomen.

Volgens een mededeling van de regeringsvoorlichtingsdienst moet zij geopereerd worden. Daarna zal zij nog enkele dagen in het ziekenhuis blijven.

OPINIE

door **Ronny Rens Sr.**

NORMEN EN WAARDEN. Eenieder heeft daar zijn eigen interpretatie over. Zoals die vrouw aan wie de rechter vroeg of ze niet had gemerkt, dat de terecht staande zakkenroller zijn hand in haar brassiere had gestopt om haar te beroven. Haar antwoord: "Natuurlijk merkte ik dat maar ik dacht dat hij goede bedoelingen had". Dan was er ook nog de Amerikaanse oudpresident Lyndon Johnson die meende dat een Amerikaan die niet elke dag vlees kan eten, als arm moet worden bestempeld. In Brazilië zijn armen al blij als ze dagelijks over een bordje droge rijst kunnen beschikken.

Als mens hebben we een beperkte vrijheid om waarden en normen vast te stellen. De meeste normen en waarden staan echter niet ter discussie. Elke burger, arm of rijk, hoog en laag, weet dat hij zich andermans goed niet mag toeeigenen noch mag roven en zeker niet kan doden. We weten ook bliksemsgoed dat er geen afval op de openbare weg mag worden geworpen en dat het verkeerd is schuttingtaal in het openbaar te bezigen. Dit zijn normen waar een in de bustehouder getaste vrouw noch een Amerikaanse president hun eigen interpretatie aan kunnen geven. Het zijn wetsregels, fatsoensnormen, beschavingseisen, die voor iedereen gelden.

Hoe komt het nu dat de normen en waarden zo sterk in verval zijn geraakt? Ten eerste zullen een aantal burgers, ongeacht in welk land zij wonen, steeds weer trachten zich te begeven in dat grijze gebied waar legaliteit en illegaliteit moeilijk te onderscheiden zijn. Maar bovenal zal de burger zich laten leiden door de voorbeelden die hem worden gegeven, door zijn leiders, op welk gebied dan ook en op welk niveau dan ook.

Als bij de voetbalclub bekend wordt dat de voorzitter een aantal bijvrouwen erop na houdt, zal dat snel als norm gaan gelden voor degenen, die naar de man opzien, conform het gezegde; De welp volgt de oude wolf. Als politici de verdenking op zich laden corrupt te zijn, kan men niet van een inlader op het vliegveld verwachten dat hij zijn handen zal afhouden van de bagage van een ander die hij korte tijd onder zijn hoede heeft.

Hoe sterker ook de sancties zijn en hoe consequenter ze worden toegepast, hoe minder de burger zich ook zal bezondigen. Als hij weet dat hij geschorst wordt als hij te vaak te laat aan het werk komt, zal hij laten dat te doen. Een gebrek aan sancties tegen werknemers die niet plichtsgetrouw genoeg zijn, leidt vaak tot een mentaliteit die negatief overslaat op de rest van het personeel: een slechte gewoonte is dan een norm geworden.

Op Curaçao zijn normen en waarden niet veranderd, ze bestaan nog steeds maar velen onzer houden zich er niet aan. Hierdoor zijn vele vormen van losbandigheid ontstaan die een halt moeten worden toegeroepen.

Om de normen en waarden weer in ere te herstellen is alvast nodig dat de overheid strikte sancties oplegt aan wetsovertreders. Het achterwege blijven van sancties en straffen leidt tot ondermijning en vervaging van normen en regelgeving. Verder zullen onze leiders en chefs, onze voorzitters en bestuursleden, en alle andere die een gezagsdragende functie hebben, moeten uitblinken in het stellen van goede daden en voorbeelden. Maar bovenal moeten wij onszelf corrigeren. Als iemand zegt dat de normen zijn vervaagd, schept hij de indruk zelf een voorbeeldig mens te zijn en anderen van alles de schuld te geven. Als elk van ons de wetten, normen, waarden en regels op de voet volgen, zal veel verbeteren dat de in de loop der achterliggende jaren compleet mis is gegaan.

EMG: Afgevloeid personeel stroomt terug via subcontractors

"Geen CDM-ontslagen betekent onherroepelijk faillissement"

WILLEMSTAD — Het aanhouden van alle 500 personeelsleden van de Curaçaose Dokmaatschappij, waarvoor subsidies van de overheid nodig zijn, betekent op lange termijn de 'onherroepelijke ondergang van de Dokmaatschappij'.

Dit schrijft general manager G. Schriel naar aanleiding van de uitspraak van de vakbonden Cadmu en Kamara Sindikal 'dat zij geen enkel ontslag zullen accepteren'.

Schriel zegt in zijn reactie dat ontslag van enkele honderden werknemers 'onontkoombaar is vanwege de commerciële realiteit', maar geeft tevens aan dat 'tenminste werkgelegenheid wordt behouden'. Het alternatief van de bonden - aanhouden van alle dokwerkers - noemt hij 'uitstel van executie'.

Het reddingsscenario van de Effective Management Group is erop gericht het bedrijf te behouden, zegt Schriel ten overvloede. "Ons reddingsplan voorziet in continuering van de werkzaamheden. De aanverwante sectoren en toeleveringsbedrijven zullen niet getroffen worden, waardoor een belangrijk deel van de werkgelegenheid blijft bestaan." Daarbij komt dat een groot deel van de ontslagen werknemers via *subcontractors* een nieuwe baan en inkomen zullen vinden.

Al met al meent de general manager dat het voorstel van de bonden voor behoud van volledige werkgelegenheid in wezen veel 'a-socialer' is dan dat van de EMG. Ronald Sluis (Cadmu) en Errol Cova (Kamara Sindikal) hadden beide reddingscenario's van de EMG als 'a-sociaal' betiteld tijdens een persconferentie waarbij een rapport werd gepresenteerd dat de gevolgen van ontslag vanuit sociaal oogpunt belicht.

"Bij continuering van het bedrijf in de huidige formatie is een faillissement op termijn onafwendbaar en zal iedereen afvloeien", luidt de onheilstijding van de general manager van de EMG.

Schriel voegt daaraan toe dat de teruggave van de functie van de EMG aan de grootste aandeelhouder 'zeker geen poging tot chantage' is, zoals de bonden insinueren. "Dat is een beleidsbesluit dat uit fatsoensgronden is genomen om de aandeelhouder de ruimte verschaffen te handelen zoals hem dat goeddunkt." Het zou volgens de EMG 'geen pas geven een groot deel van het personeelsbestand te ontslaan en als directie aan te blijven'.

OM seponeert zaak seksueel misbruik

WILLEMSTAD — Een strafrechtelijke zaak tegen de voorzitter van de Curaçaose Federatie van Werknemers (CFW), door een werkneemster beschuldigd van seksuele intimidatie, is geseponeerd wegens gebrek aan bewijs.

De rechter heeft onlangs ingestemd met het verzoek van de CFW het arbeidscontract van de werkneemster te ontbinden. De vakbondsfederatie moet de vrouw 20.000 gulden genoegdoening betalen als gevolg van de toegezegde contractverbreking.

De Stichting Centro di Dama zegt teleurgesteld te zijn dat de zaak geseponeerd is, maar zeer verheugd met de beslissing van de rechter 'schadevergoeding te betalen'. "Wij hopen op een precedentwerking", aldus de Stichting. Het centrum fungeert al langere tijd als meldpunt voor seksueel misbruik en intimidatie.

In een begeleidend schrijven wijst het centrum op de vele problemen waar een slachtoffer van seksueel misbruik mee te kampen krijgt. Zo zou het uiterst moeilijk zijn harde bewijzen te vergaren, omdat het slachtoffer te maken krijgt met intimidatie. De vrouwenbeweging zegt dat het de eerste keer is dat op Curaçao een geval van seksueel ongewenste intimiteiten tot het OM is doorgedrongen.

De Stichting heeft de bewuste vrouw indertijd uitgeroepen tot 'vrouw van het jaar'.

De werkneemster deed oktober vorig jaar aangifte van seksueel misbruik, die in mei van dat jaar zou hebben plaatsgevonden. Zij zou tot drie maal toe door de voorzitter meegelokt zijn naar een appartement waar hij haar tot seksuele handelingen zou hebben gedwongen.

In zijn verweer legde de voorzitter een verband met de royering van een penningmeester van de CFW, waarmee de vrouw bevriend zou zijn. Volgens de voorzitter van de CFW, Boy Spencer, zou de aangifte een vorm van vergelding zijn voor zijn ontslag.

WILLEMSTAD — De Antilliaanse Bijbelvereniging heeft aan alle jongeren die naar Nederland zijn vertrokken wegen studie een exemplaar van het boek 'Salmonan pa hende di awor' uitgereikt. Het betreft volgens de Bijbelvereniging een *bestseller* op het gebied van religieuze lectuur.

Bestemming Teletongelden: subsidie project FORSA

WILLEMSTAD — De verzamelde serviceclubs organiseerden, naar aanleiding van de vliegramp in de Bijlmer op 4 oktober, vorig jaar een Teleton, die driehonderdduizend gulden opbracht. Het geld werd daarna geplaatst onder het toezicht van het Rode Kruis Nederland, in afwachting van een bestemming. Onlangs is het Rode Kruis akkoord gegaan met een projectvoorstel van de FORSA-Amsterdam.

Volgens de bevindingen van FORSA-Amsterdam blijken met name veel Antilliaanse slachtoffers nog steeds niet goed de weg te vinden naar de hulpverleningsinstanties. In april, een half jaar na de ramp, waren er nog steeds mensen die op geen enkele manier -materieel of immaterieel- waren geholpen, anders dan via vrijwilligers.

FORSA heeft voorgesteld dat uit de Teleton vijftig procent van het opvangproject wordt gefinancierd. Indien de Amsterdamse overheid het project afwijst, zou uit de Teleton ook de resterende vijftig procent kunnen worden aangewend.

Het project bestaat uit het voor een jaar aantrekken van een Antilliaanse of Arubaanse maatschappelijk werkster voor 40 uur per week, het aanstellen van een coördinator voor 16 uur per week en het instellen van een door de FORSA ingestelde Adviescommissie voor zes dagdelen per week. Te zamen met de overheadkosten is hiermee 113.000 gulden gemoeid. Daarnaast staat op de begroting nog een pro memoriepost opgenomen ten behoeve van het instellen van een voorzieningenfonds ten behoeve van de inrichting of toerusting van de slachtoffers.

Het aantal Antilliaanse huishoudens dat door de ramp werd getroffen bedraagt ongeveer veertig; zij hebben een familielid verloren en/of hebben moeten verhuizen. Het gaat om zo'n 250 personen, waarvan ongeveer de helft minderjarig. Sommigen kampen met psychische problemen. Een aantal denkt over het plegen van zelfmoord. Anderen vertonen slaap- en concentratieproblemen, terwijl ook vaak de relatie ouder/kind verstoord is. Degenen die hebben moeten verhuizen, dreigen geïsoleerd te raken omdat zij hun sociale netwerk kwijt zijn.

Omdat de Antilliaanse en Arubaanse slachtoffers moeilijk de weg vinden naar de reguliere hulpverlening, moeten zij het komende jaar daarbij worden geholpen, stelt de FORSA.

Of hiermee alle gelden van de Teleton (drie ton) zijn aangewend, wordt uit het persbericht niet duidelijk.

Stormadviezen

WILLEMSTAD — Om de gevolgen van tropische storm Bret tot een minimum te beperken, wordt het publiek aangeraden voorzorgsmaatregelen te treffen.

Voor de storm:
* Verwijder alle losse voorwerpen rond het huis (ook plantenpotten) en/of maak deze goed vast. Denk ook aan de sushitonnen en de dakbevestiging
* Sluit ramen en deuren stevig, desnoods door middel van dichttimmeren, en plak grote oppervlaktes glas af
* Vul een aantal flessen met drinkwater
* Sla voldoende batterijen voor uw draagbare radio en zaklantaarn in
* Houdt rekening met stroomuitval: vul olielampen bij en haal wat kaarsen in huis
* Houdt een EHBO-setje bij de hand
* Sluit huisdieren op een veilige plaats op
* Laat electriteitssnoeren niet los over de grond liggen, ze kunnen nat worden en kortsluiting veroorzaken. Trek electrische apparaten uit het stopcontact

Tijdens de storm:
* Zet de radio en/of televisie aan, voor het volgen van aanwijzingen van de autoriteiten
* Blijf binnen
* Blijf uit de buurt van ramen
* In geval van nood: bel de politie of de brandweer via telefoonnummer 114

Princess Beach lid van RCI

WILLEMSTAD — Volgende week woensdag zal Holly J. Faillace de 'Affiliation Plaque' van Resort Condominium International (RCI) uitreiken aan het Princess Beach Resort & Casino uitreiken.

Het Princess Beach hotel is officieel lid geworden van deze organisatie, die uitwisseling van condominiums over de hele wereld verzorgt.

Ter gelegenheid van de uitreiking zal 11 augustus van 18.00 tot 20.00 uur een cocktail-party worden gehouden.

Storm krachtiger dan Joan, maar geen orkaan

Bret vannacht naar ABC-eilanden

WILLEMSTAD — De tropische storm Bret zal zondagnacht/ochtend over de noordkust van Venezuela en vlak langs Curaçao, Bonaire en Aruba trekken. Hoewel het niet waarschijnlijk is dat Bret nog zal uitgroeien tot orkaankracht is de storm wel krachtiger dan Joan in 1988. Dit blijkt uit berichten van het "Hurricane center" in Miami en de Meteorologische Dienst te Mahuma. Inmiddels is een 'tropische stormwaarschuwing' officieel van kracht geworden. De autoriteiten vergaderden vanmorgen over de te nemen stappen.

In de loop van vanmorgen werd steeds aannemelijker dat de ABC-eilanden inderdaad geraakt gaan worden door Bret. Gisteren heerste nog de verwachting dat de komende 24 uur de storm zich zal ontwikkelen tot een kleine orkaan met snelheden van 70 knopen per uur, maar dat leek meteoroloog Henry Beeker van de Meteo te Mahuma vanmorgen niet langer aannemelijk. Met welke kracht de storm de eilanden dan wel zal passeren, was vanmorgen nog niet zeker. De storm beweegt zich met een voorwaartse snelheid van 21 mijl per uur (33 km/u) voort in westelijke richting. De verwachting is dat deze koers zal worden aangehouden en dat in de loop van de komende nacht de ABC-eilanden zullen worden bereikt.

Volgens het "Hurricane center" in Miami zal, zoals het er nu naar uitziet, Bret niet pal over de drie eilanden razen maar iets ten zuiden ervan. Dat zal volgens het centrum gepaard gaan met zware windstoten, hevige regenval en hoge golven.

Op Curaçao en Aruba zijn officiële stormwaarschuwingen uitgegaan. Op Aruba kwam gisteren de calamiteiten-commissie bijeen onder voorzitterschap van Roland Peterson en die had contact met verschillende instanties en diensten. Op Curaçao gebeurde hetzelfde, onder voorzitterschap van gezaghebber Wilsoe. Hij heeft voor het eiland gisteren al het rampenplan in werking gesteld. Dat betekent dat de brandweer, de nutsbedrijven en het havenbedrijf opdracht hebben gekregen voorzorgsmaatregelen te nemen om eventuele calamiteiten het hoofd te kunnen bieden en mogelijke schade tot een minumum te beperken.

Premier Nelson Oduber en Peterson deden via de televisie een beroep op de bevolking niet in paniek te raken, maar wel de aanwijzingen via radio en televisie op te volgen. De meteorologische dienst op Curaçao heeft het publiek ook aangeraden via radio en televisie de storm in de gaten te houden. Radio Hoyer zal vannacht in de lucht blijven om het publiek van de situatie op de hoogte te houden. In verband met de storm wordt het programma van de "weather channel" via de Curaçaose kabeltelevisie uitgezonden.

TRINIDAD/TOBAGO

Rond zeven uur vanmorgen trok de storm over het noordelijk deel van Trinidad en het zuidelijk deel van Tobago met snelheden van 50 mijl per uur. Dat ging gepaard met veel regen. Volgens R. Palad van de seismologische afdeling van de Universiteit van de West-Indies te Trinidad, valt de schade erg mee. "Alleen wat daken en bomen zijn gesneuveld, vooral op Tobago. Het grootste deel van het land heeft water en stroom, hoewel niet op volle sterkte. Er zijn voorzover bekend geen slachtoffers. Overigens wisten we pas vannacht om vier uur dat Bret er aan zou komen. Gisteravond hebben we veel regen en wat onweer gehad, maar nu (negen uur vanmorgen, red.) regent het alleen." Ook nadat de storm voorbij Trinidad/Tobago was getrokken bleef het hard regenen.

Bij windsnelheden van meer dan 63 mijl per uur spreekt men van een orkaan. Om acht uur vanmorgen had Bret in het centrum windsnelheden van 50 mijl per uur (85 km/u), met windstoten tot 60 mijl. Joan (waarvan het centrum niet over de ABC-eilanden trok, maar over Venezuela) kende in 1988 windsnelheden van 75 tot 80 km/u, maar veroorzaakte daarmee al aardig wat overlast. Na de ABC-eilanden groeide Joan uit tot orkaankracht. Sint Maarten, Saba en Sint Eustatius zullen geen hinder ondervinden.

Ontslagtermijn naar zes weken

WILLEMSTAD — De regering is van zins de ontslagwetgeving te wijzigen. Behandeling van een ontslagaanvrage zal aan een kortere tijdslimiet, zijnde zes weken, worden gebonden.

Dat schrijft de Landsoverheid in de memorie van toelichting bij de ontwerp Landsbegroting 1994.

Een ontwerp-landsverordening, die in de verkorting naar zes weken voorziet, is bij de Staten ingediend en zal op korte termijn behandeld worden.

De regering wil de arbeidswetgeving aanpassen aan de veranderende sociaal-economische en maatschappelijke verhoudingen, zo schrijft zij in de memorie van toelichting. Hiertoe is een commissie Herziening Arbeidsovereenkomstenrecht ingesteld, die zich thans buigt over een herziening van het Nederlands Antilliaans Burgerlijk Wetboek wat dit onderdeel aangaat.

COMMENTAAR

Incompetentie

HET BESTUURSCOLLEGE houdt zich sinds de bekendmaking van de crisis bij de Curaçaose Dokmaatschappij angstvallig stil. Gedeputeerde Mendes de Gouveia kondigde, de boot afhoudend, aan dat er een *second opinion* zal worden gevraagd bij de Wereldbank over de malaise in de scheepsreparatiemarkt en er zouden gesprekken met de Centrale Bank en commerciële banken zijn gevoerd. Een besluit laat echter op zich wachten. De vraag is hoe lang de overheid de knoop nog ondoorgehakt kan laten nu de CDM letterlijk van dag tot dag de eindjes aan elkaar moet knopen. Maar nog belangrijker is de kwestie hoe lang een ter zake onkundige overheid nog moet aanblijven als eindverantwoordelijke voor een spilbedrijf van de Curaçaose econ omie.

De laatste tien jaar heeft de overheid bewezen zeer ontvankelijk te zijn voor pressie van de vakbonden. Hoewel de CDM-directie de waarschuwende vinger ophief, ging het Bestuurscollege akkoord met aanzienlijke loonsverhogingen. Dat was misschien zeer terecht als gekeken wordt naar de salarissen die bij het andere spilbedrijf Isla worden betaald, maar of het ook beleidsmatig correct was, is geen vraag meer maar een weet. De overheid lijkt haar gulheid, waarmee zij haar werknemers heeft trachten te sussen, te moeten bezuren met nog meer sociale onrust. Want dat staat Curaçao te wachten als het Bestuurscollege besluit de CDM niet financieel te steunen en er dus ontslagen gaan vallen. De bonden hebben gezegd in dat geval de straat te zullen opgaan met alle sociale gevolgen vandien: onrust, maar ook verslechtering van het imago. Op een momenet waarop de scheepsmarkt toch al op haar gat ligt, zou dat wel eens de definitieve doodklap kunnen betekenen voor de Dokmaatschappij.

Nu bij de eilandsbestuurders het besef begint te dagen dat het runnen van een bedrijf andere kwaliteiten vergt dan het bestieren van een overheidsdienst, getuige het voornemen de macht van de president-commissaris bij de overheids n.v.'s in te dammen, is het wellicht niet onverstandig die lijn door te trekken en het initiatief van de Landsoverheid te volgen. Deze deed afstand van haar medezeggenschap als aandeelhouder door haar Dokaandelen te certificeren. Wel de lusten, niet de lasten. Een andere optie blijft open: privatisering. Hoewel in deze tijd van malaise weinig scheepswerven zullen staan te dringen om een zieltogend bedrijf met 'lastige' werknemers over te nemen.

Dovale: "twintig van de 25 minuten gingen over Curaçao"

WILLEMSTAD — Volgens bronnen die Rudy Dovale niet wil onthullen is in de Amerikaanse senaat van de 25 minuten aan spreektijd over sluiting van Amerikaanse consulaten, twintig minuten gepraat over de Curaçaose vestiging.

Dovale zegt te zullen uitzoeken waarom precies besloten is dat het hier gevestigde consulaat open mag blijven. Naar verluidt zouden met name de senatoren Dodd, Clayborn Pell en Jesse Helms fel gegeerd hebben tegen het voornemen van het State Department. De laatste twee politici zouden genoemd zijn in lokale advertenties als personen aan wie protestbrieven gericht konden worden. Dovale is er nog niet uit, maar meent dat het State Department tot inkeer is gekomen door de hoeveelheid brieven. "Het kan ook zijn dat men zich realiseerde dat Curaçao in economisch en financieel opzicht het op een na belangrijkse Caribische eiland is. Of dat men besefde dat de DEA-post ook dicht ging. Of misschien heeft de Amerikaanse marine wel geprotesteerd. Of de consulaten van Caracas en Barbados omdat ze denken dat ze de extra drukte niet zullen aankunnen", aldus een speculerende Dovale.

Dovale is van lokale politieke zijde geprezen om zijn stuwende kracht bij het in de VS kenbaar maken van het lokale protest tegen sluiting.

Orion traceert ronddolende Tao

■ *WILLEMSTAD — Het patrouillevliegtuig Orion van de marineluctvaartdienst heeft afgelopen donderdag in nauwe samenwerking met de kustwacht van Venezuela de zoekactie naar het motorvaartuig Tao met succes afgesloten. De Tao meldde 2 augustus jongstleden stuurloos rond te drijven op ongeveer 350 kilometer ten oosten van Curaçao. In de middag van 5 augustus werd het ronddolende vaartuig met behulp van radio en radar gevonden. Ook het 'Rescue Center Curaçao' bood assistentie bij de zoekactie.*

CFW: Enorm teleurgesteld

WILLEMSTAD — Hein van Sichem (CFW) is "enorm teleurgesteld" over de beslissing van de minister van Arbeid omtrent de minimumlonen.

Hij is een van de vakbondsmensen achter het ontwerp 'Ban drenta siglo bintiun ku un sueldo minimo komun' waarin de bonden beargumenteerden waarom de minimumlonen wel degelijk versneld naar één minimumloon 1250 gulden per maand moeten. Belangrijke stelling was dat behalve draagkracht van werkgeverszijde ook een minimumbestaansloon en een koopkrachtaanpassing te rechtvaardigen zijn.

Over zijn teleurstelling zegt Van Sichem het volgende. Niet alleen is de verhoging niet met terugwerkende kracht, maar ook op de hoogte van de categorieën valt kritiek te leveren. Door de fasering missen arbeiders in enkele economische sectoren een loonscorrectie. En er is te weinig rekening gehouden met het gegeven dat de minimumlonen sinds 1983 niet geïndexeerd zijn. De koopkracht van de minima is niet hersteld. Bijkomend probleem van gefaseerde verhoging zonder terugwerkende kracht is dat een oplossing moet worden bedacht voor een aantal supermarkten en schoonmaakbedrijven waarvan bekend is dat de werkgevers reeds sinds juli het minimumloon van 925 gulden zijn gaan betalen in plaats van 686 gulden, terwijl nu duidelijk is dat per 1 september 775 gulden het officiële minimum is voor die branches. Aldus van Sichem.

Hij spreekt ook zijn teleurstelling uit over de beslissing dat de bewakers niet in een keer over te plaatsen naar categorie I. Zij krijgen per 1 september minimaal 775 gulden. Van Sichem: "Let wel: deze mensen draaien onregelmatige diensten en ontberen een wachtloperspremie."

De CFW zal zich intern beraden. Dan wordt contact gezocht met de zusterbonden Horecaf en Boneco aangezien zij drieën de meeste minima-verdieners vertegenwoordigen en samen het discussiestuk met voorstellen schreven. Gezamenlijk zullen zij hun positie bepalen en die kenbaar maken bij de bondsleden en bij de minister.

Alle diensten staan klaar voor komst Bret

WILLEMSTAD — Elke drie uur zal door de autoriteiten informatie worden gegeven over tropische storm Bret. De berichten over het waarschijnlijke verloop van de storm luidden kort voor het ter perse gaan van deze editie, dat de effecten van de storm vanaf vannacht vier uur merkbaar zullen worden en dat Bret tegen zeven à acht uur in de ochtend op zijn hevigst zal zijn. Vanaf vanavond is tot nader order een waarschuwing van kracht voor kleine vaartuigen.

Alle activiteiten door de overheid worden gecoördineerd vanuit het Beleidscentrum bij de Meteorologische dienst te Mahuma. Vanmorgen kwamen daar de gezaghebber en de diverse diensthoofden bijeen om de situatie te bespreken. Minister Frank Rozendal, die waarneemt voor premier Liberia die in het ziekenhuis ligt, maakt onderdeel uit van het team. Behalve de hoofden van overheidsdiensten als KAE, Kodela, Setel, DOW (opruimen openbare weg), LVV (in verband met de verschillende dammen), GGD, politie en brandweer, zijn ook de marine en het Rode Kruis ingeschakeld voor bijstand. VKC en SKS zijn eveneens vertegenwoordigd via de politie.

Via de radio deed Rozendal vanmorgen een beroep op de bevolking de kalmte te bewaren en de aanwijzingen van de overheid op te volgen. Gezaghebber Wilsoe gaf aanwijzingen over voorzorgsmaatregelen (zie lijstje 'stormadviezen' elders in deze editie). Eenieder wordt aangeraden tijdens de storm binnen te blijven en pas naar buiten te gaan als de overheid het groene licht geeft. Ook moeten elektrische apparaten worden uitgeschakeld in verband met mogelijke stroomstoringen en de kans op kortsluiting.

Vanmiddag om twee uur worden de diensten zelf nader geïnstrueerd. Veel voorbereidende werkzaamheden, zoals het controleren van kraanwagens van de DOW en dergelijke, zijn gisteren al van start gegaan.

Bret heeft een front met een breedte van ongeveer 300 kilometer. Om elf uur vanmorgen bevond hij zich nabij 10.8 graden Noord en 63.4 graden West (80 kilometer ten zuidoosten van Margarita). Naar verwachting zal het vannacht al flink beginnen te regenen, mogelijk gepaard met onweer. Het hoogtepunt van de storm wordt verwacht tegen zeven uur morgenochtend.

Evenals buitenlanders en daklozen

Duitse homo's doelwit acties van ultrarechts

BERLIJN - De Duitse homoseksuelen slaan alarm. Na buitenlanders en daklozen lijken zij inmiddels de derde doelgroep van rechtsextremistische agressiviteit.

Neo-nazi's beschouwen homo's als makkelijk doelwit, net zoals vele andere minderheden. Geweld tegen homoseksuelen is op zich niet nieuw, maar de laatste drie jaar is er sprake van een ware explosie, vergelijkbaar met de plotselinge uitbarsting van agressie tegen buitenlanders. Sinds de vereniging van de beide Duitslanden is het zogeheten potenrammen geen 'hobby' meer van enkele opgeschoten tieners.

Volgens de Duitse bond van homoseksuelen (BVH) is tussen 1990 en 1992 het aantal gevallen van lichamelijke mishandeling verdubbeld. In Berlijn, waar naar schatting 150.000 mannelijke en vrouwelijke homoseksuelen leven, kreeg de politie vorig jaar tweehonderd meldingen binnen. De groeiende agressie werpt een smet op de nieuwe Duitse hoofdstad, die een naam heeft hoog te houden als 'Schwulenmetropole'.

ARUBA AGENDA

KANTOORUREN AMIGOE
open van 08.30-12.00/14.30-17.30 uur; zaterdag gesloten.

TELEFOON
24333.
Voor spoedgevallen na kantoortijd: 21639, 22316 en 24508. **Pageboy 127-0379.**

TELEFAX: 22368.

BANKREKENINGNUMMER
10.815.445 Banco di Caribe.

POLITIE
11100 (centrale) en 11141 (informatie).

ALARMCENTRALE
115.

****

ZOEKERTJES verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 08.00-12.00/14.00-17.00 uur worden opgegeven; behalve op zaterdag. Alleen zoekertjes, die op maandag en donderdag vóór 10.00 uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

****

WACHTREGELING DOKTOREN
(zaterdag+zondag)
09.00-10.00/17.00-18.00
Oranjestad, Madiki, Tanki Flip, Noord, Tanki Leendert, Paradera en Sta. Cruz: dokter Heinze via Dr. Horacio Oduber Hospitaal (tel.: 24300) of via Alarmcentrum (115).
Pos Chiquito, Savaneta en San Nicolas: dokter Boderie via Centro Medico San Nicolas (tel.: 48833) of via Alarmcentrum (115).

****

BOTICA'S
(nachtdienst)
Beneden de brug:
Popular, Havenstraat 4. Tel.: 32147.
Boven de brug:
San Nicolas, B. v/d Veen Zeppenveldtstr. Tel.:45712.

****

VOOR BRANDGEVALLEN, ongelukken of een of ander ongeluk gelieve Alarmcentrale (tel.: 115) op te bellen.

****

CENTRO MEDICO CARABOBO
(Engelandstraat 7, tel.: 21777)
De wacht heeft dra Lili G. Beke-Martínez, tel.: 24696.

****

WIT GELE KRUIS ARUBA ZUIGELINGENBUREAU
(Koningstraat 22, tel.: 24444)
Dagelijks geopend van 07.30-12.00/13.50-17.00 uur; maandag te Paradera (tel.: 25543) van 08.00-11.00 uur; dinsdag: San Nicolas (45906)/Noord (23425) van 08.00-11.00 uur; woensdag: Santa Cruz 28288) van 08.00-11.00 uur; donderdag: Dakota (29008), Oranjestad (23168), Savaneta (47020) en Brazil (48301) van 08.00-11.00 uur.

****

ZWANGER? STICHTING CIZKA geeft informatie en brengt u in contact met leden die zwangerschapsbegeleiding, verloskundige hulp en kraamzorg bieden. Bel 37687.

****

DIERENARTSEN
P. Barendsen en T.J.M. Wools, tel.: 21720. Voor spoedgevallen buiten kantooruren tel.: 115.

****

BRIDGECLUB ARUBA ARIBA
(Tivoliclub, Wilhelminastraat 16)
Dinsdagavond om 19.30 uur speelavond. Voor opgave/informatie tel.: 24953.

****

TELEARUBA
ZATERDAG: 18.00 Cartoons; 18.30 Heatcliff Marmaduke; 19.00 Square One; 19.30 Elsa Klensch; 19.50 Big Story; 20.10 World Audubon Wolves; 20.57 CNN News; 21.10 Movie: 'Tarzan The Ape Man'; 23.30 Sports Tonight.

ZONDAG: 16.00 Studio Sport; 17.15 Paradise Long Lost Lawson; 18.00 Movie: 'Max and Helen'; 19.30 Show Time; 20.30 CNN News; 20.50 Health Week; 21.05 Movie: 'Breaking Point'; 22.56 Special; 23.30 Sports Tonight.

KICKBOXING
(Muay Thai Kickboxing Aruba)
20.00 uur kickboxing gala - Aruba Entertainment Center.

US TOERNOOI
(Aruba National Club)
16.00-19.00 uur voor kinderen van 11-16 jaar.

MAANDAG
DIVERSEN
BIJBELMUSEUM: geopend op elke werkdag van 10.00-12.00 uur en zondag van 11.00-12.00 uur in de protestantse kerk.

MUSEO HISTORIKO ARUBANO: openingstijden maandag t/m vrijdag van 09.00-12.00/16.00-19.00 uur; zaterdag van 09.00-12.00 uur.

BUREAU LEVENS-, GEZINS- EN HUWELIJKSMOEILIJKHEDEN (Layex Building, Wilhelminastraat 19): iedere werkdag van 07.30-12.00/13.00-16.30 uur (ook mogelijk afspraak te maken via tel.: 23145 0f 25111).

BEGELEIDINGSCENTRUM GEESTELIJK GEHANDICAPTEN 'MAN NA OBRA': elke maandag en donderdag van 09.00-12.30 uur gelegenheid om produkten te kopen in het oude gebouw van Bibito Pin, t/o protestantse kerk, Piedra Plat.

****

KERKDIENSTEN
BRAZIL: zon.: 09.00 en 19.00 uur.
DAKOTA: zat. 19.00 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
EMANUELKAPEL: zat.: 19.00 uur.
NOORD: zat.: 19.00 uur; zon.: 07.30 en 18.00 uur.
ORANJESTAD: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 10.00 en 19.00 uur.
PARADERA: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 en 17.30 uur.
POS CHIQUITO: zon.: 08.00 uur.
SAN NICOLAS: zon.: 08.30 en 18.30 uur.
SANTA CRUZ: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 09.00 en 18.30 uur.
SAVANETA: zat.: 19.00 uur; zon.: 17.30 uur.
TANKI LEENDERT: zon.: 09.00 uur.

****

PROTESTANTSE KERKDIENSTEN
ORANJESTAD: 10.00 uur ds A. van den Doel (crèche).
SEROE COLORADO: 08.30 uur ds A. van den Doel.
PIEDRA PLAT: 17.30 uur ds G.J. Dekker.
SAN NICOLAS: 09.00 uur ds G.J. Dekker.

SPA wacht af tot 19 augustus
Regering krijgt ongelijk

ORANJESTAD — De leden van de Politievakbond SPA besloten na behandeling van het door hen tegen de regering aangespannen kort geding om ingevolge verzoek van rechter mr. H. van der Griendt met eventuele acties te wachten tot donderdag 19 augustus. In die periode moeten partijen trachten een compromis te bereiken over het functie herwaarderingsprobleem. Minister Benny Nisbet nodigde de SPA voor een gesprek aanstaande maandagmiddag zes uur.

Voor behandeling van het Kort geding bestond vooral van de SPA leden grote belangstelling. Het werd aangespannen door mr. Arie Swaen omdat volgens de SPA de regering zich niet gehouden heeft aan het eerste vonnis, waarin de rechter bepaalde dat de regering 2 augustus 1993 met een rappoprt diende te komen. Dat gebeurde niet, wel werd een rapport door de regering gemaakt, dat voor de SPA de naam rapport niet kon dragen en dus niet aan het vonnis voldeed. Vandaar het kort geding.

Waarnemend minister van Justitie Benny Nisbet liet steeds horen dat volgens hem de regering wel aan het rechterlijk bevel had voldaan met haar rapport. Hij stelde dat de regering en de SPA verschillende uitleg gaven aan het rechterlijk bevel. Mr. van der Griendt liet gisteren bij behandeling duidelijk horen, dat de intrepretatie van minister Benny Nisbet niet juist is. De bewindsman reageerde gistermiddag kort op het tussenvonnis en herhaalde dat de door de regeringoverlegde rapporten ingrediënten bevatten om met de SPA door te praten. Aanstaande maandagmiddag maakt Nisbet hiermee een begin.

Rechter van der Griendt schortte de behandeling van het Geding op tot 19 augustus aanstaande. In die periode moet getracht worden tussen partijen overeenstemming te bereiken. Indien dit niet het geval is dan zet mr. van der Griendt de behandeling van het geding voort en wijst vonnis.

Direct na behandeling van de rechtszaak werd in de POVA een algemene ledenvergadering van de SPA gehouden. Bij de leden bestond voldoening dat duidelijk gebleken is dat hun uitleg van het eerste rechterlijke vonnis de juiste was en niet die van minister Nisbet. Afkeuring werd uitgesproken dat de regering wederom zich niet aan afspraken heeft gehouden. Opnieuw verklaarde SPA zich bereid haar goede wil te tonen; besloten werd een afwachtende houding aan te nemen tot de door de rechter gestelde datum van 19 augustus 1993.

Premier Oduber: 'Geen sprake van verkiezingen'

ORANJESTAD — Er is geen sprake van nieuwe verkiezingen , liet premier Nelson Oduber horen in reactie op verklaringen van AVP statenlid Tico Croes dat nieuwe verkiezingen de enige oplossing is voor het in problemen verkerende Aruba. Oduber stelde dat er geen crisis is en dat zijn regering op de meerderheid in de Staten kan rekenen.

AVP statenlid Tico Croes verklaarde dat ter oplossing van de ernstige problemen waarin Aruba verkeert alleen nieuwe verkiezingen een oplossing kunnen brengen. Dit kan gebeuren indien de regering haar wanbeleid erkent en aftreedt. Of de meerderheid in de Staten steunt de regering niet. Croes noemde het voortzetten van de regering Oduber het voortzetten van wanbeleid en volkomen te kwader trouw. Dit heeft het volk bij de verkiezingen op 8 januari zeker niet gewenst. Toen is de MEP duidelijk terug gewezen, doch met de hulp en onder druk van de twee kleinste partijen wordt nu een beleid gevoerd, waardoor de gehele samenleving in gevaar wordt gebracht.

Premier Nelson Oduber vindt nieuwe verkiezingen helemaal niet nodig. Hij gaf wel toe dat de verkiezingsuitslag zijn partij was tegengevallen, maar dat Aruba nu een wettige regering heeft met de steun van de meerderheid in de Staten. In de regering zijn geen problemen.

Vakbonden voelen weinig voor gemengde commissie

ORANJESTAD — In een poging om het afgebroken overleg te hervatten nodigde premier Nelson Oduber de sociale partners uit deel uit te maken van een gemengde commissie om de financiele problemen van het Land te helpen oplossen. De gezamlijke vakbonden SdU herhaalden in hun antwoord aan de premier hun voorwaarden om deel te nemen, hetgeen zij de afgelopen drie dagen tijdens de besprekingen steeds weer naar voren brachten. Een van de belangrijkste eisen blijft het intrekken van de maatregelen.

De SdU stelt in haar antwoord aan de premier dat allereerst moet worden terug gegaan naar de situatie zoals deze vóór de unilaterale afkondiging van de maatregelen voor 17 juli jl bestond. SdU herhaalt dat er alternatieven zijn hetgeen uit het op 21 juli jl ingediende rapport duidelijk blijkt.

Voorts herhaalt de SdU de aanbevelingen van de in te stellen gemengde commissie voor de regering bindend moeten zijn. Tenslotte merken de vakbonden in hun brief aan de premier op dat het een regel van de democratie is dat er respect bestaat voor de autonomie van de groeperingen. De regering kan een groepering uitnodigen, doch nimmer kan de regering voor die groepering de beslissingen nemen. Wat voor problemen hieruit kunnen ontstaan werd door de vakbonden reeds ervaren voor de besprekingen en overleg van de recente Toekomstconferentie. Doch het blijkt dat de regering uit die zaken weinig geleerd heeft.

Indien de regering aan de door de SdU gestelde voorwaarden voldoet is de SdU bereid deel uit te maken van een gemengde commissie. Op een andere manier danken de gezamelijke vakbonden voor de eer en geven de voorkeur aan hun medewerking op een andere wijze te geven. Hierbij is het duidelijk dat wij ons dan geenszins gebonden voelen aan geen enkele conclusie van die commissie noch de regering, aldus de SdU aan premier Nelson Oduber in antwoord op zijn verzoek een gemengde commissie te vormen.

In verband met de huidige situatie werd een spoedvergadering voor de leden van de Arubaanse Vereniging voor Handel en Industrie (ATIA) bijeen geroepen voor donderdagavond 12 augustus om half acht in de 'Conferenceroom' van de Aruba Beachclub. Hierbij wordt verslag uitgebracht over de situatie en het standpunt dat het bedrijfsleven in neemt.

Broodprijs nog niet gebakken

ORANJESTAD — De aanpassing van de broodprijs op Aruba is nog status quo. Er is nog geen beslissing gevallen omdat Economische zaken nog niet klaar is met het onderzoek. De voorzitter van de Bakkersbond (APA) Gregory Raven verwacht dat dinsdag de beslissing van de minister zal afkomen. Tot dan wordt het brood tegen de oude prijs en alleen in bakkerijen verkocht.

Frère Laurentius overleden

ORANJESTAD — Uit Nederland werd bericht ontvangen dat op 76-jarige leeftijd Frère Laurentius Vester in Haarlem overleed.

Hij behoorde tot de eerste groep frères die in 1937 naar Aruba kwam. Hij was jarenlang hoofd van het St. Augustinuscollege te San Nicolas.In 1966 vertrok hij via Nederland naar Kameroen (Afrika) om daar nog ruim twintig jaar onderwijs te geven. Moge frère Laurentius in vrede rusten.

Nieuw Skal-bestuur

ORANJESTAD — SKAL club Aruba koos onlangs een nieuw bestuur, dat bestaat uit, vanaf links: penningmeester Henk Smouter (AHATA-pensioenfonds),secretaris Adwina Arends (La Cabana resort), voorzitter Koen Witteveen (Radisson Aruba), P.R.Officer Deborah St.Laurent (Aruba Catering) en vice-voorzitter Ewald Biemans (Bucuti Beach resort).

'Schoenmaker' Oduber wijst voorzitter SPA terecht

ORANJESTAD — In Telenoticias reageerde premier Nelson Oduber op de verklaring van SPA voorzitter V. Simon. Simon stelde dat de premier, die kritiek uitoefende op de politie, net als een schoenmaker beter bij zijn leest kon blijven. Oduber wees deze uitlating resoluut en verontwaardigd van de hand omdat hij als minister van Algemene zaken verantwoordelijk is voor de veiligheid. Hij beschuldigde de SPA voorzitter niet op de hoogte te zijn van de wetten.

Premier Nelson Oduber vond de felle aanval van de SPA op zijn uitlatingen over het optreden van de politie bij de AVP- kettingdemonstratie in het geheel niet juist. Hij kan als minister van Algemene Zaken en premier de politie opdrachten geven. Hij vond het een bedenkelijke zaak dat de SPA voorzitter hiervan niet op de hoogte is.

Oduber haalde artikel 3 van de Landsverordening instelling ministeries (AB 1991 no GT 61) aan, waarin duidelijk zijn **bevoegdheid staat.** Voorts wees Oduber erop dat ingevolge de bestaande wetten, voordat een manifestatie wordt gehouden, hiervoor een schriftelijke vergunning door de minister van Algemene zaken moet worden afgegeven. Hij betreurde het dat voorzitter Simon als politieman en voorzitter van de politie vakbond hiervan niet op de hoogte is.

Simon had zich afgevraagd of het beter was te schieten op de menigte of dat men als de 'tonton macoute' moest handelen. Oduber noemde deze insinuaties bijzonder kwalijk en zeker niet op zijn plaats. Oduber: "Geen moment wens ik dit, doch ik heb mijn mening laten horen dat de politie er is om de orde te handhaven en respect te eisen, wanneer een groepje de wet in eigen hand wil nemen".

Tenslotte veroordeelde de premier het gebrek aan respect van de SPA voorzitter voor zijn persoon, als hoofd van een democratische regering, die de steun van de meerderheid in de Staten heeft. Een regering is daar om te allen tijde haar verantwoordelijkheid te dragen en terecht te wijzen indien de zaken niet goed gaan, aldus Oduber.

Helicopter als ambulance

ORANJESTAD — Een helicopter van Happy Island Helicopters heeft gisteren de tweede stuurman S.P. (54) van de tanker 'Finesse L' van boord gehaald. De tanker lag voor de Venezolaanse kust.

Personeel van de ambulance was bij terugkeer van de helicopter bij de Helipad aanwezig om de patient naar het hospitaal over te brengen.

De tanker lag reeds enige dagen voor de Venezolaanse kust wegens motor problemen. Toen de stuurman door een hartaanval werd getroffen wilde men hem met een sleepboot van de APA naar het ziekenhuis op Aruba laten brengen. Het zou echter even duren voordat de sleepboot aanwezig kon zijn. Gezien de tijdnood werd een beroep op de helicopterdienst gedaan. Deze was spoedig ter plaatse, landde op de tanker en nam de stuurman aan boord en bracht deze over naar Aruba.

Estrella klopt Bubali

ORANJESTAD — Een grote 4-1 voetbalzege behaalde Estrella/Dinico's in het RCA-Sportcentrum op Bubali/Island Finance. Estrella was verreweg de sterkste ploeg op het veld, maar kon in de eerste helft vanwege onzuiver schieten niet verder komen dan een 1-0 voorsprong. In de tweede helft ging het beter en volgde 3 nieuwe doelpunten. Voor Estrella scoorden Denchi Werleman (2), Kendrick Bradshaw en Clyde Roga. Bubali wist bij een achterstand van 0-2 deze nog te verkleinen tot 1-2 op doelpunt van Michael Tromp, maar verder dan dat een treffer kwammen de groen/witten niet.

De non-amateur voetbalcompetitie wordt vanavond en morgenmiddag in RCA-sportcentrum voortgezet. Vanavond om 20 uur komen San Luis Deportivo/Diario en Jong Aruba/Meta Corporation tegen elkaar uit. Morgenmiddag 6 uur volgt de wedstrijd: Bubali/Island Finance tegen Riverplate/Toyota.

Douanier naar Nederland

ORANJESTAD — Douanefunctionaris Haime Feliciana (midden) is met zijn gezin naar Nederland vertrokken. Als lid van de afdeling Personeel en Organisatie van de douane, zal hij gedurende een jaar aan de Hogeschool Rotterdam een opleiding volgen op het terrein van personeel en organisatie. Tevens zal hij de nodige praktijk opdoen bij de Nederlandse Douanedienst. Bij vertrek werd het gezin afgezwaaid door familieleden, de douaneleiding en collega's.

La Cabana opent banen met 'World Cup' tennis

ORANJESTAD — La Cabana All Suite Resort opent haar vijf tennisbanen met een Amateur Tour Cup World Cup Qualifier, van 13 tot 15 augustus. Spelers in deze competitie krijgen hierdoor de kans uit te komen in het World Cup Tournament, in Florida.

De ATC World Cup Qualifier werd onlangs te Boca Raton, Florida, georganiseerd voor amateur tennisspelers. De World Cup Qualifier Competitions worden in 25 landen gehouden, waarbij de eerste zes dames-en herenspelers van elk land classificeren voor de ATC World Cup, welke van 1 tot 6 november voor heren en 8 tot 13 november voor dames in het Seguso Basset Tennis Training Center, te Boca Raton, plaatsvindt.

Naast de ATC Qualifier wordt ook een 'opening tournament' gehouden voor kinderen van 4-18 jaar op 20, 21 en 22 augustus. De laatste dag van inschrijving voor de ATC World Cup is zaterdag 7 augustus en voor het Opening Tournament op 18 augustus. Voor nadere informatie en het betalen van inschrijfgeld, kan men contact opnemen met de Strings & Things Too Pro Shop, bij La Cabana Resort.

Schatkist promessen

ORANJESTAD — Op maandag 9 augustus 1993 zal een bekendmaking in Amigoe verschijnen waarin wordt aangekondigd dat op 13 augustus 1993 schatkistpromessen aan toonder zullen worden uitgegeven tot een bedrag van 12 miljoen florin. Deze zullen worden afgelost op 12 november 1993.

Nederland: Nog geen onderdak gevonden

VN willen haast met Joegoslavië-tribunaal

NEW YORK - Het Internationale tribunaal dat tot taak heeft oorlogsmisdadigers van ex-Joegoslavië te berechten, moet in september met zijn werk beginnen. Dat heeft de woordvoerder van de Verenigde Naties, Ahmad Fawzi, vrijdag in New York meegedeeld.

Het hof, dat bestaat uit een procureur en elf rechters, wordt in Den Haag gevestigd. Vijfendertig staten hebben inmiddels kandidaten voor de rechtersfuncties genomineerd. Elk land mag niet meer dan twee kandidaten voordragen. De Veiligheidsraad (V-raad) is momenteel bezig met de keuze van de kandidaten voor de rechtersfuncties en zal de Algemene vergadering van de VN een lijst voorleggen met uiteindelijk tussen de 22 en 33 namen. Daaruit worden nog voor 21 september de elf rechters gekozen. De aanklager, die met zijn staf misdaden moet onderzoeken en de daders vervolgen, wordt eveneens aangesteld door de V-raad na benoeming door de secretaris-generaal. In New York circuleerden vrijdag drie namen voor deze belangrijke functie: Amos Wako, de kenyaanse minister van justitie, de schotse hoffunctionaris (en procureur-generaal) John Duncan Lowe en Cherif Bassiouni, een universitair docent van Amerikaans-Egyptische afkomst. De laatste maakt al deel uit van de commissie die onderzoek verricht naar de oorlogsmisdaden in ex-Joegoslavië. Wako is een erkend deskundige op het gebied van de mensenrechten: Hij bezocht in die hoedanigheid *Suriname* en is onder meer persoonlijk vertegenwoordiger van secretaris-generaal Boutros Boutros-Ghahi voor Oost-Timor.

VERGEVORDERD

Het wordt de eerste internationale rechtbank voor oorlogsmisdaden sinds de geallieerden na de Tweede Wereldoorlog in Neurenberg en Tokyo Duitse en Japanse oorlogsmisdadigers berechtten. Besprekingen tussen Nederland en de VN over een geschikte lokatie voor het Haags oorlogstribunaal zijn in een vergevorderd stadium, maar nog niet afgerond. Dat heeft het ministerie van Buitenlandse zaken vrijdag gezegd als reactie op een uitspraak van de Verenigde Naties dat het tribunaal in september met zijn werk moet beginnen. Volgens het ministerie is daarom uitgesloten dat het tribunaal in september al zijn eerste zitting kan houden. Verwacht wordt dat dat niet eerder zal gebeuren dan november. Niet alleen is er nog geen onderkomen voor de internationale rechtbank, maar de nog te benoemen rechters moeten eerst procedureregels opstellen. Aan welk gebouw wordt gedacht wil het ministerie, mede uit veiligheidsoverwegingen, niet zeggen. Inmiddels is wel komen vast te staan dat het vredespaleis wegens ruimtegebrek niet geschikt is.

PROTOCOL

De minister-president, handelende in overeenstemming met het gevoelen van de ministerraad, en de ondertekende werkgevers- en werknemersorganisaties, hierna te noemen: partijen,

gelezen:

- **het advies van de Commissie Financiële Situatie Land d.d. 4 juni 1993;**
- **de visie van de Werkgevers- en Werknemersorganisaties op de Arubaanse Economie d.d. 21 juli 1993;**
- **de alternatieven van de S.E.P.A. en de S.T.A. d.d. 30 juli 1993;**

in acht nemende:

- **het acute liquiditeitstekort alsmede het structurele begrotingstekort van het Land;**

erkennende:

- **het belang en het welzijn van het Land bij handhaving van de sociale rust;**

komen overeen als volgt:

1. **er wordt een commissie benoemd met als taakopdracht binnen 30 dagen de regering alternatieve gekwantificeerde aanbevelingen en tegenvoorstellen te doen om op korte, middenlange en lange termijn de tekorten op te heffen. In de commissie hebben zitting:**
   - **4 vertegenwoordigers van de regering, waaronder de voorzitter,**
   - **4 vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties,**
   - **2 vertegenwoordigers van de grootste werknemersorganisaties van de private sector en**
   - **2 vertegenwoordigers van de grootste werknemersorganisaties van de publieke sector.**
2. **a. aan de commissie wordt een secretariaat toegevoegd dat bestaat uit 6 leden.**
   b. de regering wijst twee leden aan.
   c. de werkgeversorganisaties wijzen twee leden aan.
   d. de grootste werknemersorganisatie van de private sector wijst een lid aan.
   e. de grootste werknemersorganisatie van de publieke sector wijst een lid aan.
3. **a. aan de commissie wordt van overheidswege de informatie verstrekt die zij voor haar werkzaamheden nodig oordeelt.**
   b. de commissie is bevoegd voor haar werkzaamheden de medewerking in te roepen van de organen van openbaar bestuur en de onder deze ressorterende instellingen, diensten en bedrijven.
   c. de commissie is bevoegd voor haar werkzaamheden deskundigen uit te nodigen om haar van raad te dienen.
   d. de commissie streeft bij haar werkzaamheden naar consensus, terwijl indien zulks niet mogelijk blijkt, minderheidsnota's kunnen worden ingediend.
   e. elk der partijen draagt de kosten die de door of op voorstel van hen aangewezen leden worden gemaakt in het kader van de werkzaamheden van de commissie.
4. **de leden van de commissie en een ieder die bij de werkzaamheden van de commissie wordt betrokken en daarbij de beschikking krijgt over gegevens waarvan hij of zij het vertrouwelijke karakter kent of redelijkerwijs moet vermoeden, en voor wie niet reeds uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift terzake van die gegevens een geheimhoudingsplicht geldt, is verplicht tot geheimhouding daarvan, behoudens voor zover enig wettelijk voorschrift hem of haar tot bekendmaking verplicht of uit zijn of haar taak bij de uitvoering van de werkzaamheden van de commissie de noodzaak tot bekendmaking voortvloeit.**
5. **de werknemersorganisaties bevorderen dat hun leden zich gedurende de periode van 30 dagen van acties, direct of indirect verband houdende met de maatregelen van 17 juli 1993, onthouden.**
6. **de werkgeversorganisaties blijven bevorderen dat hun leden zich houden aan de regels en ethische normen van goed koopmanschap.**
7. **de regering onthoudt zich gedurende deze periode van verdere inkomstenverruimende maatregelen dan die welke reeds van kracht zijn geworden. Reeds afgekondigde doch nog niet in werking getreden maatregelen zullen met het oog hierop worden opgeschort.**
8. **a. de regering verbindt zich de aanbevelingen van de commissie die tot eenzelfde of beter resultaat op korte, middenlange en lange termijn leiden, over te nemen.**
   b. ingeval deze om reden van algemeen belang niet geheel of gedeeltelijk kunnen worden overgenomen, worden de aan de afwijzing ten grondslag liggende argumenten aan partijen bekend gemaakt.
9. **partijen verbinden zich gedurende deze periode geen mededelingen inzake de werkzaamheden van de commissie te doen aan de media.**

Oranjestad, 4 augustus 1993.

1. De minister-president,
   N.O. Oduber,
2. De werkgeversorganisaties,
   Vereniging Assurantie Bemiddelaars Aruba
   Aruba Gasoline Dealers Association
   Asociashon di Panaderos
   Oranjestad Retail Merchants Association
   Car Rental Organization
   Aruba Trade And Industry Association
   Insurance Association of Aruba
   Aruba Jewelers Association
   Kamer van Koophandel en Nijverheid
   Aruba Liquor Dealers Association
   Aruba Gastronomic Association
   Aruba Hotel And Tourism Association
   Aruba Car Dealers Association
3. De werknemersorganisaties,
   Sindicato di Maestro di Aruba
   Federashon di Trahadornan Arubano
   Sindicato WEB Aruba
   Union Portuario Arubano
   Sindicato di Polis Aruba
   Sindicato di Empleado Publico di Aruba
   Sindicato di Trahadornan di Aruba.

Finale First Amstel Beach Volleyball op Santa Cruz

WILLEMSTAD — Zes viertallen in het gemengd en zes teams bestaande elk uit drie beach-volleyballers gaan zondag de finales spelen van het First Amstel Beach Volleyball Tournament. Verder komen in de profklasse de elf ingeschreven tweetallen in actie voor de zeer begeerde kampioenstitel van dit toernooi. De wedstrijden worden op het strand van Santa Cruz afgewerkt.

Volleybalclub Cobra en sport-organisatiegroep Koktèl tekenen voor de organisatie van deze eerste aflevering van het Amstel Beach Volleyball Tournament. In totaal dongen twintig teams mee in het gemengd, terwijl in de categorie mannen twaalf drietallen de strijd tegen elkaar aanbonden voor de zes finaleplaatsen.

In het gemengd gingen vier teams ongeslagen naar de finales, die zondag worden afgewerkt. Explotion, The Warriors, Orka en Ultimo Noticia registreerden namelijk drie overwinningen zonder nederlagen. The Unbeatables en Team Loko I zijn de andere twee finalisten. Ze leden een nederlaag.

Staka, Cobra, The Beach Boys en Kai Awa zijn de drietallen die de finales ongeslagen bereikten in de categorie mannen. Randogs en The Bulls haalden de finale met een nederlaag in de *losers bracket* (verliezersronde).

Het ziet er naar uit dat er op zondag hard gestreden worden op de aangelgde volyballbanen op het strand van Santa Cruz. Van de elf ingeschreven teams danwel duo's, zijn vijf van Aruba. Onder de Arubaanse delegatie bevindt zich de Curaçaoenaar Jimmy Tremus, die samen met Remy Janga Caraïbisch kampioen werd in het seizoen 1991/92. Tremus werkt en woont sinds een jaar op Aruba. Zijn partner Remy Janga zal ook van de partij zijn zondag, echter komt hij voor een van de zes Curaçaose duo's uit.

■ *WILLEMSTAD — De laatste weken worden op diverse stranden op Curaçao beach volleybal gehouden. Op het moment worden zelfs op twee verschillende stranden toernooien verspeeld. Of dit een gezonde ontwikkeling is, valt nog te bezien.*

Er wordt op het strand van het Sea Aquarium een Open Beach Volleybaltoernooi gehouden, terwijl op het strand van Santa Cruz de eerste editie van het Amstel Beach Volleyball Tournament wordt afgewerkt. De finales van beide toernooien worden op zondag (morgen) afgewerkt.

Op de foto-combinatie: een actiemoment tijdens de voorrondes van het Open Volleybaltoernooi op het strand van het Sea Aquarium en op de andere foto de presentatie van de sponsor Amstel Brouwerij (via het aanbieden van reclame-shirts) aan de deelnemers van het First Amstel Beach Volleyball Tournament.

SPORT AGENDA

SENTRO DEPORTIVO KORSOU
Zwembad:
open van 09.00-12.00/14.00-17.00 uur; dinsdag- en donderdagmorgen gesloten.

PISINA BENNIE LEITO
(Gouverneur Van Slobbeweg z/n, Rif)
open voor publiek-zwemmen (toegang kinderen t/m 14 jaar één gulden en volwassenen twee gulden): vrijdag van 20.00-22.30 uur; zaterdag van 14.00-17.00 uur en zondag van 12.00-17.00 uur.

SENTRO DI BARRIO JANWE
Dammen:
elke donderdag van 15.00-18.00 uur damles en -training voor de jeugd vanaf acht tot achttien jaar en van 19.30-23.00 uur voor geïnteresseerden vanaf zestien jaar.
Schaakvereniging Janwé:
elke zaterdag van 09.00-12.00 uur schaakles en -training voor de jeugd vanaf zeven tot 23 jaar.

DAMACOR BOWLING CLUB
(Chuchubiweg)
openingstijden: maandag t/m donderdag van 17.00-02.00 uur; vrijdag en zaterdag van 16.00 uur tot na 02.00 uur; zondag vanaf 13.00 uur.

RUST & BURGH
(Schaakvereniging Curaçao)
iedere maandagavond om 20.00 uur gelegenheid tot schaken.

ZATERDAG

AEROBICS
17.00 uur First International Aerobic Marathon - Koredor te Rif.

DAMMEN
Skol di Dam Strategia
14.00-17.00 uur jeugdtoernooi (Zwitsers systeem) - IPK-gebouw, Consciëntiesteeg.

ROEIWEDSTRIJDEN
(The Netherlands Antilles Long Distance Swimming and Rowing Foundation)
07.00 uur start roeimarathon bij Sunset Beach Hotel op Bonaire naar het eindpunt om ±15.00 uur op het strand bij Seaquarium op Curaçao.

CHRISTOFFELPARK
(Stinapa)
19.00-21.00 uur wandeling bij maanlicht (Boka Grandi-route).

****

STUTTGART — Volgens het Duitse weekblad 'Der Spiegel' leveren de wereldkampioenschappen atletiek, die volgende week vrijdag beginnen, de organiserende stad Stuttgart een verlies van bijna 25 miljoen gulden op. Tien miljoen meer dan was geraamd.

STUTTGART 1993

Schuldig aan het gigantische financiële debâcle is volgens 'Der Spiegel' de voorzitter van het organisatiecomité Rainer Vogele, in het dagelijkse leven directeur van de jaarbeurs in de Zuidduitse stad. Vogele weigerde een bedrag van bijna dertien miljoen gulden, dat de IAAF (Internationale Amateur Atletiek Federatie) had willen bijdragen. De Duitse regering zag daarna af van subsidie.

Het openbaar ministerie in Stuttgart onderzoekt volgens het artikel in de eerstkomende editie van 'Der Spiegel' of Vogele juridisch vervolgd kan worden wegens het financieel benadelen van Stuttgart. De organisator werd vorige maand al beboet met ruim 115.000 gulden omdat hij twee jaar geleden als organisator van de wk wielrennen voor ruim een miljoen gulden aan 'zwart geld' op een Zwitserse bank had gestort.

Dinamo Kiev in het rood

KIEV — Dinamo Kiev is bankroet. De club staat vier miljoen gulden in het rood. De spelers hebben het laatste kwartaal geen salaris ontvangen. Dinamo Kiev was een van de rijkste clubs in het voormalige Sovjetrijk. Tussen 1979 en '91 werd de club vijf keer kampioen van de Sovjetunie.

Na het uitroepen van de onafhankelijkheid verkocht de Oekraïnse club zestien spelers aan het westen. Dat bracht 24 miljoen gulden op. Die zijn er de afgelopen jaren door gejaagd door manager Betsverkhiy. "We hebben geen geld, geen ballen, zelfs geen mineraalwater", zegt trainer Fomenko.

Betsverkhiy moet verdwijnen. De spelers hebben een motie van wantrouwen tegen hem ingediend. Zijn opvolger wordt de zakenman Stoerkis, die een saneringsplan heeft opgezet. Maar Bestverkhiy wil niet goedschiks vertrekken.

Hij dreigt bij de UEFA stappen te ondernemen om de club te laten diskwalificeren voor het bekertoernooi der landskampioenen. In de eerste ronde speelt Dinamo tegen FC Barcelona.

Tapie wordt ondervraagd

PARIJS — De onderzoeksrechter in de mogelijke omkopingszaak van Olympique Marseille en Valenciennes heeft donderdag voorzitter Bernard Tapie van de Franse landskampioen ondervraagd. Openbaar aanklager Eric de Montgolfier gaf geen nadere bijzonderheden over de ontmoeting tussen rechter Bernard Beffy en Tapie in Parijs.

Volgens de krant Le Figaro duurden de besprekingen vier uur en gingen ze over beschuldigingen van de vroegere Valenciennes-trainer Primorac, waarin die beweert dat Tapie hem op 17 juni in een persoonlijk onderhoud heeft verzocht de schuld van de affaire op zich te nemen.

In ruil daarvoor zou Primorac geld en een loopbaan in het vooruitzicht zijn gesteld. De krant schrijft dat Beffy, die al met de dood is bedreigd, door tien politiemensen werd geëscorteerd naar het kantoor waar het gesprek plaatsvond.

Op de honderd meter vlinderslag

Plewinski wijst Van Almsick en De Bruijn terug in Sheffield

SHEFFIELD — Catherine Plewinski uit Frankrijk heeft het gepresteerd om wereldsensatie, de Duitse zwemster Franziska van Almsick, te verslaan. Terwijl de Française de overwinning vierde, verliet Inge de Bruijn vrijdag met lege handen maar als vierde Ponds Forge. Dit allemaal op het onderdeel honderd meter vlinderslag op het EK-Zwemmen in Sheffield.

Catherine Plewinski kan vertellen, dat zij de enige is die dit seizoen harder heeft gezwommen dan Franziska van Almsick. Zij verwees Inge de Bruijn, die aasde in Sheffield op de Europese titel 100 meter vlinder, naar de vierde plaats. Voor Van Almsick was het onderdeel een bijnummer.

Plewinski prolongeerde haar kampioenschap voor de tweede keer. Van Almsick was ondanks een sterk eindschot voor de eerste maal tijdens dit toernooi verslagen. De tweede Duitse, Betina Ustrowski, toucheerde de bassinrand zestien-honderdste seconde eerder dan de Nederlandse, die er aanvankelijk geen traan om liet. Bondscoach Rene Dekker vond dat merkwaardig, zelf begreep ze er ook niets van. "Is dit het nou? Ik ga straks gewoon nog een keer. Wat een shittoernooi."

De Française leidde van begin tot eind. Halverwege lag De Bruijn nog kansrijk in tweede positie, voor Van Almsick. In de laatste twintig meter zakte De Bruijn terug. Karin Brienesse, die achter De Bruijn en Plewinski als derde de finale had bereikt, werd achtste.

De Bruijn had de laatste meters geen macht meer. Plewinski en Van Almsick en ook de zeventienjarige Utrowski wel. "Toch blij voor Catherine, want Van Almsick heeft al zo veel goud. De volgende keer gaat Catherine er trouwens wel aan." Volgens Dekker lag het gebrek aan 'power' in de slagen die De Bruijn niet afmaakte en haar heupen die in het water wegzakten. "Maar dat zijn technische verklaringen. Ik verwachtte meer emotie."

De Nederlandse staat niet bekend als een zwemster die de tegels uit het bad traint. Een trainingskamp van twee, drie weken is een inbreuk op haar eigen vrolijke, onregelmatige bestaan. "Ik vind het heerlijk om weg te zijn en af en toe een testje met Karin te doen. Ik doe te weinig. Als ik train, is er honderd procent inzet. Ik kan veel harder zwemmen. Dat dat niet gebeurt, kan ik alleen mij zelf verwijten. Ik ben best wel lui."

In technisch opzicht wordt De Bruijn op Plewinski na gezien als Europa's beste vlinderslagspecialiste. Het Europese record op de 50 meter, dat de Zuidhollandse onlangs in bezit nam, duidt daarop. Van Almsick, die volgens belofte haar nieuwe, zwaar gesponsorde, zwempak probeert, zwemt in training nooit vlinderslag.

"Inge nadert op de vlinder de perfectie", zei haar trainer Erik van Westen. "Op iedereen heeft ze een voorsprong in techniek. Je kunt haar midden in de nacht wakker maken en ze zwemt die 100 vlinder." Voor Van Almsick was er geen sprake van een tegenvaller. "Ik had op niets gerekend. Dan is de tweede plaats toch heel mooi."

Ook bij een beter resultaat zou De Bruijn, die deze zomer haar havo-opleiding voltooide, niet in het spoor van Marcel Wouda naar de Verenigde Staten zijn vertrokken. De sportuniversiteiten van Miami, Gainesville en Michigan lonken, maar De Bruijn vindt het maar niks halverwege het seizoen de omschakeling te maken. "Ik wil wel gaan kijken. Vaak word ik gebeld door coaches. Maar ik wil eerst de mensen zien en bekijken of het land mij bevalt."

Marcel Wouda speelde dit keer een bijrol. Na zijn derde paats op de 400 meter wissel had de zwemmer uit Uden een dagje rust genomen. Met de 400 meter vrij hervatte de Wouda zijn harde praktijk. Omdat hij de series te voorzichtig aanpakte, kwam de in Amerika geharde Brabander niet in aanmerking voor de eindstrijd. Toch benaderde hij het Nederlands record van Richard Granneman tot op enige tienden. In de twee resterende toernooidagen zal Wouda starten op de 1500 meter vrij en en de 200 meter wissel.

Mike Tyson blijft zitten

INDIANAPOLIS — De Amerikaanse bokser Mike Tyson, voormalig profwereldkampioen bij de zwaargewichten, moet in de gevangenis blijven. Een rechtbank van de staat Indiana wees vrijdag een beroep van Tyson tegen de gevangenisstraf van zes jaar af met twee stemmen tegen een.

Tyson werd vorig jaar veroordeeld wegens verkrachting van de studente Desiree Washington. Ze had meegedaan aan een miss-verkiezing.

Als hij zich goed gedraagt, is hij op zijn vroegst op 10 april 1995 vrij man. Tyson werd in november 1986 als 20-jarige de jongste wereldkampioen bij de zwaargewichten aller tijden. In februari 1990 verloor hij de titel aan James 'Buster' Douglas.

Marcel Wouda vestigt nieuwe zwemrecords

Kirsten Vlieghuis naar finale 800 meter vrije slag op het EK-Zwemmen

SHEFFIELD — Kirsten Vlieghuis heeft zich tijdens de Europese zwemkampioenschappen als eerste Nederlandse al geplaatst voor een finale vandaag. De zwemster uit Borne start in de eindstrijd op de 800 meter vrij. Zij maakte in de serie de zevende tijd. Vlieghuis, eerder zevende op de 400 meter, noteerde 8.47,51. Bij de mannen liet Marcel Wouda wederom van zich spreken door twee records te bevestigen.

De tijd van Kirsten Vlieghuis is vijf seconden boven haar beste tijd, waarmee ze twee jaar geleden in Antwerpen Europees jeugdkampiene werd. De Tsjechische Olga Splichalova was de snelste in de series (8.41,08).

Kira Bulten, die bij het busongeluk van de Nederlandse ploeg op weg naar Sheffield licht gewond raakte en daardoor enige trainingsdagen miste, plaatste zich op de honderd meter schoolslag niet bij de beste zestien. Bulten werd 23ste in 1.13,28. In de wisselslag-estafette wordt ze dit weekeiende vervangen door Madelon Baans.

Laatste nieuws uit Sheffield meldt, dat Marcel Wouda vandaag in Sheffield het Nederlands record op de 1500 meter vrije slag verbeterde. De 21-jarige Udenaar eindigde in zijn serie in 15.38,29 als vierde.

De nieuwe tijd is een verbetering van het record, dat sinds het Nederlands kampioenschap (11 juni in Amersfoort — 15.44,58) op zijn naam stond. Tijdens de race scherpte Wouda, voor wie de 1500 meter een bijnummer is, tevens het nationale record op de 800 meter aan. Wouda tikte aan na 8.18,49. Dat is ruim twee seconden sneller dan Frank Drost, die tien jaar geleden — op 29 mei 1983 in Amersfoort — 8.20,65 liet registreren.

De 1500-metertijd van Wouda was niet voldoende voor een plaats in de finale, die zondag wordt gehouden. Van de negentien stayers maakte de winnaar van het brons op de 400 meter wissel de elfde tijd. De beste verrichting kwam op naam van de Duitser Jorg Hoffmann: 15.25,81. Wouda, die in Sheffield op vijf nummers uitkwam, eindigt het toernooi zondag met een start op de 200 meter wissel.

De wisselslag-estafette (vrouwen) bereikte de eindstrijd als achtste. Het viertal Naomi van der Woerd, Madelon Baans, Inge de Bruijn en Karin Brienesse kwam in de eerste serie achter Italië tot een tijd van 4.18,89. De britse was het snelst: 4.14,37.

Verder hebben Nick Gillingham en Paul Palmer de toeschouwers in Sheffield vrijdag voor het eerst tot werkelijk enthousiasme gebracht. De 26-jarige schoolslagzwemmer Gillingham werd in Ponds Forge Europees kampioen op de 200 meter, Palmer eindigde na een schitterend gevecht met de Fin Annti Kasvio als tweede op de 400 meter vrij.

In de American league Oost-divisie

Toronto Blue Jays neemt alweer voorsprong van twee wedstrijden

NEW YORK/WASHINGTON — Toronto Blue Jays gaat alweer met twee wedstrijden voorsprong aan kop in de American league Oost-divisie. Het team uit Canada versloeg met de krappe score van 11-10Milwaukee Brewers. De naaste concurrenten New York Yankees en Boston Red Sox verloren vrijdag tegen respectievelijk Minnesota Twins en Detroit Tigers.

De strijd in vooral de American league Oost-divisie is zeer interessant. De drie teams van Toronto, New York en Boston zijn allang verwikkeld in een dispuut voor de eerste plaats. Tot nu toe is het Toronto gelukt zich op die koppositie te handhaven, alhoewel Yankees onlangs ook zich tijdelijk op een gedeelde eerste plaats vestigde. Het team uit New York viel echter terug en samen met Boston Reda Sox staat het team nu slechts twee partijen verwijderd van de zeer begeerde eerste plaats.

Vrijdag hadden de Blue Jays van Toronto maar liefst 11 innings nodig om de zege tegen Milwaukee Brewers te behalen. Het was een ontmoeting met veel runs. Uitslag: 11-10. New York Yankees won ook met een krappe score van Minnesota Twins. Dit laatste team bood goed tegenstand tegen Yankees, het team van de Curaçaose honkballer Hensley Meulens. Twins trok echter aan het kortste eind: 3-4. Detroit Tigers die tot gisteren zes gewonnen wedstrijden boekte uit de laatste 21 afgewerkte ontmoetingen in de American league, vierde vrijdag een klinkende overwinning. Boston Red Sox werd teruggewezen: 5-1.

UITSLAGEN

De volledige uitslagen na de zoveelste competitiedag in de American league: Detroit Tigers-Boston Red Sox 5-1; Toronto Blue Jays-Milwaukee Brewers 11-10 (11 innings) Baltimore Orioles-Cleveland Indians 8-1; Minnesota Twins-New York Yankees 4-3; Chicago White Sox-California Angels 3-7; Texas Rangers-Seattle Mariners 5-3 en Kansas City Royals-Oakland Athletics 2-5.

In de National league werden de volgende uitslagen geregistreerd na de afgewerkte wedstrijden op vrijdag: Florida Marlins-Philadelphia Phillies 4-3; Atlanta Braves-Montreal Expos 2-8; San Diego Padres-Colorado Rockies 6-3 (eerste partij) en in San Diego Padres-Colorado Rockies 6-2; St. Louis Cardinals-Chicago Cubs 4-6; Los Angeles Dodgers-Cincinnati Red 3-2; San Francisco Giants-Houston Astros 4-3 en New York Mets-Pittsburgh Pirates afgelast vanwege aanhoudende regen.

De stand in de American league Oost-divisie ziet er als volgt uit:

1. Toronto	111	64-47	.577	----
2. Boston	109	61-48	.560	02,0
3. New York	111	62-49	.559	02,0
4. Baltimore	109	60-49	.550	03,0
5. Detroit	110	55-55	.500	08,5
6. Cleveland	109	51-58	.468	12,0
7. Milwaukee	108	42-66	.389	20,5

In de West ziet de ranglijst na de afgewerkte ontmoetingen op vrijdag er als volgt uit:

1. Chicago	108	59-49	.546	----
2. Texas	109	56-53	.514	03,5
3. Kansas City	109	55-54	.505	04,5
4. Seattle	109	53-56	.486	06,5
5. California	108	51-57	.472	08,0
6. Minnesota	106	46-60	.434	12,0
7. Oakland	106	46-60	.434	12,0

De teams in de National league Oost-divisie nemen de volgende posities in op de ranglijst:

1. Philadelphia	110	69-41	.627	----
2. St. Louis	109	62-47	.569	06,5
3. Montreal	110	59-51	.536	10,0
4. Chicago	108	55-53	.509	13,0
5. Pittsburgh	109	50-59	.459	18,5
6. Florida	109	46-63	.422	22,5
7. New York	108	38-70	.352	30,0

In de West zijn de zeven teams als volgt gerangschikt op de standelijst:

1. San Francisco	110	74-36	.673	----
2. Atlanta	111	65-46	.586	09,5
3. Los Angeles	108	57-51	.528	16,0
4. Cincinnati	112	57-55	.509	18,0
5. Houston	109	55-54	.505	18,5
6. San Diego	111	44-67	.396	30,5
7. Colorado	110	36-74	.327	38,0

Bekende cocaïnehandelaar

Suriname levert uitbreker Bijlmer aan Nederland uit

AMSTERDAM/WILLEMSTAD/PARAMARIBO — De Surinaamse justitie heeft een Nederlander van Antilliaanse afkomst, H. van D. vrijdagochtend overgeleverd aan de Nederlandse politie. H. van D. wordt ervan verdacht al jaren de hoofdrol te hebben gespeeld bij de export van cocaïne naar Nederland.

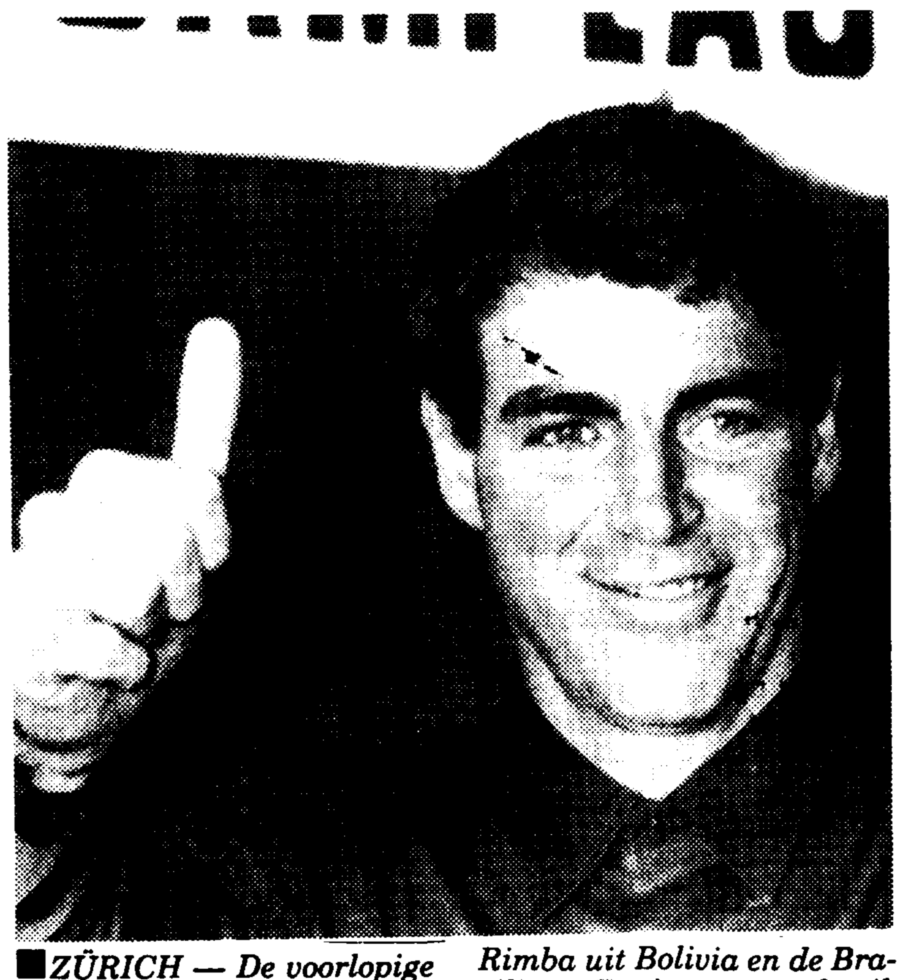
In een uiterst geheime operatie, door de Surinaamse minister van justitie Soeshiel Girjasing persoonlijk geleid, is Van D. donderdag in Paramaribo op een toestel van de KLM gezet onder begeleiding van twee Surinaamse agenten. Justitiële kringen wijzen er op dat de Surinaamse stap opmerkelijk is. Officiëel is er nog steeds geen samenwerking tussen Nederland en Suriname op justitiëel gebied. Het rechtshulpverdrag tussen de beide landen moet nog worden geratificeerd. Maar Suriname was in het belang van de zaak bereid een uitzettingsbevel te ondertekenen.

In maart 1988 ontsnapte Van D. op spectaculaire wijze uit de Bijlmerbajes in Amsterdam-Zuidoost. Hij zat er vast wegens handel in cocaïne. Met hem konden dankzij een gecoördineerde actie nog vijf andere gedetineerden de wijk nemen. Van D. is na zijn ontsnapping via Brazilië naar Colombia gereisd. Daar heeft hij zich schuil gehouden bij het drugskartel van Cali. Later reisde hij door naar Suriname. Daar werd hij in februari aangehouden in verband met een onderzoek naar de moord of verdwijning van vijf Colombianen. Hij woonde er onder de valse naam, Paul van Heintze, met een paspoort dat werd gestolen in de gemeente Rijssen in Overijssel.

NRC-Handelsblad meldt dat Van D. zich niet tegen zijn uitzetting heeft verzet. Hij vreesde namelijk in de Santa Boma gevangenis te worden geliquideerd door leden van het drugskartel. Daar hij naar zijn mening in Suriname onvoldoende door de justitiële autoriteiten werd beschermd, durfde hij daar ook geen verklaringen af te leggen.

"El Konono", zoals zijn bijnaam was (vanwege zijn voorkeur voor vuurwapens), kan de politie in Nederland mogelijk interessante informatie verschaffen over zijn vlucht in 1988 uit de Bijlmerbajes, waar mogelijk hulp van bewaarders is geweest. Bij zijn vlucht in 1988 bleek dat alle lampjes op een paneel dat aangeeft of de deuren goed beveiligd zijn, onklaar waren gemaakt.

De Surinaamse justitie vreesde, bij een recente ontsnapping uit de Santa Bomagevangenis van enkele gedetineerden, dat Colombianen Van D. uit zijn cel wilden halen en liquideren. Dat incident zou de uitlevering aan Nederland hebben bespoedigd.

■ *ZÜRICH — De voorlopige schorsing van de voetballers Rimba uit Bolivia en de Braziliaan Zetti wegens gebruik van cocaïne is vrijdag door de internationale voetbalbond FIFA opgeheven. Bij de Boliviaanse verdediger en de Braziliaanse reserve-doelman werden na afloop van de WK-kwalificatiewedstrijd tussen beide landen in La Paz sporen van cocaïne gevonden in de urine.*

Na onderzoek werd aannemelijk dat de aanwezigheid van de verboden stof was veroorzaakt door de gedronken thee met de naam Trimate, die in Bolivia populair is en wordt getrokken van coca-bladeren.

Voor bewakingsdienst op Curaçao

Jonge Curaçaoënaars in Rotterdam heropgevoed

HOOGVLIET/WILLEMSTAD — Antilliaanse jongeren met een strafblad wegens overvallen, diefstallen of andere geweldsdelicten worden binnenkort in Hoogvliet, een van de Rotterdamse deelgemeenten, opgeleid voor de bewaking van andermans eigendommen. Dat meldt het Rotterdamse ochtendblad "Algemeen Dagblad". Nog dit najaar worden de jongeren geïnstrueerd voor de functie van nachtwaker in de Rotterdamse haven. Ze kunnen daarna in zo'n zelfde functie aan de slag in de haven van Willemstad.

De rigoureuze omscholingsoperatie moet er volgens de krant toe leiden dat de jongeren "als beter mens" naar hun eiland(en) kunnen terugkeren. De gemeente Rotterdam en de Rotterdamse Havenbeveiligingsdienst zijn bereid desnoods een eigen bewakingsdienst op Curaçao op te richten. Hoogvliet, de Rotterdamse politie, reclassering, justitie, havenbeveiligingsdienst en andere betrokkenen hopen op deze wijze de uitzichtloosheid van hun leefomstandigheden voor de Antilliaanse jongeren te doorbreken.

Leo Stroober, namens de Rotterdamse politie betrokken bij de plannen van de Maasstad zegt in het "Algemeen Dagblad": "Het zijn weliswaar voormalige boefjes, maar we zijn ervan overtuigd dat de jongeren met meer bagage naar de Antillen zullen terugkeren.

Het blad wijst op de vaak alarmerende ontwikkelingen voor wat betreft de maatschappelijke positie van de Antilliaanse jongeren. In steden als Groningen, Delfzijl, Heerlen, Den Helder, Amsterdam en Rotterdam komen ze al snel in het criminele circuit terecht. Het ministerie van justitie komt over twee weken met cijfers die dat nog eens bevestigen.

De actualiteitenrubriek NOVA van NOS en VARA-televisie wijdde er deze week al twee reportages aan. De cijfers wijzen uit dat 12 procent van de jonge Antillianen in aanraking is geweest met de rechter. Het zijn voornamelijk jonge Curaçaoënaren die in het midden van de jaren tachtig naar Nederland migreerden. In Hoogvliet is van een explosieve situatie sprake. Van de ongeveer 450 jongeren van de Antillen die er wonen, maken er honderd deel uit van het misdaadcircuit.

De projecten die zij ontwikkeld om de jongeren [illegible] perspectief te geven zijn: nachtwacht, beveiliging van openbare gebouwen, sportvoorzieningen en bedrijfsterreinen. Vijftien Jongeren kunnen hiermee aan werk worden geholpen. "Als ze de opleiding met goed gevolg doorlopen, dan kunnen de Antillianen in de haven van Willemstad of in hotels en bugalowparken aan de slag", aldus het Algemeen Dagblad. Een straatbeveiligingsproject onder de naam "Beware watch out", zorgt ervoor dat voormalige criminele jongeren kunnen surveilleren in de winkelcentra van Hoogvliet.

Verder is er het plan "Survivor" dat werkgelegenheid moet scheppen voor kansarme Antillianen. De jongeren worden gesteund bij de aankoop van landbouwgrond voor de verbouwing van groenten en fruit of voor omscholing tot meubelmaker of automonteur. Het Rotterdamse college van burgemeester en wethouders heeft voor deze nieuwe aanpak 2,8 miljoen gulden uitgetrokken.

Bijstandsfraude

WILLEMSTAD —Onderzoek van de Dienst Sociale Zaken wijst uit dat sigu-checks soms geïnd worden door personen die daartoe niet legaal gemachtigd zijn. Of men int voor familie die al in Nederland zit. Navraag wijst dan soms uit dat de onderstandtrekkers vóór vertrek gewoon werkten. Naar schatting trekken 1200 personen tegelijk hier en in Nederland een uitkering.

Dit zijn enkele van de observaties van de afdeling bijzonder Onderzoek van de Sociale Dienst. Het contact met de Nederlandse diensten die mogelijke steunfraude natrekken neemt toe. Onder meer de sociale diensten van Breda, Rotterdam en Almere checken bij de lokale sociale dienst de juistheid van de gegevens die bij voorbeeld Antilliaanse uitkeringsaanvragers in Nederland verstrekken aan de autoriteiten. Soms blijkt dat aanvragers daar zich hier niet hebben laten uitschrijven.

Het voornemen van de lokale sociale dienst is om in september een afvaardiging te sturen als in Nederland het 'landelijk contact van sociale-recherche' bijeenkomt om gegevens en ervaringen uit te wisselen.

De vergelijking van Nederlandse en Antilliaanse informatie blijkt soms verrassende zaken op te leveren. Zo kunnen er voorbeelden gevonden worden van een gezinshoofd die in Nederland een uitkering ontvangt al dan niet samen met een vriendin terwijl hier zijn vrouw ook onderstand krijgt. Het komt voor dat men twee woningen heeft, in Nederland gesubsidieerd woont en de andere woning hier verhuurt. Of het gebeurt dat de dochter des huizes óók een uitkering krijgt en subsidies krijgt. "Al dat soort dingen gebeuren," schetst Glenn Albertina als hoofd van de afdeling Bijzonder Onderzoek.

Inmiddels heeft de dienst Sociale Zaken 600 dossiers apart gezet van personen wáárvan duidelik is dat zij moedwillig exorbitante bedragen aan uitkering ten onrechte opstreken. Daar zal zeker aangifte van gedaan worden, zo luidt de verzekering van Bijzonder Onderzoek.

Omdat de 13.000 onderstandstrekkers een niet te onderschatten groep kiezers vormen, is in het verleden vaak gespeculeerd over de politieke durf die nodig zou zijn om naast een fraudeopsporingsbeleid ook een sanctioneringsbeleid in te voeren. Albertina weigert met een beroep op zijn ambtelijke status hierop in te gaan. "Daarover praten is niet aan ons, maar aan het Bestuurscollege." Hij antwoord wel op de vraag of er een terugbetalingsbeleid is: "Nee, dat is er niet". Ook voorziet de wet (nog) niet in het aanspreken van werkgevers die toestaan dat werknemers hun uitkering en dus hun p.p-kaart behouden en daarmee op sociale premies en dergelijke besparen. Albertina geeft aan dat zijn afdeling van het huidige BC de lang gewenste auto's en mensen heeft gekregen om de controlerende taak naar behoren uit te oefenen.

Oude vrienden in Bloemhof

-door Nel Casimiri-

DIELEMAN EN OCALIA, Van Delft en Jean Girigorie, Corsen en Schotborgh, Nepomuceno en Brouwn, Struyken en Pinedo, de variaties en tegenstellingen zijn legio, maar samen vormen de ongeveer vijftig kunstenaars een leuke en vooral unieke expositie in galerie Bloemhof.

Nicole Henriquez besloot in het kader van het Carib Art project geen tentoonstelling te organiseren van een bepaalde, of van een bepaalde groep kunstenaars, maar al het werk dat haar ouders in de loop der jaren verzameld hebben nu eens aan het publiek te laten zien.

En al vanaf het begin van de vijftiger jaren is de familie Henriquez enthousiast bij de kunst betrokken. ShonMay Henriquez is zelf beeldhouwster en deze expositie geeft de jongere generatie de kans haar werk, waar veel over gepraat en geschreven is, maar dat al lang niet meer tentoongesteld werd, te bewonderen.

Maar ook ander werk trekt de belangstelling: schilderijen uit de beginperiode van Chris en Lucila Engels, werk van Dominee Eldermans, munten van Jan Henderikse, kalebassen van Stanley Inderson. Er hangt heel vroeg werk van Jose Maria Capricorne, met puntjes ingeslagen in aluminium maar wel al met ogen spelend, hangt naast later en heel nieuw werk. Op deze manier is in een oogopslag de ontwikkeling van een kunstenaar te volgen.

May en Max Henriquez hebben ook een uitgebreide verzameling van werkstukken van Nepomuceno. In een daarvan is zelfs een lamp ingewerkt, zodat de boot ook als schemerlamp is te begruiken. Nepomuceno werkte zo gedetailleerd dat je zelf na uren kijken nog steeds nieuwe facetten in zijn sculpturen kunt tegenkomen.

Er hangen ook schilderijen van nu onbekende kunstenaars tussen de vele bekenden. Niet iedereen die begint, blijft ook schilderen.

Galerie Bloemhof is ontstaan uit galerie De Boog, een initiatief van Ben Smit, Barbara Smeets en May Henriquez. Toen de eerste twee naar Nederland verhuisden, werd de galerie van Punda naar het landhuis verplaatst. Ook het aantal tentoonstellingen verminderde. Was De Boog in Punda altijd geopend, in het landhuis werden maar enkele exposities per jaar georganiseerd.

Maar in de loop der jaren hebben vele kunstenaars in Bloemhof geëxposeerd en van vele hebben de familie Henriquez ook werk aangekocht. Daarnaast hebben ze werk gekocht van artiesten die elders exposeerden. Het grootste deel van de expositieruimte wordt ingenomen door de lokale kunstenaars, werk dat gemaakt werd van mensen die op Curaçao geboren zijn of die op Curaçao woonden en werkten. Dus van Olario tot Pandellis, van Juliana tot Zanolino.

In een kamer apart hangen de werken van kunstenaars van buiten: Charles Eyck en Alicia Ibarra, Rie Louist en Elisabeth Curiel en vele anderen. Die scheidslijn was niet makkelijk te trekken, ik denk dat de keus voor die of deze kamer veel te maken had met de beschikbare ruimte.

In galerie Bloemhof deze keer dus geen verkoopexpositie, maar zuiver een kijkexpositie. Wel een expositie waar je tijd voor moet uittrekken, want er is veel te zien, veel oude bekende te ontmoeten, veel te genieten.

De expositie 'Arte di nos Tempu' is te bezichtigen tot en met 28 augustus van maandag tot en met zaterdag van 10.00-12.00 uur en van 16.00-18.30uur.

Karlruhe verliest van Borussia Dortmund: 1-2

DORTMUND — Karlsruhe is op de openingsdag van de Bundesliga onderuit gegaan bij Borussia Dortmund. De tegenstander van PSV in het toernooi voor de UEFA-beker verloor met 1-2. Borussia was in het eigen, bijna volle stadion (40.522 toeschouwers) ronduit de betere ploeg, maar KSC werkte mee aan de nederlaag.

Binnen een half uur had trainer Schafer nog maar tien man binnen de lijnen. Rolff kreeg twee gele kaarten, na flinke overtredingen tegen Reinhardt en Freund en moest vertrekken.

Tegen tien gaf Borussia veel van zijn overwicht prijs. In de eerste minuten had de thuisclub al door Sammer, Freund en Chapuisat beste kansen gemist. Na rust kreeg Borussia weer greep op de wedstrijd en in het eerste kwartier vonden Sammer en Chapuisat eindelijk de weg langs de uitstekende KSC-doelman Kahn. Karlsruhe aanvaardde de nederlaag gelaten, maar kwam vlak voor tijd door Carl nog terug tot 1-2.

Karlsruhe speelde met: Kahn, Schmidt, Nowotny en Schutterle (75ste minuut vervangen door Krieg), Klinge, Schuster (39ste minuut Neustadter), Rolff, Bonan en Bender, Carl en Kirjakov.

Hamburger SV behaalde een ruime overwinning op Nürnberg: 5-2. Zarate, teruggekeerd van Ancona maakte de doelpunten, Von Heesen (2), Albertz en Ivanauskas (2) scoorden voor HSV. Eintracht Frankfurt verdeelde zijn vier doelpunten bij Borussia Monchengladbach over de twee helften. Furtok en Bein scoorden voor rust, Weber en Yeboah in de slotfase.

Atlete vier jaar geschorst

LONDEN — De Internationale Amateur Atletiek Federatie (IAAF) heeft Tatjana Dorovtsjik, wereldkampioene over 3000 meter, voor vier jaar geschorst wegens het gebruik van dope. De loopster uit de Oekraïne werd na afloop van de internationale wedstrijd in Boedapest op 15 juni betrapt op het gebruik van een verboden middel.

Dorovtsjik is een van de beste atletes op de middellange afstand. Ze haalde de Olympische titel op de 3000 meter in Seoul, werd wereldkampioene op 1500 en 3000 meter tijdens het WK in Rome.

Volgens IAAF-woordvoerster Jayne Pearce zijn in haar lichaam anabole steroiden gevonden. In een onbevestigd bericht wordt gesproken over het middel stanozolol, waarop sprinter Ben Johnson in 1988 werd betrapt.

BONAIRE AGENDA

POLITIE: 8000
BRANDWEER: 8222
TAXICENTRALE: 8845
HOSPITAAL: 8900/7446
BEJAARDENTEHUIS: 8350

****

OPENBARE BIBLIOTHEEK
Openingstijden voor het publiek: maandag en donderdag van 14.00-18.00 uur; dinsdag en vrijdag van 08.00-12.00/14.00-20.00 uur; zaterdag van 10.00-12.00 uur.
openingstijden voor lezers: woensdag van 14.00-19.00 uur.

****

POSTSLUITING
maandag t/m vrijdag aangetekende stukken om 15.30 uur; gewone stukken om 16.30 uur.

****

SERVICE CLUBS
Lions: informatie H. van Bommel, tel.: 8806.
Rotary: woensdag 12.00 uur - Restaurant Beefeater.

****

SLACHTHUIS LVV
(tel.: 4393)
open van maandag t/m vrijdag van 06.00-14.30 uur. In verband met planning van te voren aantal slachtdieren bij keurmeester melden.

****

DIERENARTS
(Kaya Lagoen 24-A, Antriol)
spreekuren maandag, woensdag en vrijdag van 13.30-14.30 uur; spreekuur te Rincon elke donderdag van 17.00-17.30 uur bij Hulpbestuurskantoor.
Voor spoedgevallen gelieve tel.: 4255 te bellen of fax 7655.

STICHTING DIERENASIEL BONAIRE
Bonaire Animal Shelter Foundation
(Lagunweg 26. Tel.: 4989)
openingstijden maandag t/m zaterdag van 08.00-12.00/15.00-17.00 uur.

****

KLACHTEN(BEZORGING)
Shon Ma Carolina, Blvd. J. Abraham 15, tel.: 8204 (na 18.00 uur tel.: 8342).

****

Nieuwe eilandssecretaris

■*KRALENDIJK — Amador Muller heeft afgelopen donderdag in handen van gezaghebber mr Frits Goedgedrag de eed afgelegd als secretaris van het Eilandgebied Bonaire. Daarmee is bij de opvolger geworden van Goedgedrag die zelf vorig jaar werd benoemd tot gezaghebber. Mr Muller werd op 29 april benoemd en trad op 1 augustus officieel in dienst. Op de foto links gezaghebber Goedgedrag en rechts eilandssecretaris Muller.*

Rock in Polen: dertig gewonden

WARSCHAU - Bij een rockfestival in de Westpoolse plaats Jarocin zijn vrijdag zo'n dertig gewonden gevallen en is voor grote bedragen schade aangericht.
Vrijdagavond braken gevechten uit tussen rockfans en de politie, nadat duizenden jeugdigden het podium wilden bestormen. De organisatoren van het festival probeerden dit met kettingen en knuppels te verhinderen, waarna de fans met stenen en messen geweld gebruikten. Het podium, muziekinstrumenten en geluidsapparatuur werden totaal vernield. De meeste gewonden moesten zich in een plaatselijk ziekenhuis onder behandeling laten stellen, maar konden na korte tijd de kliniek weer verlaten. Eerder op de dag vernielden groepen skinheads en punks die naar Jarocin gingen zes treinwagons die uit Silezie kwamen.

Portugese president tegen nieuwe strengere asielwet

BONN - Het aantal buitenlanders dat in Duitsland asiel zoekt, is met een derde gedaald sinds op 1 juli de nieuwe, strengere asielbepalingen gelden. Dat heeft de minister van Binnenlandse zaken, Manfred Kanther, donderdag bekendgemaakt. In Portugal vond een wetsontwerp om de asielwet te beperken geen genade in de ogen van de president Mario Soares, die er zijn veto over uitsprak. Het parlement is van het reces teruggeroepen om een nieuwe tekst op te stellen. In Frankrijk gaat men meer identiteitscontroles uitvoeren met het oog 'op het handhaven van de openbare orde'.
In juli vroegen 20.658 vreemdelingen asiel aan in Bonn, tegen 31.123 in juni. De Duitse autoriteiten gingen vorige maand akkoord met drie procent van de behandelde asielaanvragen. Zij wezen ruim twee derde van de in juli afgewerkte asielaanvragen af. Ondanks de jongste cijfers vindt het ministerie het nog te vroeg om nu al conclusies te trekken over de doelmatigheid van de nieuwe wet. Minister Kanther is in dit verband benieuwd hoe de internationale bendes van mensensmokkelaars reageren op de nieuwe restricties. De regeringscoalitie en de grootste oppositiepartij, de sociaaldemocratische SPD, gingen eerder dit jaar akkoord met een wijziging van de grondwet om de toestroom van asielzoekers te beperken. Vorig jaar zochten 440.000 buitenlanders hun heil in Duitsland. De eerste zeven maanden van dit jaar kwamen 244.718 asielzoekers het land binnen, vijf procent meer dan in de vergelijkbare periode vorig jaar. Het gaat vooral om Oosteuropeanen.

De Portugese regering heeft donderdag om een buitengewone zitting van het parlement gevraagd om een nieuwe tekst voor een asielwet op te stellen. Het parlement zal van zomerreces moeten terugkeren. Een zitting is nodig omdat president Mario Soares woensdag zijn veto uitspraak over de wet, die hij veel te ver vond gaan en volgens hem de procedures vergemakkelijkt om potentiele asielzoekers uit te zetten. Soares, die zelf tijdens de Salazar-dictatuur naar Frankrijk vluchtte, meent dat de wet niet voorziet in het verlenen van asiel op humanitaire gronden. De volksvertegenwoordiging keurde half juli het wetsontwerp goed, waardoor het de regering in staat stelde de asielwet van 1980 te amenderen.

Volgens de Portugese grondwet mag de president een keer gebruik maken van zijn veto-recht. Als het parlement de wet opnieuw aanvaardt, moet de president haar afkondigen. Wanneer de volksvertegenwoordigers bijeen komen, is nog niet bekend. Minister van Binnenlandse zaken Dias Loureiro verdedigde de beslissing van de regering en zei dat het om een "alarmerend probleem" gaat. Hij verklaarde dat 99 procent van de asielzoekers zich om economische redenen in Portugal wil vestigen en dat hun aantal nog steeds groeit. Volgens de minister is het aantal asielaanvragen in het eerste halfjaar van 1993 verzesvoudigd in vergelijking met dezelfde periode in het voorgaande jaar. Vorig jaar waren er 535 verzoeken om asiel.
De Franse Constitutionele raad is donderdag in grote lijnen akkoord gegaan met een wetsvoorstel voor meer identiteitscontroles door de politie. De Constitutionele raad, belast met het 'keuren' van wetten, vindt dat meer politiecontroles wellicht noodzakelijk zijn bij de handhaving van de publieke orde. Maar het mag niet zo zijn dat de politie nu willekeurig overal identiteitscontroles houdt, aldus de raad. Om het "respect voor de individuele vrijheid" niet in te perken, moet de politie haar acties altijd kunnen rechtvaardigen tegenover de juridische autoriteiten.

'Hele wereld' tegenwoordig bij begrafenis koning Boudewijn:

Getuigenissen over migrantenleed hedendaagse gedwongen prostitutie

BRUSSEL - De auteur van een geruchtmakend boek over vrouwenhandel, Chris de Stoop, en de voormalige commissaris voor Migrantenzaken, Paula d'Hondt, zullen op verzoek van de Belgische koninklijke familie een kort getuigenis afleggen op de staatsbegrafenis van koning Boudewijn in de Sint Michielskerk in Brussel.

De opmerkelijke interventies in het ongeveer anderhalf uur durende programma van de plechtigheid hebben te maken met de grote betrokkenheid die de vorst aan de dag heeft gelegd voor het lot van migranten en de slachtoffers van gedwongen prostitutie. De Stoop, wiens boek "Ze zijn zo lief meneer", grote indruk op Boudewijn heeft gemaakt, zal een herinnering ophalen aan een Filipijnse vrouw die de koning zelf begin dit jaar ontmoet heeft.

Vertegenwoordigers van tussen de 150 en 160 landen die lid zijn van de Verenigde Naties zullen de dienst, opgedragen door kardinaal Godfried Danneels bijwonen. De secretaris-generaal van de VN, Boutros Boutros Ghali, die oorspronkelijk ook de begrafenis zou bijwonen, moest op het laatste moment zijn komst afzeggen wegens dringende bezigheden. De delegatie uit de Verenigde Staten, die eerst alleen bestond uit de oud vicepresident Walter Mondale en de chef protocol van het Witte Huis, zal worden versterkt met oud-president Gerald Ford. Het wat magere niveau van de Amerikaanse delegatie had in Brussel al enige politieke en diplomatieke wenkbrauwen doen fronsen.

Opmerkelijk is verder dat ook de president van Kroatië, Franjo Tudjman en die van Bosnië-Herzegowina, Alija Izetbegovic, hun komst hebben aangekondigd. Zoals bekend is de Servische president Milocevic niet welkom in België. Onbekend is nog steeds of prinses Liliane van Retie, de tweede vrouw van de vader van Boudewijn, koning Leopold III, van de partij zal zijn.

In België wordt de eventuele komst van de 77-jarige prinses als pikant ervaren, gezien de spanningen die er tussen haar en koningin Fabiola zouden bestaan. Het huwelijk van Leopold met het toenmalige kindermeisje van de koninklijke familie Mary Lilian Baels, wekte in 1941 grote beroering onder de bevolking en de toenmalige regering. Het huwelijk was een "motje" en werd tegen alle (grondwettelijke) regels in gesloten. Uit het huwelijk kwamen nog drie kinderen voort, een zoon en twee dochters, die allen hun heil in het buitenland zochten. Twee van hen, Alexandre en Marie-Esmeralda hebben in ierder geval gezegd de begrafenis te willen bijwonen. Of zij samen met de leden van de koninklijke familie achter het affuit met de lijkkist van Boudewijn de voettocht tussen het koninklijk paleis en de kathedraal zullen meemaken bleef vrijdagavond eveneens nog onduidelijk.

VOETTOCHT

De voettocht van circa achthonderd meter die de wereldelite naar de kathedraal moeten afleggen heeft de Belgische organisatie voor de nodige hoofdbrekens gesteld. Kolonel Willem vanden Broeck, woordvoerder van de Rijkswacht, sprak vrijdag van een "zeer zware verantwoordelijkheid waarbij de goede reputatie van België op het spel staat." Volgens de kolonel worden voor de beveiliging van het gezelschap vijftienhonderd gendarmes ingezet plus nog eens zevenhonderd politieagenten. Langs het traject tussen paleis en kathedraal mag niemand op balkons, daken of lantaarnpalen klimmen. Veel meer wil hij niet kwijt want, zegt hij, "de beste veiligheid is discretie.

Overigens is de voettocht voor de gekroonde en ongekroonde staatshoofden en hun aanhang niet dwingend voorgeschreven. Wie zich niet tot de wandeling van ongeveer een uur in staat voelt, zal rechtstreeks per auto naar de kathedraal worden vervoerd.

TV-UITZENDING

De begrafenis wordt door de audio-visuele media van België als een groot spektakel verslagen. Voor de gelegenheid hebben de Franstalige en Nederlandstalige omroep, de openbare en de commerciele zenders hun krachten gebundeld. De vier zenders, BRT, BRTF, VTM en RTL-TVI, hebben voor de co- produktie tussen 09.00 en 14.00 uur vijfig camera's ingezet. Voorzover bekend zullen in ieder geval in Nederland, Frankrijk, Spanje, Zwitserland, Oostenrijk en Duitsland rechtstreekse beelden overnemen. Ook Japan, dat door het keizerlijk paar is vertegenwoordigd, zal beelden van de begrafenis brengen.

De begrafenisplechtigheid van koning Boudewijn begon vanmorgen met het afscheid van de strijdkrachten van hun opperbevelhebber. De in de Belgische driekleur gewikkelde kist met het stoffelijk overschot van de vorst stond toen al opgesteld in de vestibule van het koninklijk paleis in Brussel. De laatste erewacht werd gevormd door zes generaals. Leerling-onderofficieren verzamelden de bloemen en begonnen hun voettocht naar de Sint Michielskathedraal. Het stoffelijk overschot zal op een affuit (dezelfde die gebruikt werd in 1983 voor de begrafenis van Boudewijns vader, koning Leopold III), getrokken door een militair rupsvoertuig de zelfde route afleggen, te voet gevolgd door de koninklijke familie en gekroonde en ongekroonde staatshoofden en hun aanhang. Koningin Fabiola verscheen rond half tien, gekleed in het wit op de trappen van het koninklijk paleis. Als slippedragers traden enkele leden van het Belgische federale kabinet op, onder wie premier Jean-Luc Dehaene, alsmede de voorzitter van de Belgische senaat en vertegenwoordigers van de wetgevende macht, de hofhouding en het leger.

MEER DAN KONING

Tijdens de plechtigheid in de kathedraal, waar stukken van de konings lievelingscomponist Sebastian Bach centraal stonden, rekende kardinaal Danneels in zijn homologie af met het nog steeds sluimerende imago van de overleden vorst als de 'roi triste', de trieste koning. Zijn melancholie "was niets anders dan de schroom die eigen is aan elke vreugde die haar bron van binnen heeft, in God. De koning was een man van intense innerlijke vreugde."

Zijn geloof in God en de manier waarop hij regeerde, "met het hart", waren volgens Danneels de geheimen van de levenskracht van de vorst en het respect dat hij bij iedereen afdwong. Hij vergeleek Boudewijn met de bijbelse koning David, een werkelijke herder voor zijn volk, bij wie "de kleinen de armen en de verworpenen vooraan stonden." Voor Danneels was deze koning "meer dan een koning."

BETROKKENHEID

Boudewijn was iemand die altijd "Ja" zei. Zijn naastenliefde omschreef de kardinaal als een "vuur dat verteert." "Die naastenliefde heeft hem verteerd, hij gaf zijn leven voor de zijnen." Afgewisseld door de Vlaamse zanger Will Tura en de Waalse zanger Julos Beaucame werden na de mis getuigenissen afgelegd door mensen die de koning zeer na aan het hart hebben gelegen. De voormalige commissaris voor migrantenzaken, Paula d'Hondt, sprak over de betrokkenheid van Boudewijn bij kanslozen, eenzamen en thuislozen, de migranten en medeburgers en het verlaten, bedreigde, mishandelde kind. De arts professor Nathan Climeck sprak zijn dank uit voor de compassie die het koninklijk paar aan de dag legde voor het lijden van aidspatienten.

De journalist Chris de Stoop getuigde dat het Boudewijn was die hem had aangespoord een boek te schrijven over het leed onder de slachtoffers van de vrouwenhandel, een boek - 'Ze zijn zo lief meneer' - dat in België maar ook in Nederland veel beroering heeft gewekt. Een van die slachtoffers, Luze Oral, een Fillipijnse die de koning zelf heeft ontmoet, zou oorspronkelijk ook een boodschap van dank voor de strijd die Boudewijn voor de haren heeft gevoerd uitspreken. Daarvoor werd namens haar De Stoop die taak van haar over.

Leger ingezet in Johannesburg

■ *TOKOZA - Het Zuid-afrikaanse defensiekorps is ingezet bij de onrust in de zwarte woonoorden in en bij Johannesburg. Binnen een week tijd zijn er meer dan 1670 mensen door geweld omgekomen. De aanpak van het geweld heeft geleid tot een diepgaand meningsverschil tussen president Fredrik de Klerk en ANC-leider Nelson Mandela.*

(AFP-satellietfoto)

Ambassade België:

Veel Nederlandse deelname bij dood Boudeijn

BRUSSEL - Tussen de 2.500 en drieduizend belangstellenden hebben de afgelopen drie dagen het condoleance-register voor de overleden koning Boudewijn getekend in de Belgische ambassade in Den Haag.

Hoeveel mensen dit hebben gedaan op de acht Belgische consulaten in Nederland is niet bekend. Dit heeft een woordvoerster van de Belgische ambassade vrijdag bekendgemaakt. "We zijn overstelpt met reacties. Zoveel belangstelling hadden we niet verwacht, maar het doet ons enorm veel goed", zo reageerde de woordvoerster.

Bekende en minder bekende Nederlanders togen dezer dagen naar de Lange Vijverberg in Den Haag om hun deelneming met het Belgisch vorstenhuis te betuigen. Namens Nederland wonen de begrafenis van koning Boudewijn onder meer bij koningin Beatrix, prins Willem Alexander en minister-president Lubbers, die aanvankelijk wegens ziekte niet kon gaan.

Duitse tieners graven-schenders

HECHINGEN - Twee middelbare scholieren van zeventien jaar hebben bekend dat zij in juli het joodse kerkhof in de Duitse plaats Hechingen (in de deelstaat Baden-Wurttemberg) hebben geschonden. In de nacht van 17 op 18 juli waren op de dodenakker vijftien zerken omgegooid en beschadigd, wat een schade veroorzaakte van circa honderdduizend gulden. Er zijn volgens de politie geen aanwijzingen voor het vermoeden dat de twee lid waren van een extreem-rechtse organisatie, wel hielden ze er rechtse denkbeelden op na.

Spionnen voor Liberiaans verzet

WASHINGTON - Een secretaresse van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse zaken en een journalist uit het Afrikaanse Kameroen zijn in de Verenigde Staten aangehouden op verdenking van spionage. Dat heeft de Amerikaanse federale politie, de FBI, woensdag bekendgemaakt.
De spionage betreft geheime stukken over de situatie in het Afrikaanse Liberia en militaire operaties in Somalie en Irak. De medewerkster van het ministerie, die secretaresse was op de afdeling voor Strategische militaire planning, zou talrijke documenten hebben verduisterd door ze mee te nemen in haar handtasje of tussen een krant.

Opnieuw als pelgrim naar Amerika

AFP infografia - Laurence Saubadu

Veel Polen en Fransen onder deelnemers:

Laatste deel Vredes-mars op Sarajevo afgeblazen

LYON - Het konvooi van zo'n duizend vredesactivisten dat onder het motto Mir Sada (Vrede nu) op weg was naar de Bosnische hoofdstad Sarajevo, heeft besloten rechtsomkeert te maken.

De Fransman Alain Michel, initiatiefnemer van de internationale vredesmars, verklaarde dat vrijdag per radio vanuit Prozor in het midden van Bosnië tegenover sympathisanten in zijn eigen woonplaats Lyon. Volgens Michel was het te gevaarlijk om de mars te vervolgen. De vredesactivisten waren donderdag aangekomen in Prozor, waar ze strandden op enkele kilometers afstand van de frontlinie.

Een deel van het konvooi, in meerderheid Italianen, heeft echter het idee om naar Sarajevo te gaan nog niet opgegeven. Andere deelnemers verlieten vrijdag Prozor om naar de Kroatische stad Split terug te keren, waar zaterdag een symbolische vredesmanifestatie wordt gehouden. Onder de deelnemers aan de vredesmars waren veel Polen, naast activisten uit Italië, Frankrijk, Spanje, Zweden en Duitsland. Een oproep voor deelname aan de mars werd mede-ondertekend door de Tsjechische president Vaclav Havel en de Poolse oud-premier Tadeusz Mazowiecki, de speciale VN-rapporteur voor het voormalige Joegoslavië. Zij deden echter zelf niet mee. Onder de deelnemers bevonden zich wel de Poolse minister van Arbeid, Jacek Kuron, en de laatste overlevende van het getto van Warschau, Mark Edelman. Nederlandse organisaties organiseerden vrijdag een "rouwbijeenkomst" voor Sarajevo in Amsterdam.

Volgens artsen zonder grenzen vanuit Oeganda:

Duizenden op de vlucht voor strijd in Soedan

AMSTERDAM - Als gevolg van de gevechten tussen het regeringsleger en troepen van het Zuidsoedanese Volksbevrijdingsleger (SPLA) zijn meer dan twintigduizend Soedanezen op de vlucht geslagen in de richting van Oeganda, ten zuiden van Soedan.

De vluchtelingen zijn afkomstig uit Kaya, dat enkele kilometers van de Oegandese grens ligt, aldus coordinatrice L. Blok van de hulporganisatie Artsen zonder grenzen (AZG) in Oeganda. Circa 25.000 Soedanezen uit twee vluchtelingenkampen nabij Kaya zoeken elders in het zuiden hun toevlucht, meldt AZG vrijdag.

De gevechten tussen het regeringsleger en het SPLA, dat vecht tegen de in haar ogen islamitische overheersing door het noorden, vinden plaats in het uiterste zuiden van Soedan. Een team van AZG dat in de twee vluchtelingenkampen werkte, zorgt momenteel voor de eerste opvang in Oeganda. De vluchtelingenorganisatie van de Verenigde Naties (VN), UNHCR, voert overleg met de Oegandese autoriteiten over de definitieve plaats van opvang.

Het betrokken team van AZG bestaat uit zes medewerkers. In de vluchtelingenkampen bij Kaya hebben zij poliklinieken opgezet en kinderen gevaccineerd tegen mazelen. Hun programma omvatte ook de bijvoeding van ondervoede kinderen, het verzekeren van schoon drinkwater en de aanleg van sanitaire voorzieningen.

Vrijlating ontkend toeristen door Kurden

ANKARA - Het Turkse ministerie van Binnenlandse zaken heeft vrijdag ontkend dat Koerdische opstandelingen in het zuidoosten van Turkije twee westerse gijzelaars hebben vrijgelaten.

Eerder op de dag verklaarde het Anatolisch persbureau dat de Turkse minister van Binnenlandse zaken Mehmet Gazioglu de vrijlating had bevestigd. Britse en Australische diplomaten en plaatselijke functionarissen lieten weten geen informatie over de vrijlating te hebben.

Twintig Somalische clans sluiten vrede

Carter: VN moeten weer gaan helpen in Somalië

NAIROBI - De voormalige Amerikaanse president Jimmy Carter heeft de Verenigde Naties (VN) vrijdag opgeroepen hun humanitaire operatie in Somalie nieuw leven in te blazen, nu de VN-troepen in een guerrilla-oorlog met de Somalische strijders verzeild zijn geraakt.

"Ik hoop dat de VN hun pogingen voortzetten om humanitaire hulp te bieden in plaats van te vertrouwen op hun militaire inzet en de gevangenneming van generaal Mohamed Farah Aidid, waar ik het overigens niet mee eens ben," zei Carter in Nairobi. Zijn kritiek volgde op verwijten van mensenrechtengroeperingen en ontevreden VN-medewerkers die vinden dat de VN het doel van de missie uit het oog hebben verloren, namelijk het helpen van een door honger en anarchie verscheurd land.

De VN hebben een beloning uitgeloofd voor de arrestatie van krijgsheer Aidid, omdat hij achter het bloedbad zou zitten dat 24 Pakistaanse VN-militairen begin juni het leven kostte. VN-troepen hebben bij schermutselingen sindsdien inmiddels ten minste 120 Somaliers gedood.

Critici van de VN-operatie hebben voorgesteld dat een onafhankelijke groepering gaat bemiddelen in de controverse tussen Aidid en de VN. Carter, die een rondreis maakt door oost-Afrika, heeft laten weten dat zijn centrum in Atlanta bereid is zonodig hulp te bieden in het conflict.

Vertegenwoordigers van rond twintig clans in het zuiden van Somalie hebben vrijdag in de stad Kismayo een vredesakkoord ondertekend. De strijders in de regio worden opgeroepen samen te werken met de Blauwhelmen van de VN. Bij ondertekening was ook VN-gezant Jonathan Howe aanwezig.

Presidentieel feest in Bolivia

■ *LA PAZ - Tijdens de indiaanse feestelijkheden bij gelegenheid van de machtswisseling in Bolivia was Nobelprijswinnares Rigoberta Menchu van de partij ... zalo Sanchez de Lozada ... Bolivia aan zijn ... riode als president be... (AFP-satelliet...)*

Jeltsin overlegt met vier GOS-presidenten

Mini-top in Moskou over crisis rond Tadzjikistan

MOSKOU - De Russische president Boris Jeltsin en de staatshoofden van vier Aziatische GOS-staten zijn zaterdag in Moskou bijeengekomen om zich over het conflict aan de grens tussen Tadzjikistan en Afghanistan te beraden.

Naar verwachting worden op de 'minitop' maatregelen genomen om de veiligheid van de Tadzjiekse grens te waarborgen. De Tadzjiekse oppositie voert vanuit Afghanistan regelmatig aanvallen uit op de zuidelijke grens. Ondanks druk van Moskou en andere landen in de regio weigert het bewind in Doesjanbe te praten met de oppositie. Tadzjikistan heeft zelf ook de spanningen in het gebied opgevoerd door een offensief te beginnen tegen het autonome gebied Gorny-Badachsjan (in Zuidtadzjikistan), dat tot dusver buiten het conflict viel.

Het persbureau Interfax meldde zaterdag, zich daarbij baserend op de autoriteiten in Gorny-Badachsjan, dat Tadzjiekse regeringstroepen vanuit de lucht dorpen in de regio bombardeerden. De Tadzjiekse aanvallers zouden daarbij geholpen zijn door Oezbeekse eenheden.

Jeltsin praat zaterdag met de presidenten van Tadzjikistan, Oezbekistan, Kazachstan en Kirgizie. De president van Turkmenistan heeft afgezegd, omdat hij zich niet wil mengen in de binnenlandse aangelegenheden van Tadzjikistan.

Nieuwe premier voor Japan

■ *TOKYO - Morihirio Hosokawa (rechts) is gekozen tot minister-president van Japan. Hij werd gelukgewenst door onder meer de leider van de huidige regeringscoalitie Tsutomu Hata, hoofd van de Japanse Vernieuwingsparij.* (AFP-satellietfoto)

Fout stem-procedure geeft vertraging:

Premier Hosokawa: 'Boodschap op komst als kabinet rond is'

TOKYO - Het Japanse parlement heeft vrijdag Morihiro Hosokawa als nieuwe premier gekozen. De 55-jarige Hosokawa werd door het Lagerhuis gekozen met 262 stemmen (224 parlementariers stemden tegen), tweeeneenhalf uur nadat het Hogerhuis hem had aangewezen als Japans 79e premier.

Hosokawa leidt een coalitie van oppositiepartijen die een eind heeft gemaakt aan 38 jaar alleenheerschappij van de Liberaal-democratische partij (LDP). Hij versloeg de nieuwe LDP-voorzitter, Yohei Kono, in beide kamers. De verkiezing door het Lagerhuis liep enige vertraging op door een fout van functionarissen van het parlement. Zij moesten alle 511 kamerleden afzonderlijk oproepen om hun stem af te geven, maar sloegen daarbij een bladzijde van de lijst over waardoor een twintigtal LDP'ers buiten de stemming viel. Daardoor brak een schreeuwpartij uit, aldus de televisieomroep NHK.

Ook viel de oppositie (LDP en communisten) over het feit dat Hosokawa geen rede hield na zijn benoeming.

"Laat het volk weten wat U voor heeft met de toekomst van het land", eiste een afgevaardigde. Maar de nieuwe premier wil pas na de vorming van zijn kabinet en het opstellen van een regeringsprogramma een officiele verklaring afleggen. De eerste post-LDP-regering zal uit Hosokawa's Nieuw Japan partij, zes andere conservatieve partijen en de socialistische JSP bestaan. Hosokawa kan pas maandag beedigd worden door keizer Akihito, wanneer die is teruggekeerd van de begrafenis van de Belgische koning Boudewijn.

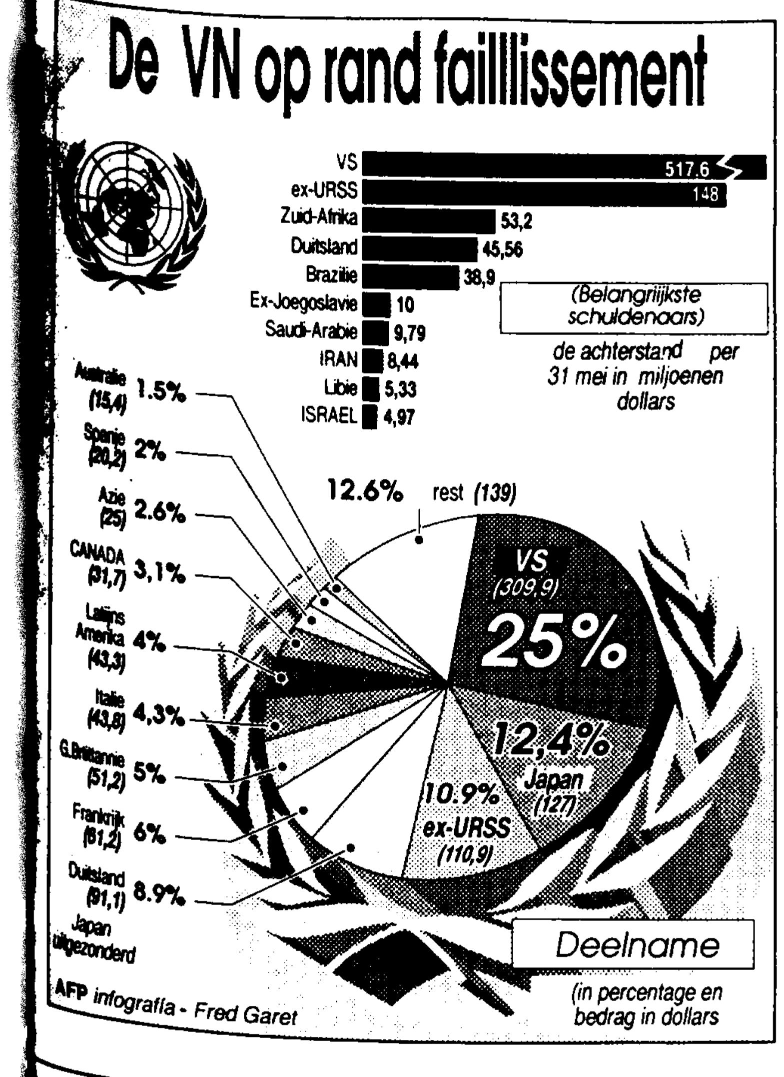
* * *

De Britse fabrikant van vliegtuigmotoren ROLLS-ROYCE gaat de dochteronderneming Deeside Titanium sluiten. Het bedrijf is in Europa de enige producent van titanium, een metaal dat onmisbaar is voor de vliegtuigindustrie. Volgens Rolls-Royce is de vraag afgenomen en is het goedkoper het metaal te importeren uit de Verenigde Staten of Japan.

Schutter in VS-restaurant: vier doden

FAYETTEVILLE - Een sergeant van het Amerikaanse leger heeft in de nacht van vrijdag op zaterdag in een familie-restaurant in Fayetteville vier mensen gedood en zeven verwond.

De politie van het stadje Fayetteville, dat dichtbij een legerbasis ligt, heeft dat meegedeeld. De man betrad met drie jachtgeweren het restaurant, schreeuwde leuzen over president Clinton en homoseksuelen in het leger en schoot vervolgens in het wilde weg. Een ouder echtpaar, een vrouw en een jongeman kwamen bij de schietpartij om het leven. De politie schoot de sergeant neer, die inmiddels in een plaatselijk ziekenhuis is opgenomen.

Eastman Kodak houdt Wall Street overeind

NEW YORK - De aande-nkoersen op de effec-nbeurs van New York n vrijdag over het alge-een omhoog gegaan. De ow Jones-index van de rtig toonaangevende ndsen steeg met 11,47 unten tot 3560,44 nten. Daarmee is de dex ongeveer 21 punten ger dan vorige week ijdag.

jongste Amerikaanse werk-heidscijfers vielen goed, oral de vermindering van werkloosheid tot het gste peil sinds september rig jaar. De gegevens dden verder niet veel vloed. De obligaties dden de aandelenkoersen ar beneden hebben eten halen, ware het niet Eastman Kodak fors in rs steeg. Dit fonds was, men met Sears, het otste deel van de dag antwoordelijk voor de st van de beursindex. Topman Kay Whitmore van het fotoconcern is aan de kant gezet, hetgeen de beleggers uitlegden als sein dat er nu eindelijk maatregelen worden genomen om de financiële problemen uit de wereld te helpen. De aandelenkoersen konden later op de dag wat verder aantrekken toen het bij de obligaties wat beter ging.

De dollar stond tegen het einde van de handel in New York op f 1,9080 na f 1,9245 op donderdag. Oorzaak van de koersdaling was de grote vraag naar marken. Ook in Europa was dat het geval. De Europese Centrale Banken willen hun Duitse geld dat is gebruikt voor interventies, weer terughebben. Goud voor levering in december eindigde op 379,90 dollar per ounce (31,1 gram), 0,80 dollar lager dan op de voorgaande dag. Daarmee lijkt de rust na de daling van 22,60 dollar op donderdag te zijn teruggekeerd.

erlies Swissair opgelopen

RICH - De Zwitserse chtvaartmaatschappij wissair, beoogd partner n de KLM, heeft haar erlies voor belastingen de eerste helft van dit zien oplopen van 116 oen frank tot 125 mil-frank (f 160 miljoen). bedrag is exclusief ondere posten. Het drijfsresultaat was wel sitief, maar daalde van miljoen frank tot 60 ljoen frank, zo heeft wissair vrijdag bekend-maakt.

t vervoersvolume van de atschappij nam met 9,5 ocent toe tot 1,336 miljard kilometer. De groei van omzet bleef daar bij hter. Er was een stijging slechts twee procent tot 47 miljard frank (f 3,15 ljard). Swissair verwacht t dit betreft geen verbete-g in de twee helft van het r.

Volgens Swissair weerspie-len de resultaten de moei-ke omstandigheden in de ernationale luchtvaart, die steeds wordt geplaagd or "een ruïnerende tarievenoorlog". Hoewel de beladingsgraad van de vliegtuigen flink toenam en de kostenstijging beperkt bleef tot drie procent kwamen er toch teleurstellende resultaten uit de bus, zo constateert de maatschappij.

Swissair liet verder weten dat er aanzienlijke boekwinsten zijn behaald op de verkoop van vliegtuigen van het type MD-81. Die zullen echter pas tot uiting komen in het resultaat over geheel 1993. Er zijn tot nu toe zes toestellen verkocht en vervolgens gehuurd op basis van lease-contracten.

Swissair onderhandelt al enkele maanden met de KLM, Austrian Airlines en de Scandinavische maatschappij SAS over vergaande samenwerking. Het streven is om medio september een principe-akkoord te hebben. De KLM publiceert volgende week donderdag de resultaten over het eerste kwartaal van het op 1 april begonnen boekjaar.

lam-verzet:

urgers in lipijnen gegijzeld

ZAMBOANGA - Islamische rebellen in het iden van de Filipijnen bben acht christenen gijzeling genomen. Zij eigen nog meer burgers ontvoeren, tenzij het er toezegt de acties gen hen te staken.

oordvoerder Ustadz Zain li van het separatistische ro nationaal bevrijdings-nt (MNLF) zei tegen jour-isten dat commandant Ang-ng Sali van het front op zuidelijke eiland Basilan burgers vasthoudt. "Wij len er nog enkelen aan voegen, als de militairen niet terugtrekken", zei Hij zei niet wanneer het NLF de acht heeft ont-rd. Leger-commandant eraal Guillermo Ruiz es de eis van de hand.

FINANCIEEL NIEUWS

Damrak ziet Amev stijgen

AMSTERDAM - De Amsterdamse effectenbeurs liet vrijdag een verdeeld beeld zien. De handelaren en beleggers werden niet echt gestimuleerd door de records op de effectenbeurzen van Londen en Parijs. Naast de lagere dollar hadden ook de teleurstelling over sommige halfjaarcijfers een drukkend effect op de koersen. Op het koersenbord waren de winstnemingen duidelijk waar te nemen. De financiële waarden lagen goed in de markt door de kans op nog meer renteverlaging in de komende maanden.

De EOE-index kwam vrijdag nauwelijks van zijn plaats en sloot op 340,80, een achteruitgang met 0,35 punten. De CBS-stemmingsindex ging bescheiden omhoog met 0,4 punten tot 123,40 en de koersindex eindigde 0,4 punt hoger op 238. De omzet kwam uit op f 4,04 miljard, waarvan f 3,04 miljard aan obligaties.

Dertien procent van de f 995 miljoen aan aandelen kwam voor rekening van Philips. Het fonds was goed voor een omzet van f 135,8 miljoen, hetgeen het aandeel bovenaan de omzetranglijst plaatste. De beter dan verwachte kwartaalcijfers stimuleerden de vraag en Philips klom naar een slot van f 35,20, een stijging met f 0,40. Ook op de optiebeurs werd druk gehandeld in opties Philips. Er gingen zo'n 19.000 contracten om op een totale omzet van 62.000 contracten.

Elsevier werd aangeboden bij een omzet van f 90,1 miljoen. De koers daalde f 2,80 op f 132,90 door de teleurstelling over de donderdag bekendgemaakte halfjaarcijfers. Donderdag kregen de cijfers op de beurs in eerste instantie nog een goede ontvangst, maar daarna werd duidelijk dat Elsevier minder aan de winstgroei had bijgedragen dan partner reed. Collega Wolters Kluwer werd meegezogen en verloor f 0,50 op f 94,20. VNU daarentegen kon met drie dubbeltjes omhoog tot f 131.

Hoogovens was procentueel de sterkste stijger onder de hoofdfondsen. Het staalconcern klom met maar liefst f 3,30 op f 46,20. Luxaflex-producent Hunter-Douglas verliet de beursvloer op f 64, f 1,50 hoger dan donderdag.

De financiële waarden lagen goed in de markt door de dalende tendentie van de rentemarkt. Verzekeraar Amev schoot omhoog op f 74,40, een winst van f 1,20. ABN Amro zag op het koersenbord een winst ontstaan van f 0,60 op f 63,30. Daarmee bereikte de bank een nieuw jaarrecord. ING daarentegen bleef per saldo onveranderd staan op f 70,20. Tijdens de ochtendhandel noteerde ING nog even een hoogste koers van het jaar op f 70,70.

DSM, die de afgelopen weken sterk was gestegen, werd geconfronteerd met winstnemingen. Volgens analisten zal DSM door de valutaschommelingen nog meer dan Akzo last hebben van het "bijna EMS-loze tijdperk". De Limburgse chemiegigant daalde een rijksdaalder. Akzo beperkte zijn verlies tot f 2,20 op f 165,80. Koninklijke Olie die donderdag op verlies stond door de teleurstelling over de hogere winstcijfers, was vrijdag in reactie en sprokkelde er negentig cent bij op f 182,10.

De lagere cijfers voor Nijverdal-Ten Cate kwamen kennelijk niet als een verrassing en NTC verliet de beurs op een f 1 lagere koers van f 79. De reorganisatie van Van Dorp en de somberheid over 1993 lieten de koers van kantoor-artikelenleverancier dalen met f 1 op f 34.

Werkloosheid VS naar laagste peil in twee jaar

WASHINGTON - Het percentage werklozen onder de Amerikaanse beroepsbevolking is in juli gedaald van 7,0 tot 6,8, het laagste niveau sinds september 1991. Er kwamen vorige maand exclusief de landbouw 162.000 arbeidsplaatsen bij, zo heeft het Amerikaanse ministerie van Arbeid vrijdag bekendgemaakt.

De cijfers zijn gunstiger dan was verwacht. Economen hadden in doorsnee gerekend op een percentage van 7,0. Eind juli van het afgelopen jaar zat nog 7,6 procent van de beroepsbevolking zonder werk. Ook de herziene cijfers voor de groei van de werkgelegenheid in voorgaande maanden vormden een meevaller. Het aantal nieuwe banen in juni is gecorrigeerd van 13.000 tot 44.000 en dat voor mei van 215.000 tot 238.000.

In juli kwam de groei van de werkgelegenheid opnieuw voor het overgrote deel van de sector dienstverlening. Daar onstonden 153.000 banen. De bouw zorgde voor 24.000 arbeidsplaatsen. In de industrie gingen daarentegen 13.000 banen verloren en in de mijnbouw 2.000.

Beurzen Londen en Parijs stijgen naar recordhoogte

LONDEN - Het was vrijdag een goede dag voor de effectenbeurzen in Londen en Parijs. Op deze twee beurzen kwamen de aandelenindexen uit op een record. Ook de beurs van Frankfurt had niet te klagen, want daar werd een hoogste punt tot nu toe dit jaar bereikt.

In Londen eindigde de Financial Times-index van de honderd fondsen op 2969,8 punten, 26,4 punten meer dan op donderdag. Daarmee werd het record van 8 maart dit jaar gebroken. Hoop op lagere rentetarieven, ingegeven door tekenen die wijzen op een economisch herstel in Groot-Brittannië, stuwde de aandelenkoersen omhoog. De afgelopen tien beursdagen is de index met 150 punten omhoog gegaan.

De effectenbeurs van Parijs ging nog sterker omhoog dan die van Londen. De CAC-index van veertig aandelen sprong met 34,53 punten naar boven tot 2149,83 punten. Ook hier speelde de verwachting dat de rente omlaag gaat een grote rol. Het vorige hoogtepunt heeft lang standgehouden. Het dateert van 20 april 1990.

De beurs van Frankfurt bereikte weliswaar niet een record, maar kwam wel op het hoogste punt tot nu toe dit jaar terecht. De Dax-index eindigde op 1869,38 punten en dat was 8,88 punten meer dan op donderdag. De index had hoger kunnen sluiten, ware het niet dat er tegen het einde van de handel winst werd genomen. De beursindex zit nog ruim honderd punten van een record af. Het hoogste punt van de Dax-index kwam op 31 maart 1989 tot stand en bedraagt 1976,43 punten.

Illegaal software-gebruik bij ABN Amro in Zwitserland

ZRICH (Anp) - Bij ABN Amro in Zwitserland is gebruik van illegale computersoftware geconstateerd. Op 22 juli hebben de autoriteiten huiszoeking gedaan bij ABN Amro in Zürich en zijn daar gestoten op software ter waarde van 200.000 Zwitserse frank (f 256.000). De leiding van het bankkantoor verklaart er niet van op de hoogte te zijn geweest dat personeel van de automatiseringsafdeling zich van illegale kopieën bediende.

De zaak is gaan lopen naar aanleiding van een klacht die de Zwitserse software-organisatie Softfair en haar internationale partner Business Software Alliance (BSA), eind mei bij de Zwitserse autoriteiten tegen ABN Amro in Zwitserland indienden. De autoriteiten in Zürich traden pas op na 1 juli 1993.

Op die datum werd in Zwitserland een nieuwe wet van kracht die het mogelijk maakt het illegaal kopieren van computersoftware zwaarder te straffen. Voorheen was dat ook strafbaar, maar nu zijn gevangenisstraffen tot maximaal een jaar en boetes tot 100.000 frank mogelijk.

Inmiddels is de zaak volgens directeur Hans Buck van het Zürichse kantoor van ABN-Amro al geregeld. Het betreft een regeling met de Amerikaanse softeware-producent Microsoft, een van de deelnemers in BSA. "We hebben de illegaal gekopieerde programma's alsnog gekocht", zei hij vrijdag. Buck verwacht dat Microsoft nu zijn aanklacht tegen ABN Amro zal intrekken. Dat is nog niet gebeurd. Voor hem is de hele affaire duidelijk een publiciteitsstunt. "En justitie heeft het spel meegespeeld en bewust tot 1 juli gewacht met optreden."

Voor BSA is de kous echter nog niet af. Het betreft een aanklacht van alle in BSA vertegenwoordigde producenten, en een besluit om de zaak te seponeren, moeten zij allemaal nemen, aldus Brad Smith, advocaat van BSA. Zo ver is het nog lang niet, want het onderzoek is nog niet afgesloten. Het is volgens hem denkbaar dat ABN-Amro ook nog andere produkten dan die van Microsoft illegaal in huis had. Smith denkt dat er onder meer ook nog een schadevergoeding en een verklaring over beterschap in de toekomst uit moet rollen.

Directeur Buck kenschetste het voorval vrijdag als "een bedrijfsongeval". De kopieën zijn kennelijk al zo'n drie jaar in gebruik, aldus de bankier. Het handelen van het personeel van de afdeling automatisering druist in tegen de interne regels, zo zei hij. Alle software-gebruik moet volgens hem door licenties zijn gedekt. De 200.000 frank beslaat volgens hem ook maar een fractie van het automatiseringsbudget van enkele miljoenen voor het kantoor in Zürich.

In Zwitserland is 59 procent van de gebruikte software illegaal gekopieerd, aldus opgaven van BSA. In de Benelux ligt dat percentage op 66 procent, in Spanje en Italië 86 procent. In totaal wordt het verlies in 1992 als gevolg van software-piraterij in Europa door BSA op f 8,8 miljard geschat, voor de benelux op f 827 miljoen. Dat is al minder dan in 1991, toen een bedrag van naar schatting f 956 miljoen werd misgelopen.

In Nederland zijn sinds de oprichting van BSA Nederland zes bedrijven beticht van software-piraterij. Met drie daarvan, het ingenieursbureau Grontmij, de luchtvaartmaatschappij Transavia en aannemer NBM-Amstelland, is inmiddels een schikking getroffen.

In Zwitserland is een affaire als die rond abn amro een strafrechtelijke zaak. Een wetsovertreder wordt aangepakt omdat hij of zij concurrentievoordeel zou hebben op branchegenoten. In Nederland verlopen dergelijke zaken civiel-rechtelijk en gaat het om een schending van auteursrechten.

Wisselkoersen stapje terug; goud blijft redelijk stabiel

AMSTERDAM - De koersen op de Europese wisselmarkten zijn vrijdag vrijwel allemaal naar beneden gegaan, hetgeen betekent dat de gulden en de Duitse mark hun positie verder hebben kunnen versterken. De handel verliep tamelijk rustig. De goudprijs, die donderdag in New York en vrijdagmorgen in Europa forse averij opliep, wist zich in de loop van de dag op het lagere niveau te stabiliseren.

De Franse frank eindigde de dag op f 32,165 (per honderd) na een slot van f 32,430 op donderdag. Daarmee is de Franse valuta een van de EMS-munteenheden die eerder deze week in koers opliepen na de veranderingen in het Europese Monetaire Stelsel (EMS), maar donderdag weer begonnen af te kalven.

De Centrale Bank van Frankrijk stelde weer speciale beleningen met een looptijd van vijf tot tien dagen ter beschikking van de banken. Deze beleningen werden op 22 juli opgeschort en in plaats daarvan kwamen er eendaagse beleningen. De maatregel was bedoeld om de speculanten de wind uit de zeilen te nemen.

Ook de Belgische (en daarmee de Luxemburgse) frank moest achteruit. De slotkoers van vrijdag luidde f 5,300 na f 5,335 op donderdag. België, Luxemburg en Denemarken willen dat hun munteenheden weer met een marge van 2,25 procent (naar boven en beneden) aan de mark en de gulden worden gekoppeld, zoals voor het weekeinde steeds het geval was.

Een woordvoerster van de Belgische centrale bank verklaarde niet te kunnen zeggen wanneer dat zou moeten gebeuren. Na de veranderingen die in de nacht van zondag op maandag in het EMS zijn aangebracht, geldt voor onder meer de Belgisch-Luxemburgse frank en de Deense kroon een marge van vijftien procent.

De deense kroon daalde van f 28,505 (per honderd) tot 28,065. De koers van de kroon was een van de twee wisselkoersen (de andere is die van de frank) die zich eerder deze week niet wisten te herstellen tot boven het peil van de koersen van eind vorige week, kort voordat het EMS werd aangepast. Met de daling van vrijdag is het oude koerspeil weer verder weg komen te liggen.

De andere wisselkoersen gingen vrijdag eveneens omlaag. De peseta eindigde in Amsterdam op f 1,3690 (per honderd) tegenover een slotkoers van f 1,3840 op de voorgaande dag. De lire daalde van 1,1135 (per duizend) tot 1,1053. Voor het pond sterling werd een slotkoers opgetekend van f 2,8660, ruim anderhalve cent minder dan de f 2,8825 van donderdag. In het kielzog zakte het Ierse pond van f 2,7045 tot 2,6860.

De dollar eindigde eveneens lager, in weerwil van gunstige werkloosheidscijfers uit de Verenigde Staten. De slotkoers bedroeg f 1,9175 na een slot van f 1,9300 op donderdag. De groei van het aantal banen was groter dan gedacht en de werkloosheid zakte van zeven tot 6,8 procent van de beroepsbevolking. Dat is het laagste percentage sinds september 1991.

Kort na de bekendmaking van de cijfers steeg de dollar iets, om snel weer naar beneden te gaan. Volgens een handelaar waren de gegevens "goed noch slecht" en raakte de handel er niet van onder de indruk, zeker met het weekeinde voor de deur. Voor de komende week wordt een verdere daling van de dollarkoers voorzien.

De goudmarkt kwam vrijdag de schok van donderdag enigszins te boven. In Londen was de officiële prijs in de middag met 379,40 dollar per ounce (31,1 gram) weliswaar nog behoorlijk lager dan het de 386,75 van donderdag, maar 's morgens werd al een prijs van 380,50 dollar per ounce opgegeven. In New York zat de goudprijs enkele uren na het begin van de handel op de 382,60 dollar.

Donderdag beleefde de goudprijs de grootste daling sinds de Golfoorlog. In korte tijd zakte de notering met ongeveer 28 dollar om daarna weer wat aan te trekken. Kort na het uitbreken van de Golfoorlog zakte de prijs met 35 dollar. Begin deze week deed het edele metaal nog 409 dollar, de hoogste prijs van de laatste drie jaar. De sterke daling werd toegeschreven aan het terugkeren van de rust in het EMS en bovendien, zo werd gezegd, was het tijd voor een correctie na de stijging van de laatste tijd. Tegenover het grote aanbod stond betrekkelijk weinig vraag. "Vrijdag was het tijd om bij de te komen van het bloedbad. Iedereen likt zijn wonden", aldus een handelaar.

Zilver, dat donderdag met het goud werd meegesleept en negen procent goedkoper werd, ging vrijdag nog iets verder omlaag. In New York werd, toen de handel eenmaal goed op gang was, 4,80 dollar per ounce genoteerd, nog eens 3,2 dollarcent minder dan op donderdag. Platina ging donderdag met de maximaal toegestane 25 dollar per ounce naar beneden tot 394,60 dollar per ounce. Vrijdag ging de notering met nog eens 5,10 dollar naar beneden.

Elsevier keert eerste interimdividend uit

AMSTERDAM - Uitgeverij Elsevier, een van de moedermaatschappijen van de Brits-Nederlandse combinatie Reed Elsevier, heeft over de eerste helft van dit jaar een aan aandeelhouders toekomende gewone winst geboekt van f 284 miljoen, 35 procent meer dan de f 212 miljoen uit dezelfde periode van 1992. Per aandeel steeg de winst 25 procent van f 3,27 tot f 4,09, waarbij rekening dient te worden gehouden met de uitbreiding van het aantal uitstaande aandelen van 65 miljoen tot 69,4 miljoen.

Elsevier keert voor de eerste maal een interimdividend uit., het bedraagt f 1,67 per aandeel. De andere moeder, Reed International, betaalt tussentijds 6 pence per aandeel.

De toeneming van de gewone winst per aandeel -dat is de winst zonder de uitkomsten van grote desinvesteringen - is tot stand gekomen ondanks een daling van de gemiddelde koers van het pond sterling met 15 procent.

Reed elsevier, de combinatie die 1 januari 1993 is ontstaan uit de fusie tussen de Britse Reed International en de Amsterdamse Elsevier, boekte een aan aandeelhouders toekomende winst van f 567 miljoen tegen f 527 miljoen over de eerste zes maanden van verleden jaar. Het bedrijfsresultaat was met f 811 miljoen nagenoeg gelijk, terwijl de omzet zakte van f 4,03 miljard tot f 3,81 miljard.

De marktomstandigheden in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië zijn in het eerste halfjaar na de fusie moeilijk gebleven en zijn op het vasteland van Europa verder verslechterd. De nadelige gevolgen hiervan zijn opgevangen door kostenbeheersing. Bij de medische uitgeverijen zijn de resultaten in negatieve zin beïnvloed door onzekerheid op de farmaceutische markt. Elsevier verwacht dat de marktomstandigheden voor geheel 1993 weinig zullen verschillen van die in de eerste zes maanden.

In het eerste halfjaar wijkt de groei van de gecombineerde gewone winst van Reed Elsevier, omgerekend tegen constante valutakoersen (15 procent), sterk af van die van de gewone winst per aandeel van Elsevier in guldens (25 procent). Bij handhaving van de koersen van pond sterling en dollar verwacht Elsevier dat de nadelige invloed van de koersdaling van het pond op het resultaat in guldens zal worden gecompenseerd door de afspraken in de fusieregeling.

MENSEN

■ *CAP D'AGDE — Twee strandwachten proberen een man over te halen zijn zwembroek uit te doen voordat hij het nudistenstrand bij Cap d'Agde aan de Franse zuidkust betreedt. Het strand wordt de laatste tijd overspoeld met toeristen en de strandbeheerders staan onder toenemende druk om de regels toe te passen, die op dit strand alleen ontklede recreatie toestaan. Of de man in kwestie is gezwicht voor dit onverhulde pleidooi is niet bekend.*

Rodeo-bursalen

De rodeo is in opkomst in de VS. Net als aan basketballtalenten verstrekken universiteiten in het wilde westen des lands nu ook speciale beurzen aan beloftevolle **rodeo-cowboys**, die dan naast bijvoorbeeld hun studie toegepaste configuratie biochemie het academische rodeoteam komen versterken.

Getrouwd:
Anne Marie Poharnok
&
André van Klinken

Willemstad, 2 augustus 1993

Met een boekje in een (koffie)hoekje

Nogal wat boekwinkels in Amerika ruimen een koffiebar in, meldt een Nederlandse krante-correspondent. "Koffie drinkt men hier tegenwoordig in de boekhandel. En dan niet de gebruikelijke Amerikaanse slootwaterversie van het brouwsel. In boekhandels drink je **uitsluitend cappuccino of espresso**. Dat versterkt de filosofische atmosfeer in de zaak, die er desondanks ook ontzettend gezellig van wordt."

Ten onrechte in het gevang

Hij zat negen jaar achter de tralies. **Ten onrechte.** Een DNA-test van een vlekje op het onderbroekje van een tien jaar geleden verkracht en omgebracht meisje had uitgewezen dat hij niet de moordenaar was. Toen hij in 1984 veroordeeld werd tot levenslang, bestond de DNA-test nog niet. Nu wel. Gelukkig dus dat het broekje er nog was. Per limousine verliet hij de gevangenis in Washington.

Justitie niet happig op bijtende honden

De Nederlandse politie heeft sinds 1 juni van dit jaar tientallen **illegale pitbulls** in beslag genomen. De honden stonden niet geregistreerd, waren niet gecastreerd en getatoeëerd. Daarmee overtraden de eigenaren de maatregel die de procureurs-generaal met Pasen voor de bezitters van de honden hadden afgekondigd. Dat heeft woordvoerder Ribbink van de stichting Registratie Gezelschapsdieren (!) verklaard.

De eigenaar van een niet-geregistreerde hond kan rekenen op een boete van 250 gulden en inbeslagname van de hond. De officier van justitie beslist of de zaak voor de rechter komt. Deze week bepaalde de officier van justitie in Haarlem nog dat twee in beslag genomen pitbulls niet afgemaakt zouden worden maar alsnog een tatoeage en registratie mochten krijgen.

Bedoeling is om de pitbull geleidelijk uit Nederland te laten verdwijnen. Inmiddels zijn al 2.400 pitbulls aangemeld en onvruchtbaar gemaakt. Naar schatting zijn er echter 5.000 tot 10.000 pitbulls in Nederland.

Voor de pitbulls die nog rondlopen, gelden strenge regels. De honden moeten buitenshuis gemuilkorfd zijn en door hun baas kort aangelijnd worden. Op de overtreding van die regels staan hoge boetes: 500 gulden voor overtreding van het muilkorfgebod en 300 gulden als de hond niet kort aangelijnd is.

De maatregelen zijn getroffen na een aantal ernstige ongelukken met de honden. Drie kinderen werden door een pitbull doodgebeten.

In Australië is deze week een wetsvoorstel ingediend waarbij de eigenaar van een bijtende pitbull tot maximaal zeven jaar gevangenisstraf kan worden veroordeeld. Aanleiding was een ongeluk waarbij onlangs een 13-jarig meisje op weg van school naar huis ernstige verwondingen opliep door beten van twee pitbulls.

'Jozefs carrière in Egypte was niets bijzonders'

Jozefs loopbaan was in Egypte niets bijzonders. Dat is te concluderen uit het boek 'De wereld van de Egyptenaren' (onder redactie van Sergio Donadoni, Amsterdam, Agon).

Aan het slot van het bijbelboek Genesis staat het verhaal van Jozef: een buitenlander, een jood afkomstig uit het door de Egyptenaren verafschuwde herdersmilieu. Desondanks werd Jozef de tweede man in de toen machtigste en rijkste staat van het Midden Oosten. Met opzet onderstreept de schrijver van Genesis hoe laag Jozef is begonnen, zodat de lezer ziet hoe hoog hij is geklommen en hoe uniek die prestatie was. Maar vanuit Egyptisch standpunt was Jozefs carrière helemaal niet zo bijzonder. Zij zochten graag talent op de onmogelijkste plaatsen.

Al bij de Romeinse geschiedschrijvers dwong het goede Egyptische bestuur bewondering af. Alleen in Egypte behoedde de ambtenarij de bevolking voor hongersnood. Jozef bijvoorbeeld koos voor het aanleggen van voorraden tijdens de zeven vette jaren. En alleen in Egypte brachten ambtenaren werkelik iets tot stand. In de zogeheten gelukkige perioden van de Egyptische geschiedenis, toen de centrale macht het sterkst was, kwamen hongerjaren niet voor. Maar de bevolking betaalde wel een prijs voor een goed bestuur en een gevulde maag, in de vorm van een algehele slavernij ten opzichte van de farao.

Het boek geeft een globaal beeld van de oude beschaving. Dat is precies wat de Egyptenaren zelf nooit hebben geleverd.

■*Beeld van een schrijver uit het Egyptische Oude Rijk (ca 2570-2140 v.Chr.)*

■*HIROSHIMA — De negenjarige Hikaru Yamahana draagt papieren linten met leuzen gericht tegen oorlog en kernwapens. Hij staat buiten het bekende koepelmonument in de Japanse stad, die op 6 augustus 1945 werd verwoest door een Amerikaanse A-bom. In Hiroshima en Nagasaki kwamen bij de bombardementen van die dag honderdduizenden mensen om het leven.*

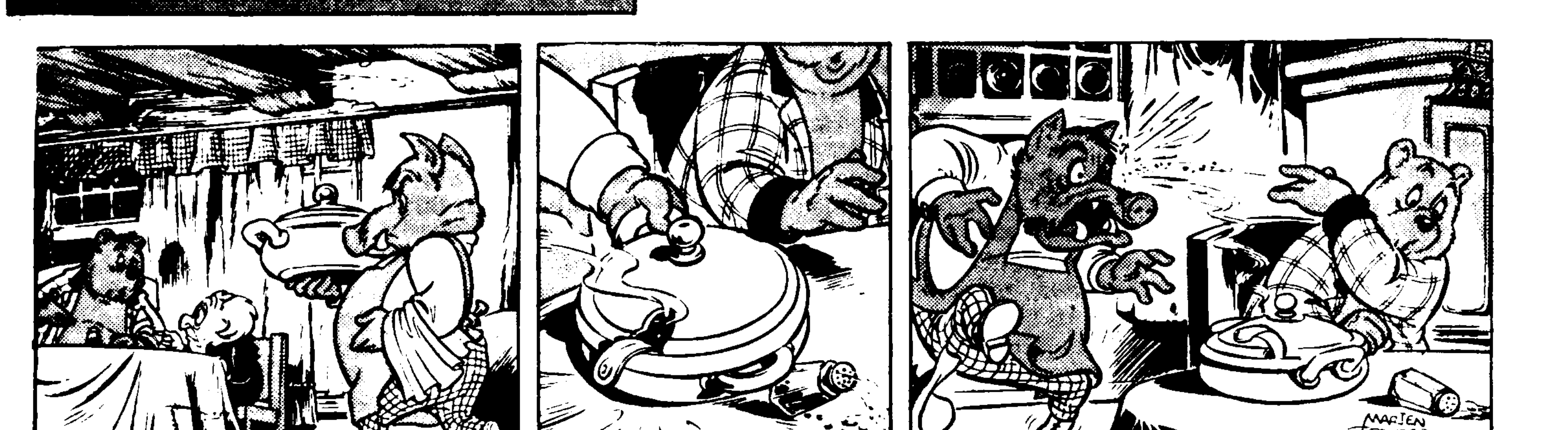
■ *LA PAZ — De Cubaanse president Fidel Castro poseert in de hoofdstad van Bolivia met een aantal plaatselijke schonen. De president vermaakte zich zo te zien op een van de vele feesten die worden gegeven ter gelegenheid van de inauguratie van Bolivia's nieuwe president Gonzalo Sanchez de Lozada. Het is niet helemaal duidelijk wat de president hier met de hand op het hart beweert, en ook niet of het wel zijn eigen hand betreft.*

Inaxi: zandsculpturen van formaat

■*De fontein van Madurodam heeft tijdelijk een andere functie gekregen. Het basin is gevuld met rivierzand, waarin medewerkers van Sand Sculptors Inaxi Europe de afgelopen twee weken allerlei prachtige gebouwen hebben 'gebeeldhouwd'. Het zijn dezelfde mensen die ook verantwoordelijk waren voor de immense zandsculpturen op het strand van Scheveningen dat nog niet zo lang geleden drommen toeschouwers trok. In het kunstwerk zijn diverse Nederlandse gebouwen te herkennen. Het zandscultpuur in Madurodam is te bewonderen tot eind augustus.*

Heer Bommel en de Hachelbouten

4013 — Heer Bommel wierp een ongeruste blik op het zoutvat. "Het morsen van zout duidt dus op ruzie", prevelde hij. "Juist!" prees Hobbel Hachelbout. "Onthoudt dat goed. U kunt de kans op ruzie echter verminderen door het zout over uw schouder te werpen". Op dat moment naderde de waard met dreunende tred.

"Hier", gromde hij. "Uw bestelling. Een ootmoedig maal; hutspot. Verdiensten zitten er niet aan, maar ik geef, wat me besteld wordt. Willen de heren iets drinken?"

"Een glaasje water", zei Hobbel.

De herbergier zette de stamppot met zo'n bons op de tafel, dat het zoutvaatje omviel.

"Water!" herhaalde hij gallig. "De heren kunnen naar de pomp lopen. Daar is water genoeg te krijgen".

Het was duidelijk, dat de ondernemer ontstemd was en heer Ollie keek zorgelijk naar het gemorste zout.

"De voortekenen duiden op ruzie", zo sprak hij tot zichzelf. "Maar gelukkig weet ik nu hoe men ze bezweren kan".

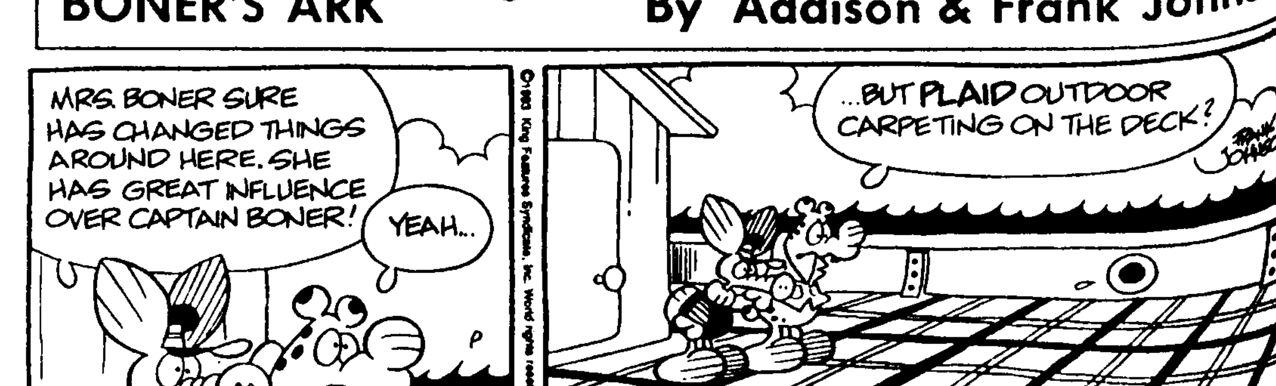
En met deze gedachte nam hij snel een handjevol verspilde zoutkorrels op en wierp die over zijn schouder.

Ze troffen de waard precies in het oog. Het valt te begrijpen, dat deze toch reeds zo gemelijke figuur dit hoog opnam. Hij slaakte een gesmoorde kreet en begon met betraande ogen zijn mouwen op te rollen. Voordat heer Bommel dan ook wist wat er precies aan de hand was, was de voorzegde ruzie in volle gang.

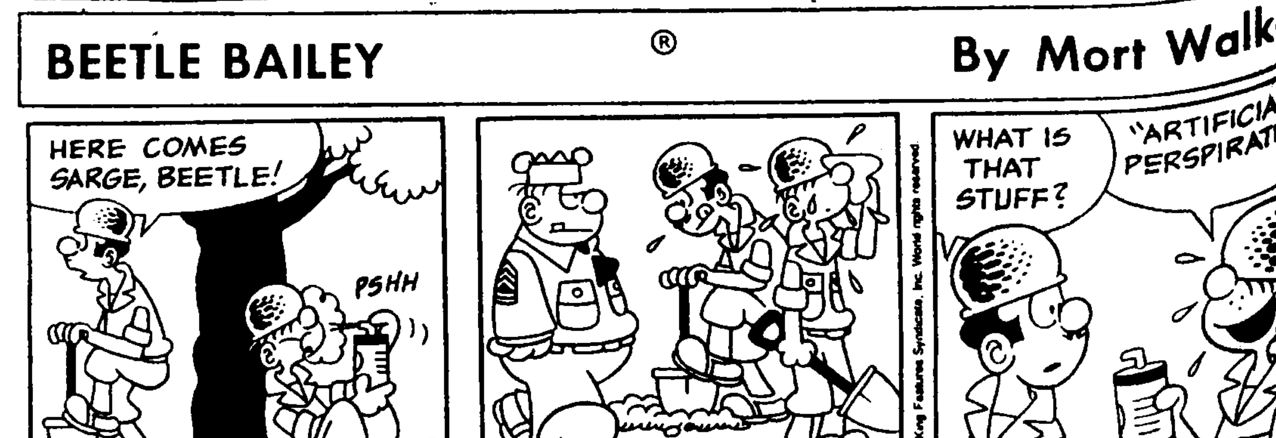
HENRY ® By Dick Hodgins

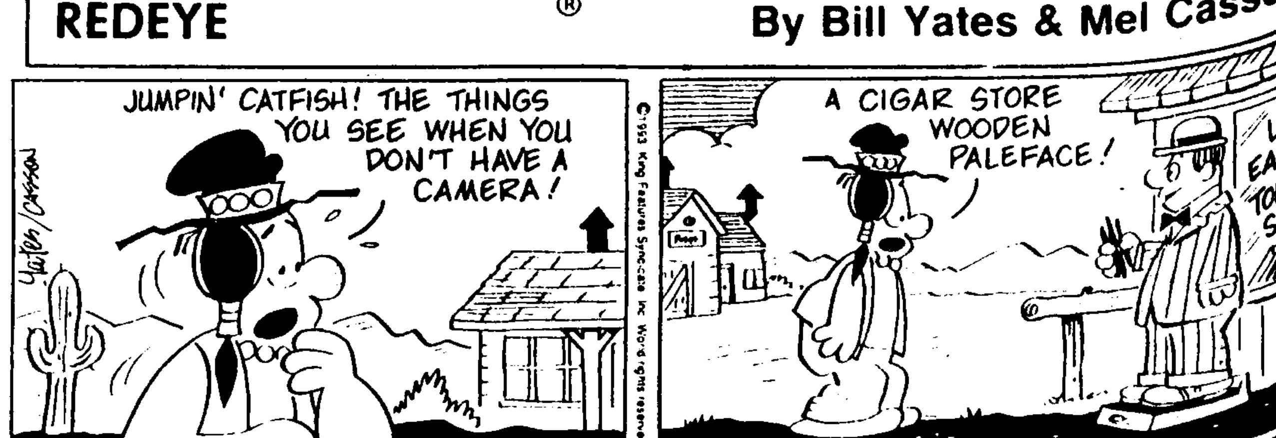
BONER'S ARK ® By Addison & Frank Johnson

BEETLE BAILEY ® By Mort Walker

REDEYE ® By Bill Yates & Mel Casson

AGENDA

MEDISCHE DIENSTEN

ARTSEN

NACHTDIENST ARTSEN
...van de artsen van Bandabou (district) kunnen in spoedgevallen ...641658 bellen en dan het antwoordapparaat afluisteren. De ...van de andere districten kunnen ...spoedgevallen de artsenpraktijk van ...eigen huisarts bellen en het ...antwoordapparaat zal dan mededelen wie ...dienstdoende arts is.

KINDERARTS
(particuliere patienten)
...dienstdoende arts belt U tel.: ...625100.

WIJKVERPLEGING

WIT GELE KRUIS WIJKVERPLEGING
...aria 17. Tel.: 682344, 682947, ...en 682574. Fax: 681000; ...vanaf zeven uur 's morgens tot ...'s middags; spreekuur wijkgebouw ...iedere dinsdag van 09.00-11.00 ...: 371865; Suffisant: tel.: 687707; ...Abao: tel.: 673711; Kaya Fensu: ...8577; Mamayaweg: tel.: 657508; ...informatie omtrent zuigelingen- en ...bureaus kan men terecht op consultatiebureau Brievengat. Tel.: 373584. ...wachtzuster gelieve tel.: 603661 ...

STICHTING VAN HET WIT GELE KRUIS VOOR GEZINSVERZORGING 'KWIDO PA FAMIA'
...ria 17. Tel.: 680222; spreekuren ...g, woensdag en vrijdag van 08.00- ... uur; dinsdag en donderdag van ...-16.00 uur.

NEUTRALE WIJKVERPLEGING
...oor Gosieweg 15. Tel.: 692231/ ...; geopend van 07.00-17.00 uur. ...de zuster van de wacht gelieve tel.: ...47, pagenummer 669-0368, te ...

...or Bandabao, Groot Sta Martha 141. ...: 642555; geopend van 14.00-17.00 ...Voor de wachtzuster gelieve tel.: ...7, pagenummer 669-0368 te bellen.

KRAAMKLINIEK RIO CANARIO
...ollegatweg Noord 43, tel.: 44510, ...343, 691683 en 691838; voor ...matie over prenatale zorg en zorg ...ende en na de bevalling.
...ultatiebureau zuigelingen: iedere donde...middag van 13.30-16.00 uur.
...ultatiebureau peuters: iedere dins...middag van 12.30-14.45 uur.

STICHTING WIJKVERPLEGING BANDABOU
...in 35, tel.: 648077/648387; open ...maandag t/m vrijdag van 07.00-17.00 ...17.00 uur bereikbaar: zuster Pisas. ...640641 b.g.g. 601760.
...ultatiebureau: iedere dinsdag van ...-11.00/18.00-20.00 uur.

FUNDASHON LECHI DI MAMA KORSOU
...informatie tel.: 672289, 375023 of ...642.

VERENIGING VAN TANDARTSEN
...de dienstdoende arts gedurende het ...einde en op feestdagen gelieve tel.: ...222 op te bellen.

CENTRO MEDICO STA ROSA
...Rosaweg 327, tel.: 672300/676666; ...ingstijden zaterdag en zondag van ...00-24.00 uur.

GENEESK. DIENST

STADS- EN 2DE DISTRICT OOST
...augustus 1993 vanaf 08.00 uur tot 9 ...augustus 1993 om 07.00 uur:

Dokter Elhage, Spreekkamer: Centro Medico Sta. Rosa, tel.:676666; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.:371661 b.g.g. 689266/689337.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Wilsoe, Da Costa Gomez, Nassy-Tseng, Nassy, Tseng, Mercelina, Braakman, Doran, Guerrero-Bakmeyer en Ayubi)

STADS- EN 2DE DISTRICT WEST
6 augustus 1993 vanaf 17.00 uur tot 9 augustus 1993 om 07.00 uur:
Dokter Der Meer, Spreekkamer: Brievengat, tel.:377244; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.:601950 b.g.g. 689266/689337.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Swart, Goilo-Henry, Roose, Braakman-Bonder, De Rouw-Picus, Davelaar, Elhage, Pablo, Heerenveen, Nivillac en Rosales-Concession)

DERDE DISTRICT BANDABAO
6 augustus 1993 vanaf 17.00 uur tot 9 augustus 1993 om 07.00 uur:
Dokter Spong, Spreekkamer: Tera Corra, tel.:648700; spreekuren: 10.00-11.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.:687004 b.g.g. 689266/689337.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Schellens, Sommer, Lucasius, Spong en Tweed).

■ **Patiënten van hier niet genoemde artsen wordt aangeraden in spoedgevallen de eigen arts te bellen en te informeren wie voor deze de dienst waarneemt. Het verdient te allen tijde aanbeveling een huisarts te kiezen die in avonden en weekeinden bereikbaarheid geregeld heeft. Vraag er naar bij uw eerstvolgend bezoek!**

APOTHEKEN

WEEKEINDEDIENST
ZATERDAG

Otrobanda:
Muizenberg, Muizenberg z/n. Tel.:692390/692391.
Punda:
Popular, hoek Maduro-/Columbusstraat. Tel.:611269/612376.

ZONDAG

Otrobanda:
Paradijs, Rooseveltweg 46-B. Tel.:689676/689808.
Punda:
Juliana, Julianaplein 6. Tel.:654500.

DIVERSEN

BELANGRIJKE NUMMERS (voor noodgevallen)

Ambulance:	112
Politie:	114
Brandweer:	114
Hospitaal:	624900
Aidslijn:	128
Kodela:	135

VERLOF BEGRAFENIS
(van 10.00-14.00 uur)
7 augustus: A. Michel, Dr. M.L. King Blvd 42.
8 augustus: E.F. Cannister, Schottegatweg-Oost 25.

HEEFT U HULP NODIG?
Bel SOS-lijn 127!

NOODGEVALLEN/ VERMISSING OP ZEE
Telefoon: 637911 (RCC)
24 uur per dag bereikbaar!

LUCHTPOSTSLUITING
POSTKANTOOR GROOT KWARTIER
Nederland: voor gewone stukken: maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag om 11.30 uur; woensdag om 10.15 uur. Voor aangetekende stukken één uur van tevoren.
Suriname: voor gewone stukken: dinsdag en vrijdag om 17.30 uur en zaterdag om 10.45 en 17.00 uur.
De Verenigde Staten en Europa (op zaterdag): voor aangetekende en gewone poststukken om 14.45 en 15.45 uur.
Het zegelloket is op zaterdag van 07.00-15.00 uur open.

THORAX CENTRUM
(Jan Noorduynweg naast UNA. Tel.: 685544
openingstijden van maandag t/m vrijdag van 08.00-17.00 uur; op zon- en feestdagen alsmede op werkdagen na 17.00 uur voor **spoedgevallen tel.: 685917.**

DIERENARTS
voor spoedgevallen gelieve te bellen: **614000 (Veterinaire Dienst)** voor de dienstdoende arts.

STICHTING DIERENBESCHERMING CURAÇAO
Het Dierenasiel is open van maandag t/m vrijdag 10.00-12.00/14.00-18.00 uur; zaterdag van 08.00-13.00/16.00-18.00 uur; zondag gesloten.

ZATERDAG
TOERISTENSCHIP
08.00-22.00 'Ocean Breeze' (AUA).

MAANDAG
TOERISTENSCHIP
11.00-20.00 'Seawind Crown' (AUA).

KERKDIENSTEN

KLOOSTER ALVERNA (Gouv. van Lansbergeweg): zon.: 10.00 uur hoogmis (Ned) en 16.00 uur Papiamentu.
BARBER (H. Joseph): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00 en 09.00 uur.
BRIEVENGAT: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 en 18.00 uur.
BUENA VISTA (Birgen Milagrosa): zat.: 18.30 uur; zon.: 09.00 en 11.30 uur.
CHARO (O.L. Vrouw van Coromoto): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.00, 11.00, 17.00 (Spaans) en 19.00 uur.
GROOT KWARTIER (O.L. Vrouw van Berg Carmel): zat.: 19.30 uur; zon.: 09.00 en 18.00 uur.
JANDORET (O.L. Vrouw van Goede Raad): zon.: 10.00 en 19.00 uur.
HULPKERK BOCA SAMI: zat.: 18.00 uur; zon.: 08.00 uur.
HULPKERK LAGOEN (H. Johannes); zon.: 10.00 uur.
JANWE (H. Hart van Jesus): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30, 12.00 en 19.00 uur (Ned).
KORAAL SPECHT (Goede Herder): zat.: 19.00 uur; zon.: 11.00 en 18.00 uur.
MONASTERIO 'MAMA DI DIOS' (Scherpenheuvel 3): maan. t/m zat.: 08.00 uur; zon.: 10.30 uur.
MONTAÑA (H. Dominicus): zon.: 05.15, 08.30 en 19.00 uur.
OTROBANDA:
Santa Ana: zon.: 08.00 en 19.00 uur.
Santa Famia: zon.: 06.00, 09.00, 11.00 (Engels) en 19.00 uur.
PIETERMAAI (kathedraal): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00, 09.00 en 19.00 uur.
SANTA MARIA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.00, 09.00 en 18.30 uur.
SANTA ROSA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.30. 09.00 en 18.30 uur.
SAN WILLIBRORDO: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 uur.
SERU GRANDI (Fuik): zon.: 17.00 uur.
SOTO: zat.: 19.00 uur; zon.: 09.00 uur.
STEENRIJK (O.L. Vrouw van Altagracia): zat.: 07.00 en 19.00 uur; zon.: 08.00, 10.00 (charismatica) en 18.00 uur.
SUFFISANT (O.L. Vrouw van Fatima): zat.: 18.00 uur; zon.: 09.00 en 18.00 uur.
SERU FORTUNA: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 uur.
TERA CORA: zon.: 18.00 UUR.
WESTPUNT (H. Petrus): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30 uur.
WISHI (H. Teresita): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
ZUID BONAM (H. Judas Thadeus): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.30 en 17.30 uur.

EVANGELISCHE BROEDERGEMEENTE
MORAVIAN CHURCH
(Goeroeboeroeweg, Mundo Nobo)
zaterdagavond 19.00 uur zangdienst.
zondagmorgen 09.30 uur preekdienst.
(Emmy Berthold kleuterschool, Suffisant)
zondagavond 18.00 uur Papiamentse dienst.

GEREFORMEERDE KERK
Muizenberg
10.00 uur gezamenlijke dienst in de tent te Muizenberg/St. Jacob.
19.30 uur gezamenlijke bijeenkomst in de tent te Muizenberg/St. Jacob.
Groot Kwartier
16.30 uur dienst.

VERENIGDE PROT. GEMEENTE VAN CURAÇAO
Ebenezer Church
(Oranjestraat 111)
09.30 uur mevr. Y. Isidora.
Fortkerk
(Fort Amsterdam)
09.30 uur ds. O.G. Haasnoot.
Emmakerk
(Rio Canario)
09.30 uur ds. H. Eggink.

NOACH-KAPEL
EERSTE EN DERDE zaterdag om 19.00 uur kerkdienst (Ned.) - Marinebasis Parera.

VOLLE EVANGELIE GEMEENTE YUBIA BENDITA
zondag om 10.00 uur dienst (tevens crèche en zondagsschool) - Weg naar Bullenbaai z/n. (tel.: 681922).
****

TELECURAÇAO (kanaal 8/6)

ZATERDAG
17.30 Telefiesta met tante Irma
18.00 Studio Sport
18.30 Cocktail Turístiko met Captain Sterling
19.30 Back to School
20.00 Wega di Number Kòrsow
20.30 WKRP in Cincinnati
20.46 Show Bizz
21.00 Telenoticia
21.30 Great Rookie Robbery
22.30 Estreno
23.30 Sluiting.

ZONDAG
14.00 Cena di Señor
15.00 Voetbal: Paraguay vs Argentina
16.30 Muchi Ben
16.45 Wega di Number Kòrsow
17.00 Di Bishita.... ku
18.00 Cocktail Special
19.00 Tele Suerte
20.00 Music Special
21.00 Telenotisia
21.30 Shete Dia
22.00 Movie: 'The Street of San Francisco'
23.30 Superstars of Wrestling
(wijzigingen voorbehouden!)

ABC (kanaal 77)

ZATERDAG
15.00 PBA Bowling
16.30 Wide World of Sports
18.00 News
18.30 ABC World News Tonight
19.00 Earthworks
20.00 Movie: **Alligator II: The Mutation** (1991: Horror)
22.00 Commish (R)
23.00 News
23.30 **Movie: Skokie** (1991; Drama)
02.00 News
02.30 **Movie: Heaven Help Us** (1985; Comedy)
04.30 Topper
05.00 Travel Travel

ZONDAG
12.30 News
13.00 Like It Is
14.00 Kickin' It
16.00 Story of a People: 'The Black Family'
17.00 United States Air Show
18.00 News
18.30 ABC World News Sunday
19.00 Gettin' Over
19.30 Gettin' Over
20.00 America's Funniest Home Videos (R)
20.30 Movie: **Mississippi Burning** (1988: Drama)
23.00 News
23.30 Movie: **Happy Anniversary** (1959: Comedy)
01.00 News
01.30 Runaway With the Rich and Famous
02.00 ABC World News Now
04.30 Oprah Winfrey
05.30 ABC World News This Morning

AE (kanaal 73)

ZATERDAG
15.00 Movie: **Night Moves** (1975)
17.00 Comedy On The Road
18.00 Evening at the Improv
19.00 Fugitive
20.00 Fugitive
22.00 Comedy on the Road
23.00 Caroline's Comedy Hour
24.00 Fugitive
02.00 Comedy on the Road
03.00 Caroline's Comedy Hour
04.00 Movie

ZONDAG
13.00 Movie: **All My Sons** (1948: Drama)
15.00 Movie: **Local Hero** (1983: Comedy)
17.00 In Search Of...
18.00 Real West
19.00 Jewel in the Crown
20.00 Movie: **Harold and Maude** (1971: Comedy)
22.00 Miss Marple
23.00 Caroline's Comedy Hour
24.00 Movie: **Harold and Maude** (1971: Comedy)
02.00 Miss Marple
03.00 Caroline's Comedy Hour
04.00 Movie: **All My Sons** (1948: Drama)

CBS (kanaal 75)

ZATERDAG
16.30 PGA Golf
16.00 News
18.30 CBS Evening News
19.00 America Comes to Graceland
20.00 Dr. Quinn, Medicine Woman (R)
21.00 Movie: **Diagnosis of Murder** (1992: Drama)
23.00 News
23.30 Roseanne
24.00 Movie: **The Blues Brothers** (1980: Comedy)
02.00 Movie: **The Frozen Dead** (1967: Horror)
04.00 Headline News

ZONDAG
12.00 Emergency Call
12.30 NFL Preseason Football
15.30 PGA Golf
18.00 News
18.30 CBS Evening News
19.00 60 Minutes
20.00 Murder She Wrote
21.00 Movie: **Nightmare in the Daylight** (1992)
23.00 News
23.15 CBS Sunday Night News
23.30 Amen
24.00 Entertainment Tonight
05.30 CBS Morning News

LIFE (kanaal 91)

ZATERDAG
15.00 Unsolved Mysteries
16.00 Movie: **The Game of Love** (1987: Drama)
18.00 Movie: **83 Hours 'Til Dawn** (1990: Drama)
20.00 Movie: **Better Off Dead** (1993: Drama)
22.00 Hidden Room
22.30 Confessions Of Crime
23.00 Unsolved Mysteries
24.00 China Beach
01.00 Paid Program

ZONDAG
12.00 Shop 'Til You Drop
12.30 Born Lucky
13.00 L.A. Law
14.00 Moonlighting
15.00 Unsolved Mysteries
16.00 Movie
18.00 Movie
20.00 Movie
22.00 Comedy Showcase
23.00 Paid Program
05.30 Paid Program

NBC (kanaal 85)

ZATERDAG
16.00 Tennis
18.00 News
18.30 NBC Nightly News
19.00 Saturday Sports Life
19.30 Roggin's Heroes
20.00 Super Bloopers & New Practical Jokes
21.00 Empty Nest
21.30 Nurses
22.00 Reasonable Doubts
23.00 News
23.30 Saturday Night Life
01.00 Comedy Showcase
02.00 Secret Treasures
02.30 Movie: **The Sellout** (1976)
04.30 Movie

ZONDAG
12.00 Ebony/Jet Showcase
12.30 Biogime Skin Care
13.00 To Be Announced
16.00 Tennis
18.00 News
18.30 NBC Nightly News
19.00 Quantum Leap
20.00 I Witness Video
21.00 Movie: **Cruel Doubt** (1992)
23.00 News
23.35 Mama's Family
24.05 New WKRP in Cincinnati
24.35 Alf
01.05 Beauty and the Beast
02.05 To Be Announced
02.35 News Nightside
05.30 NBC News at Sunrise

USA (kanaal 83)

ZATERDAG
15.00 Movie: **Fright Night Part II** (1988; Horror)
17.00 Gossip! Gossip! Gossip!
17.30 Bosom Buddies
18.00 Swamp Thing
18.30 Beyond Reality
19.00 Quantum Leap
20.00 Movie: **Zapped Again** (1989; Comedy)
22.00 Silk Stalkings
23.00 Movie: **Kill Kill Overkill** (1991)
01.00 Movie: **Bikini Summer** (1991: Comedy)
03.00 Movie: **Nerds of a Feather** (1990: Comedy)
05.00 Welcome Back, Kotter

ZONDAG
12.00 WWF All-American Wrestling
13.00 MacGyver
14.00 Movie: **Tin Men** (1987: Comedy/Drama)
16.00 Gossip! Gossip! Gossip!
16.30 Just The Ten Of Us
17.00 Double Trouble
17.30 My Sister Sam
18.00 My Two Dads
19.00 MacGyver
20.00 Movie: **Marilyn & Bobby: Her Final Affair** (1993: Drama)
22.00 Counterstrike
23.00 Silk Stalkings
24.00 Hollywood Insider
24.30 Paid Program
05.30 Paid Program

WEGA DI NUMBER
5039
3168
3255

TBS (kanaal 89)

ZATERDAG
16.05 Movie: **The Last Starfighter** (1984; Sience Fiction)
18.05 WCW Saturday Night
19.05 Major League Baseball
22.05 Movie: **Spaced Invaders** (1990; Sience Fiction)
24.05 Movie: **Gamera Super Monster** (1980; Sience Fiction)
01.50 Movie: **Godzilla vs the Sea Monster** (1966; Sience Fiction)
03.35 Movie: **Mothra** (1962; Sience Fiction)

ZONDAG
13.05 Major League Baseball
16.05 Andy Griffith
16.35 Happy Days
17.05 Tom & Jerry's Funhouse
17.35 Captain Planet and the Planeteers
18.05 WCW Main Event Wrestling
19.00 Movie: **Perry Mason: The Case of the Lethal Lesson** (1989)
21.00 National Geographic Explorer
22.00 World of Audubon
23.00 Network Earth
23.30 Various Programming
24.30 World Tomorrow
01.00 Various Programming
03.00 Various Programming
04.00 Filler
04.05 Honeymooners
04.35 I Love Lucy
05.05 All in the Family
05.30 Headline News

Opleiding KLU-piloten F-16 naar Curaçao

WILLEMSTAD — Het ministerie van Defensie is bezig met de behandeling van een rapport om de opleiding van piloten voor F16-toestellen te verplaatsen vanuit het Amerikaanse Tucson naar Curaçao. Dat heeft generaal Willem Breeschoten van de Koninklijke Luchtmacht donderdagavond gezegd voor Telecuraçao.

Breeschoten, die een kort bezoek bracht aan het eiland, zei dat het om twaalf vliegtuigen gaat. Behalve de piloten zijn ook honderd tot honderdvijftig man ondersteunend personeel bij de opleiding betrokken. Het contract met de Verenigde Staten loopt af en volgens de generaal zijn de randvoorwaarden op Curaçao gunstig, vooral wat het weer betreft.

De bevolking van het eiland zal naar verluidt weinig hinder ondervinden van de straalvliegtuigen 'omdat de trainingen boven zee zullen zijn' en de start-en landingsbaan aan zee ligt.

HET WEER

WEERSVERWACHTING geldig tot morgenmiddag 12:00 uur:
Aanvankelijk licht tot half bewolkt en overwegend droog. Vannacht en morgen zwaar tot geheel bewolkt tijdens passage van tropische storm 'Bret' met matige tot zware buien en/of onweersbuien. Hierna overwegend lichte neerslag.
Aanvankelijk zwakke tot matige wind uit noordelijke richtingen, tijdens de passage van tropische storm 'Bret' overwegend krachtige wind, af en toe harde tot stormachtige wind uit uiteenlopende richtingen.

WEEROVERZICHT:
Hedenochtend om 11 uur bevond tropische storm 'Bret' zich nabij 10.8 Noord en 63.4 West (ofwel 80 km ten zuidoosten van Margarita). De huidige koers van tropische storm 'Bret' brengt storm in de loop van morgenochtend in de buurt van de Benedenwindse eilanden.
Inwoners van de Benedenwindse eilanden wordt aangeraden de vooruitgang van de storm en de te nemen maatregelen via radio, kranten en televisiestations nauwlettend in de gaten te blijven houden.
Inmiddels is reeds vanochtend officieel een 'tropical storm warning' afgekondigd. Een 'warning' geeft aan dat stormcondities verwacht worden en dat de nodige voorzorgsmaatregelen getroffen dienen te worden.
Tijdens de passage van 'Bret' over de Benedenwindse eilanden in de loop van vannacht en morgenochtend, wordt zware regenval, stormachtige winden en ruwe zee verwacht. Vanaf vanavond is tot nader order een waarschuwing van kracht voor kleine vaartuigen. Eigenaars van kleine vaartuigen wordt aangeraden om hun vaartuigen veilig te stellen.

OVERZICHT WEERSGESTELDHEID

Vanmorgen 08.00 L.T.		Afgelopen 24 uur		
Station	**Het weer**	**Max**	**Min**	**Neerslag Mm**
Aruba	niet ontvangen			
Bonaire	licht bewolkt	32	27	0.0
Curaçao	zwaar bewolkt	33	27	0.0
St Eustatius	zwaar bewolkt	33	27	0.0
St Maarten	zwaar bewolkt	33	28	spoen
Amsterdam	zwaar bewolkt	18	11	0.0
Atlanta	regenbui	28	22	20.3
Kingston	half bewolkt	35	28	0.0
Miami	niet ontvangen	33	28	0.0
New York	geheel bewolkt	23	18	11.9
Paramaribo	licht bewolkt	33	--	23.0
Port-of-Spain	zware regenbuien	33	23	17.7
San Juan	half bewolkt	32	27	0.8
Sto Domingo	niet ontvangen	--	--	-.-

Mede namens de Zusters Dominicanessen van Voorschoten maken wij U het vrij plotseling overlijden bekend van onze medezuster

Zr. Garcia O.P.
Dominicanes van Voorschoten

in Sambeek, Nederland op woensdag 4 augustus 1993.
Wij nodigen U uit voor een Eucharistieviering in de St. Franciscus Kerk te Oranjestad op maandag 9 augustus a.s. om 8.45 a.m.
Moge Zr. Garcia rusten in vrede.

Soeurnan Dominicanes
Salida di Solo
Aruba

Voor de zielerust van

FRANK JOUBERT

zal zaterdag 07 augustus om 18.30 uur een Heilige Mis worden opgedragen in de Kerk van Zuid-Bonam.

Namens de familie Rene Joubert Sr.

Overleden:

ERWIN ELEUTERIO ROOI

De begrafenis zal plaatsvinden dinsdag 10 augustus om 4 uur vertrekkende vanuit de Kerk van Groot Kwartier.
Gelegenheid tot condoleren vanaf 1 uur in de Kerk van Groot Kwartier.
Vóór de uitvaart zal er een Heilige Mis worden opgedragen.
Na de begrafenis **geen** rouwbeklag aan huis.

'Moet minstens 1500 gulden zijn'

FOL niet onverdeeld blij met verhoging minimumlonen

WILLEMSTAD—De politieke partij FOL betreurt het dat de overheid het niet nodig heeft gevonden rekening te houden met het standpunt van de vakbonden, inzake de verhoging van de minimumlonen.

De FOL is het er niet mee eens dat categorie I, met fl.925,40, niet voor verhoging in aanmerking is gekomen, terwijl de Curaçaose werknemers in deze categorie het al jaren met dit bedrag moeten doen. De partij wijst erop dat de kosten van levensonderhoud de laatste jaren behoorlijk is gestegen.

Om alleen categorie II en III te verhogen is volgens Anthony Godett dan ook belachelijk: de kosten van levensonderhoud zijn niet alleen voor die werknemers gestegen, maar voor iedereen. De verhoging is dan ook 'goedkope politiek'. Om een beetje behoorlijk te kunnen leven is maandelijks tenminste 1500 gulden nodig, heeft de partij berekend.

Hetzelfde geldt ten aanzien van de jeugdlonen, die variëren naar leeftijd. De Fol hekelt verder dat de verhoging alleen geldt voor degenen die een contract van langer dan drie maanden hebben. Die personen, al dan niet minderjarig, zitten al met de onzekerheid of zij aan het werk kunnen blijven en kunnen geen leningen afsluiten voor huis of auto. Daarnaast bestaat de kans dat werkgevers meerderjarige werknemers gaan vervangen ten gunste van minderjarigen, omdat dit goedkoper is. Ook bestaat het gevaar dat de jeugd wordt uitgebuit. Er moet een goede controle komen, besluit Godett zijn persbericht.

Zeiljacht brandend naar de zeebodem

WILLEMSTAD — Een zeiljacht onder Zwitserse vlag is vrijdagochtend voor de kust van Curaçao gezonken nadat het schip in brand vloog. De twee Zwitserse opvarenden - een echtpaar - konden bijtijds in de rubber volgboot overstappen.

Een politieboot pikte de gedupeerden op op ongeveer driekwart mijl van de zuidkust ter hoogte van Hambrak. Het schip dat de naam Apolina had vertrok 's ochtend van Klein Curaçao op weg naar Curaçao. Op zeven mijl van het vertrekpunt ontstond brand in de machinekamer. Op onverklaarbare wijze vatte het gehele jacht vlam en moesten de twee het schip verlaten.

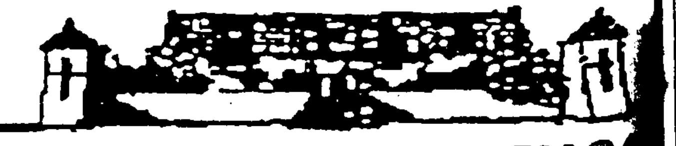
AMIGOE
Colofon
...GEVERIJ AMIGOE N.V.
...on centrale (10 lijnen): 672000
...penheuvel z/n of P.O.B. 577
...o N.A.
...440.000
...rek. nr.: 11-07-313
...Amro
...rek. nr.: 874.825.10
...uro & Curiel's Bank N.V.
...ctie:
...: 674084
...d de Maayer-Hollander
...ard News Holding
...Rhodes (secretaresse)
...redactie:
...: 674744
...Dicker (hoofdredacteur)
...Hendrikse (eindredacteur NAPA)
...leden Redactie:
...van Dongen, Jacoline Debrot-...stra, Hennie Harinck, ...Labadie, Marjo Nederlof, ...Pikero, Solange Iesselt ...) en Ken Wong (fotograaf)
...ADVERTENTIE-AFDELING
...: 674524
...: Viola Bernardus en ...Naaldijk
...advertenties: Maandag t/m ...van 07.30-15.30 uur.
...advertenties voor de komende dag ...1 dag van tevoren vóór 15.30 ...zijn.
NEDERLAND
...respondenten:
...Jos de Roo en Victor Hafkamp
...agentschappen: ANP en AFP
...samenwerkingsovereenkomst met The Miami Herald, De Haagsche Courant, De Brabant Pers. Foto's: AFP
DRUKKERIJ: Rotaprint N.V.
DISTRIBUTIE (abonnementen): ...: Districo N.V. Tel: 370603, ...304, Fax: 370304
...nummers 60 cent:
...abonnementsprijs op alle eilanden van de Nederlandse Antillen Naf 16,=, op Aruba Naf 17,=.
...Antillen (Nederland): ...81,15 per maand (luchtpost) of ...28,—per maand (zeepost); jaarlijks vooruit te betalen.

TE KOOP AANGEBODEN:
LADA SAMARA 1988
in goede staat
gekeurd tot mei 1995
Prijs nader overeen te komen.
Kaya Muizenberg 37

TE HUUR
APPARTEMENT
Nafl. 800,- p.m. exclusief.
2 maanden deposit.
Per direct beschikbaar.
Informaties:
Tel.: 615620

De lekkerste
ROTIE'S.
pom, pastei, bamie, nassie, Chin. kip, ger. kip, ger. varken, moksie moksie, bruine bonen, bloedworst kunt U elke zondag tussen 12 en 4 bij ons krijgen.
Vraag naar het gerecht v/d week
Koraal Partir kav. 87.
Tel.: 674103.

LEER NU ZEILEN !
Bij ons leert U op een leuke manier in korte tijd goed zeilen.
Lestijden in overleg, 7 d.p.w.
Nog nooit gezeild??
Neem dan eerst een kennismakingsles.
SAIL CURAÇAO
Spaanse Water
Bel nu 676003

LANDHUIS BRIEVENGAT
Elke zondag **geopend**
vanaf 5.00 uur om het landhuis te bezichtigen
Happy Hour van 18.00 - 19.30 uur
Live Muziek van **"Chips"**
vanaf 19.00 - 24.00 uur
Elke **laatste zondag** van de maand
Folkloristische dansshow van 5.00 - 6.00 uur.
Tevens verkoop van souvenirs en lekkere hapjes.
Iedereen is van harte welkom!!!

TE KOOP AANGEBODEN:
KOELKAST
2 deurs, Amerikaans model, met Ice-maker.
fl. 2.750,-.
Tel.: 683310

schildersbedrijf
Perfect
De
huisschilder
van huis uit.
Tel.: 601766 - 369127
Fax.: 369127

Te koop:
Ford Taurus
1988
Full equipped in goede staat incl. autotelefoon.
Prijs fl. 24.500,=
Financiering mogelijk.
Tel: 627771

BACK TO SCHOOL!
Koop 1 jeans van Double Six of New Star en u ontvangt een T-shirt 100% katoen geheel gratis.
RASONABLE Clothing Store
Winkelcentrum Brievengat * W. Churchillweg

Cursus praktijkdiploma
BOEKHOUDEN
Een nieuwe cursus start maandag 16 augustus
Inschrijving: dinsdag 10 augustus 17.30 - 19.00
RADULPHUS COLLEGE lok. 9
Docent: Th. Buysman, drs. Economie, bevoegd leraar.

TE KOOP AANGEBODEN:
2½ ZITS + FAUTEUIL
pastel gebloemd.
fl. 1750,-.
ROTAN EETHOEK met 6 stoelen
fl. 2250,-.
Tel.: 683310

PAKKETTEN NAAR NEDERLAND?!
Voor uw persoonlijke goederen en geschenkzendingen bieden wij een wekelijkse pakkettendienst Curaçao/Amsterdam per KLM.

Kosten tot 12 Kg	NAf. 49,50
Boven 12 Kg	NAf. 4,05 p/kg

Aanleveren vóór vrijdag bij *Anthony Veder* op Zeelandia, en uw zending wordt dinsdag of woensdag afgeleverd in Nederland.

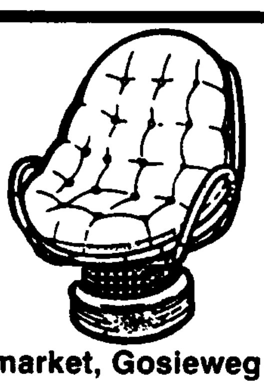
Voor nadere informatie:
Telefoon 614700
Dhr. A. Wieske

APPARTEMENTEN
TE HUUR
voor vacantiegangers
f. 250,- per week incl. water en gas.
Voor informaties:
Bellen: 683459

TE HUUR
per direkt in een rustige buurt
SPLINTERNIEUW APPARTEMENT
(1 slaapkamerwoning)
voor korte of langere periode. Volledig gemeubileerd (televisie), incl. gas/water/licht/airco, porch, tuin.
f. 1.200,-.
Tel.: 370403

SHINY HAIR
VERHUISD
naar Rozenweg 4
Tel.: 690550 - 603608

FOR SALE:
1 CADILLAC SEVILLE 1988
with elegance package
Fully equipped plus alarm system, leather seats, very low mileage. Financing possible.
Information:
Tel. 674372
before 10 a.m.
after 7 p.m.

LIQUIDATIE
van
NIEUWE BAMBOO MEUBELEN

a.s. zaterdag 7 augustus
van 9.00 v.m. - 6.00 n.m.
in het gebouw van Economic Minimarket, Gosieweg
Kom nú en profiteer!!!

Verloren
omgeving Centrum Supermarket te Mahaai één
GOUDEN ARMBAND
op 5 augustus.
Beloning voor vinder.
Tel. 678040

Decoral
Residential & Commercial
Party & Event
- Coordination
- Decor
- Water fountains
- Decorative illumination
- Flowers & Plants
- Ballons
- Draperies
Phone: 602543/61...

TE KOOP
Opel Kadett 1.6 Diesel
1987 4 deurs f.12.000,-
V.W. Pick-Up Saveiro
1987 1.6 f.6.500,-
Tel.: 678396

SONESTA BEACH HOTEL & CASINO CURAÇAO
Piscadera Bay, P.O. Box 6003, Curaçao, Netherlands Antilles, Telephone: (599-9) 368800

Join our Team at the Sonesta Beach Hotel & Casino

At Sonesta Beach Hotel & Casino Curacao, we offer 248 Guestrooms and Suites, a luxurious 5,000 square-foot Casino, a 3,000 square-foot Function Space, 3 Restaurants and 2 Bars.

For our Food & Beverage Department we are looking for an:

EXECUTIVE STEWARD (M/F)

His/Her duties will be:
- **Manage the daily operations of the Stewarding Department**
- **Maintain the Sonesta standards for cleanliness and hygiene.**
- **Supervise and train the staff.**
- **Control all operating equipment.**

We require:
- **Hotel School Management degree.**
- **Minimum 2 years experience as an Executive Steward in a Hotel of 200 rooms or more.**
- **Able to communicate at an advanced level in writing and speech in English.**
- **Must be energetic, flexible, creative and quality driven.**

We offer excellent labor conditions, a pleasant and challenging working environment and an attractive Benefits plan.

If you are interested, please send your application with your Curriculum Vitae as soon as possible to the attention of the Director of Human Resources P.O. Box 6003.

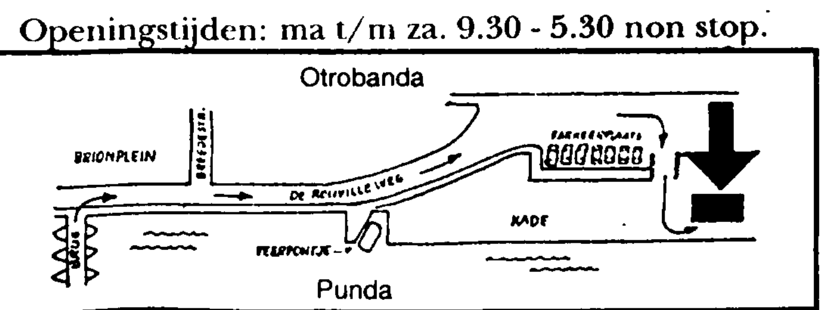
Wat???
Vers gebakken aardappelen en 1 Pepsi gratis?
dat kan alleen bij:
Munchies *Fun Food*
Hoe dat mogelijk is, weten wij zelf niet.
Bij elke aankoop van een Steak & Cheese of een Steak & Onion Sandwich
voor **f 6,50**
ontvangt u geheel gratis vers gebakken aardappelen en 1 Pepsi.
En... over de smaak valt niet te twisten.
Offerte geldig t/m 15 augustus.
Munchies Schottegatweg Oost 144 B - Tel 657291 (naast The Pub Saliña) Geopend van 12 v.m. - 2 a.m.
Proud to carry Pepsi Products

Las Vegas **SUPERMARKET** **Gosieweg**
Tel. 373772/371950/373044
Voor echt lekker gebak gaat u natuurlijk naar Bakkerij Las Vegas!

SURINAAMS ETEN
Voor lekker Surinaams eten moet u aan de
Rooseveltweg 133
wezen (Sta. Maria)
Zondag van 11 - 15.30
O.a. verkrijgbaar
Moksi-Moksi, Roti, Bami, Nassi, Pom, etc.
Ook catering.
Tel. 685679

TE KOOP:
Woning te Jan Thiel Oost
4 slaapkamers, 2 badkamers + toilet, grote vóór- en achterporch, schuur in de tuin.
Eigendomsgrond: 815 m².
Vraagprijs: fl. 340.000,-.
Tel.: 676822

TE KOOP:
2 LADA STATIONCARS
bouwjaar 1990
vraagprijs Nfl. 4.000,- per auto.
3 LADA STATIONCARS
bouwjaar 1991
vraagprijs Nfl. 6.000,- per auto.
Tel.: 642822/642594

ARAWAK CRAFT PRODUCTS ;
P.O.Box 4825 - Mattheywerf, Loods 1, Otrobanda
Telefoon: 627249 • Fax: 628394
OP VAKANTIE?
Dan neemt u toch zeker een origineel kadootje voor familie en vrienden mee?
Bij **Arawak** heeft u een geweldige keuze uit **lokaal vervaardigde souvenirs** en **kado-artikelen.**
Wip even binnen in onze prachtige showroom aan de waterkant te Otrobanda.
Openingstijden: ma t/m za. 9.30 - 5.30 non stop.

TE KOOP:
Woonhuis te Blenchiweg
op erfpachtsgrond
3 slaapkamers met ingebouwde kasten, 2 badkamers + toilet, 1 meidenkamer met badkamer + toilet, vóór-en achterporch, carport.
Vraagprijs: fl. 280.000,-.
Tel.: 676822

TE KOOP:
1 ZEILBOOT
"SAGAWIND"
21 feet
genua, fok, grootzeil met rolsysteem, marine w.c., wasbak, 2 jaar droog, moet bekleed worden.
Vraagprijs: Nfl. 7.500,-.
Tel.: 642822

IT'S NEVER TOO LATE TO CHANGE YOUR JOB
Send for free facts. Get your Career Diploma, or Degree ...at home in your spare time...without attending class.

Now it's easy to train for a money-making career...or get your Degree...to help you get a better job. Find out what you need to know about any one of these programs with no obligation.

No need to attend classes. Study at home to get your Degree or Diploma. Compare your present salary with the kind of money you could be making in any one of the careers listed below. Check over the business and technical programs that can train you for a new great-paying career or help you advance in your present job.

It's easy! It's fun! You learn from specialists. You need no previous experience for any of the programs listed below. No need to change your daily routine or take time from family or job. Our staff of educators, consultants, administrators, authors and distinguished instructors are specialists in home-study training. You'll be a "class of one" with your exams graded by experts who offer comments and suggestions whenever needed. Get the facts at no cost. Just indicate the program you're interested in and **MAIL COUPON TODAY!**

CHOOSE FROM THESE CAREER OPPORTUNITIES. Z56E

ICS SINCE 1890 **International Correspondence Schools,** Dept. GQT83
Box 1900, Scranton, PA 18501-1900 U.S.A.

World's Recognized Leader in Home Study Training for More Than 100 Years.

ASSOCIATE IN SPECIALIZED BUSINESS DEGREE PROGRAMS
60 Business Management
61 Accounting
80 Business Management with option in Marketing
81 Business Management with option in Finance
64 Applied Computer Science
68 Hospitality Management

ASSOCIATE IN SPECIALIZED TECHNOLOGY DEGREE PROGRAMS
67 Electronics Technology
63 Civil Engineering Tech
62 Mechanical Engineering Tech
65 Electrical Engineering Tech
66 Industrial Engineering Tech

CAREER DIPLOMA PROGRAMS
01 Computer Programming in BASIC
07 U.S. High School Diploma
02 Electronics
05 Hotel/Restaurant Management
13 Professional Secretary
35 Travel Agent
14 Air Conditioning & Refrigeration
32 Art
59 Catering/Gourmet Cooking
20 Medical/Dental Office Assistant
51 Fashion Merchandising
33 Motorcycle Repair
52 Surveying & Mapping
22 Wildlife/Forestry Conservation
47 Animal Care Specialist
260B Building Trades
106 General Business
16 Practical English
89 Small Engine Repair
50 Starting Your Own Business
08 Legal Assistant
69 Computer Programming in COBOL
48 Computer-Assisted Bookkeeping
42 Dressmaking & Design
87 TV/Video Repair
04 Auto Mechanics
12 Interior Decorating
18 Bookkeeping
06 Electrician
03 Child Day Care
38 Personal Computer Specialist
29 Police Sciences
10 Private Security Officer
09 Legal Secretary
55 Diesel Mechanics
94 Fitness & Nutrition
85 Drafting
260A Architecture
260C Machine Shop
161 Engineering
41 Journalism/Short Story Writing
40 Photography
70 Computer-Assisted Small Business Mgmt.
79 Electronics Technician
91 Cartooning
25 Firearms Repair
27 Personal Computer Repair
26 Teacher Aide
30 Floral Design

Get FREE Information—
MAIL ENTIRE AD TODAY
Write the number of the one career that interests you________

MR / MRS / MISS________ AGE____
(Please print clearly)
ADDRESS________
CITY/COUNTRY________

De Faculteit der Sociale en Economische Wetenschappen van de UNA
bewust van haar taak op het gebied van maatschappelijke dienstverlening, probeert steeds meer naast de reguliere academische opleidingen, ook beroepsopleidingen en kortere cursussen aan te bieden waaraan behoefte bestaat.

Ook dit academisch jaar wordt het tweede-semestervak

Financieel Management voor Overheden 1 en 2

aangeboden. Dit vak is vooral bedoeld voor hen die werkzaam zijn bij de overheid met een basisopleiding HAVO, opleiding Bestuursambtenaar, Adjunctcommies of een opleiding minstens gelijkwaardig aan één van de voorgaande. De kosten bedragen *f* 500,- per persoon (voor beide vakken) en het eerste college vindt plaats op dinsdag 17 augustus a.s. van 5:30 tot 7:30 n.m.

De cursus wordt gecoördineerd door de docenten dr. Rupert Silberie en drs. Cedric Eisden.
Enkele onderwerpen die aan de orde komen zijn:

In Financieel Management voor Overheden 1:
- **economische overwegingen bij financieel management**
- **politieke overwegingen bij financieel management**
- **begroting: theorie en praktijk**
- **dubbel boekhouden**

In Financieel Management voor Overheden 2:
- **informatie verzamelen, verwerken en rapporteren**
- **politieke en kwantitatieve analyse van de begroting**
- **praktijk van de begrotingscyclus.**

Geïnteresseerden kunnen zich voor inschrijving en informatie uiterlijk 13 augustus a.s. wenden tot de administratie van de UNA.

Mr. Carl R.T. Camelia
Decaan Faculteit der Sociale en Economische Wetenschappen
UNA Universidat Nashonal di Antia

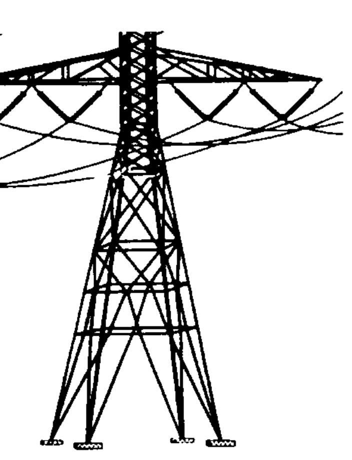
HUIS EN TERREIN TE KOOP
Huis te Weg groot St. Joris
Sta. Rosa. 3 slpk., 1 badk. prijs 185.000,=
Huis te Sun Valley
3 slpk. 2 badk. 'n splinternieuw gebouw prijs 275.000,=
Huis te Dominguito Danzastraat
4 slpk., 3 badk., prijs 280.000,=
Huis te Souax
Huurgrond terrein 3 slpk., 1 badk, prijs 50.000,=
Huis te Kanga 76G
3 slp., 1 bad prijs 65.000,=
Erfpachtterrein 425 m² op Bonaire
Rincon prijs 18.000,=
Twee verdiep. huis te Schottegat West
met Minimarket Prijs 180.000,=
Informatie: Telf: 602145, 655338 kantooruren.

TE KOOP
groot comfortabel WOONHUIS
4 slaapkamers, 4 badkamers, master bad met hangende tuin, verder eetkamer keuken, zaal eetkamer, kantoor, balkon, porch, meidenkamer met waskamer, garageporch voor 4 wagens, inclusief meubels. Alle slaapkamers voorzien van airco + een centrale unit. F. 600.000,- hypotheek beschikbaar. Huis leeg te aanvaarden.

Informaties:
Tel.: 371577 of 611876
Must be seen to be appreciated. Call now.

ÑAPA
ZATERDAG 7 AUGUSTUS 1993
AMIGOE
Weekend Bijlage Amigoe

INTERVIEWS

Behoefte aan integraal energiebeleid

REPORTAGES

Bezoek aan Zuidafrikaanse struisvogels

Oud-hoofdcommissaris Oldenboom:
"Wij moeten ons gaan beveiligen tegen harde criminaliteit"

Met een spectaculaire aktie, die veel weg had van een spannende politiefilm op tv, werd vorige maand een bende Venezolaanse bankovervallers op Curaçao onschadelijk gemaakt. Over de aktie zelf is genoeg gezegd en geschreven. Het grote publiek was sterk onder de indruk, de autoriteiten blij met het herstel van het de laatste tijd nogal gedeukte imago van het politiekorps en de politie zelf reageerde koeltjes, zo van "zie je nou dat we het wel kunnen, als we maar over genoeg en goed materiaal beschikken".

Bij de directie van de betrokken bank en bij het management van tal van andere instellingen op het eiland, die dagelijks grote sommen geld in huis hebben, heeft men echter de schrik te pakken. Iedereen heeft het nu over betere beveiliging en allerlei 'deskundigen' geven hieromtrent hun mening via de lokale media.

Wij spraken hierover met Johan Oldenboom, oud-hoofdcommissaris van politie, die zich in de jaren na zijn vertrek bij het korps o.a. heeft verdiept in beveiliging en al wat daarmee samenhangt. Had dat te maken met een voorgevoel van wat ons te wachten stond in een gemeenschap waar je nog niet zo lang geleden rustig je voordeur kon laten openstaan als je 's avonds naar bed ging?

= door Norbert Hendrikse =

Oldenboom: "Wij hebben gemerkt dat er de laatste jaren een drastische verandering is gekomen in onze samenleving voor wat betreft de criminaliteit. Met anderen maak ik mij hierover bezorgd en vraag ik mij af wat wij hier aan zouden kunnen doen. Ik zou mij nu even willen beperken tot de zogeheten *utility security*, de veiligheid binnen gebouwen, bij ondernemingen, overheidsinstanties, hotels, ziekenhuizen en ga zo maar door".

PANIEK

"Wat zien we op dit moment, na de overval van verleden week? Iedereen raakt in paniek. Er vinden allerlei discussies plaats over o.m. het gebruik van *security companies*, over *bullet proof* afscheidingen, over het inschakelen van Israëlische experts en al dat soort zaken. Gelijktijdig krijgen we bezoek van allerlei commerciële bedrijven uit het buitenland, die 'beveilingsapparatuur' willen verkopen op de thans zeer willige markt. Maar het meest essentiële wordt daarbij vergeten: het opstellen van een degelijk en naar de specifieke omstandigheden van elke instelling ingericht 'beveiligingsplan'. Men moet daarbij niet vergeten dat elk plan anders is, naar gelang de aard van het bedrijf. Wat ik ook mis is het personeels aspect. Je kan natuurlijk achteraf ontzettend begaan zijn met het lot van het personeel dat betrokken is geraakt bij een gewapende overval, maar in feite moet je tevoren het nodige doen om je mensen voor te bereiden op dit soort zaken. De Amerikanen noemen dat een *employee security education program*.

Je kan bij een bank b.v. wel de instructie geven om braaf de bevelen op te volgen bij een overval en daarnaast zorgen dat er weinig geld in huis is. Maar dat is natuurlijk een te naïeve en oppervlakkige benadering. Als jij daar als *teller* achter de toonbank zit en er komt een gemaskerd individu op je af die een uzi op je hoofd richt, raak je dusdanig overstuur dat je alle instructies vergeet.

DODEN IN CARACAS

Maar verwacht u meer van dit soort gewapende overvallen die een grootscheepse aanpak op het gebied van de beveiliging noodzakelijk maken?

"Ter illustratie even dit: vanaf januari tot eind juli vonden er alleen in Caracas 85 gewapende overvallen op commerciële instellingen plaats, waarbij er verschillende doden zijn gevallen. En dat is maar dertig minuten vliegen hier vandaan. Als je weet dat de waarde van de Venezolaanse bolivar aanzienlijk is gedaald, waardoor de Amerikaanse dollar en ook onze Antilliaanse gulden zeer begeerde valuta zijn geworden, kan je verwachten dat de *narco-guerrilleros* en de *narco-traficantes* pogingen zullen blijven ondernemen om in onze geldkluizen door te dringen".

Hoe was de beveiliging van de instellingen die in Caracas zijn overvallen?

Oldenboom: "Ik heb daar geen details over. Maar ik verwacht dat naar zuidamerikaans gebruik daar zwaar bewapende *security agenten* voor de deur stonden, maar zelfs daarmee richt je weinig uit tegen de vaak nog betere bewapende overvallers. Het verhaal dat we ook op Curaçao gewapende militie bij de banken moeten neerzetten, vind ik dan ook onzin en vergeet niet: agressie roept agressie op".

"Je moet trouwens ook rekening houden met cultuurverschillen. Je kunt niet zonder meer systemen van een ander land overplanten naar hier. Je moet je eigen systematiek ontwikkelen, aangepast aan je lokale cultuur, maar wel gebruik maken van de 'know how' die ze in andere landen hebben".

De bankovervallen door mensen uit het buitenland moeten volgens u niet als incidentele gevallen worden beschouwd? "Nee, ik verwacht meer van dit soort gevallen en dat heb ik trouwens een aantal maanden geleden in een radio-interview ook gezegd. Voor vele jonge criminelen in de nabuurlanden zijn dit soort dingen een *way of life*. Bovendien zijn er diverse jongens uit Curaçao momenteel in Nederland 'in de leer' bij zware criminelen. Kijk maar naar de betrokkenheid van Antillianen bij diverse gewapende overvallen en ontsnappingen uit gevangenissen daar. Bij 25 procent van de gevallen in Nederland gaat het om instellingen waar veel *cash* geld ligt: banken, pompstations, girokantoren, supermarkten. En bij 65 procent van die gevallen worden er wapens gebruikt. Trouwens die trend zie je op Curaçao ook: commerciële banken, nummerkantoren, pompstations..."

JOHAN OLDENBOOM
...geen paniekvoetbal...

POLITIETAAK

Het bestrijden van criminaliteit is en blijft toch in de eerste plaats een politietaak. Wat is als oud-hoofdcommissaris uw mening over de paraatheid van ons korps voor wat betreft dit soort gevallen van zware criminaliteit?

Oldenboom, zeer diplomatiek: "De overheid heeft, zo is ons geleerd, het monopolie voor de openbare veiligheid. De vraag is echter of je de overheid er helemaal voor verantwoordelijk kan stellen. Als je b.v. je huis uit gaat en je laat al je ramen en deuren wagenwijd openstaan, dan kan je niet verwachten dat de overheid voorkomt dat je huis wordt leeggeroofd".

Met het uitoefenen van de politie-taak bedoelen wij meer het anticiperen op misdrijven door een goed werkend informatiesysteem en in gevallen van criminaliteit het snel opsporen en inrekenen van de verdachten.

"Of onze politiemensen helemaal op hun taak berekend zijn, betwijfel ik. Een paar jaar terug heeft de regering na het kapen van een vliegtuig opdracht gegeven om bepaalde *special teams* bij de politie op te richten. Er zijn toen met oud-president Jaime Lusinchi afspraken gemaakt om o.m. bij de Policía Técnica Judicial (PTJ) in Venezuela bepaalde mensen op te leiden. Er is plechtig een *memorandum de entendimiento* ondertekend, maar in de praktijk is daar niks van terecht gekomen, waarschijnlijk door allerlei regeringswisselingen. En dat is jammer, want het ging om een zeer gespecialiseerde opleiding, o.l.v. vakmensen, waar een land als Venezuela vrij veel ervaring mee heeft".

"Wij moeten er ons op voorbereiden dat wij kunnen worden geconfronteerd met de harde criminaliteit die in landen als Venezuela en Colombia, maar ook in Jamaica en Trinidad al jaren voorkomt. Wij moeten niet blijven zeggen 'ach, dat gebeurt bij ons toch niet', want dat zou ons duur kunnen komen te staan".

Wat zouden we dan moeten doen om te voorkomen dat die internationale criminaliteit bij ons binnenkomt? "De drempel verhogen. Er moeten programma's komen in bedrijven en instellingen om het personeel paraat te maken. Ze moeten weten welke gevaren er dreigen en wat ze in bepaalde noodsituaties moeten doen".

BESEF

Dat besef lijkt na de laatste overvallen bij de banken wel doorgedrongen, maar hoe zit het met andere instanties b.v. bij de overheid, bij instellingen als het belastingkantoor, postkantoor en utiliteitsbedrijven die toch ook dagelijks grote geldbedragen in huis hebben?

"Doordat een aantal van deze instellingen mij persoonlijk hebben benaderd gedurende de afgelopen weken, merk ik dat ook bij de overheid het besef groeit dat er meer aan beveiliging moet worden gedaan.

Ik ben zelf geschrokken van de bedragen die diverse van deze instellingen in huis hebben, terwijl er praktisch geen beveiliging is".

Maar is dat nu het begin van een serieuze aanpak, of is dat slechts een kwestie van paniekvoetbal na een aantal geruchtmakende zaken? "Aan paniekvoetbal doe ik niet mee. De mensen waarmee ik gepraat heb zijn uitermate serieus en lopen al lange tijd rond met plannen die nu geconcretiseerd moeten worden. Het gaat niet om het kopen van kogelvrije glazen wanden en het in dienst nemen van bewakers met automatische wapens. Nogmaals: het gaan om een totaal beveiligingsplan, waarin je alle facetten benadert en nagaat welke prioriteiten je stelt, omdat het natuurlijk een kostbare aangelegenheid is. Met zo'n compleet *security plan* kan je ook verantwoord te werk gaan".

Hoe ziet zo'n plan er uit?

"Je begint met het gebouw te bestuderen. Bij de meeste van onze gebouwen is geen rekening gehouden met beveiligingsaspecten. In West Europa en de Verenigde Staten heeft de *security architect* al jaren zijn intrede gedaan. Bij het ontwerpen van gebouwen wordt er volledig rekening gehouden met de behoeften aan beveiliging. Er zijn bij ons b.v. gebouwen van financiële instellingen met enorm veel ingangen, zodat je je afvraagt hoe je in godsnaam zo'n pand alsnog kan gaan beveiligen. En daarbij komt nog dat er geen enkele controle is op wie er in- en uitloopt."

In het plan past ook de motivatie van het personeel waarover ik het al had. Verder de communicatie. Is er een draaiboek, een crisisplan of raakt iedereen in paniek wanneer er wat gebeurt zodat er een chaotische situatie onstaat? Dan heb je nog de *access control*. In iedere onderneming *zijn er een aantal afdelingen* waar maar een beperkt aantal medewerkers en bezoekers mag komen. B.v. de directiekantoren, de computerruimtes, de kantoren waar de bedrijfsplannen liggen. Er zijn tegenwoordig heel vernuftige technische middelen waarbij bezoekers aan dit soort afdelingen zich moeten identificeren, b.v. met vingerafdrukken of met coderingen".

"Bij al deze dingen moet je niet afgaan op wat men jou komt verkopen. Het gaat niet om de aanschaf van een auto of een computer. Je moet er vakmensen bij halen om je te laten adviseren. Er zijn bij ons b.v. instellingen die gebruik maken van gesloten tv-circuits die volkomen ongeschikt zijn voor hun doel.

PASTECHI CULTUUR

Is het idee van een totaal afgeschermde werkruimte bij ons in een cultuur waar allerlei dames en heren 's morgens binnenlopen om pastechis en bijèchis te verkopen wel haalbaar?

"Als de directie bepaalt dat het zo moet dan kan dat inderdaad. En het *security education program* waar ik het over had, moet ervoor zorgen dat het personeel begrip krijgt voor zo'n situatie. Elke verandering roept weerstand op, maar als je de zaak goed weet uit te leggen is men bereid zo'n verandering te accepteren. Ik heb het zelf recentelijk gedaan bij een vrij groot bedrijf en de acceptatie bleek enorm groot.

De tijd is nu natuurlijk rijp met de geweldsmisdrijven gedurende de laatste maanden.

"Helaas is het zo gegaan. Ik had liever gehad dat wij op de zaak hadden geanticipeerd en gewapende overvallen zoals die recentelijk hebben plaatsgevonden, hadden kunnen voorkomen. Ik hoop niet dat, zoals vaak gebeurt, na enkele maanden iedereen alles weer vergeten is en men het niet meer nodig vindt beveiligingsmaatregelen te nemen. De verharding neemt toe en ook de criminelen analyseren in eigen kring de gang van zaken om als ze weer wat gaan ondernemen het nog professioneler aan te pakken. En ik geloof heilig dat er weer wat gaat gebeuren".

In je strafrecht moet je natuurlijk ook rekening houden met de ontwikkeling van de crimininaliteit. Er zijn weliswaar enkele wetten verscherpt, maar bent u van mening dat ons wetboek van strafrecht en van strafvordering nog correspondeert met de huidige situatie?

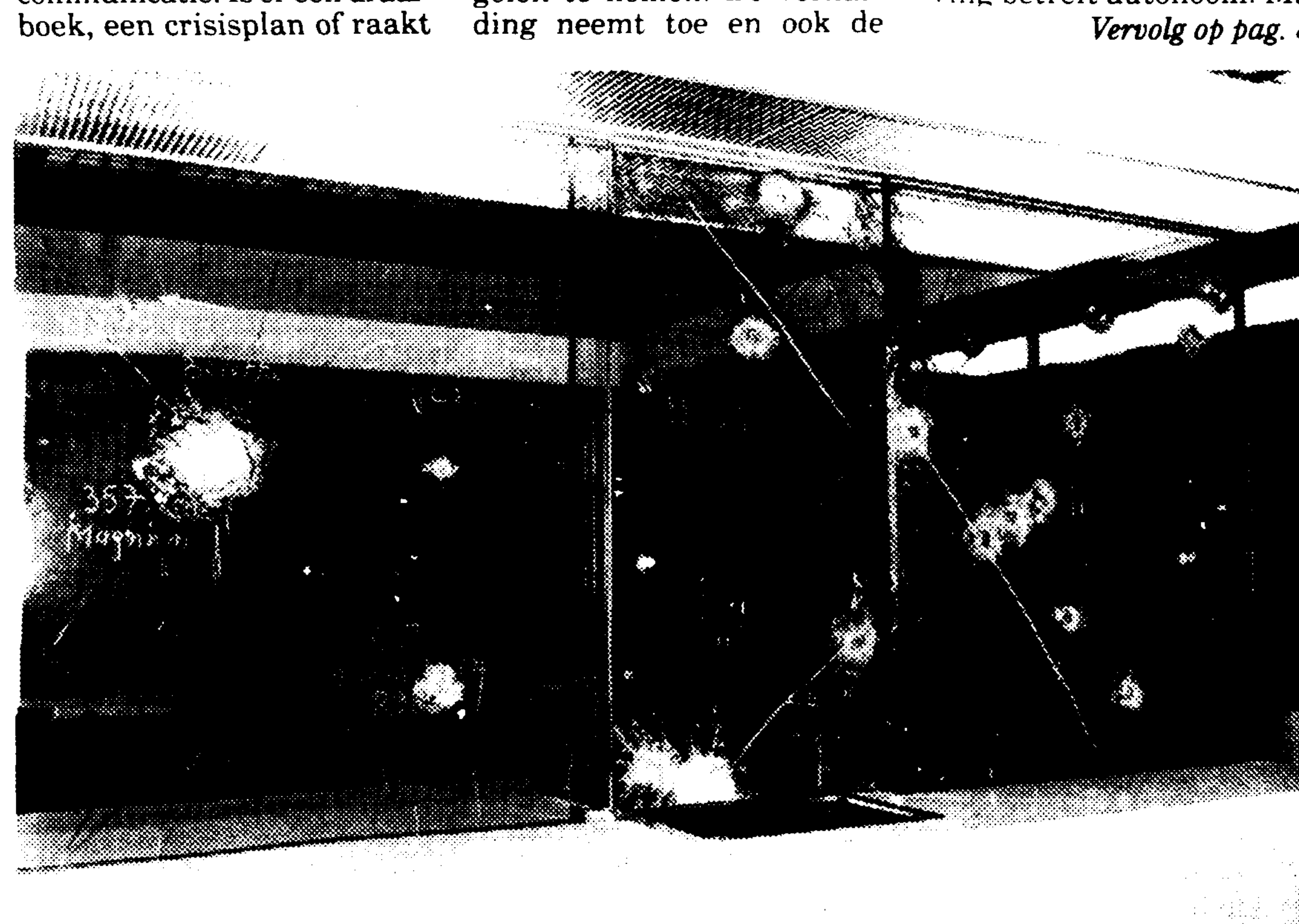
"Ons wetboek van strafvordering dateert van 1955. En toen ons strafrecht in werking trad had je dit soort criminaliteit nog niet. Kijk maar b.v. naar de Opiumlandsverordening. Tot voor kort stond voor drugshandel een maximumstraf van 4 jaar. dit is later 10 jaar geworden en onlangs is de strafmaat weer drastisch verhoogd. Je moet natuurlijk blijven aanpassen. Ons Wetboek van Strafvordering loopt achter, want het opsporingsapparaat, politie en douane, hebben niet voldoende armslag om bepaalde akties te ondernemen, als de wet hun niet dekt om niet in conflict te komen met allerlei internationale verdragen. Neem b.v. het afluisteren van telefoongesprekken, het in verzekering stellen enz. Er ligt al vijf jaar een nieuw ontwerp voor een Wetboek van Strafvordering op goedkeuring te wachten bij de Staten. Ik heb nooit kunnen achterhalen waar men op wacht. Waarschijnlijk gaat het om een aantal dingen waar onze regering de financiële middelen niet voor heeft. Als klein land moet je inderdaad voorzichtig zijn met het copiëren van allerlei *sophisticated* wetgeving, maar van de andere kant moet je wel de noodzakelijke maatregelen treffen".

UITLEVERING

Bestaat de mogelijkheid van een verhoogde strafmaat voor buitenlanders die zwaar bewapend je land binnenvallen om hier misdaden te plegen in de vorm van een wet tegen terrorisme, gebaseerd op internationale maatstaven?

"Elk land is vrij zijn wetgeving betreft autonoom. Maar

Vervolg op pag. 8

Op de jaarbeurs van Utrecht werd een demonstratie gegeven met kogelvrij glas bestemd voor de balie van een bank, waarop een groot aantal wapens waren afgevuurd. Sterren en barsten genoeg, maar de mensen achter het glas zijn veilig. Toch is kogelvrij glas alleen geen oplossing voor het veiligheidsprobleem.

Eindredaktie: Norbert Hendrikse, opmaak: Solange Isselt

John Demjanjuk toont de pers de officiële brief van het Israelisch Hooggerechtshof, waarin staat dat hij vrijgelaten wordt aangezien niet bewezen kon worden dat hij 'Ivan de verschrikkelijke' was.

Israël kon bewijzen niet hard maken

Proces tegen Demjanjuk beheerst door miskleunen

Aan een van de spectaculairste processen van deze eeuw is vorige week een einde gekomen. De vijf rechters van het Israelische hooggerechtshof hebben na dertien maanden de eerder ter dood veroordeelde John Demjanjuk vrijgesproken van oorlogsmisdaden. In april 1988 concludeerde de rechtbank in Jeruzalem dat Demjanjuk, een voormalig automonteur bij de Fordfabrieken in het Amerikaanse Cleveland en van oorsprong Oekrainer, 'Ivan de verschrikkelijke' was. Hij zou zich tijdens de Tweede Wereldoorlog als bewaker in het vernietigingskamp Treblinka schuldig hebben gemaakt aan de moord op duizenden joden. 'Ivan de verschrikkelijke' was berucht om zijn sadisme. Alvorens de Oekrainer zijn slachtoffers de mede door hemzelf bediende gaskamers injoeg, martelde en verminkte hij ze geregeld. In Treblinka werden meer dan 800.000 joden vermoord.

= door Frans Bothof, ANP =

Vorige week constateerde het Hooggerechtshof dat de inmiddels 73-jarige niet 'Ivan de verschrikkelijke' is. Daarmee is echter niet het onrecht weggenomen. Want inmiddels is aannemelijk geworden dat de voormalige automonteur als kampbewaarder heeft gediend in een ander vernietigingskamp.

De zaak-Demjanjuk begon eind jaren zeventig toen een Israelische overlevende van Treblinka de automonteur herkende op een foto van Oekrainse kampbewakers. De gealarmeerde Amerikanen kregen vervolgens van de SovjetautoriteitenDemjanjuks identiteitskaart. Daaruit bleek dat hij niet de onschuldige boer was, waar hij zich voor had uitgegeven toen de Oekrainer na de oorlog als vluchteling asiel aanvroeg. In de nazi-tijd had hij een opleiding tot kampbewaker gevolgd en werkte vervolgens in Polen onder meer in een SS-kamp voor dwangarbeiders.

GEEN BEWIJS

Hoewel geen enkel 'hard' bewijs voorhanden was dat Demjanjuk ook als 'Ivan de verschrikkelijke' in Treblinka had huisgehouden, leverden de Amerikanen hem in 1986 uit aan de Israelische autoriteiten. De rechtszaak die in 1988 in een streng beveiligde theaterzaal in Jeruzalem plaatsvond, werd een nationale gebeurtenis. Geheel Israel zat gekluisterd voor de televisie of aan de radio, die delen van de zitting rechtstreeks uitzonden. De Israelis beschouwden de zaak als een afrekening met de nazimisdaden en een herhaling van het proces tegen Adolf Eichmann, een van de nazi's die verantwoordelijk was voor de vernietiging van joden en in december 1961 in Israel werd geëxecuteerd. Ze wekte dan ook heftige emoties op. Een getuige-deskundige probeerde zich van het leven te beroven en een lid van het team dat 'Ivan de verschrikkelijke' verdedigde, pleegde zelfmoord door van een flatgebouw te springen.

De Oekrainer en zijn flamboyante advocaat Yoram Sheftel hielden bij hoog en laag vol dat er sprake was van een persoonsverwisseling. Demjanjuk was niet 'Ivan de verschrikkelijke' maar een Oekrainse militair die zelf door de nazi's gevangen is gehouden. Onder ede wezen vijf overlevenden van Treblinka de verdachte echter aan als Ivan de verschrikkelijke. Voor de rechter was het feit dat de identificaties "onomstotelijk en zonder de geringste twijfel" geschiedden, voldoende grond om de Oekrainer tot de strop te veroordelen.

SHOWPROCES

Volgens Sheftel was er sprake van een 'showproces'. Er zou een sfeer van hysterie zijn gecreëerd die wel tot de doodstraf moest leiden. Een van zijn getuigen, de Nederlandse hoogleraar in de experimentele psychologie Willem Wagenaar, stelde dat nooit met zekerheid valt aan te tonen dat de getuigen Demjanjuk aanwezen omdat hij 'Ivan de verschrikkelijke' is of omdat hij op hem lijkt. Allengs groeide de twijfel dat slachtoffers van nazimisdaden in staat zijn na zo veel jaar accurate en betrouwbare informatie te geven. Voor de advocaat voldoende grond om hoger beroep aan te tekenen.

Veel Israelis achtten Sheftel verantwoordelijk voor de weinig fraaie wijze waarop het proces was verlopen, vooral omdat hij op een nogal botte manier tegen nazislachtoffers te keer was gegaan. Uit boosheid over zijn hautaine optreden gooide een overlevende van de concentratiekampen een flesje met bijtend zuur in Sheftels gezicht. De zaak moest een jaar verdaagd worden om Sheftel van zijn verwondingen te laten genezen. Dit gaf de advocaat de tijd nieuwe documenten op te speuren. Hij had daarbij het geluk dat veel materiaal vrijkwam uit de archieven van de KGB, de geheime dienst van de voormalige Sovjetunie. Uit tientallen verklaringen van kampbewakers uit Treblinka bleek dat niet Ivan Demjanjuk maar Ivan Martsjenko de gaskamers bediende. En hoewel er fysiek enige gelijkenis bestaat tussen beiden, laten de getuigenissen er geen twijfel over bestaan dat Martsjenko al op een vroeger tijdstip in Treblinka diende en aanzienlijk ouder was dan Demjanjuk. Martsjenko is voor het laatst in 1944 gezien, ergens in Joegoslavië.

Twijfel over de juistheid van de uitspraak in 1988 werd vergroot nadat familieleden van Demjanjuk in Amerika een proces aanspanden tegen zijn uitlevering aan Israel. Bij het onderzoek naar de indertijd door de justitiële autoriteiten gevolgde procedure bleek dat informatie die de uitlevering een stuk moeilijker zou hebben gemaakt, was achtergehouden. De rechtbank in Cincinnati constateerde dat de nieuwe bewijzen 'serieuze twijfel' wekken over de identiteit van Demjanjuk als het monster dat, alvorens de joden in de gaskamers te vermoorden, hun neuzen, oren en andere lichaamsdelen afhakte.

Maar de nieuwe bewijsstukken lieten ook weinig overeind staan van de bewering dat Demjanjuk geen kampbewaarder was en zelf door de nazi's gevangen is genomen. De documenten tonen dat de zwijgzame Oekrainer in elk geval bewaker is geweest in het concentratiekamp Sobibor, waar 250.000 joden zijn vermoord. Het is niet aan te nemen dat hij ooit voor misdrijven die hij daar zou hebben gepleegd nog zal worden veroordeeld.

REACTIES

In Nederland lijken de reacties op de vrijspraak voor de van nazi-oorlogsmisdaden verdachte Demjanjuk in het algemeen vrij nuchter. "Men heeft geprobeerd bewijzen te vinden, maar het recht moet z'n beloop hebben. Het is aan de rechter om te bepalen. Het is ongetwijfeld teleurstellend voor de mensen die tegen hem hebben getuigd", aldus woordvoerster M. Verbraak van de Anne Frank stichting.

Ook directeur R. Naftaniel van het Cidi reageert in die trant. "Ik heb de overwegingen nog niet gehoord, maar het lijkt mij terecht omdat er toch voldoende twijfel was of hij 'Ivan de verschrikkelijke' was, degene die verantwoordelijk was voor de bediening van de gaskamers in Treblinka." Als er twijfel over bestaat, hoor je iemand in een rechtsstaat vrij te spreken, stelt Naftaniel. Hij wijst erop dat Demjanjuk ook niet opnieuw wegens andere oorlogsmisdaden kan worden vervolgd omdat de man uit de Verenigde Staten is uitgewezen vanwege misdaden in Treblinka. "Voor diegenen die getuigd hebben en andere slachtoffers zal het moeilijk te verwerken zijn."

De Cidi-directeur verwacht ook dat dit proces gevolgen zal hebben op eventuele komende processen. Getuigenissen van oorlogsslachtoffers zullen volgens hem bij eventuele toekomstige processen lichter worden meegewogen dan voorheen. "Als na zolange tijd, vijftig jaar, getuigenverklaringen blijkbaar niet honderd procent kloppen, dan worden er vraagtekens gezet bij getuigenissen. Het is een klassiek voorbeeld waarbij getuigenissen na zolange tijd het afleggen tegen ander materiaal."

Een vijftal getuigen heeft Demjanjuk aangewezen als 'Ivan de verschrikkelijke', zegt hij. Na het wegvallen van het communisme in de Sovjetunie kwam nieuw materiaal vrij, waardoor zoveel twijfels over de mans identiteit ontstonden, dat hij moeilijk tot de doodstraf kon worden veroordeeld, aldus Naftaniel. "Als bij slachtoffers het geheugen hen kennelijk in de steek laat, moet het recht zijn beloop hebben." Nieuw materiaal was onder meer een SS-dienstrooster waaruit zou blijken dat Demjanjuk als kampbewaker in het vernietigingskamp Sobibor zou hebben gezeten. "Hij is dus bepaald geen onschuldige, maar stond hier terecht als kampbeul in Treblinka", aldus de directeur, die beaamt dat dit heel wrang is.

Jacques Milliano: "Somalië is een wespennest"

Artsen zonder grenzen geen slaapmiddel voor het geweten

= door Robin Uitham =

Door de houding van de Verenigde Naties krijg je een vermenging van humanitaire logica met militaire logica. Je kunt niet ongestraft een arts met een stethoscoop zetten naast een VN-militair die met het geweer de vrede afdwingt", stelt Jacques de Milliano, directeur van de hulporganisatie Artsen zonder Grenzen (AZG). En: "Als de hulpverlening teveel wordt opgeslokt door politieke acties, verliest ze haar onafhankelijkheid. Of de hulpverlening slaagt erin haar onafhankelijke positie te versterken, of ze wordt een verlengstuk van de politiek en verliest haar integriteit."

Artsen zonder grenzen richt zich op humanitaire noodhulp en kortdurende hulp in instabiele gebieden. De hulporganisatie levert felle kritiek op de rol van de Verenigde Naties en de politiek. De internationale gemeenschap probeert in het kader van de problemen die na de koude oorlog zijn ontstaan, een nieuwe balans te vinden. "Dat is een zoektocht in de jungle", zegt de Milliano, die binnenkort ook voorzitter van de Europese zusterorganisaties is. "Voormalige concepten als orde en stabiliteit zijn vervallen. Ook het soevereiniteitsprincipe van staten is afgezwakt en de VN heeft een groter mandaat om tussenbeide te komen bij conflicten." De VN speelt een steeds actievere rol en verpolitiseert de hulpverlening. Een onwenselijke ontwikkeling, vindt de Milliano.

MACHTSVERTOON

Zo worden militairen niet alleen ingezet als *peacekeeper* maar probeert de VN bij voorbeeld in Somalia en het voormalige Joegoslavië steeds meer de vrede af te dwingen door machtsvertoon en echte inzet van militaire middelen. Dat heeft echter grote gevolgen voor het opereren van onafhankelijke particuliere hulporganisaties, vindt AZG. VN-interventies worden vaak uitgevoerd onder het mom de humanitaire hulp veilig te stellen. Dat gebeurt ook in Somalia, terwijl het eigenlijke doel het ontwapenen van de strijdende partijen is. "Noem het dan ook zo. Nu wordt de hulp in het politieke vlak getrokken. Ik zeg niet dat de VN niet moet ingrijpen, maar niet als zogenoemde humanitaire hulp." Voor de oorlogspartijen wordt het immers moeilijk om de humanitaire hulp los te zien van militaire en politieke activiteiten. Humanitaire hulp moet volgens AZG onafhankelijk en onpartijdig worden gegeven.

Somalia noemt hij een 'wespennest'. De hulpverlening is daar onderwerp van de strijd geworden en ze heeft onbedoeld zelf bijgedragen tot instandhouding van het conflict. Hulpverleners van AZG zijn gedwongen geweest lokale bewakers in te huren ter bescherming. "Een zwarte bladzijde in onze geschiedenis", zegt de Milliano. "Je komt in een chantagepositie terecht. Het alternatief is je terugtrekken, maar de situatie daar is zo schrijnend. Mensen sterven in de straten. We moesten wel." Volgens hem had de militaire interventie van de VN in het land kunnen worden voorkomen als de internationale gemeenschap een jaar eerder, toen dictator Siad Barre aan de kant werd gezet, in het machtsvacuum gerichte politieke actie had ondernomen. "Nu ontstonden er allemaal strijdende partijen en kreeg je uiteindelijk die VN-interventie, dus toch een vermenging van politiek met militaire actie. De afgelopen twee weken zie je in Somalia een hellend vlak.

Als *peacekeeper* kom je daarbij in een situatie terecht waarbij je er niet aan ontkomt dat bij een militaire actie de humanitaire hulp wordt meegezogen." De uiterste consequentie is dat particuliere organisaties hun werk moeten opgeven, zegt hij.

■ *MOGADISHU - Een Duitse soldaat met teddybeer om zijn nek komt uit een vliegtuig op de luchthaven van de Somalische hoofdstad. De teddybeer is de mascotte van zijn legereenheid.* *(AFP-satellietfoto)*

AZG hekelt ook de houding van de rijke landen in het westen. "Ze richten zich meer op het versturen van voedselhulp dan op daadwerkelijke bescherming van de bevolking. De politiek mag zich niet terugtrekken in de relatief veilige haven van de hulpverlening." Het bedroevendste voorbeeld noemt hij Bosnië. AZG pleit al langer voor militair ingrijpen in dit gebied.

De afgelopen anderhalf jaar zijn de VN en de EG vooral bezig geweest met versterken van de humanitaire hulpverlening. Politici gebruiken de hulpverlening om politieke verantwoordelijkheid te ontvluchten. "Zo bracht een half jaar terug de Franse president Mitterrand een bezoek aan Bosnië. Hij gaat erheen als president, maar komt terug als voorzitter van een hulporganisatie. En een ziekenhuis in Sarajevo is omgedoopt tot *French hospital*. De bevolking verwacht van een land met een permanente zetel in de veiligheidsraad een politieke stellingname." Ook de houding van het Nederlandse parlement getuigt van weinig inzicht, meent de Milliano. "Hulpverlening wordt gezien als zenden van artsen, versturen van medicijnpakketjes en slaan van putten, maar het gaat verder." Nederland kan volgens hem juist als klein land meer zaken op de agenda van de Veiligheidsraad zetten.

De Milliano: "Het is moreel laakbaar om een scheiding te maken tussen hulp en bescherming. Als je bereid bent om het infuus in te brengen, maar niet om de integriteit van de persoon te beschermen. Ik ben bang dat als die scheiding wel wordt gemaakt, wij een instrument in de handen van de politiek worden. Mensen maken vijftig gulden over, de politiek zegt: "De hulporganisaties zitten er, dus het komt wel goed." Je mag als particuliere hulporganisatie nooit dienen als slaapmiddel voor het internationaal geweten."

Door de vermenging van hulp met politieke acties komt ook de veiligheid van hulpverleners in het geding. Oude 'erecodes' gelden niet meer. Hulpverleners worden doelwit, zoals een militair ook doelwit is. AZG kan daardoor moeilijk vrijwilligers voor ex-Joegoslavië vinden en heeft zowel daar als vanuit Baidoa herhaaldelijk mensen moeten terugtrekken. Onder hulpverleners vallen doden en gewonden. Vorig jaar raakten geen Nederlandse medewerkers gewond. Dat is ook een kwestie van geluk.

"In Somalia vloog een kogel op een halve meter langs m'n hoofd. Dat je in conflictsituaties werkt, betekent dat je bereid moet zijn risico's te nemen." Het groeiende veiligheidsprobleem stelt de organistie voor meer werk. Projecten moeten intensiever worden begeleid en medewerkers zorgvuldiger voorbereid.

REPUTATIE

AZG en het Rode Kruis genieten wel een goede reputatie, maar toch zouden ze zich op internationaal niveau meer gezamenlijk moeten profileren, vindt de Milliano, onder meer door beter en slagvaardiger op te treden en zich te distantiëren van VN-operaties. Er moeten kortom een betere coördinatie en betere afspraken komen tussen de grote hulpnetwerken. Door veiligheids- en logistieke problemen komen bij voorbeeld voedselhulpprogramma's van het World Food Program (WFP) maar traag op gang. AZG wil daarom een aparte organisatie oprichten voor acute voedselhulp, die in de beginperiode van een crisis meteen voedsel kan leveren. Met de toenemende crises en vluchtelingenstromen is het ook nodig dat de organisatie zich meer professionaliseert. "Humanitaire hulpverlening is een vak apart."

Gedreven zegt hij: "We voeren niet alleen hulp uit, we zijn geen Van Gend en Loos. Het is ook onze taak deze discussie aan te zwengelen en de aandacht te vestigen op bevolkingsgroepen die gevaar lopen, een waakhondfunctie. Als je zwijgt wordt je medeplichtig."

Desmond Tutu verwacht eind van sancties

SANTIAGO - Aartsbisschop Desmond Tutu verwacht dat de economische sancties tegen Zuid-Afrika op korte termijn kunnen worden opgeheven. Hij zei dit op een persconferentie in Santiago de Compostela, waar hij de vergadering van de Wereldraad van Kerken (SACC) zal toespreken.

Van de twee voorwaarden is er reeds een vervuld: De datum voor de eerste democratische verkiezingen in het land. De installatie van een interim-regering die de controle krijgt over de veiligheidstroepen, "lijkt nog slechts een kwestie van tijd". De Zuidafrikaanse Raad van Kerken (SACC) had deze twee voorwaarden geformuleerd.

"Op grote schaal" zijn er investeringen nodig om de gevolgen van de apartheid te overwinnen. Wel moeten er duidelijke criteria voor de nieuwe investeringen worden opgesteld. De Anglicaanse aartsbisschop van Kaapstad sprak de hoop uit dat de internationale gemeenschap de Zuidafrikaanse bevolking "in deze laatste ronde" niet in de steek zal laten.

Volgens Tutu wordt het steeds duidelijker dat het meeste geweld in Zuid-Afrika het werk is van mensen die met alle middelen het democratiseringsproces willen saboteren. Het geweld tussen ANC- en Inkatha-aanhangers is mede gevolg van het feit dat de mensen geen tolerantie hebben geleerd. De blanke regering heeft wat dit betreft een slecht voorbeeld gegeven. "Elke tegenstander was een vijand en de beste vijand was een dode vijand", aldus Tutu.

***

De Centrale bank van RUSLAND heeft tot nu toe driekwart van de oude roebels uit de circulatie gehaald. Op 24 juli werd onverwacht bepaald dat roebels van voor 1993 niet meer geldig waren. De termijn voor de omwisseling loopt tot eind deze maand. Voordat de maatregel van kracht werd bestond ongeveer twintig procent van het geld in omloop uit oude roebels.

OUDTSHOORN — Graaf Mark brengt ons naar een speciale arena. Met een haak grijpt het personeel een paar struisvogels in de kraag en voorziet ze van een zak over het hoofd. Daarna wordt de makste vogel in een soort bok geklemd, zodat de berijder rustig kan plaatsnemen. Mark roept nog: "Niet bang zijn. Grijp 'm bij de vleugels en achteroverhangen!" Iemand trekt de zak weg en laat de vogel los. De struisvogel gaat er als een speer vandoor en het personeel slaat alle mogelijke kreten uit. Het dier stinkt een uur in de wind en ik probeer het moment te bepalen waarop ik me dan maar moet laten vallen...

Struisvogels. Ze zijn agressief, vals ook. Ze kunnen pikken en lelijke trappen uitdelen. Ze zijn zo dom als het achtereinde van een varken: een oog weegt al zwaarder dan de hele herseninhoud. Het zijn vogels, maar ze kunnen niet eens vliegen. Ze zijn overal goed voor: lekker biefstuk, domme souvenirs, plumeaus en zelfs als veevoer voor: de volgende generatie struisvogels! Over een wonderlijk bezoek aan de Zuidafrikaanse struisvogelboerderij *Welgeluk*, de charmante verhalen van de joodse boerin Ida Lipschitz en haar Duitse knecht Mark......

= door Marius Bremmer =

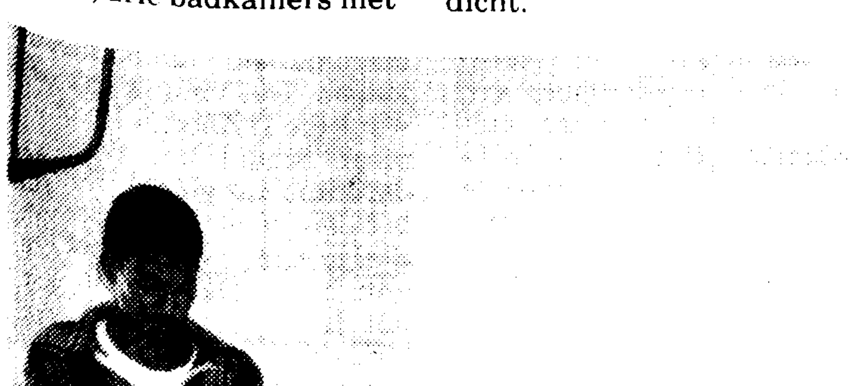
Lastig vee voor vlees, hoeden, shows en veel meer

Vroeg uit de veren voor bezoek aan struisvogelfarm

Hoe meer ik hoor over struisvogels, hoe dringender de behoefte wordt om eens een struisvogelboerderij te bezoeken. Wat waren de *show-girls* in Rio de Janeiro, Las Vegas of Parijs zonder deze vogel? Wat is de degelijke huisvrouw zonder plumeau? Het is uiteindelijk de smakelijke struisvogel*steak* op een Zuidafrikaanse menukaart die de doorslag geeft voor een nadere kennismaking met de gevederde vriend. Wat bezielt deze vogel, dat hij de mens dient tot bedekking van lichaamsdelen, een politieke tactiek verschaft en de basis is voor huisgerei en cholesterolvrije voeding?

HISTORIE

Struisvogelboerderij *Welgeluk* werd in 1910 gebouwd met struisvogelgeld. Toen werd maar liefst vierhonderd pond betaald voor een kilo struisvogelveren. Voor datzelfde geld kon je in die dagen ook een T-Ford kopen. Wie het breed heeft, laat het breed hangen. *Welgeluk* is gemaakt van de beste materialen en vertoont een bonte mengelmoes van stijlen. De gevel is opgetrokken in Kaaps-Hollandse stijl, er is romaans en gothisch in verwerkt, alsmede Brits-Edwardiaanse stijl. De arcade is Italiaans, de pilaren zijn Grieks-Ionisch. Twee haarden zijn uit Engeland geïmporteerd, de dakpannen komen uit België, het glas-in-lood is Nederlands en de marmeren vloeren komen uit Italië. Het huis telt achttien kamers, drie badkamers met

Van struisvogeleieren worden veel prullaria gemaakt.

een zespersoonsbad, waar de twaalfhonderd liter water destijds per emmer in moest worden gegoten.

Toch duurde de welvaart in Oudtshoorn niet lang. In 1919 stortte de markt voor veren met een klap in. De Eerste Wereldoorlog deed het vermaak teruglopen, er waren gewoon geen shows meer. De struisvogelboa en de hoed met struisvogelveren werd impopulair door de opkomst van de auto: het werd onhandige mode, de auto was krapper dan een koets en de hoed viel vaak af bij het instappen. Er was overproduktie en de recessie in de branche leidde zelfs tot zelfmoorden.

Ene familie Olivier verkocht *Welgeluk* in 1932 aan de joodse familie Lipschitz. In 1978 werd het optrekje tot nationaal monument verklaard. De familie Lipschitz woont nu al vijf generaties in Zuid-Afrika en kwam voordien uit Litouwen.

Oudtshoorn is overigens langere tijd een centrum voor joden geweest. Ida Lipschitz: "Er waren wel vijfhonderd joodse families in deze regio, die twee synagoges in stand hielden. Het waren winkeliers, juweliers, er kwamen per boot ook steeds nieuwe vluchtelingen uit Europa. De streek heette hier *Drom Jerusjalajiem*, het Jeruzalem van het zuiden. Misschien dat nu nog achttien mannen voor een sabbatsdienst op de been gebracht kunnen worden; sinds twee jaar is hier geen rabbi meer en de synagoge in het naburge George is ook al dicht."

In Oudtshoorn, in de oostelijke Kaapprovincie, kan de toerist kiezen uit twee *ranches*, voor het publiek opengestelde struisvogelboerderijen. Op die vroege ochtend heb ik wel geluk: andere toeristen zijn nog niet uit de veren of hebben hun reis naar Zuid-Afrika geannuleerd vanwege de geregelde bloedbaden. Voor dat laatste heb ik de kop in het zand gestoken. Zodoende zijn wij tijdens de rondleiding alleen en is er alle gelegenheid tot het stellen van vragen. We worden rondgeleid door de knecht van mevrouw Lipschitz, een Indiër zo lijkt het.

Maar denken in rassen ligt in dit land toch anders. Het blijkt Mark Leander, Graf von Poncet, Coburg & Gotha te zijn; een Duitse graaf die vermoedelijk door zijn adellijke Duitse ouders geadopteerd is uit India. Mark is in Zuid-Afrika in de leer. Hij wil in Europa met zijn opgedane kennis het Grote Geld gaan verdienen. In struisvogels zit volgens hem de toekomst. Niet zozeer vanwege de veren, als wel vanwege het malse, smakelijke en *last but not least* cholesterolvrije vlees. Mark Leander, Graf von Poncet, Coburg en Gotha haalt opgelucht adem als hij hoort dat wij oók Duits spreken. Later zal hij ons een manuscript laten zijn: hij schrijft al een Duitstalig kinderboek over die vogels die wel veren hebben, maar niet kunnen vliegen.

PAARGELUIDEN

Wie was er nu eerder: de struisvogel of het struisvogelei? Graaf von Poncet enz. glimlacht en steekt van wal: "Hier hebben we twee vrouwtjes op één mannetje. In de natuur bedient het mannetje meestal vier vrouwtjes. Onder invloed van hormonen krijgt het mannetje in de paartijd rodere poten en een rodere snavel, die hij tijdens een uitbundige dans goed laat zien. Hij doet dat alleen maar als het vrouwtje laat zien dat ze ook wel wat wil, door voorover te buigen en met de vleugeltjes te wapperen. Het mannetje moet haar weten te imponeren door er met zijn veren een waaierdans van te maken.

Als het vrouwtje niet voldoende geïmponeerd is, loopt ze ongeïnteresseerd weg en moet het mannetje een andere zoeken."

Maar als ze nu wel wil? De jonge graaf vertelt onverstoord verder: "Dan knielt ze, waarna het mannetje een paar minuten boven op haar plaats neemt. Het mannetje maakt dan rare paargeluiden, gromt soms als een leeuw. Het vrouwtje beleeft het gebeuren anders: ze kijkt verveeld voor zich uit en pikt onderwijl wat rond in het gras.

Volgens de graaf is er één mannetje, dat alleen maar achter het vrouwtje aanjaagt, net zolang tot ze doodmoe neervalt. De vogels halen een snelheid van 60-80 kilometer en houden dat meer dan drie uur vol! Deze wijze van paren leverde het dier de naam *Jack the Ripper* op. Er zijn meer brutale vlegels: overal zie ik houten dakjes boven de nesten, zodat mannetjes niet een broedend vrouwtje kunnen treden.

OMELET

Na de paring moet het mannetje een nest gaan bouwen, anders komen er geen eieren. Hij balanceert dan op zijn borst en schraapt achterwaarts met zijn poten het zand weg. Zo ontstaat een nest van een halve meter diep, met een omtrek van anderhalve meter. Zes tot acht dagen na de bevruchting komt het eerste ei. Heeft het mannetje vier vrouwtjes dan leggen die alle vier in hetzelfde nest. De vrouwtjes zijn dominant en broeden overdag zelf, maar niet nadat ze de eerste drie tot vier eieren zelf hebben opgegeten en alle andere eieren gelegd zijn. 's Nachts broedt het mannetje omdat hij donkerder van kleur is en dus onopvallender. Als er tegelijk met broeden wordt begonnen, komen de eieren (zo'n twaalf tot twintig) ook gelijk uit. Dat is na 42 dagen en het duurt acht uur voor het jong zich van de dikke schaal verlost heeft. Die schaal is zo dik, dat een volwassen mens tot tweehonderd kilo op het ei kan gaan staan zonder het te breken.

Als het vierde ei steeds wordt weggenomen, dan gaat de leg door tot veertig of soms wel tachtig eieren. Die worden dan verkocht, bewerkt als souvenir of in broedmachines bebroed. De eieren wegen vijftienhonderd gram en zijn prima te eten. Van één ei maak je een omelet voor achttien personen; na anderhalf uur koken heb je een zachtgekookt ei, nog een uur later is het ei hard.

De jongen zijn na één jaar volgroeid, dan pas kun je het geslacht bepalen. Na veertien maanden smaakt het vlees optimaal. Pas na drie jaar kunnen de jonge vogels zelf weer voor nageslacht zorgen. Een struisvogel wordt gemiddeld zo'n vijftig jaar, met uitschieters tot bijna negentig!

VOEDSEL

Struisvogels lijken behalve gras en groen zowat alles te eten. Soms worden er zoveel stenen in een struisvogelmaag aangetroffen, dat grappenmakers wel eens beweren dat dàt de reden is waarom ze niet kunnen vliegen. De vogels hebben geen krop en geen tanden, zodat stenen in de maag meehelpen aan het verteringsproces. In Namibië wordt wel op struisvogels gejaagd, omdat de beesten een voorkeur zouden hebben voor diamantsteen. Er is wel eens een vogel geslacht die een colaflesje in de maag had!

Maar de *output* van de vogel is belangrijker. Werkelijk alles van de vogels wordt benut, waarbij het vlees momenteel de wind het meest mee heeft. De bruikbaarheid van struisvogels voor de menukaart is ontdekt in Israël. Omdat de koosjere keuken varkensvlees verbiedt, is men in de joodse staat naarstig op zoek naar variatie in vlees. De struisvogel bleek mals en smakelijk vlees te leveren, dat toegestaan is binnen de spijswetten. Maar de tijdgeest levert meer voordelen op: er zit geen vet in het vlees en het is cholesterolvrij. Volgens graaf Mark wordt het vlees in de toekomst beslist een topper: "Het wordt zelfs aanbevolen door de Wereld Hartstichting." Zelfs in Nederland zijn wanhopige landbouwers al overgegaan tot het fokken van de loopvogel en Albert Heijn vraagt vijf gulden voor een ons.

RESTVERWERKING

De ingewanden, het hoofd en onbruikbare delen van de poten gaan als voedsel naar een aan de struisvogelboerderij verbonden krokodillenkwekerij. Hergebruik van afval heet dat, en zo verdient Ida Lipschitz ook nog wat aan het mesten van krokodillen.

Van het onderste deel van struisvogelpoten worden decoratieve asbakken gemaakt; in een werkplaats zie ik hele rijen geprepareerde poten voor dit doel! Maar daar blijft het niet bij. Het is bekend dat Chinezen dol zijn op poten en tenen van pluimvee. De *ranch* exporteert dan ook de rest van de struisvogelpoten als lekkernij naar Taiwan. Wat er verder aan delen van de lange poten overblijft, wordt vermalen en verwerkt tot...... struisvogelvoer!

Het is werkelijk ongelofelijk hoe intensief de vogel verder wordt uitgekleed. Zo is in Zuid-Afrika de enige looierij ter wereld van struisvogelleer. De lappen leer zijn 1,3 bij 1,3 meter en brengen onbewerkt zo'n duizend gulden op. Er worden bekende zaken van gemaakt als tasjes, beurzen en riemen. Laatst werd nog een struisvogelleren jasje verkocht aan een filmster in Engeland voor 25.000 pond. Tja, en dan natuurlijk nog de handel in veren.

Miss Lippy (zo wordt ze door het personeel genoemd) lacht als ze ons de werkplaats voor souvenirs laat zien. Er staan rijen lege struisvogeleieren, die als ivoor bewerkt worden of beschilderd. Sommigen worden omgetoverd tot kleine kitscherige whiskeyvaatjes. Mokken, posters, kaarten, prullaria met de afbeelding van de vogel: onvoorstelbare troep staat rijen dik in de aanbieding.

Miss Lippy: "Ja, ik snap ook niet wat de mensen erin zien. Het is soms vreselijk. Mijn vrienden zeggen altijd: 'Ida weet alle wegen om het geld naar de bank te brengen'. Ook verdien ik een hoop aan bijgeloof. Er zijn nu eenmaal een hoop huisvrouwen die menen dat een plumeau van struisvogelveren het stof aantrekt. Ze zetten de veren als lokaas in een vaas in de kamer. Natuurlijk verdien ik aan de rondleidingen voor bezoekers en aan de souvenirs, maar ik verdien toch meer aan de eigenlijke bedrijfsvoering."

Die is dan ook niet niks. Ida wijdt maar liefst driehonderd vogels, op 2450 hectare land, bijgestaan door 150 man personeel. Uit angst voor een dodelijke struisvogeltrap loopt het (zwarte) personeel met takken van de doringboom rond. De vogels kunnen met een snelheid van tweehonderd km per uur uithalen en zo 1,5 kilo vlees uit een mens rammen. Het is indrukwekkend om te zien hoe het personeel hele kuddes verplaatst naar een volgend te begrazen gebied.

VERKOUDEN

Voor Ida Lipschitz zijn struisvogels lastig vee. Ze worden heel snel verkouden. Vooral tot ze een maand of zeven à acht zijn, zijn ze zeer vatbaar voor infecties aan longen en luchtwegen. Er is veel personeel nodig om de dieren met medicijnen van wormen en parasieten af te helpen en om ze te wassen tegen luis. Op latere leeftijd worden ze wat taaier en ze gedijen dus het beste in een droog klimaat.

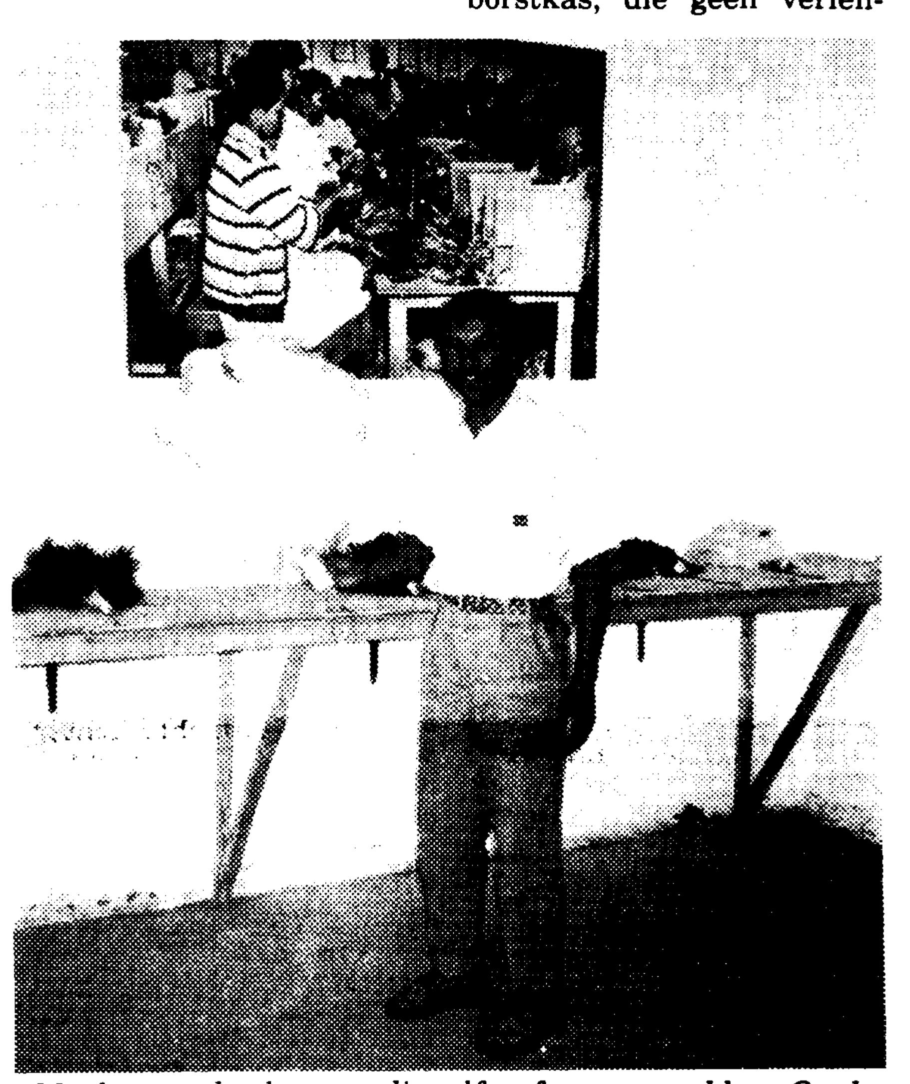
Struisvogels zijn domme dieren. Ze zijn behept met slechts veertig gram hersenen — ter grootte van een golfballetje — terwijl de ogen ieder al zestig gram wegen. Het geringe hersengewicht wordt ook als reden gezien waarom de vogels niet goed te temmen zijn. Vliegen kunnen ze dus ook al niet. "Ze hebben een rare borstkas, die geen verlenging kent tot de staart. De aanhechtingspunten voor de bilaterale vliegspieren missen geheel", aldus de kenner. Zwemmen kunnen ze wel een beetje, zo schijnt het, al ontbreekt de vette substantie in de veren. Dat juist maakt de veren zo geschikt voor het afnemen van stof.

Ook mismaakte vogels komen voor, zo blijkt uit een uitgebreide fotocollectie in een van de bijgebouwen van *Welgeluk*: blinde vogels, afwezigheid van oren, een kippenek of vreemde tandvorming. Soms produceren de vogels ook de vreemdste eieren.

FLATSCH

We zijn aan het eind van de rondleiding gekomen. Ik kan wel zeggen dat ik een hoop heb opgestoken. Maar Mark laat het niet bij een proefrit. Als zijn eigen mannen een aantal vogels prepareren voor een wedstrijd, praat hij maar door: "Er is zelfs al een zwarte markt voor struisvogels ontstaan: in Botswana wordt voor export naar de VS al snel zevenduizend dollar per vogel betaald. (Er wonen in de VS per slot van rekening meer joden dan in heel Israël). Naast Zuid-Afrika en Israël nemen Australië en Kenya een steeds grotere plaats in op de wereldstruisvogelmarkt."

Hij eindigt met een grap: "Ik heb het nog niet over de mest van die dieren gehad. Het is maar goed ook dat ze niet kunnen vliegen. Stel je voor zo'n struisvogel op een boomtak en jij eronder. Overvliegende struisvogels zouden ook veel verkeersslachtoffers vergen, één flatsch van zo'n vogel en de automobilist kan niet meer door de voorruit kijken....."

Mark toont de plumeau die zelf stof zou aantrekken. Op de achtergrond de werkplaats.

De auteur Marius Bremmer maakt een ritje op een struisvogel...

Impressies

Nieuwe gordijnen

= door Irene Braakman =

Vanmiddag liep ik door de stad, op zoek naar stof voor gordijnen. We zijn verhuisd, en bijna geen van de gordijnen die we hadden, zijn geschikt voor het nieuwe huis. Het moet geen echte officiële gordijnstof zijn, en vitrage eigenlijk ook niet. Iets dat enige beslotenheid geeft, maar toch wel enige doorkijk toelaat. Eigenlijk weet ik helemaal niet wat ik zoek.

Doelloos loop ik langs en door de winkels, volgeladen met rollen en als voorbeeld opgehangen gordijnen. Niets kan me bekoren. Ik ben nu al enige uren bezig en begin gefrustreerd te raken. Tot ik om half zes in de laatste winkel van die middag m'n wanhopige blikken langs de stellingen en hoog opgestapelde stoffen laat gaan en ineens vanuit m'n ooghoek precies de stof zie liggen die voldoet aan m'n niet te formuleren wensen van hoe die gordijnstof er nu precies uit moet zien.

Het is weliswaar een dunne baal, maar misschien is er wel meer achter in het magazijn. Op de vraag of er inderdaad meer is en zelfs wel vierendertig meter antwoordt de eigenaar van de zaak dat ze datnatuurlijk hebben. Op m'n voorzichtige vraag of ik het in één stuk kan krijgen, antwoordt de man in een on-Antilliaanse tongval: *naturralmente señorra, señorra porr hanj'é komo señorra kee. Bai sinta un rratu, porr faborr.* Ik ging er bij zitten in de veronderstelling dat hij even naar achteren liep om de benodigde rollen op te halen.

De tijd verstreek, er verschenen allerlei nieuwe klanten in de winkel, maar de *doño* kwam niet te voorschijn. Aan de balie werd wat gegniffeld door de dames die de klanten moesten helpen. Toen ik uiteindelijk na zo'n vijftien minuten geduldig wachten nog niemand met mijn stof te voorschijn zag komen, vroeg ik voorzichtig aan de dames of ze misschien wisten waar hun baas heen was gegaan. "Naar huis", lieten ze me weten. "Waar woont jullie baas dan?" Uit het antwoord kon ik berekenen dat ik dan zeker tot zes uur moest wachten voor ik de door mij begeerde stof daadwerkelijk kon kopen.

Ik besloot het grappige van het geheel maar in te zien en geduldig te blijven wachten. Ik had nog bijna een kwartier te gaan. Ik ging de overige klanten maar eens bekijken, je moet wat te doen hebben. Er kwamen drie jolige jonge heren de winkel binnen, met zo te zien uitgesproken wensen. Een van de drie moest met name stof hebben en de andere twee gaven daarbij luid commentaar. Hij zocht mooie stof uit. Ik vroeg me af of het voor hem zelf was. Zou hij een naaister hebben thuis? Of zou het voor z'n vrouw zijn? Maar waarom zoekt ze dat niet zelf uit? Nou ja, in sommige culturen is dat misschien gewoon. Of zou hij bij een toneelgezelschap zijn en stof voor kostuums uitzoeken? Ik zal het antwoord nooit weten, want ik heb het ze niet gevraagd. Ze spraken een taal onderling die ik niet kon volgen, met veel g's erin. Maar soms ving ik ook wel een bekend woord op.

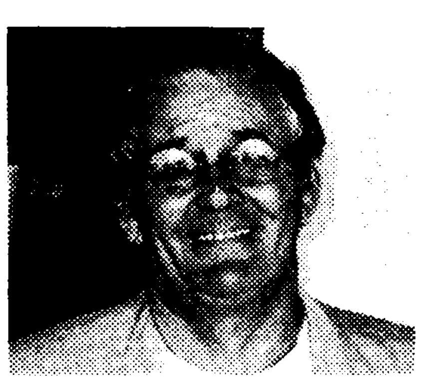
Ik liet m'n blik door de winkel dwalen en zag een spichtig vrouwtje, dat zo te zien in haar leven wat affectie tekort was gekomen. 'Ja, verwen jij jezelf maar eens met mooie stof", dacht ik in mezelf. Dan kwamen er twee stuurs kijkende vrouwen langs, moeder en dochter zo te zien. Die waren het duidelijk oneens met elkaar en met de verkoopster. Ze verlieten onverrichterzake het pand. Ik keek eens op m'n horloge. Zes minuten voor zes. Verdorie het wordt toch wel laat zo. Er moet ook nog eten gekookt worden.

Ik verzink in gedachten en ineens is hij er weer, de *doño*. Twee rollen stof onder de arm mee torsend. Met een zucht legt hij de last op de toonbank. Het is zes uur. Schielijk verdwijnt het personeel en om één minuut over zes zijn we nog de enigen in het pand. De eigenaar loopt naar de deur, draait de sleutel om en zegt: "Zo even de deur op slot doen. Je weet het ten slotte maar nooit tegenwoordig met die chollers." Er gaat een rilling door me heen. Een tijdje terug heb ik daar zelf ook mee te maken gehad, toen zo'n iemand op m'n werk me een paar klappen heeft verkocht.

De stof wordt uitgemeten, een stuk van de ene rol, zó dat er een voldoende groot stuk overblijft om aan een andere klant te kunnen verkopen, desnoods als coupon. Want hij is en blijft natuurlijk een koopman. Een stuk van de andere rol, dan nog een stuk van de oorspronkelijke rol. We komen er wel. Ten slotte is alles geknipt op een manier waar we beiden tevreden mee zijn. Om half zeven is de rekening betaald. Ik kijk naar buiten. Het is intussen donker geworden. De straat ligt er stil en verlaten bij. Een enkele late voorbijganger komt nog langs. "Hebt u uw auto ver weg staan?" vraagt de man me. Hij staat aan de overkant. Ik stap naar buiten, kijk schichtig om me heen en loop met aan elke hand een zware tas naar de auto. In de auto, op weg naar huis, krijg ik een onbedaarlijke lachbui.

Liever heimwee dan Holland

Asiel

= door René van Nie =

Een week-end Eindhoven bracht me weer eens in contact met Wim, ooit als makelaar werkzaam in Amsterdam en nu verhuisd naar het Zuiden "omdat daar toch meer brood in zit". En omdat Wim alles afwist van geld verdienen geloofde ik hem op zijn woord. Hij had ons gesprek geopend met de vraag,"en verdien je wat?". Toen ik daar ontkennend op antwoordde schudde hij zijn hoofd en vond dat ik dan maar,"eens op moest houden met klooien en in de handel gaan". Nou heb ik dat in mijn leven wel eens eerder geprobeerd maar in de handel krijg je met heel veel mensen te maken en moet je -ook als je daar geen zin in hebt-vaak vriendelijk en aardig zijn om een stuiver te verdienen. Alles bij elkaar wat veel van het goede zodat het me snel aan klanten ontbrak en ik de handel de handel liet. Op mijn, "ach, ik ben arm maar gelukkig, Wim", snuifde hij afkeurend. "Ik heb nog nooit meegemaakt dat geld ongelukkig maakt", stelde hij daarop minnetjes vast. "Al is het hier vandaag de dag ook geen vetpot meer, daar zorgt dat stelletje in Den Haag wel voor". "Hoezo?", voerde ik,"ze doen het toch best die jongens". Hij begon hatelijk te lachen. 'Breek me de bek niet open man, nou ja je weet het zelf, die Lubbers kan niet eens bij jullie op de Antillen orde op zaken stellen. Eerst een grote mond, zo van dit zijn de voorstellen en als je het daar niet mee eens bent dan hebben jullie pech gehad en drukken we de maatregelen eenzijdig door. En kijk wat er nu aan de hand is met die slapjanes. Uitstel en nog eens uitstel en van uitstel komt afstel. Hij heeft zich daar onder die klapperbomen mooi laten mangelen, net zoals Hirsch Ballin. Maar die salonminister stelt zowiezo weinig voor, dat wisten we allang. En dát op eilanden waar politiek op dorpsniveau wordt bedreven en ze het buskruit ook niet hebben uitgevonden. Nou dan ben je toch echt heel dom als je daar niet eens zaken op orde kan stellen". Wim schudde zijn hoofd, krabde eens in zijn kruis en vervolgde,"en wat denk je wat die Ballin hier durft te flikken. Heeft hij zijn goedkeuring gegeven aan de meest maffe maatregel die je ooit hebt kunnen bedenken. En wat is dat? Dat is, als iemand bij de douane gepakt wordt met ietsje minder dan 25 kilo hash hij niet de bak in gaat maar naar huis wordt gestuurd. Niks gevangenis, niks bekeuring, gewoon weggestuurd. Dus komt U maar handelaar, hoeveel is het? Vierentwintig kilo,negen ons en negenennegentig gram. Doei, gocie reis en de groeten thuis. Heb je zoiets ooit eerder gehoord.?" "Nee," bekende ik,"nog nooit". "Precies", zei Wim tevreden, "maar dan weet je nu hoe gestoord ze hier zijn en kan je je voorstellen dat dit land naar de knoppen gaat?!'. Ik zag het verband niet meteen en bedacht,'maar hash is overal vrij te koop. In Amsterdam wordt je doodgegooid met koffieshops waar je je onwezenlijk kan blowen".

"Precies,"bevestigde Wim, "dat is nou zo tweeslachtig man. Waarom dan moeilijk doen met 25 kilo?. Verbied het helemaal of geef het helemaal vrij, maar niet dit halve gare getrut. Dat is nou typisch Nederlands, vlot doen maar niet écht want we blijven Calvinisten. Maatregelen nemen die geen maatregelen zijn, je vinger in de dijk steken om het water van de zee tegen te houden terwijl het met golven tegelijk over de dijk naar binnen stroomt." Wim zuchtte en maakte het boordje van zijn hemd los. Hij had het warm gekregen van zijn tirade. Wat hem niet weerhield om door te gaan. 'En dan die asielzoekers. Het zijn er al meer dan veertig duizend en elke week komen daar een kleine duizend bij. Waar moeten we ze in hemelsnaam stoppen en wie moet daar financieel voor opdraaien? Wij toch, die paar man die nog werken en belasting betalen. En dat worden er ook steeds minder. Denk maar niet dat jij nog ooit A.O.W. krijgt als je vijfenzestig bent. Die pot is mooi leeg tegen die tijd. En dan hebben we hier zo'n tuinkabouter rondlopen, ene Pronk die zich ook Minister durft te noemen. Hij bedenkt dat allemaal. "Hier," Wim pakte een krant en hield me een artikel voor terwijl hij las,"De confrontatie tussen verschillende culturen binnen de eigen grenzen kan leiden tot een minder provinciale reactie vanuit onze samenleving op culturen van ver buiten onze grenzen. Nederlanders die dat niet inzien zijn kortzichtig want culturen zijn door de eeuwen heen in beweging". Hij viel even stil, snoof toen verachtelijk en zei, "die mafkees durft te spreken voor Nederlanders die hun woningen zien ingepikt terwijl ze zich het lazarus aan belasting betalen zodat anderen de Werkeloosheidspot kunnen plunderen. Terwijl Mijnheer zelf in een dure auto met chauffeur naar zijn exclusieve woning wordt gereden en echt geen steuntrekker als buurman wil". Wim liet zich nu uitgeput achterover vallen in zijn dure leren stoel en ademde zwaar. Vanuit die verslagen houding wilde hij echter toch nog iets kwijt. "En dan wordt de heer Pronk ook nog bijgestaan door Hedy D'Ancona, die Minister van WVC. Oei, oei oei, wat een mens zeg.

Die flikt het om zo maar even de subsidie voor het kankeronderzoek te verlagen terwijl ze miljoenen over heeft om de asielzoekers aan een warm bedje met kost en inwoning te helpen'. Wim keek me aan. Boven zijn lippen parelden wat zweetdruppels maar hij had nog net genoeg kracht over voor, "en dat terwijl er in Nederland 5000 misdadigers vrij rond lopen vanwege cellentekort. Het is toch te treurig om waar te zijn. Ze moesten die hele ministerskliek samen met onze parlementariers een dienstfiets geven en een pet van Malle Pietje op hun knar zetten zodat ze aan de wielerronde van Domboland kunnen meedoen. Misschien kan er van jouw eilandjes ook nog wel ploegje worden afgevaardigd dan vormen ze samen een peloton onder dezelfde vlag".

Het was me duidelijk dat Wim de politici niet zo hoog aansloeg, iets wat me niet zo erg verbaasde want ik had soortgelijke verhalen al eerder gehoord tijdens mijn verblijf in 'eigen' land. De politici werden door weinig mensen serieus genomen en ook op de televisie kregen ze van alle kanten om de oren. Achting voor de excellenties was de laatste jaren over gegaan in vérachting en ik begreep niet dat die mensen toch nog zo vast hielden aan hun baantje terwijl ze dagelijks werden beledigd en figuurlijk afgemaakt.

"Maar zal ik jou nog eens wat anders vertellen?!', veerde Wim op. 'Ik heb enkele jaren terug hier in de buurt een groot gebouw gekocht op een mooi plekkie tussen veel groen en er zit ook nog een watertje aan vast. Daar wil ik een congrescentrum van maken. Maar een of andere wethouder met zo'n sik en geitenwollen sokken geeft geen toestemming. Hij vindt dat het landschap dan ontsiert zal worden door teveel auto's.' Wim boog zich nu vertrouwelijk naar me toe en begon een octaaf lager te praten. 'Toevallig ben ik er achter gekomen dat ze in dat dorp als de dood zijn om met asielzoekers te worden opgezadeld. Hoe vind je die, wel zeiken over een autootje meer of minder maar toch ook geen armoedzaaiers op het kerkplein. Nou heb ik door laten lekken dat ik mijn gebouw best ter beschikking wil stellen aan asielzoekers. En dat komt die wethouder natuurlijk te weten en dan garandeer ik je dat hij heel snel bij mij op de stoep staat om de vergunning voor een congrescentrum door mijn strot te duwen, bij wijze van spreken. Voel je wat ik bedoel?" Wim lachte tevreden en liet zich nu wat meer ontspannen achterover zakken. "Ik begrijp wat je bedoelt ja", moest ik toegeven. "Maar stel voor dat het anders loopt en ze je voorstel aannemen om je gebouw voor asielzoekers te gaan gebruiken?" Wim bleek niet onder de indruk van die mogelijkheid. "Maakt niet uit jongen. Dat vind ik ook best want die D'Ancona is zonder meer bereid om tweehonderdduizend gulden huur te betalen voor dat optrekje. Stel je voor, twee ton per jaar aan huur. Dat heb ik voor het hele gebouw niet eens betaald". "Maar je was toch tegen al die asielzoekers?". Hij keek me aan of hij water zag branden."Ik, tegen asielzoekers. Voor twee ton per jaar? Ben je gek man, voor dat geld ga ik ze elke avond persoonlijk toedekken".

Onderwijs anders bekeken

Zand erover

= door Elisabeth Hollander =

"Wij leven in een klagerige tijd", concludeerde Bernard Levin, de vaste columnist van de Londense *Times* en daarom vond hij het nodig een boek te schrijven met de uitdagende titel *Enthusiasms*. "Hartstochtelijk ergens warm voor lopen wekt alom gêne en de hartstochtelijke waardering voor goede dingen in het leven, met name de kleine niet-materiële goede dingen, betekent aan de ene kant vragen om strenge afkeuring als onverantwoordelijke optimist en aan de andere kant aanleiding geven tot gegiechel en gegrinnik om zoveel onnozelheid", schrijft hij in zijn inleiding. En hij werpt de vraag op of enthousiasme nog te legitimeren is.

Een interessante kwestie, ook voor onze huidige samenleving op Curaçao. Is enthousiasme over ons onderwijs bij voorbeeld nog te legitimeren? Kan iemand aan het begin van het nieuwe schooljaar nog zonder voorbehoud, zonder zich te verontschuldigen en zonder schaamte enthousiast zijn over een baan binnen dat onderwijs? Ergo: is het verantwoord om anderen tot dit enthousiasme aan te zetten?

Is zo iemand nog wel serieus te nemen die in deze tijd van diepterecords wat zittenblijvers, gezakten en *drop-outs* betreft, luidkeels en met veel gevoel in het openbaar verkondigt dat het goed werken is in het onderwijs. Of hebben we hier inderdaad met een naïeveling van doen, met een groot gebrek aan kritisch vermogen en gespeend van elke bewuste doordenking?

"Wis en waarachtig niet", merkt Levin in dit verband op en hij haalt het voorbeeld aan van de krant waarin op de dag nadat een vliegtuig is neergestort de kop verscheen: *3795 van de 3796 vluchten landen veilig*, of bij de publicatie van de jaarlijkse sterftecijfers: *Bijna 55 miljoen mensen in Groot-Brittannië vorig jaar niet door de bliksem gedood.*

Zo'n krant zou in onze tijd geen lang leven hebben, geeft Levin toe, niettemin zou deze krant de waarheid over de wereld weergeven. Een zeer groot deel van de openbare mening bestaat dan ook uit de onafgebroken herhaling van een tastbare onwaarheid namelijk dat niets en niemand bekwaam, aangenaam, bewonderingswaardig, moedig, loyaal, inspirerend, prijzenswaardig, hoopvol, mooi of waar is. "De krant brengt de leugens in het land", wisten onze voorouders al en zo bezien zou ook enthousiasme binnen ons onderwijs volkomen gerechtvaardigd kunnen zijn, ook al lijkt zo'n geluid verdacht veel op dat van een roepende in de woestijn.

Enthousiasme kan duizend vormen aannemen, maar het is naar zijn aard hetzelfde: het betekent dat aan een bepaald onderwerp een groot genoegen beleefd wordt, men zich hierdoor vurig bezield voelt of heftig aangedaan, waarbij duidelijk onderscheid gemaakt moet worden tussen 'interesse' en 'enthousiasme'. De weinig spraakzame gast die zijn buurman aan het diner vraagt of hij de laatste tijd nog een goed boek gelezen heeft, toont interesse, terwijl de buurman die onmiddellijk in vervoerig uitweidt over zijn bedlectuur enthousiasme toont.

Want dat is één van de belangrijkste kenmerken van enthousiasme: het verlangen er anderen deelgenoot van te maken. Dit is zelfs een goede maat voor de sterkte van het enthousiasme, maar tegelijkertijd een van de lastigste kanten ervan. Het valt niet mee enthousiaste mensen de mond te snoeren, terwijl ze ongeremd een consensus verstoren, onvervaard tegen de stroom oproeien en zonder enige terughoudendheid hun ervaringen over hun medemensen uitstorten. Waarom zo emotioneel?

Waarom de zaak niet keurig op een rijtje gezet, desnoods een scherpe analyse gemaakt? Het een sluit het andere niet uit. Integendeel, een scherpe analyse zal altijd ten grondslag moeten liggen aan een gefundeerd enthousiasme. Maar juist vanuit hun betrokkenheid weten enthousiaste leerkrachten ook dat blootgelegde wortels nooit te lang in het felle zonlicht mogen blijven, daar moet onmiddellijk weer zand overheen om zo de gereactiveerde wortels de kans te geven om in alle rust opnieuw uit te lopen.

* Enthousiaste leerkrachten weten heel goed dat ons depositaire onderwijssysteem leerlingen onmondig maakt en hun groei in de kiem smoort. Zand erover!
* Zij ervaren telkens weer hoe het paternalistische denkpatroon van de beleidsmakers het hun onmogelijk maakt om de, voor een goed beleid broodnodige signalen uit het veld op te pikken, overtuigd als ze zijn dat alle goeds alleen maar van boven, dus van henzelf, kan komen. Zand erover!
* In de omgang met hun leerlingen zien deze leerkrachten hoe onze jonge mensen beschadigd worden door onze genadeloze *social climbers*-samenleving. Reeds op het einde van de basisschool worden de kaarten geschud: je hebt het gemaakt of je deugt niet, wat in beide richtingen desastreuze gevolgen blijkt te hebben. De doorstromers naar mavo, havo, vwo lopen naast hun schoenen en zijn vanuit dezezelfoverschatting moeilijk tot nieuwe grote inspanningen aan te zetten; terwijl de doorstromers naar het technisch- en beroepsonderwijs het stempel mislukt hebben gekregen en daardoor moeilijk te motiveren zijn. Zand erover!
* Enthousiaste leerkrachten bemerken dagelijks hoe zwaar het werk is voor collega's die opgeleid zijn met het idee-fixé dat er maar één goede manier van lesgeven bestaat en zich dus nooit vertrouwd hebben kunnen maken met het hele scala van onderwijsstrategieën waarover een *all-round* leerkracht toch moet kunnen beschikken. Zand erover!

Enthousiaste leerkrachten hopen echter dat er onder al dat zand nieuwe inzichten aan het ontkiemen zijn en waar velen alleen maar een dorre troosteloze zandvlakte zien, speuren zij naarstig naar de parmantige groene sprietjes die dapper boven het zand proberen uit te komen, om dan op hun beurt daar weer enthousiast en luidkeels melding van te maken.

Letterlijk, roependen in de woestijn dus.

Kook mee met May

Gestoofde okra

Op het menu van vandaag staat een schotel van gestoofde okra (jambo) met tomaten. U heeft hiervoor nodig:

1 pond okra schoongemaakt en in stukjes gesneden
1/2 cup olijfolie
2 grof gesneden uien
2 fijn gesneden teentjes knoflook
2 grote tomaten, ontveld, ontpit en klemgesneden
1 blik Italiaanse tomaten (400 gram)
beetje suiker
2 eetlepels verse basilicum
beetje thyme
1/4cup gesneden olijven
2 ansjovis filets
1 eetlepel ongezouten roomboter
vers gesneden zwarte peper
zout naar smaak.

Verhit de olie op halve warmte. Voeg de uien toe en laat 1 minuut bakken. Voeg de knoflook toe en laat 3 minuten verder bakken. De verse tomaten toevoegen, dan suiker, basilicum, thyme, olijven en ansjovis. Laat alles op een klein pitje pruttelen tot de saus ingedikt is (geen deksel op de pan) ongeveer 40 minuten. Voeg de boter en okra toe. Door koken tot de okra gaar is in 5 tot 10 minuten en dan zout en peper toevoegen. Dit recept is berekend op 4 tot 6 personen.
Eet smakelijk !

MAY

Wandeling door het Rome van Couperus

De stad Rome is door de jaren heen voor veel Nederlandse schrijvers zowel een inspiratiebron als een aantrekkelijke lokatie voor hun verhalen gebleken. Al ver voor Aafjes, Bomans, Oek de Jong en Leon de Winter werd de trend daartoe gezet door de Haagse meester met de pen Louis Couperus (1863-1923).

Zijn in 1900 verschenen salonroman *Langs lijnen van gelijkheid* speelt zich vrijwel geheel af in Rome. De breekbare suffragette Cornélie de Retz van Loo en haar artistieke minnaar Ducco van der Staal beleven daar hun verboden en uiteindelijk op niets uitlopende relatie tegen een decor van eenvoudige eethuizen en pensions, adellijke paleizen en romantische ruïnes. Het waren vertrouwde beelden voor de schrijver, want Couperus kende de stad goed. In de winter van 1893-94 verbleef hij met zijn vrouw Elisabeth twee maanden in Rome en daarna bracht hij er nog zeven winters gedeeltelijk door, voor het laatst in 1914. Rome komt daardoor vaak terug in Couperus' werk, niet alleen als achtergrond voor zijn romans, maar ook als voorwerp van reisimpressies en genrestukjes. Jeannette Koch, docente Nederlands aan de universiteit van Napels, heeft dit verspreide materiaal bijeengegraaid voor het opstellen van een wandelroute door Couperus' Rome, geïllustreerd met veertig foto's van rond de eeuwwisseling en een groot aantal citaten van de schrijver zelf.

STRAATJONGENS

Het resultaat daarvan is een tochtje van een kleine twee uur door een deel van Rome, dat sinds het fin de siècle betrekkelijk weinig is veranderd, op de massale invasie van ronkend en stinkend blik na. De route voert van 'het eenige antieke gebouw van Rome, geheel intact, het sublieme Pantheon' naar Piazza Colonna. Op dit plein met de overwinningszuil van keizer Trajanus observeerde Couperus met de bewondering de 'jongens van Rome', straatjongens met klassieke namen als Cirillo, Dario en Socrate. De Italiaanse cultuurhistoricus Mario Praz veronderstelde in een essay over Couperus heel oneerbiedig, dat het daarbij niet alleen bij kijken zal zijn gebleven. Waarschijnlijk is dat echter niet, omdat de schrijver vrijwel nimmer aan de bewaking van zijn vrouw kon ontsnappen. Dan leidt de tocht door de Corso, de lange winkelstraat waar Couperus zo gaarne placht te 'flaneren'. ("Ik heb in Holland nooit geflaneer. Ik flaneer niet in Parijs of Londen. Ik doe in Italië niets anders dan flaneren"). Veel van de cafés en palazzi die in de boeken van Couperus worden beschreven, staan aan de Corso. De bloemverkopers, wijnkarren en meisjes met zwavelstokjes die hij daar aantrof, zijn inmiddels verdwenen, maar gelukkig heeft de Corso het door Couperus beschreven karakter van slenterstraat weer enigszins teruggekregen doordat hij sinds kort voor het meeste verkeer is gestremd. In een zijstraat van de Corso bevonden zich de - in 1953 gesloten - bordelen, waar het veel discreter toegaat dan in Parijs, noteert Coupeurs.

FOEILELIJK

Via de befaamde Spaanse trappen voert een wandeling naar de Pincio, het hoog gelegen koele park waar de Romeinen net als in Couperus' tijd ook nu nog de drukte van de stad komen ontvluchten. Via de Via Lombardia, waar Couperus' meest geliefde pension lag, komen we langs het door hem foeilelijk gevonden Palazzo Piombino, waar nu de Amerikaanse ambassade is gevestigd om te eindigen bij het pompeuze Hotel Excelsior waar de sfeer nog even snobistisch is als toen. De literaire wandeling is plezierig om te maken en kort van duur, maar niet erg volledig. De lezer had bij voorbeeld gewezen kunnen worden op het borstbeeld van de schrijver in de tuin van het Nederlands Instituut. Ook het atelier en het graf - op het prachtige Cimitero Accatolico - van Couperus' beste vriend in Rome, de Friese beeldhouwer Pier Pander (die tevens optreedt als bijfiguur in de psychologische roman *Metamorfose*) komen in het boekje niet voor. En tenslotte beperken Couperus' Romeinse ervaringen zich niet tot de hier beschreven route. Hij heeft ook uitgebreid verslag gedaan van zijn bezoeken aan het Vaticaan, het Colosseum, de Palatijnse heuvel enzovoorts. De ware Couperus-liefhebber zou de Italiaanse reisimpressies van Couperus dus óók mee moeten nemen naar Rome. Deze reisimpressie van steden als Florence, Pisa en Siënna in Toscane, en van Rome en Napels, zullen in het voorjaar van 1994 opnieuw gebundeld verschijnen bij Uitgeverij Veen in deel 33 van het Verzameld Werk onder de titel *Uit blanke steden onder blauwe lucht.*

Jeannette Koch:'Met Couperus in Rome'. Uitgeverij Apeiron, Werkendam.

Intrigerend verhaal van Japanner Tanizaki

Het geheim van de heer van Musashi

= door Carel de Haseth =

In de jaren zeventig en tachtig waren verschillende Nederlandse uitgevers gespecialiseerd in schrijvers van één bepaald land of taalgebied. Zo had je Russische schrijvers bij Van Oorschot, Portugese bij De Arbeiderspers, Zuid-Amerikanen en Japanners bij Meulenhoff. Deze rage, die ook gezien kan worden als een soort inhaalmanoevre voor de Nederlandse vertalers, is inmiddels wat geluwd. Dit is ook wel begrijpelijk, omdat op een gegeven moment het potentieel waaruit geput kan worden, op raakt. Ervoor in de plaats is het publiceren rondom een bepaald thema (bijv. alles wat met op de één of andere manier met Indië te maken heeft of reisverslagen uit de verste uithoeken van de wereld) gekomen.

Het uitgeven van dergelijke series gaat natuurlijk niet zolang goed, totdat het publiek er genoeg van krijgt om alleen maar schrijvers uit één land te lezen. Bovendien moet de uitgever ervoor zorgen continu werk van hoge kwaliteit te bieden om zo het enthousiasme van het publiek te blijven voeden: één minder geslaagd werk tussendoor kan de euforie verstoren en de keten verbreken. Dat laatste lijkt zich wel te hebben voorgedaan bij de serie Japans van Meulenhoff. Het jammere is dat later verschenen boeken niet de aandacht krijgen die zij eigenlijk verdienen en uiteindelijk in de ramsj worden gedaan. Zo is nu voor een spotprijsje *Het geheim van de heer van Musashi* van Junichiro Tanizaki ook bij een van de lokale boekhandels te koop; een werkelijk fascinerend en bovendien mooi uitgegeven en gebonden boek.

Tanizaki leefde van 1886 tot 1965 en is in het rijtje bekende Japanse auteurs als Kenzaburo Oë (o.a. schrijver van *De dag dat de keizer hoffelijk mijn tranen droogde* en *Het eigen lot*), de Nobelprijswinnaar Yasunari Kawabata (van wie vooral *Duizend kraanvogels* en *De schone slaapsters* werken zijn, die men niet snel zal vergeten) en Yukio Mishima (van wie *Een zeeman door de zee verstoten* schitterend werd verfilmd), de nestor. Hoewel hij zijn inspiratie uit de Japanse traditie haalde, zijn in zijn werk heel duidelijk Westerse trekken te herkennen, beïnvloed als Tanizaki was door verschillende, vooral Franse en Engelse, schrijvers. Van Tanizaki werden in de serie Japans werk *De sleutel*, *Dagboek van een oude dwaas* en het hier besproken *Het geheim van de heer van Musashi* uitgegeven.

KRIJGSHEREN

In *Het geheim van de heer van Musashi* staat de historische figuur Terukatsu, heer van Musashi, uit het van de zestiende, begin van de zeventiende eeuw, centraal. Het is de periode in de Japanse geschiedenis, waarin het land verdeeld was in kleine rijkjes van elkaar eindeloos bevechtende krijgsheren. De tijd van de samurai, die ook in films van bijvoorbeeld Kurasawa op schitterende wijze is verbeeld. Evenals andere helden uit deze periode is Terukatsu niet alleen een onverschrokken krijger, maar ook uiterst sluw en -zeker in Weterse ogen -wreed iemand, aan wie door de traditie bovendien masochistische seksuele verlangens worden toegedicht, alhoewel in de officiële bronnen over dat laatste wordt gezwegen. Juist dit laatste onderwerp vormt het uitgangspunt van Tanizaki's roman. Door zelf twee fiktieve bronnen te bedenken, waarvan één geschreven zou zijn door een non en kluizenares, die Terukatsu aan het eind van zijn leven heeft gekend, en de andere door een nar, die Terukatsu van zeer nabij heeft meegemaakt, krijgt Tanizaki de mogelijkheid juist dit aspekt in het leven van de heer van Musashi te belichten en er een aanvaardbare verklaring voor te vinden. Als page en gijzelaar in het paleis op de berg Ojika maakt de jonge Terukatse een belegering mee. Hij ontdekt dan dat het een vrouwentaak is de buitgemaakte hoofden van de vijand te wassen, kammen en van naambordjes te voorzien. Vooral een zogenaamd 'vrouwenhoofd' (een hoofd dat in het heetst van de strijd niet door de overwinnaar kan worden meegenomen en daarom gemerkt wordt door de neus ervan af te snijden) fascineert hem en hij besluit 's nachts naar het vijandelijke kamp te sluipen om zelf ook een hoofd te bemachtigen.

TOEVAL

Door een toeval komt hij terecht in de tent van de aanvoerder Danyo Masataka. Hij doodt Masataka, maar wordt ontdekt en neemt in zijn vlucht enkel de neus van zijn slachtoffer mee. Hij bewaart echter zijn geheim zorgvuldig, ook nadat het voor de bewoners van het paleis uitzichtloze beleg plotseling wordt opgeheven, zonder dat de belegerden begrijpen waarom. Het is dit geheim, dat uiteindelijk Musashi's verdere leven zal bepalen. Een geheim dat hem de kans biedt toenadering te zoeken tot Masataka's dochter Kikyo, die als verzoening tussen beide partijen uitgehuwelijkt wordt aan de zoon van Ikkansai, de kasteelheer van het belegerde paleis. Musashi is aan de ene kant trouw verschuldigd aan zijn leenheer, van de andere kant misbruikt hij zijn kennis van het geheim van de dood van Masataka om in de gunst te geraken bij de op wraak beluste Kikyo, dochter van Masataka en echtgenote van zijn leenheer. *Het geheim van de heer van Musashi* is zonder meer een intrigerend verhaal, dat de lezer van begin tot eind in de ban houdt. Behalve het verhaal zelf, zijn er nog tal van aspekten aan het werk, die het een extra dimensie geven. Daarvan is wel het belangrijkste de rol, die weggelegd is voor de vrouw in het verhaal. Immers, in de traditionele Japanse verhaalkunst spelen vrouwen hoegenaamd geen rol, laat staan dat zij bepalend zouden zijn voor de loop der gebeurtenissen. Het is jammer dat zo'n schitterend boek roemloos ten einde moet komen tussen onverkoopbare uitgeversrestanten in de boekhandel: dat lot verdient *Het geheim van de heer van Musashi* beslist niet!

Junichiro Tanizaki 'Het geheim van de heer van Musashi' Meulenhoff Nederland bv, Amsterdam 1985, ISBN 90 290 1826 7.

Louis Couperus

Jeroen Bosch onder een Jeroen Bosch

Tsjechische restaurateurs, die werkten aan het herstel van een kopie van een schilderij van de 15e eeuwse Nederlandse schilder Hieronymus **(Jeroen) Bosch**, hebben waarschijnlijk onder de kopie het originele schilderij van de meester aangetroffen.

De ontdekking werd gedaan in een kasteel in Opocno in het Noordoosten van de Tsjechische republiek. Tijdens de restauratie van de daar hangende kopie van *de twaalf jaar oude christus in de kerk* werd met behulp van infrarode straling ontdekt dat zich onder de bovenste verflaag nog een ander schilderij bevond. Volgens de restaurateurs geven alle tot nu toe uitgevoerde proeven aan dat het hierbij gaat om de echte Bosch.

Het betreffende schilderij maakt sinds 1829 deel uit van de collectie van het kasteel. Hoe het verworven werd, is niet bekend. Het origineel wordt echter volgens conservator Josef Jirak genoemd in een Madrileense catalogus uit 1506 als een van de bezittingen van de Spaanse koning Philips II. Bosch leefde van ongeveer 1450 tot 1516.

'IJzertijd' van J.M. Coetzee

Een confrontatie met het andere Zuid-Afrika

= door Carel de Haseth =

De in 1940 in Kaapstad geboren J.M. Coetzee behoort zonder enige twijfel tot de belangrijkste Zuid-Afrikaanse schrijvers van onze tijd. Zijn oorspronkelijk in het Engels geschreven romans, waaronder *Wereld & wandel van Michael K.* waarvoor de schrijver in 1983 de Booker Prize ontving, zijn inmiddels allemaal ook in het Nederlands vertaald. Vorig jaar verscheen de vertaling van *Age of Iron* onder de titel *IJzertijd* bij Uitgeverij Ambo. De roman werd tussen 1986 en 1989 geschreven en verscheen in de Engelse versie in 1990.

IJzertijd beschrijft de laatste maanden uit het leven van een alleenstaande blanke vrouw, Elizabeth Curren. Het is geschreven in de vorm van een brief aan haar uit Zuid-Afrika vertrokken en in de Verenigde Staten levende dochter. Een soort testament, waarin zij openhartig schrijft over wat zij allemaal meemaakt en wat er in haar omgaat. Bij thuiskomst van een bezoek aan haar dokter, die de diagnose kanker stelde, vindt zij in haar tuin een dronken zwerver, Verceuil. Van Verceuil komt de lezer niet veel te weten, ondanks de pogingen van Elizabeth Curren om meer over zijn verleden te weten te komen. Verceuil is er gewoon wanneer zij hem nodig heeft en helpt haar niet alleen met het starten van haar oude Hillman aan de praat te krijgen en het doen van inkopen, maar verwordt steeds meer tot een steun en toeverlaat, een zwijgzame metgezel bij wie zij op elk ogenblik haar hart kan luchten. Verceuil kan dan ook gezien worden als de Engel des Doods, die Elizabeth Curren is komen halen en die het op zich neemt de brief aan haar dochter na haar dood op de post te doen.

HOOFDTHEMA

Toch is niet het hopeloze verzet van Elizabeth C. (zoals zij in het boek meestal wordt aangeduid) tegen haar ongeneeslijke ziekte en haar lichamelijk verval het hoofdthema van de roman. Via Verceuil, maar vooral ook via Bheki, de vijftienjarige zoon van haar dienstmeisje Florence, en zijn vriend John, wordt Elizabeth C. gekonfronteerd met 'het andere Zuid-Afrika': het leven van de zwarten in de townships, de akties van 'comrades' en het brute politie-optreden tegen protesterende scholieren. Zij beseft dat niet alleen haar eigen lichaam ziek is; haar land is minstens even ernstig ziek. Op haar manier kiest zij partij voor de onderdrukten en beseft dat de gemeenschap waar zij in is opgegroeid, evenals zijzelf, ten dode is opgeschreven. Zij gaat zelfs verder: zij aanvaardt het einde en verlangt er op een gegeven ogenblik zelfs naar. Zo suggereert Coetzee, zonder dat met zoveel woorden te (hoeven) zeggen, in zekere zin ook een verlangen naar een nieuwe en rechtvaardiger maatschappij.

Evenals in zijn eerdere romans, manifesteert J.M. Coetzee zich ook in *IJzertijd* weer als een schrijver, die zijn vak tot in details beheerst. Een auteur, die een politiek aktueel thema kan vertalen naar een goed geschreven en te overzien, maar daarom niet minder indringend en aangrijpend verhaal (of is het net omgekeerd?). In *Wachten op de barbaren* beschreef Coetzee de gruwelen van een niet gespecificeerde diktatuur, in Wereld & wandel van Michael K. beschreef hij hoe de onnozele Michael K. ten onder gaat in een gewelddadige maatschappij. In beide gevallen is het duidelijk dat Coetzee de situatie in Zuid-Afrika als uitgangspunt heeft genomen. *IJzertijd* laat wat dat laatste betreft aan duidelijkheid niets te wensen over. Maar Coetzee maakt het zich er niet gemakkelijk mee om de situatie te beschrijven vanuit het gezichtspunt van een blanke vrouw. Toch is hij in staat door deze personificatie van de toestand in Zuid-Afrika de lezer de herinneringen, de pijn, de machteloze woede, het verzet van Elizabeth C. te laten ervaren als waren ze de zijne. Onherroepelijk en vooral ook compromisloos zal de lezer zich identificeren met de hoofdpersoon en langs deze weg uiteraard weer met de boodschap die Coetzee ook in deze roman weer probeert uit te dragen. Om te zeggen dat IJzertijd de lezer niet loslaat is, hoe cliché dat dan wel mag klinken, zonder meer een understatement.

J.M. Coetzee IJZERTIJD Uitgeverij Ambo 1992, ISBN 90 263 11311

Zalig verklaring Paulus VI

ROME - Het proces dat tot de zaligverklaring van paus Paulus VI (1963-1978) moet leiden, is dinsdag 11mei officieel in Rome geopend.
De italiaanse bisschoppen hebben meegedeeld dat kardinaal Camillo Ruini, die in naam van de paus het bisdom Rome leidt, officieel het startsein gaf. Ook van de twee voorgangers van Paulus VI, Pius XII (1939-1958) en Johannes XXIII (1958-1963), wordt op dit moment onderzocht of zij voor een zaligverklaring in aanmerking komen.

De laatste zaligverklaring van een paus had plaats op 7 oktober 1956, toen paus Innocentius XI (1676-1689) tot de eer der altaren werd verheven. Vijf jaar daarvoor werd paus Pius X in de rij van zalig verklaarde rooms-katholieken opgenomen. Deze paus, die de kerk van 1903 tot 1914 leidde, werd in 1954 heilig verklaard.

Nieuwe samenleving werk van gezamenlijke inspanning:

Paus bedankt voor Spaanse missionering Nieuwe Wereld

SEVILLA - Paus Johannes Paulus II verdedigde tijdens zijn recente bezoek aan Spanje in Sevilla het werk van de Spaanse missionarissen, die vijfhonderd jaar geleden naar de Nieuwe wereld vertrokken om daar het christendom te introduceren. Volgens de paus werden ze slechts gedreven door geloofsijver.
Bij zijn aankomst op het vliegveld van Sevilla prees de paus de bijdrage van het land aan de evangelisering van Latijns-Amerika en bedankte de Spaanse missionarissen. Hij zei gekomen te zijn als "pelgrim van liefde en hoop", om de Spaanse kerk nieuwe impulsen voor evangelisering te geven en geloof, angst, vreugde en lijden met haar te delen.

In aanwezigheid van honderdduizenden mensen, zei de paus dat de wereld snakt naar rechtvaardigheid en vrede. Hoewel de mensen naar eenheid, gelijkheid, broederschap en gerechtigheid verlangen, wordt de wereld verdeeld door onrecht en tegenstellingen, die het ideaal van gemeenschap, leven en liefde en daarom de Eucharistie tegenspreken, aldus de paus. Thema van het Eucharistische wereldcongres was hoe de bijbel verspreid zou moeten worden, vijfhonderd jaar nadat het heilige boek voor het eerst geintroduceerd werd in de Nieuwe wereld.

OPBOUW

In de kathedraal van Sevilla riep de paus de Rooms-katholieken op "verder aan de opbouw van een nieuwe samenleving" in Spanje te werken. De Eucharistie noemde hij de "werkelijke bron en doel van alle evangelisering". Hij riep de gelovigen op juist in de geseculariseerde wereld de zondagse Eucharistieviering en de "christelijke ervaring van de zondag" te bevorderen en te propageren. "De zondagse rust, de zorg om de familie, het onderhouden van geestelijke waarden en de deelname aan christelijk gemeenteleven" kunnen volgens de paus bijdragen tot de tot standkoming van een betere wereld, die "rijker aan morele waarden, meer solidair en minder op consumptie gericht is".

In de Zuidspaanse havenstad Huelva viel de paus de op winst gebaseerde economische theorieen aan die hebben geleid tot massale werkloosheid. Verder hekelde hij het verlies van morele waarden, dat zich uit in "de verschrikkelijke misdaad van abortus". De paus riep tijdens een mis op tot herevangelisatie. Spanje is een van de landen met de hoogste werkloosheidcijfers in Europa, bijna 22 procent.

Het verlies van morele waarden tast volgens de paus het gezinsleven aan, dat lijdt onder scheidingen, die een negatieve invloed op jongeren hebben. Zij worden het slachtoffer van drugs, alcohol, pornografie "en andere uitingsvormen van de consumptiemaatschappij, die geestelijke waarden trachten te vervangen". Voor Johannes Paulus II zijn de "verafgoding van het geld verdienen en de tomeloze drang naar bezit en genot" ook oorzaken voor de onverantwoorde milieuvervuiling.

DERDE MAAL

Na de mis in Huelva bezocht de paus de nabijgelegen haven Palos de la Frontera, waarvandaan Columbus in 1492 koers zette richting de nieuwe wereld. Voor het Franciscanenklooster van La Rabida, waar Columbus voor zijn vertrek tijdelijk woonde, kroonde de paus een Mariabeeld. Ten slotte bracht hij een bezoek aan het Mariaheiligdom van El Rocio.

Johannes Paulus II werd voor de derde keer ontvangen door Felipe Gonzalez als premier van Spanje. Maar hij ontmoette ook diens belangrijkste politieke tegenstander bij de onlangs gehouden verkiezingen: Jose Maria Aznar van de conservatieve Volkspartij. De betrekkingen tussen kerk en staat zijn onder de nieuwe voorzitter van de Spaanse bisschoppenconferentie, aartsbisschop Elias Yanes Alvarez van Saragoza, enigszins verbeterd. Hij slaagde erin voorafgaand aan de verkiezingen van de regering-Gonzalez een toezegging te krijgen voor het behoud van de salarissen van godsdienstleraren op de circa negenduizend staatsscholen en van gevangenispastores.

Dorothee Solle in Dachau tijdens kerkendag:

Ik droom van een kerk met duidelijke politieke keuze

MUNCHEN - In vele toespraken tijdens de Duitse Kerkendag klonk de zorg over opkomend rechts door. "We mogen nog blij zijn met Kohl. Wat daarna komt, wordt alleen maar erger", zei de Oostenrijkse schrijver Gunter Nenning in een podiumgesprek. De aanslagen in Moll en Solingen zijn "slechts het begin".
Er gaat evenwel geen rechts-extremistische samenzwering schuil achter het geweld. "De ware toedracht: Wij democraten, wij liberalen, socialisten en groenen, kunnen de jeugd kennelijk niet geven wat hen afhoudt van alcohol, drugs en Turkenmoord."
"Geweld is een uitdrukking van lafhartigheid. Geweldloosheid daarentegen is de methode van de moed. Dat moet alle jeugdige daders in Duitsland duidelijk gemaakt worden", betoogde op haar beurt Yolanda King, dochter van Martin Luther King, die op de Kirchentag precies 25 jaar na zijn gewelddadige dood veel aandacht krijgt. Het toenemend geweld in Duitsland, maar ook in haar eigen land Amerika, maakt volgens King kapot wat haar vader altijd gepredikt heeft.

DROOM

De protestantse theologe Dorothee Solle, bijna een vaste Kirchentagspreker, sprak in het nabijgelegen voormalige concentratiekamp Dachau schande van het gebrek aan historisch benul, veroorzaakt door het snel om zich heengrijpende individualisme. Emotionele raadgevers, psychologen en goeroes beleven gouden tijden, terwijl de maatschappelijke problemen alsmaar groter worden. "De huizen van asielzoekers en buitenlanders branden ook omdat er niet genoeg mensen zijn om ze te beschermen".

Ook de kerk heeft het volgens Solle te druk met zichzelf. Ze legt te veel nadruk op het werken aan het zieleheil van haar leden. Pas als dat geklaard is, komt het engagement, de betrokkenheid op een samenleving vol zwakke, arme en ontheemde mensen, om de hoek kijken. Zelfs haar (voormalige) collega's uit de vredes-, vrouwen- en milieubeweging hebben zich aan het narcisme niet kunnen onttrekken.

"Ik heb een droom van een kerk die bestaat uit vele basisgemeenten, met weinig bureaucratie en een grote betrokkenheid. Duidelijke politieke keuzen voor mensen die onrecht wordt aangedaan, kerkasiel voor de mensen die de staat weg wil werken, onbureaucratische hulp aan Bosnische deserteurs, regels voor levensstijl en consumptie en een nieuw soort vrijwillige armoede die gericht is op het overleven van de aarde", droomde Solle in Dachau.

Priesterraad én bisschop van Haarlem:

Commissie moet uitweg uit problemen wijzen

HAARLEM - De priesterraad van het bisdom Haarlem en bisschop H.J.A. Bomers hebben besloten een commissie in het leven te roepen die een uitweg moet wijzen uit de "ernstige situatie" waarin het bisdom zich sinds enkele tijd bestuurlijk en pastoraal bevindt.

De commissie moet "grondig inventariseren waar de belangrijkste knelpunten van het beleid van de bisschop liggen", zo meldt de priesterraad na afloop van een spoedberaad met de bisschop. Ook moet zij komen tot "zwaarwegende adviezen aan de bisschop voor het beleid in de toekomst." Bomers zelf had voorgesteld om zijn hulpbisschop J. Lescrauwaet in de commissie te benoemen. Gedacht wordt aan een commissie van drie leden, die uiterlijk 1 november met haar taak klaar moet zijn.

De situatie in het bisdom wordt door de priesterraad gekenmerkt als "bestuurlijk en pastoraal vastgelopen". De problemen zijn "te ernstig voor een oplossing op korte termijn", vindt de raad, een officieel adviesorgaan van de bisschop. De directe aanleiding voor het spoedoverleg was het vervroegde vertrek van vicaris H.A.J. Durr wegens onoverkomelijke meningsverschillen met mgr Bomers. Nadat Durr deze beslissing onlangs nam, hebben drie dekens van het bisdom bij de pauselijke nuntius geklaagd over het beleid van de bisschop.

GEEN COMMENTAAR

Een week later riep de Vereniging van pastoraal werkenden (VPW), waarbij de meeste priesters, bijna alle pastoraal werk(st)ers en enkele diakens van het bisdom zijn aangesloten, mgr Bomers op om af te treden. De vereniging, niet erkend door de bisschop, zei zich te schamen voor de wijze waarop mgr Bomers bijna tien jaar lang het werken in het bisdom frustreert en ontmoedigt. De bisschop weigert commentaar te geven op de oproep.

Enkele dagen later werd bekend dat de vier stafleden van het Willibrordhuis, de priesteropleiding van het bisdom, hun ontslag hebben aangeboden. Zij zijn het niet eens met de steun van mgr Bomers aan de oprichting van een behoudende gemeenschap van priesterstudenten in Nieuwe Niedorp.

Koreaanse theologe Chung op Kirchentag:

Vooral rijke blanke mannen moeten bevrijd

MUNCHEN/DACHAU - De voordracht van de Koreaanse theologe Chung Hyun-Kyung tijdens de Duitse Kirchentag was een voorstelling vol oosters mysterie. In de enorme jaarbeurshal van Munchen kon men deelnemen aan een drie uur durend spel van muziek, dans en meditatie, waarin woorden als stilte, wind, adem en water centraal stonden. Maar ook werd er geklaagd over misbruik van Aziatische vrouwen en het vermaledijde sekstoerisme.
Chung is sinds haar veelbesproken optreden op de Assemblee van de Wereldraad van Kerken in Canberra (1991) een vooraanstaand vertegenwoordiger van de zogenaamde contextuele theologie. Zij probeert christelijke theologie te bedrijven vanuit haar eigen (Boeddhistische) achtergrond. Volgens menig kerklid gaat zij daarin echter te ver. Sinds verontrusten hebben gehoord dat ook de geesten van overledenen een plek in haar theologie hebben, worden zij niet moe te waarschuwen voor het syncretisme (vermenging van godsdiensten) dat de Koreaanse voor zou staan.

LOSLATEN

Chung riep de westerse kerken op na te denken over een Europese bevrijdingstheologie. "Vooral de rijke blanke mannen moeten bevrijd worden", zei de theologe over een westerse bevrijdingstheologie. Lange tijd heeft Chung gedacht dat de bevrijding van de blanke man tot de onmogelijkheden behoorde. "Ze waren mijn vijanden. Ik kon ze niet zien als mensen. Het waren monsters voor mij." Tijdens haar verblijf in de Verenigde Staten leerde ze echter inzien dat "ook rijke blanke mannen mensen zijn". Bovendien ging ze begrijpen dat die onder "enorm leed" gebukt gaan, veroorzaakt door de erfenis van het kolonialisme. "De geest van de onderdrukten achtervolgt deze mannen."

Een westerse bevrijdingstheologie moet volgens de Koreaanse hoogleraar een "theologie van het loslaten" zijn. De westerse mannen moeten gaan nadenken over de vraag of zij wel gelukkig zijn in hun rol als onderdrukker. De theologie zal hen de kracht geven om van een "onmens" in een "mens" te veranderen.

Maar de mannen zijn toch onveranderbaar, opperde een van de vele toehoorders. Wat moeten we doen als ze niet willen luisteren? "Laat ze te gronde gaan", antwoordde de zachtmoedige theologe, die op vele Kirchentagbezoekers diepe indruk maakt. "Als niet tot hem doordringt waaraan hij werkelijk behoefte heeft, laat dan de rijke blanke man maar vallen."

Tijdens de discussie waagde zich een spandoekdrager vluchtig tussen het publiek, waarschijnlijk een waarschuwende tekst meedragend. Ook kreeg de theologe een kritische vraag: Of in haar theologie God voorkomt, en zo ja, welke? Chung: "Ik ben theologe. Mijn beroep is over God na te denken en te spreken. Natuurlijk is het de vraag over welke God we het hebben. U en ik hebben waarschijnlijk een verschillende God." De duizenden toeschouwers luisterden en keken aandachtig en deden vol overgave mee aan de meditatieve ochtendgymnastiek die ook deel uitmaakte van het programma.

JOHANNES PAULUS II ...nieuwe samenleving...

Eind kerkelijk drama in Zwitsers 'Roermond' lijkt in zicht:

Hulpbisschoppen benoemd naast omstreden mgr. Haas

CHUR - Veel Rooms-katholieken in Zwitserland herinneren zich Pinksteren 1988 als de dag van gisteren. Op die dag werd de uit Liechtenstein afkomstige mgr. Wolfgang Haas tot bisschop van Chur gewijd. Met bijna alle geweldloze middelen hebben zij zich sindsdien tegen mgr Haas verzet. De bisschop met het ronde gezicht en het vrome lachje is in die periode de minst populaire bewoner van Zwitserland geworden. Het hele verhaal rond mgr Haas doet denken aan het Nederlandse Roermond van mgr Gijsen, waar begin dit jaar ook een verandering zich voordeed doordat mgr Gijsen zich om gezondheidsredenen terugtrok.

Precies vijf jaar na zijn wijding wordt het einde van een periode vol rampspoed ingeluid. In het traditierijke klooster van Einsiedeln werden de priesters Peter Henrici en Paul Vollmar (beiden 58) bisschop gewijd. De uit Zurich afkomstige Henrici en de geboren Duitser Vollmar hebben van paus Johannes Paulus II de opdracht gekregen als hulpbisschop Haas terzijde te staan, zodat er een einde komt aan de voortdurende problemen.

Vanaf het begin was mgr Haas 'Roomser dan de paus'. Zijn eerste daad als bisschop was het ontslaan van de geliefde vicaris-generaal van Zurich, mgr. Gebhart Matt. Op sleutelposities, zoals aan het priesterseminarie, werden leden van het behoudende Opus Dei benoemd. Vrouwen die niet monddood gemaakt wilden worden, en leken kwamen er in het bisdom niet meer aan te pas. Veel progressieve katholieken hebben inmiddels hun heil in andere bisdommen gezocht.

DEMOCRATIE

Democratie in de kerk betekent voor mgr Haas bijna ketterij. In het land van Wilhelm Tell waarin de bevolking veel macht heeft, wordt zijn afwijzing van dialoog en compromissen als een provocatie ervaren. Veertien van de zestien dekens, tachtig procent van de gelovigen, de priesterraad en bijna alle mede-bisschoppen hebben duidelijk gemaakt dat met mgr Haas niet valt samen te werken. Het aantal katholieken dat uit de kerk treedt, is verdubbeld tot drieduizend per jaar. Ouders willen niet meer dat Haas hun kinderen vormt.

De 'bisschop zonder volk' moet het sinds enige jaren ook doen zonder de financiële bijdragen van de katholieken in Zurich waar zestig procent van alle katholieken in het bisdom wonen. De door Haas benoemde vicaris-generaal Christoph Casetti van Zurich mag in die stad zijn bureau niet meer betreden.

De Zwitserse bisschoppen zijn enkele malen naar Rome gereisd om bij de paus een oplossing voor de problemen in het bisdom Chur te bepleiten. Maar het Vaticaan weigerde mgr Haas een andere functie te geven. In 1991 werd de Duitse curieprelaat mgr. Karl Rauber naar Chur gezonden om de situatie in ogenschouw te nemen. Met zijn begripvolle benadering verwierf hij de sympathie van veel gelovigen, maar het Vaticaan deed aanvankelijk, alsof Rauber nooit in Chur was geweest. Het bleef lijdelijk toekijken. Enige maanden geleden ondernam zelfs de Zwitserse regering diplomatieke stappen bij het Vaticaan omdat de godsdienstvrede in het land in gevaar was.
Het was duidelijk dat het Vaticaan met Haas in zijn maag zat. Hoe kon er een oplossing worden gevonden zonder dat Rome zijn gezicht zou verliezen en zonder dat er een precedent zou worden geschapen, waarop kritische katholieken in Nederland, Duitsland en Oostenrijk zich konden beroepen om van hun omstreden bisschoppen af te komen. De oplossing werd gevonden in de benoeming van twee hulpbisschoppen met vergaande bevoegdheden.

De Zwitserse katholieken reageerden opgelucht. Maar de taak van de nieuwe hulpbisschoppen is niet gemakkelijk, zoals Henrici en Vollmar al hebben toegegeven. Eerstgenoemde zei tegen journalisten dat hij zich "met handen en voeten" tegen zijn benoeming heeft verzet. Het feit dat hij naar zijn geboortestad kan terugkeren, verzoende hem met zijn lot. Hij waarschuwt echter voor al te hoge verwachtingen: "Misschien verwacht men van ons een wonder, maar een wonder komt niet door mensenhand tot stand."

MACHT

Mgr Haas heeft een deel van zijn macht aan zijn pas benoemde hulpbisschoppen overgedragen. Als vicaris-generaal voor het gehele bisdom worden mgr. Peter Henrici en mgr. Paul Vollmar medeverantwoordelijk voor het bisschoppelijk beleid in het diocees Chur. Volgens het kerkelijk recht zal de bisschop bij belangrijke besluiten allereerst advies van zijn hulpbisschoppen vragen. In ieder geval zullen de hulpbisschoppen "volgens de besluiten van het tweede Vaticaans concilie" werken op een wijze die "bevorderlijk is voor het heil en het welzijn van de gelovigen". Het is volgens de verklaring de uitdrukkelijke wens van bisschop Haas dat door de gedeelde verantwoordelijkheid de eenheid die de paus zo graag wil, gestalte krijgt.

In wezen heeft het Vaticaan voor het bisdom Chur, waar mgr. Haas volledig is vastgelopen, dezelfde oplossing gekozen als twee jaar geleden in het bisdom Roermond. Bisschop Gijsen droeg op aandrang van de toenmalige nuntius, mgr. Audrys Backis, een groot deel van zijn bevoegdheden over aan de nieuw benoemde vicarissen Maessen en Punt. Begin dit jaar trad Gijsen "om gezondheidsredenen" af.

Onderzoeksproject naar kosten en baten

Integraal energiebeleid voor Curaçao noodzakelijk

= door Margo Guda =

Het leven in onze moderne samenleving is ondenkbaar zonder energie. Dit geldt des te sterker voor Curaçao, waar zonder energie geen drinkwater beschikbaar is. Het overheidsbeleid dat ernaar streeft onze economie te diversificeren in de richting van toerisme en *high-tech* takken van activiteit, zoals telecommunicatie, internationale financiële dienstverlening en dergelijke, stelt extra hoge eisen aan onze elektrische energievoorziening voor wat betreft kwaliteit en betrouwbaarheid. Om onze concurrentiepositie te verbeteren, is het tevens noodzakelijk dat deze energiediensten tegen minimale kosten geleverd kunnen worden.

Daarnaast wordt over de hele wereld duidelijker dat de voortgaande afbraak van het milieu in verregaande mate te wijten is aan de verschillende vormen van energievoorziening en -gebruik, met name de elektriciteitsopwekking en het energiegebruik in de transportsector. Voor Curaçao komen daar nog eens bij de olieraffinage en de produktie van drinkwater uit zeewater. De aanslag op ons milieu door ons energiegebruik is tweeledig. Enerzijds is er de vervuiling ten gevolge van de (vaak onvolledige) verbranding van olieprodukten, waardoor diverse verbrandingsprodukten in de atmosfeer gebracht worden (Luchtvervuiling maar ook neerslag van roet, as en loodhoudende verbindingen).

Anderszijds draagt het energiegebruik bij aan het broeikaseffect door uitstoot van het verbrandingsprodukt koolstofdioxide, dat een broeikasgas is en dus bijdraagt aan de stijging van de gemiddelde temperatuur op aarde en alle aanverwante gevolgen van het broeikaseffect. De voor Curaçao voelbare effecten hiervan zullen onder andere zijn verhoging van de gemiddelde temperatuur op jaarbasis, het vaker voorkomen van extreme weersomstandigheden, en het stijgen van de zeespiegel. Deze effecten zullen voelbaar zijn als het vaker voorkomen van kans op stormen of orkanen, en het vaker dan nu voorkomen van extreem hoge temperaturen. Het is nog lang niet zeker welke andere effecten zullen optreden.

Voor Curaçao heeft de energie- en watervoorziening naast een milieu-effect ook een belangrijk economisch effect. Als fossiele brandstoffen die nodig zijn voor de energie- en watervoorziening worden geïmporteerd en drukken zodoende op onze betalingsbalans (de brandstofrekening van Curaçao bedraagt met de huidige lage olieprijzen circa 160 miljoen gulden per jaar of elfhonderdduizend gulden per hoofd van de bevolking). Tot nu toe is men er altijd in geslaagd deze druk binnen acceptabele grenzen te houden, maar het is geenszins zeker dat dit altijd mogelijk zal zijn. De ontwikkelingen van de laatste jaren wijzen erop dat het een verstandige politiek is, deze betalingsbalansdruk zo klein mogelijk te maken.

Dit kan door het volume aan geïmporteerde fossiele brandstof minimaal te maken. Een tweede aspect van de energieprijs, dat resulteert in de export van deviezen zijn de kapitaalkosten. Dit zijn de kosten die gemaakt dienen te worden in verband met het verkrijgen van kapitaal. Deze kosten vormen een belangrijk deel van de totale prijs van elektriciteit en water. Indien in versneld tempo geïnvesteerd moet worden om aan de groeiende vraag te kunnen blijven voldoen, worden deze kosten naar verhouding hoger. Deze kosten kan men ook drukken door de noodzaak van investeringen in de water- en energiesector te verminderen, uiteraard met behoud of zelfs verbetering van de kwaliteit van de dienstverlening.

Hiervoor is een energiebeleid nodig, dat vraag en aanbod op een gestructureerde manier op elkaar afstamt, en dat terdege rekening houdt met de mogelijkheid om lokale primaire energiebronnen zoals zon, wind en zee te exploiteren. Bij een betere afstemming van vraag en aanbod kan de energiesector een investeringsbeleid voeren waarij investeringen op langere termijn kunnen worden gepland, zodat de kosten van kapitaal lager zijn. Dit kan de vaste kosten van de nutsbedrijven verlagen. Op deze manier kunnen consumenten de voorwaarden scheppen voor het verlagen van de energie- en watertarieven, door hun gebruik (de vraag) zoveel mogelijk structureel — en dus voorspelbaar — te beperken.

Een tweede voorwaarde hiervoor is natuurlijk dat er een goede communicatie is tussen consumenten en producenten, zodat het structurele karakter van de besparingen voor beide partijen gegarandeerd wordt. Zonder deze communicatie kan de hoognodige vertrouwensbasis die hieraan ten grondslag moet liggen, niet tot stand komen.

De Fundashon Antiyano Pa Energia (FAPE) is een in 1975 opgerichte stichting die zich ten doel stelt het gebruik van duurzame energiebronnen en energiebesparing op de Antillen ('door en voor Antillianen') te bevorderen. De stichting realiseert zich dat hiervoor een beleidskader noodzakelijk is en beijvert zich daarom om aan de totstandkoming van een dergelijk beleidskader een bijdrage te leveren. Op Curacao bestaat momenteel geen integraal energiebeleid; het de facto beleid wordt vastgesteld en uitgevoerd door de bedrijven in de energiesector, al dan niet in onderling overleg. Dit wordt steeds meer als een ernstige tekortkoming ervaren, te meer omdat er in het geheel geen overleg is tussen de energiebedrijven en de energiegebruikers. Dat resulteert in een onbalans tussen vraag en aanbod, met als resultaat een ongecontroleerbare groei van de energievraag en relatief hoge kosten van kapitaal om in deze vraag te kunnen voorzien; dus hoge energie- en waterprijzen.

ONDERZOEKSPROJECT

Om bovenstaande redenen werd dit project geconcipieerd. Het onmiddellijke doel is, de voordelen van een integraal energiebeleid voor de eilandelijke gemeenschap te identificeren en te kwantificeren, en tevens na te gaan welke elementen de leden van de gemeenschap noodzakelijk achten voor dit energiebeleid. Aan een energiebeleid zijn tevens kosten verbonden. Deze kosten zullen in het kader van dit project geïdentificeerd en waar mogelijk gekwantificeerd worden. Dit kunnen zowel kosten zijn voor de individuele gebruiker, voor de energiebedrijven, en voor de overheid. De verwachting is dat deze kosten betaald kunnen worden uit de te realiseren besparingen.

Daartoe zullen de resultaten en het energiemodel ontwikkeld in het kader van de lange termijn energiestudie worden gebruikt, aangevuld met de data voor de periode sinds deze studie werd afgesloten (1989). De sociaal-economische invloed van structurele besparingen en efficiënter gebruik van water en energie zullen in kaart worden gebracht, evenals die van de toepassingen van duurzame, lokale energiebronnen, zoals wind en zon. Er zal bij voorbeeld gekeken worden naar de voordelen van zuiniger en efficiënter energiegebruik in de handel- en dienstensector, de toerismesector en de industrie. De studie beoogt de beste maatregelen hiervoor te identificeren. Tevens zal worden onderzocht welke invloed dit zal hebben op zaken als normen en voorschriften voor de bouw.

Daarnaast zullen nieuwe mogelijkheden voor ondernemers in de energiesector (zowel grootschalig als kleinschalig) worden geïdentificeerd en waar mogelijk gekwantificeerd. Men denke hier aan bedrijfjes die zich toeleggen op energiebesparing door klimaatbewust(er) bouwen, maar ook aan servicebedrijven in de transportsector, die door verbeterd onderhoud van het wagenpark een bijdrage leveren aan energiebesparing in het verkeer. De bedoeling is dat door grotere efficiëncy, besparing, en gebruik van eigen energiebronnen tevens een bijdrage wordt geleverd aan de economie door brandstofbesparing, welke immers

Vervolg op pag. 9

Schedelkap en dijbeen, door Eugene Dubois - op zoek naar de 'missing link' - gevonden in een aardlaag, die door de Solo-rivier bij Trinil op Java werd blootgelegd. Door de uitstulping op het bot twijfelde men aanvankelijk of het hier wel om een menselijk dijbeen ging. Later kreeg Dubois een bot toegestuurd van een Duitse circus-artiest uit de 19e eeuw, dat een soortgelijke uitstulping vertoonde.

Kostbare vondsten van Eugène Dubois uit Indië

Honderd jaar Pithecanthropus

= door Theo Holleman =

In 1887 vertrekt een jonge, ambitieuze arts naar de Oost. Maar hij heeft zich niet ingescheept om gekwetst koloniaal volk op te lappen. Nee, Eugène Dubois, geboren en getogen in het Limburgse Eijsen, is gegrepen door de spannende speurtocht naar de menselijke afstamming. Hij wil de ontbrekende schakel tussen aap en mens, de *missing link*, gaan zoeken. In navolging van Darwin meent hij dat de beslissende overgang zich in de tropen voordeed en in die dagen denkt iedere Nederlander dan meteen aan Indië. Geld voor een expeditie krijgt Dubois niet bij elkaar, maar hij móet en zàl erheen en neemt daarom als Officier van Gezondheid Dienst in het Koninklijk Nederlandsch Indische Leger.

Eenmaal aangekomen weet hij zijn superieuren snel van het belang van zijn onderzoek te overtuigen en krijgt alle medewerking, zelfs mankracht. Op Sumatra heeft Dubois weinig succes, maar overgeplaatst naar Java is het raak. In een aardlaag, blootgesteld door de Solorivier bij Trinil, ontdekt hij tussen talloze andere fossielen een kies met menselijke trekjes. Het is augustus 1891. Een maand later komt, naar zijn zeggen uit dezelfde laag, een schedelkapje tevoorschijn. Uit de kromming maakt Dubois op dat de schedelinhoud van de eigenaar kleiner was dan die van een mens, maar groter dan die van een aap. Vooralsnog neemt hij aan dat kies en schedelkap van een mensaap waren die hij *Anthropithecus* noemt. Een jaar later vindt Dubois een dijbeen. Het bezit een vreemde vergroeiing, maar is onmiskenbaar van een rechtopgaand, mensachtig wezen.

De vondsten zijn naar schatting één miljoen jaar oud. Dubois gaat nadenken en concludeert in 1893 dat de vondsten bij elkaar horen, dat ze van één individu zijn, en dat dit individu revolutionair gezien precies tussen een mensaap en mens instond. Hij maakt vondsten en conclusies wereldkundig en noemt zijn ontdekking nu niet meer *Anthropopithecus* maar *Pithecanthropus erectus* (*); niet meer mensaap, maar rechtopgaande aapmens. Dan barst een wetenschappelijke strijd los, voor- en tegenstanders groeperen zich. Dubois geeft de discussie een onplezierig karakter door neerbuigend te reageren op kritiek. ("Het zou stom zijn te veronderstellen dat de vondsten niet bij elkaar horen".) Na een aantal jaren heeft hij er genoeg van, reageert niet meer en wijdt zich aan zijn studie. Zijn vondsten houdt hij achter slot en grendel tot de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen hem ertoe verplicht ze weer te laten zien. Na Dubois' dood in 1940 komt het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie in het bezit van zijn wetenschappelijke erfenis en sinds een jaar of twaalf worden fossielen, correspondentie, aantekeningen en bibliotheek beheerd door de conservator dr. J. de Vos. De Vos: "Altijd gaat het over kies, schedelkapje en dijbeen en vrijwel nooit over het ander materiaal dat Dubois tussen 1887 en 1895 in Indonesië heeft verzameld. Deze kant van zijn werk is altijd onbelicht gebleven". We lopen tussen stellingen door met dozen en nog eens dozen. De Vos trekt er hier en daar een open: wervels, botten lang en kort, dik en dun, groot en klein, schedels, kaken, tanden en kiezen. Dat laatste klein grut niet meegerekend moet Dubois tegen de vijfentwintigduizend fossielen naar Nederland hebben verscheept. Voor een onopvallende deur tussen de stellingkasten stopt De Vos. Er staat een tafeltje bij met een donkerrood kleedje. Hij maakt de deur open, gaat naar binnen en trekt het tafeltje in de deuropening. Ik moet aan de andere kant blijven. De Vos knipt het licht aan in wat een trapkast blijkt en buigt zich over een brandkast. Daarin staan houten kistjes, verschillend van vorm. Alsof hij zeepbellen in zijn handen pakt, neemt de Vos ze een voor een uit de kluis, lijkt zijn stappen naar het tafeltje te tellen, zet de kistjes neer, opent ze en haalt de watten weg. En dan heft hij voor mijn ogen de kies op, hét schedeldak, het dijbeen. Een levenswerk. In het kistje van het dijbeen ligt een tweede, witter exemplaar. De Vos: "Een van de punten van kritiek betrof de vergroeiing aan het bot. Voor de genezing van die aandoening zou verpleging nodig zijn en dat zouden mensapen of aapmensen nooit hebben gedaan. Dus zou het dijbeen aan een mens en niet aan een aapmens hebben toebehoord. Maar Dubois kreeg een dijbeen in handen van een acrobaat van Circus Straatsburg. Dat vertoonde precies zo'n vergroeiing. Alleen had de man er nooit last van of zelfs weet van gehad. Daarmee was die kritiek van tafel. De discussie over het al dan niet bij elkaar horen van de vondsten suddert voort. Ikzelf heb er geen enkele moeite mee te accepteren dat het inderdaad zo is".

Voorzichtig wordt alles weer ingepakt en terug in de brandkast gelegd. Viel de kluisdeur met een zucht dicht of hoorde ik De Vos' opluchting? Het doet allemaal ook overdreven aan, die omzichtigheid, dat afgemeten precieze van alle handelingen. Maar natuurlijk heeft De Vos groot gelijk. Het zijn unieke, onvervangbare stukken. Nederlands grootste bijdrage aan de paleo-antropologie, en wie wil er nu nou de geschiedenis in gaan als degene die ze in gruzelementen liet vallen?

Tot voor kort waren kies, schedelkapje en dijbeen alleen te zien voor wetenschappers en een enkele mazzelende journalist. Datzelfde gold voor de talloze overige schatten van het Leids Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie. Marketing en public relations drs. Frits de Leeuw vertelt waarom: "Eind vorige eeuw werd begonnen met de bouw van depôts om de toen al omvangrijke collectie onder te brengen. Die depôts waren in 1913 klaar. Een expositieruimte was de volgende stap, maar toen brak de Eerste Wereldoorlog uit en was er geen geld. Dat was er ook niet tijdens de jaren van recessie die volgden en niet tijdens de Tweede Wereldoorlog, terwijl men in de periode van wederopbouw wel iets anders aan het hoofd had. Zo is het altijd een gesloten museum gebleven". De vorige minister van WVC echter liet het Rijksmuseum voor Geologie en Mineralogie fuseren met dat voor Natuurlijke Historie en besliste dat een nieuw museum de nationale natuurhistorische presentatie moest gaan verzorgen. Dit voornemen krijgt vorm. Het nieuwe museum wordt gehuisvest in het Leydse Pesthuys en aangekoppelde nieuwbouw. In 1997 zal het geheel worden geopend en moet dan jaarlijks 15000 bezoekers gaan trekken. Omdat het jonge Nationaal Natuurhistorisch Museum in de tussenliggende periode geen 'radiostilte' wil, wordt een overbruggend programma ontwikkeld van symposia en wisseltentoonstellingen.

Onlangs opende de expositie 'Man-Ape, Ape-Man', Pithecanthropus. In zeven zal vertelt deze tentoonstelling het verhaal van de wetenschappelijke zoektocht naar de evolutie. Uitvoerig wordt stilgestaan bij het belangrijke aandeel dat Eugène Dubois hierin had.

(*)Tegenwoordig rekent men *Pithecanthropus erectus* tot *Homo Erectus*.

Vragen aan de energieverbruiker

Vragen aan de energiegebruiker

Wij vragen u om voor de beantwoording van de vragen, waar dat nodig is eigen blanco papier te gebruiken, omdat het voor de krant onmogelijk is om voldoende wit open te laten voor alles wat u wilt opschrijven.

A. Beleidsinhoud

A1. Hieronder zijn een aantal elementen van een energiebeleid opgesomd. Geef met een nummer van 1 tot en met 4 welke naar uw mening de volgorde van belangrijkheid van deze elementen moet zijn. Nummer 1 geeft het meest belangrijke element aan, terwijl nummer 4 het minst belangrijke element aangeeft.

☐ Ontwikkeling en gebruik van eigen duurzame energiebronnen
☐ Beheersing van de vraag naar water en energie
☐ Beperking van milieuschade ten gevolge van het gebruik van energie
☐ Minimalisatie van de energiekosten voor de gemeenschap.

Indien u vindt dat er beleidselementen aan de lijst ontbreken, kunt u zelf de lijst aanvullen en het genoemde element een volgnummer geven. In dit geval dient u het aantal mogelijke nummers uit te breiden met het aantal elementen die u toevoegt.

A2. Denkt u dat besparing van energie en water
☐ wenselijk is
☐ mogelijk is
☐ noodzakelijk is

A3. Bent u bereid maatregelen te nemen die leiden tot energie- of waterbesparing?
Thuis
☐ ja
☐ nee

Op werk
☐ ja
☐ nee

A4. Curaçao beschikt over duurzame energiebronnen: zonne-energie, windenergie, energie uit golfslag, energie te winnen uit de temperatuurverschillen in zee. Vindt u dat deze energiebronnen:
☐ te weinig benut worden
☐ beter gebruikt kunnen worden
☐ reeds optimaal benut worden
☐ teveel worden gebruikt.

B. Energiebewustzijn

B1. Vindt u dat onze gemeenschap energiebewust is?
☐ ja
☐ nee

B2. Kunt u aangeven wat uw gemiddeld gebruik is voor de volgende utiliteiten?
Elektriciteit: .... Kwh per maand
Water: .... m^3 per maand
Benzine: .... liters per maand

Indien u andere vormen van energie gebruikt kunt u hieronder de hoeveelheid in eenheden per maand aangeven.

B3. Ziet u mogelijkheden tot besparing van deze vormen van energie?
Thuis
☐ ja
☐ nee

Werk
☐ ja
☐ nee

B4. Onder welke voorwaarden zou u een bijdrage willen leveren aan pogingen tot energiebesparing?
☐ Thuis
☐ Werk

B5. Wat zijn volgens u de belangrijkste energieproblemen van Curaçao?
B6. Wat verwacht u dat met een energiebeleid van de overheid hieraan gedaan kan worden.
B7. Wat zijn naar uw inzicht de voor- en nadelen van zo'n energiebeleid?

C. Realisatie energiebeleid

C1. Wat is volgens u de beste manier om een energiebeleid te realiseren?

Ñapa-medewerker Wim Rutgers hield onlangs voor het Studentenoverleg Literatuurwetenschap in Utrecht, een lezing over Arubaanse en Nederlands-Antilliaanse literatuur. In deze editie van Ñapa het eerste deel van de bewerkte versie van deze lezing.

Interpretatiekaders voor post-koloniale literatuur (1)

Nederlands-Caraïbisch v.s. Caraïbisch Nederlands

= door Wim Rutgers =

De laatste tijd staan de grenzen van de Nederlandse literatuur enigszins ter discussie. Wat hoort er wel of niet bij? In de in 1979 verschenen atlas van de Nederlandse letterkunde Ik probeer mijn pen (samengesteld en ingeleid door H.J.M.F. Lodewick, W.A.M. de Moor en K. Nieuwenhuijzen, uitgegeven door Bert Bakker Amsterdam) werd in anderhalve bladzijde inleiding met foto's 'afscheid van de kolonie' genomen. Een decennium later schreef de Leidse Neerlandicus-hoogleraar Ton Anbeek in zijn in 1990 verschenen Geschiedenis van de Nederlandse let-terkunde 1885-1985, dat daarin een beschouwing over de Antil-liaanse en Surinaamse literatuur geheel zal ontbreken, want "die komen, naar kenners mij verzekeren, beter tot hun recht binnen de Caraïbische context". In het recente standaardwerk Nederlandse literatuur. Een geschiedenis (1993) krijgt de Nederlands-Caraïbische literatuur echter wel weer een (zij het zeer bescheiden) plaatsje toebedeeld, terwijl ook in oktober 1993 op de Frankfurter Buchmesse de Nederlands-Antilliaanse literatuur als deel van de Koninkrijksliteratuur en mede-vertegenwoordigster van het Nederlands-in-de-wereld wel degelijk tegenwoordig zal zijn.

CARAÏBISCH GEBIED

Dat zijn standpunten van Nederlandse zijde, hoe oordeelt het Caraïbisch gebied over haar Nederlandstalige voortbrengselen? Uit Suriname zijn er geen 'problemen' te melden, omdat de daar in de Surinaams-Nederlandse variant geschreven literatuur als geheel eigen wordt aanvaard. Tot een decennium geleden was het van Antilliaanse literair-kritische zijde nog algemeen gebruik om de Nederlandstalige werken van Curaçaose auteurs vooral binnen een Nederlands-Europese context te situeren of binnen de Antilliaanse naar de periferie te verwijzen. Op Curaçao sprak men dan bijvoorbeeld van 'literatuur in de Nederlandse Antillen' in het Spaans en Nederlands, en van 'Antilliaanse literatuur' in het Papiamento. Sedert het midden van de jaren tachtig haalde de Antilliaanse beschouwer de Nederlandstalige Antilliaanse literatuur echter binnen, omdat hij ze ging beschouwen als belangrijke ambassadrice van eigen land en cultuur. Een auteur als Frank Martinus Arion beschouwt zijn romans wegens het Nederlandse taalgebruik als onderdeel van de Nederlandse literatuur.

ISOLEMENT

Wel moet opgemerkt worden dat vandaag de dag een Antilliaanse auteur die het Nederlands voor zijn literaire uitingen han-teert, zichzelf drievoudig isoleert: - in eigen land verkeert de Nederlandstalige auteur wegens het gebruik van een als niet-eigen gevoelde taal (in tegenstelling tot de Engels- en Papiamentstalige auteur) in een relatief periferische positie; - in Nederland eveneens, want daar wordt deze van verre afkom-stige auteur veelal als 'exotisch' beschouwd; - in het geheel van het veeltalige Caraïbische gebied is hij volstrekt onbekend omdat op de Engelse, Spaanse en Franse eilanden domweg niemand uit de professionele literaire kritiek het Nederlands beheerst (het Papiamento echter evenmin).

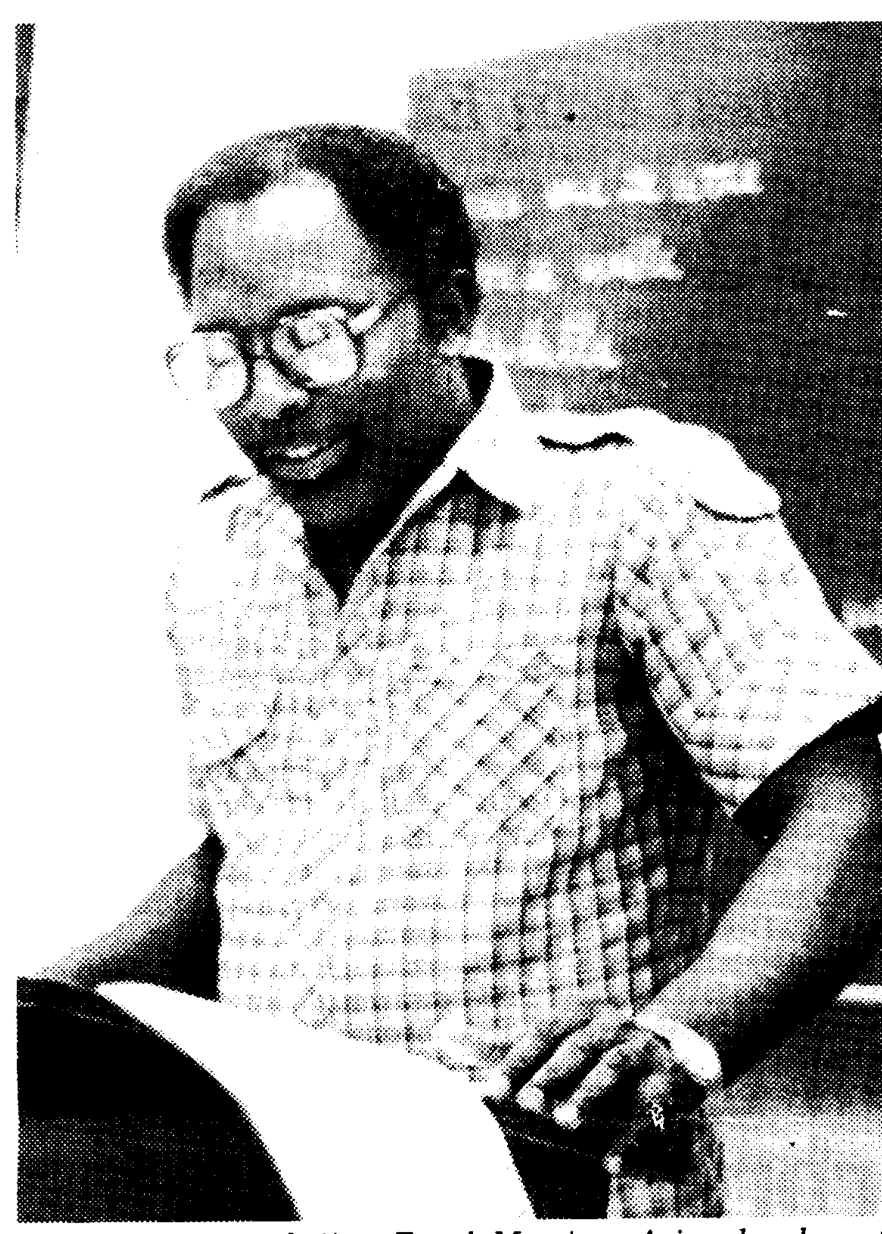
TERMINOLOGIE

In 1992 verscheen bij De Bezige Bij het Nederlands-Arubaanse romandebuut van Denis Henriquez: *Zuidstraat*. Het kreeg in Nederland vrij wat aandacht - bijna twintig recensies. Steeds weer vergeleken de critici deze roman uit 'De West' met die uit 'De Oost', met name zoals ze door Rob Nieuwenhuys: *Oost-Indische Spiegel* (1972) beschreven werd. Niemand vroeg zich daarbij af of 'wat Nederlandse schrijvers en dichters over Indonesië hebben geschreven vanaf de jaren der Compagnie tot op heden' (Nieuwenhuys' ondertitel) wel zonder meer te verge-lijken zou zijn met wat een Arubaan over zijn eigen land en cultuur te melden heeft. We spreken terecht van Indisch-Nederlandse literatuur, omdat we ermee aangeven wat Nederlanders van buiten-af schreven over Indonesië - niet de literatuur van de Indonesirs zèlf. Vanuit Antilliaans gezichtspunt noemen we deze literatuur meestal die van passanten -tijdelijk op de eilanden verblijvenden, au-teurs die van buiten komen en na verloop van tijd weer weg-gaan. Geen allochtone literatuur, want die is van de blijvers.

Ingewikkelder is het probleem van de postkoloniale literaturen. In het tijdschrift van de vakgroep Talen en Culturen van Zuidoost-Azië en Oceanië van de Rijksuniversiteit van Leiden, Semaian 4: 'Herinnering, herkomst, herschrijving; koloniale en postkoloniale literaturen' (1990) komen verschillende litera-turen in Azië, Afrika en het Caraïbische gebied in dat kader uitgebreid aan de orde, waarbij het er veelal om gaat dat deze postkoloniale 'Derde Wereld auteurs' gebruik maken van de taal van de voormalige kolonisators, zoals Portugees, Spaans, Frans, Engels of Nederlands.

Het Nederlands is de enige officiële taal in zowel de rijksdelen Aruba en de Nederlandse Antillen, als het sinds 1975 onafhankelijke Suriname. Wanneer we bij Surinaamse en Antilliaanse auteurs spreken van de Caraibisch-Nederlandse literatuur onderzoeken we hoe we de Nederlandstalige voort-brengselen van de auteurs uit 'de vroegere en hedendaagse warme delen van het Koninkrijk' een exotisch plaatsje kunnen geven in de periferie van het Noordzee-Nederlands. Dat staat in Nederland momenteel ter discussie en het is de vraag hoe deze Surinaamse en Antilliaanse auteurs en hun werken organisch in 'Groot-Nederlands Verband' zouden kunnen worden opgenomen. Het lukte Ton Anbeek niet en degenen die de litera-tuur wel opnamen, gaven deze toch meestal min of meer een 'status aparte' in een afzonderlijke paragraaf, zoals Piet Calis in zijn methode voor de middelbare school. Concreet: met welke Nederlandse of Belgische auteurs valt Tip Marugg te vergelijken; welke romans met die van hem?

De Caraïbische literatuur is tengevolge van de kolonisatie door verschillende Europese landen en gedwongen migratie van mensen uit Afrika, Europa en Azië een veeltalige. Niet alleen worden er in een en hetzelfde land in allerlei dagelijkse situaties meerdere talen gehanteerd, ook individuele schrij-vers zijn bi- of zelfs polylinguaal, ook in hun literaire werk. In de Antillen is er nauwelijks een schrijver te noemen die niet in meer dan een taal gepubliceerd heeft. Tip Marugg houdt zich na De morgen loeit weer aan uit 1988 nagenoeg uitsluitend met het Papiamento bezig, in welke taal hij begin 1993 een erotisch woordenboek voltooid heeft en nu aan een woordenboek over eten en (vooral) drinken werkt. Wanneer we spreken van Nederlands-Antilliaanse literatuur plaatsen we de werken van Cola Debrot, Boeli van Leeuwen, Tip Marugg, Frank Martinus Arion, Jules de Palm, Edward de Jongh, Denis Henriquez temidden van die van hun veeltalige landgenoten die in het Papiamento, Engels of Spaans schreven. Of we plaatsen ze in Nederlands-Caraïbisch comparatistisch perspectief: Cola Debrot naast de Surinamer Albert Helman, de Antillianen naast de Surinamers Leo Henry Ferrier, Bea Vianen, Edgar Cairo, Astrid Roemer, Joanna Werners... of in een veeltalige Caraïbi-

De Curaçaose schrijver Frank Martinus Arion, beschouwt zijn romans, wegens de Nederlandstaligheid, als onderdeel van de Nederlandse literatuur.

sche context naast V.S. Naipaul, Derek Walcott... naast Gabriel Garcia Marquez... of misschien zelfs in een 'Derde Wereld context' naast Salman Rushdie... Daar schijnen ze volgens de anonieme deskundige zegslieden van Ton Anbeek beter tot hun recht te komen. Nederland bezat wel nooit een 'empire' maar er wordt wel enigszins 'teruggeschre-ven' om B. Ashcrofts titel *The Empire writes back* (1989) enigszins vrij te gebruiken.

Nederlands-Caraïbische literatuur wordt soms wel, soms niet in het Caraïbische gebied geschreven. We kennen het fenomeen van de *writer in exile* of zo u wilt de allochtone auteur - zij het dat die vaker van Surinaamse dan van Antilliaanse origine is. Maar de keuze of ze wordt gepubliceerd, de materiële produktie, de distributie en receptie vinden voorzover het romans betreft overwegend plaats in het Nederlandse literaire bedrijf. Het zijn voornamelijk de Nederlandse critici die in de Nederlandse media over deze werken schrijven. In zijn inleiding 'Hier werkt het woord' op het begin 1993 verschenen dubbelnummer van Preludium 'over de Nederlandse Antillen' (jaargang 9-3/4, 1992/1993) schreef samensteller Aart Broek: "De al dan niet gewenste Hollandse selectie door redacteurs, uitgevers, literaire auteurs, critici, universi-taire curricula, lezers, middelbare schoolleesprogramma's, boekhandelaars en literaire jury's is tot nu toe van aanwijs-baar essentieel belang geweest voor Nederlandstalige Antilliaanse literatuur. (...) De Antilliaanse Nederlandstalige literaire gemeenschap gaat, nolens volens, mede een verhouding aan met de literatuur en haar deelnemers van achter de dij-ken - al decennia lang". Ze kan daarom mede gekarakteriseerd worden als een 'literatuur in Nederlandse functie'. Alleen al daarom doet het vreemd aan dat er wel Nederlandse kopers, leners en lezers voor te vinden zijn, dat Nederlandse critici ter bespreking ervan plaatsruimte krijgen in de Nederlandse media, maar dat ze buiten het onderwijscurriculum en de Neder-landse literatuurgeschiedenis gehouden zouden moeten worden.

De Nederlands-Antilliaanse auteur zelf is zich van de Neder-landse lezers zeer bewust. Hij schrijft voor een dubbel-pu-bliek. In zijn afscheidscollege van 1987 sprak Prof. J.J. Oversteegen in dit verband over de 'Twee soorten ervaring' en in een opstel 'Antilliaanse listen', verschenen in Drie Curaçaose schrijvers in veelvoud; Boeli van Leeuwen, Tip Marugg, Frank Martinus Arion (Zutphen: De Walburg Pers 1991) schreef hij opnieuw over het Nederlandse en Antilliaanse publiek dat Nederlands-Antilliaanse schrijvers creëren en beurtelings listig manipuleren.

Ik wil u Oversteegens conclusie niet onthouden, vandaar een vrij lang citaat: "Als eerste stap Debrot, met het op dat moment en in zijn situatie meest effec-tieve beleid, de mimicry. Dan het wegnemen van de grootste belemmeringen voor de niet-Curaçaose lezer bij Tip Marugg. Vervolgens het bewust voor twee soorten lezers tegelijk schrijven door middel van een genuanceerde dosering van informatie en interpretatie bij Frank Martinus Arion. En tenslotte het even bewuste uitdagen van die twee soorten lezers bij Boeli van Leeuwen. Een serie strategieën die loopt van volledige (schijnbare) aanpassing door de schrijver tot volledige aan-passing van de lezer".

Misschien zouden we er nog wel een derde categorie aan kunnen toevoegen, omdat in Boeli van Leeuwen's laatste werk, de verzameling columns *Geniale anarchie* (1990) heel sterk de Nederlandse lezer die als passant of allochtoon op Curaçao woont, aangesproken wordt -een lezer die dus zowel ingewijde als buitenstaander is.

ZUIDSTRAAT

Ik noemde u het Nederlandse debuut *Zuidstraat*. (Amsterdam: De Bezige Bij 1992) van de Arubaan Denis Henriquez. Dat werk wil ik als illustratiemateriaal gebruiken voor een pleidooi voor een dubbel-interpretatiekader. In negen hoofdstukken wordt in die roman verteld hoe twee jongens, Binchi en Alejandro, in de jaren vijftig opgroeien in een hoofdstedelijk middenstandsstraatje, waarin een doorsnee van de Arubaanse bevolkingsgroe-pen woont die kaleidoscopisch uitvoerig getekend wordt. Ook Denis Henriquez is zich bewust van zijn dubbel-publiek. Hoe hij zich ertegenover opstelt zou een mooi onderwerp van analyse en interpretatie kunnen vormen. Ik wil hier van de reële lezers - de critici - uitgaan. Hoe hebben zij het werk 'geplaatst' - als Caraïbisch-Nederlands of als Nederlands-Caraïbisch? Zijn beide interpretatiekaders aanwezig? Ik baseer me hier losjes op enkele analysecategorieën zoals ze werden voorgesteld door J.J.A. Mooy: 'Problemen rondom literaire waardeoordelen' (De Gids 136, 1973: 461-473); H.T. Boonstra: 'Van waardeoordeel tot literatuuropvatting' (De Gids 142, 1979: 243-253) en Olf Praamsma: 'De analyse van kritieken' (Voortgang V, 1984: 241-264), met name de relatie die in deze kritieken gelegd wordt tussen het besproken werk (Zuidstraat) en andere literaire werken. Zoeken de recensenten vergelij-kingsmateriaal in de Nederlandse of de Caraïbische literatuur of misschien in beide?

REACTIES

Tussen maart en augustus werd Henriquez' debuut in zeventien Nederlandse kranten en bladen gerecenseerd, zowel door Frans de Rover in Vrij Nederland, Willem Kuipers in De Volkskrant, Jos de Roo in Trouw, in Hervormd Nederland zowel als een aantal regionale bladen.

Debutant Henriquez (sommige interviewers noemen weliswaar, maar niemand bespreekt eerdere publicaties, die er wel dege-lijk waren maar dat werk betrof poëzie, toneel en een film-script in het Papiamento) wordt veelvuldig in verband gebracht met de andere in Nederland bekende Antilliaanse auteurs, onder meer Cola Debrot, Tip Marugg, Boeli van Leeuwen en met Frank Martinus Arion: Dubbelspel wegens de 'sociale problematiek, dronkenschap, prostitutie, overspel' in die roman. (Peter van Beek: Hervormd Nederland 4 VII 92). Daarnaast vergelijkt men veelvuldiger met Europees-Nederlandse auteurs, zoals met Louis Paul Boon: *De kapellekensbaan* en *Vergeten straat*, met Jacques Bloem en Ab Visser: De buurt, met Ina Boudier-Bakker: *De straat*, met M. Nijhoff: *Het uur U*, welke twee laatste door Frans de Rover in Vrij Nederland genoemd worden omdat ook daarin een straat 'het verhaalstruc-turerend element' vormt, 'gebruikt om een reeks bewoners voor te stellen'. Johan Diepstraten vergelijkt de compositie met het televisie-procédé van NOS-Laat's portrettering van de bewoners van een willekeurige Moskouse flat die hun belevenis-sen vertellen (De Stem 12 VI 92). Ook wordt er vergeleken met Gabriel García Marquez, met Juan Rulfo - echter zonder titels te geven. Zoals al eerder gezegd, spiegelden diverse critici het literaire werk uit 'De West' met dat uit 'De Oost' zoals het door Rob Nieuwenhuys beschreven werd. Jolanda van der Ploeg besprak Zuidstraat met enkele andere Caraïbische werken en herkende er 'het eilandgevoel' van de hedendaagse Caraïbi-sche cultuur in. (Primeurs juni 92).

Wat Suriname betreft werd er met de boeken van de passant M.M. Schoenmakers, niet met het werk van autochtone Surinaamse auteurs vergeleken. De interpretatiekaders werden dus gezocht binnen de Antilli-aanse, de 'Indische', de Latijns-Amerikaanse, maar vooral veelvuldig binnen de Nederlandse literatuur. De Carabische context leverde geen specifieker karakteristieken dan een vaag 'eilandgevoel' op.

In de Ñapa van volgende week, zaterdag 15 augustus, het vervolg van dit artikel van Wim Rutgers.

Oldenboom: "Wij moeten ons gaan beveiligen"

Vervolg van pag. 1

supranationale instellingen zoals de Verenigde Naties geven wel aanbevelingen op dit gebied. Men heeft thans de neiging bij *internationale misdrijven*, zoals vliegtuigkapingen, drugszaken enz. zwaardere straffen op te leggen, zelfs de doodstraf zoals in landen als Singapore".

Een ander aspect is dat het aantal buitenlanders in onze gevangenis op Koraal Specht steeds groter wordt en dat wij als belastingbetalers voor hun onderhoud moeten opdraaien gedurende de jaren dat zij hun straf uitzitten. Hoe zit het met de uitleveringsverdragen met nabuurlanden

"Je kunt natuurlijk vreemdelingen die hier gepakt worden voor misdrijven terugsturen naar hun land. Maar je moet dan wel de garantie hebben dat ze daar minstens dezelfde straf uitzitten die hier door de rechter is opgelegd. Het is immers niet juist dat wanneer, zoals b.v. bij de meest recente overval, een bende van buitenlanders en landgenoten wordt opgepakt, de lokale mensen een langere straf moeten uitzitten dan de buitenlanders die worden uitgeleverd. De straffen in Venezuela zijn doorgaans wel hoger, maar er is geen enkele garantie dat men daar een uitspraak van onze rechters implementeert wanneer het Venezolanen betreft.

Door onze justitiële autoriteiten is er gedurende de afgelopen jaren herhaaldelijk met de Venezolaanse regering onderhandeld over een uitleveringsverdrag. Er wordt trouwens ook al jaren gepraat tussen Venezuela en Colombia over uitwisseling van gevangenen. Maar tot nog toe zit er geen schot in de zaak. Het is trouwens zeer de vraag of bepaalde landen die veel criminelen in buitenlandse gevangenissen hebben zitten, die nog wel terug willen".

Dat geldt natuurlijk ook voor ons, voor wat betreft de Antillianen in Nederlandse gevangenissen...

"Het is niet zo'n gemakkelijke problematiek en het blijft bij besprekingen meestal tot intenties en beloften dat de zaak "nader bestudeerd zal worden". Ik denk persoonlijk dat het nog een tijdje zal duren voor het zover is".

WAPENS

Een ander groot probleem waar onze justitiële autoriteiten mee kampen is de toename van het wapenbezit op Curaçao. Zijn de maatregelen die recentelijk zijn aangekondigd om dit euvel te bestrijden volgens u afdoende ?

"Wij wonen op een eiland met een groot aantal baaien, waar 's nachts van alles kan gebeuren. Wij weten dat je op het Frans gedeelte van St.Maarten en trouwens ook in Venezuela en de Verenigde Staten gemakkelijk en goedkoop aan een wapen kan komen. Ik heb zelfs informatie dat na de liberalisatie van het oostblok in Europa, mensen uit Curaçao naar die landen gegaan zijn om allerlei wapens aan te schaffen. En deze wapens komen niet alleen via onze kleine baaitjes binnen. Er is zoveel geld mee gemoeid en er is kennelijk door onrustgevoelens zo'n grote vraag op de markt dat er volgens mij ook via de luchthaven en de haven op grote schaal wapens worden binnengesmokkeld.

Helpt het verhogen van de strafmaat, zoals door de minister van Justitie aangekon-

digd voldoende bij het tegengaan van clandestien wapenbezit ?

"Natuurlijk niet. Het is niet meer dan een geste van de overheid. Op het verhandelen van drugs staat nu ook een maximumstraf van 30 jaar, maar zolang dit soort straffen niet daadwerkelijk opgelegd worden, gaan de drugsdealers rustig door met hun zaken. Maar de overheid moet toch iets doen onder druk van de internationale wereld, want als de strafmaat hier veel minder is dan elders, dan trek je de internationale drugshandel naar je toe".

En de deze week aangekondigde 'grace period' van dertig dagen voor het inleveren van clandestiene wapens, helpt dat?

"Ook dat zie ik niet als een oplossing. Wat men hier behoefte aan heeft is aan een professioneel opgezet wapendepôt, waar alle wapens die in beslag worden genomen worden geregistreerd en een team van experts de herkomst van deze wapens gaat onderzoeken. Wanneer blijkt dat deze wapens vooral uit bepaalde landen komen, dan kunnen onze autoriteiten met die landen contact opnemen om gezamenlijk te trachten dat kanaal te sluiten. Maar ook dat kost geld en wij zitten met een regering die momenteel niets onderneemt wat kostenverhogend werkt".

■ *Pokeren in een van de zalen van het casino van de Pequot-indianen.*

Hoe blanken het vel over de oren werd gehaald

"Was ik maar een indiaan"

Amerika, Amerika — jouw tegenstellingen zijn nauwelijks te bevatten. Ze kunnen arme indianen van het ene op het andere moment miljonair worden? Waarom zoeken blanken erkenning als indiaan? Waar komen zwarte indianen met Nederlandse voorouders vandaan? Wat is er toch aan de hand met die Noordamerikaanse stammen die bijna vier eeuwen geleden als eersten met ons in aanraking kwamen?

Omdat de archieven van de West-Indische Compagnie voor het grootste deel als oud papier zijn verkocht, valt er voor historici weinig eer te behalen aan de studie van de Nederlandse kolonisatie van Noord-Amerika. Onze kennis daarover beperkt zich dan ook meestal tot die zonderlinge tekst op het pakje van een bekend merk Amerikaanse sigaretten: *Stuyvesant (1592-1672) - the man who founded New York in 1653.*

Voor Amerikanen is dat natuurlijk al zó lang geleden, dat ze hier de klus een beetje kwijtraken. Petrus Stuyvesant werd niet in 1591, maar pas in 1610 geboren. En niet híj was het, maar de Nederlander Peter Minnewit die, reeds in juli 1625, het eiland Man-a-hatta voor een paar kisten snuisterijkers, potten en pannen ter waarde van zestig gulden van de indianen kocht, en het 'Nieuw Amsterdam' noemde.

En pas in 1664, nadat Stuyvesant deze stad na lang tegenstribbelen aan de Britten had overgegeven (de Nederlandse kolonisten en handelaren hadden dat al veel eerder willen doen, want ze waren de bemoeizucht van Stuyvesant en de monopoliedwang van de West-Indische Compagnie (WIC) meer dan zat), doopten de overwinnaars haar om tot New York. Dit ter ere van hun aanvoerder, de hertog van York.

NIEUW-NEDERLAND

Door het verloren gaan van de WIC-archieven weet ook vrijwel niemand meer dat het gebied, dat reeds vanaf 1609 door Nederlanders werd bewoond en bestuurd, veel groter was dan alleen Manhattan. Nieuw-Nederland, zoals onze kolonie toen heette, strekte zich uit van de Connecticut-rivier in het noorden tot de Delaware-rivier in het zuiden. Wie nu door dat enorme gebied trekt, moet door vijf staten met 45 miljoen inwoners heen: Delaware, Pennsylvania, New York, New Jersey en Connecticut.

"Toen de Nederlanders deze kolonie in 1664 aan de Engelsen overdroegen, woonden er al tienduizend mensen", vertelt in een vreemd soort Nederlands de historicus Charles Gehring, directeur van het *New Netherlands Project* in Albany. Als wij opmerken dat wij dit aantal erg laag vinden, zegt Gehring dat hij de *wilden* niet meetelt. "Dat is niet gebruikelijk. Wij tellen alleen de christenen."

Gehring, een 53-jarige Amerikaan, heeft onze taal geleerd door Nederlandse zeventiende eeuwse documenten te bestuderen en die te vertalen. Daarom is zijn taalgebruik wat archaïsch: als hij het over 'wilden' heeft, bedoelt hij indianen. Nadat Gehring er even over heeft nagedacht, zegt hij dat hij in zijn optelsom ook de zwarte slaven buiten beschouwing heeft gelaten, die de Nederlanders hier vanaf 1626 massaal importeerden. Er is in Amerika in die eeuwen dus weinig veranderd: als het om mensen gaat, tellen roodhuiden en zwarten nog steeds niet mee.

MASSAMOORD

Wie zich afvraagt waarom Nieuw-Amsterdam zo snel uitgroeide tot een grote stad, kan terecht bij de Hoornse koopman David Pietersz. de Vries. Deze beschrijft een massamoord van Nederlanders op een indianenstam op het eiland Manhattan. Vrouwen en kinderen werden op beestachtige wijze afgeslacht, zuigelingen werden in stukken gehakt en in het vuur of in de rivier gesmeten.

Dagenlang nog maakten de Nederlanders jacht op de vluchtende indianen. De Vries zag de gewonden voorbij strompelden, 'zijnde sommige handen en sommige benen afgekapt, eenige droegen hare dermen in de armen, andere hadden sulcke afgrijselijcke houwen, kerven, mincken, dat diergelijken niet erger ooit kan geschied zijn'. De gevolgen bleven niet uit. De verontwaardigde indianen trokken plunderend en moordend door Nieuw-Nederland. De jonge vestigingen werden vernield en de kolonisten en vluchtten massaal naar Nieuw-Amsterdam.

Als we nu door het vroegere Nieuw-Nederland

■ *De blinde en halfzwarte indianenhoofdman Eenzame Otter, wiens betovergrootmoeder door een Nederlander werd verkracht.*

rijden, waar stadjes liggen als Rotterdam, Amsterdam, Middleburgh, Nassau, Oranje, Leyden, De Ruyter en Guilderland, vallen een paar dingen op: de gebieden zijn overwegend rijk en blank — en het stikt er van de gereformeerde kerken (pas in 1867 verdween de aanduiding *Dutch* bij de Dutch Reformed Church). Er is nóg iets opmerkelijks: het lijkt hier wel Koninginnedag, zo veel Nederlandse vlaggen als er wapperen. Zowel hamburgertenten als makelaars gebruiken het rood-wit-blauw massaal om aandacht te trekken. In het midden van de vlag, op het wit, staat dan bij voorbeeld met vette letters *for sale*. Dit commerciële vlagvertoon lijkt gezien onze geschiedenis en handelsfaam niet onlogisch. Maar tussen die stadjes in, waar kleine groepjes indianen hun reservaten hebben, zitten de zaken wat minder vanzelfsprekend in elkaar.

Tegenstelling nummer 1: midden tussen de schitterende witte villa's van Trumbell, vlakbij de stad New York, resideert opperhoofd Grote Adelaar van de Paugessettstam in het oudste officiële indianenreservaat van de Verenigde Staten. "Dit is ook het kléinste indianenreservaat van de VS", legt hij uit. Het is zo groot als een half voetbalveld. Grote Adelaar (78) woont er in een armoedig blokhout. Aan de muur hangen jachttrofeeën en als aandenken aan het Nederlands verleden staat op de vensterbank een Delftsblauw molentje.

Grote Adelaar heeft tegen het stadsbestuur van Trumbell bij de rechtbank een claim ingediend wegens landdiefstal (in 1802), ter waarde van 750 miljoen dollar. "Ik neem ook genoegen met 250 miljoen dollar en vierhonderd hectare bos", zegt hij goedmoedig en streelt het konijn dat hij liefdevol in de armen houdt. Dankzij de hulp van een Nederlandse antropoloog liggen zijn kansen goed; deze vond in een stoffig stadsarchief de bewijzen dat die landstransactie van 1802 frauduleus tot stand is gekomen. Met dergelijke bewijsstukken hebben rechters elders in de VS soortgelijke aanspraken al toegewezen.

Tegenstelling nummer 2: enkele tientallen kilometers oostelijker, bij Mystic, ligt een reservaat van de Pequot-indianen. Dat waren gevreesde krijgers, totdat de Engelsen in 1637 vrijwel alle mannen, vrouwen en kinderen in één uur tijd uitmoordden en het schamele restant van de stam richting Nieuw-Nederland joegen. De 250 noodlijdende Pequots, die twee jaar geleden nog over waren, hebben in hun reservaat een casino opgericht, dat nu dagelijks door gemiddeld vijftienduizend gokkers (meest blanken) wordt bezocht. "Wij houden ons exacte winstcijfer geheim", zegt adjunct-directeur John Holder, "maar u mag wel weten dat het vorig jaar flink boven de prognose van honderd miljoen dollar uitkwam."

Omdat een erkend indianenreservaat een soort buitenlands gebied is, hoeven de Pequots daar geen cent belasting over af te dragen. Holder legt uit dat in oktober 1988 een federale wet werd aangenomen die indianen het recht geeft in erkende reservaten spelen te organiseren. Die wet was bedoeld om de indianen de kans te geven zelf enig inkomen te vergaren, zodat ze niet langer de hand bij de staat hoefden op te houden. "De regering heeft nooit gedacht dat die wet tot zoiets gigantisch als dit zou leiden", zegt hij tevreden.

MALAYSIA

Nadat de wet van kracht was geworden, kregen de Pequots advies van gokspecialisten uit Las Vegas. "Die zeiden: als je met een casino begint, doe het dan gelijk goed'. En die adviseurs kwamen ook met financiers aanzetten: bankiers uit Malaysia. Daar zijn we mee in zee gegaan, tot wederzijds profijt, kan ik wel zeggen, hahaha."

We lopen met Holder door het casino. Duizenden slotmachines, vijf soorten poker, drie soorten roulette, paardenrennen, computerspelen - alles wat de duivel bedacht heeft om mee te gokken gebeurt hier. Honderden jonge blanke vrouwen, verkleed als *squaws*, met franje aan rokjes die niet korter kunnen, delen gratis whiskey en cola uit. Het casino is 24 uur per dag in bedrijf. Buiten staan gigantische parkeerterreinen propvol auto's. De aanvoerwegen zitten iedere dag hopeloos verstopt.

Om hun casino te runnen, hebben de Pequots nu al 3800 werknemers in dienst en dat aantal groeit nog dit jaar naar zesduizend, want de indianen investeren hun winst voornamelijk in nieuwe vermaakmogelijkheden. Zo zijn er in het reservaat nu hotels in aanbouw, plus schouwburgers, een congreshal, een golfterrein. Daar komt nóg een casino bij, waarna dit indianenreservaat het grootste gokpaleis van heel Amerika zal zijn. Voor de gokkers komen er monorail- en helikopterverbindingen met New York.

De Pequots zijn niet de enigen die de mogelijkheden van de nieuwe wet uitbuiten. In totaal staan er nu al vijftig casino's en 150 bingohallen in Noordamerikaanse indianenreservaten. Elke maand komen er wel een paar bij.

ARTS EN ANTROPOLOOG

"Nu stropen de indianen eindelijk de blanken eens het vel over de oren", grinnikt de Limburgse arts en cultureel antropoloog dr. C. Wojciechovski, die de indianenstammen helpt bij het verzamelen van bewijsmateriaal voor hun landclaims. Wojciechovski komt, uit pure hobby en belangstelling, al vele jaren bij indianenstammen over de vloer. Tien jaar geleden leerden de kinderen van deze indianen op school nog dat ze uitgestorven waren. Zijn publicaties hebben daar verandering in gebracht en hebben bovendien de indiaanse kansen op grondteruggave vergroot.

Sterker nog: door deze nieuwe rooskleurige vooruitzichten zijn nu ineens ook blanken wakker geworden die zich plotseling indiaanse voorouders herinneren. "Was ik maar indiaan", schijnt een gedachte te zijn, die vooral bij arme Amerikanen steeds vaker opkomt. Het regent aanvragen om erkenning.

■ *De dienstertjes in het casino zijn verkleed als squaws.*

Tegenstelling nummer 3: aan de zuidkust van Long Island, het lustoord voor New-yorkers, ligt het kleine reservaat van de Unkechaug. Het is er propvol: er wonen driehonderd families. Deze indianen spraken in 1740 nog steeds Nederlands, zo noteerden missionarissen die in dat jaar de stam bezochten. Het huidige reservaat lijkt nog het meest op een vervuild woonwagenkamp. Veel Unkechaugs wonen in een caravan. En ook in een ander opzicht beantwoordden ze niet aan het stereotype beeld van de roodhuis: ze zijn namelijk zwart.

In vorige eeuwen stonden de Unkechaug voor de keus uit te sterven of met negers te trouwen. Een alternatief was er niet: blanken dáchten er niet aan om met zo'n vieze indiaan in het huwelijk te treden. Alleen opperhoofd Eenzame Otter heeft een Nederlandse betovergrootvader. Die verkrachtte zijn betovergrootmoeder. Eenzame Otter oogt dus wat lichter dan zijn stamgenoten. Zelf ziet hij dat verschil niet: hij is blind.

Ook Eenzame Otter heeft eens overwogen een casino in zijn reservaat neer te zetten. Hij kreeg bezoek van een groep buitenlanders die hem een uitgewerkt plan voorlegden. Ze hadden precies uitgezocht hoe ze daarvoor het legitieme recht op zelfbestuur voor de indianen en hun belastingvrijdom konden gebruiken. "Het enige dat ik hoefde te doen was toestemming geven. Daarna zou elk stamlid gegarandeerd vijftienhonderd dollar per week incasseren."

BLOKKADE

Voordat hij zijn handtekening zette, belde Eenzame Otter toch eerst eventjes met het bestuur van de staat New York. "Daar zeiden ze: 'U kunt dat inderdaad doen, we kunnen u niet tegenhouden. Maar we kunnen wel alle wegen naar uw reservaat afzetten en een blokkade voor uw haventje leggen'." Toen heeft Eenzame Otter er maar van afgezien. Later, zegt het opperhoofd, zijn de buitenlanders naar de Pequots gegaan. Het Pequot-reservaat ligt aan de overkant van de Long Island baai, in de staat Connecticut, en het bestuur van die staat stond kennelijk positiever tegenover het idee.

Gelukkig heeft Eenzame Otter nog een andere pijl op zijn boog. Ook de Unkechaug hebben — alweer met de hulp van dr. Wojciechovski — bij een rechtbank een claim ingediend wegens landdiefstal. Hun gaat het om 1300 hectare grond waarvan Eenzame Otter zegt te kunnen bewijzen dat die rechtens aan zijn tellende stam toebehoort. Op die grond is inmiddels de stad Mastic gebouwd. Daar wonen alleen rijke blanken. Die zijn niet blij met de rechtszaak.

Vervolg van pag. 7

direct deviezenbesparing betekent. En als structureel de vraag naar brandstof omlaag gebracht wordt, betekent dit bovendien een vermindering van de benodigde investeringen in de energiesector, en dus uiteindelijk de buitenlandse (kapitaal)schuld.

Het culturele aspect van de studie is terug te vinden op twee niveaus. Op de eerste plaats is voor het formuleren en uitvoeren van een integraal energiebeleid een verhoogd energiebewust zijn van de gemeenschap noodzakelijk. Ten tweede wordt het gebruik van water en energie ten dele bepaald door het geheel van factoren dat men cultuur noemt. Indien we hierin verandering willen aanbrengen, is het zinnig dit aspect goed te begrijpen.

De barrières die de ontwikkeling van een dergelijk integraal energiebeleid in de weg staan, zullen worden geïdentificeerd en mogelijke oplossingen zullen worden gesuggereerd. Het project wordt uitgevoerd door FAPE, in samenwerking met Energy Resources International Inc., een gerenommeerde energie consultant gevestigd in California met jarenlange ervaring op dit terrein.

Een belangrijk element van het project is de interactie met de energiegebruikers. De bedoeling is, met een energiebeleidsvoorstel te komen dat de steun heeft van de gemeenschap. In dat kader vragen wij de aandacht van de lezer voor de lijst van vragen in dit artikel. Deze vragenlijst zal, als deel van het project, in omloop worden gebracht onder een breed publiek. De antwoorden die wij op deze vragen ontvangen, dienen als een belangrijk deel van de *feedback* in het kader van dit project. Wij verzoeken u vriendelijk doch dringend, de moeite te willen nemen de vragen te beantwoorden en de ingevulde vragenlijst aan ons te doen toekomen op het volgende adres: Fundashon Antiyano Pa Energia (Saliña 136-C, P.O. Box 115; telefax 616970).

Onder de Loupe

Braziliaanse 'osseogen'

= door Victor Hafkamp =

Na Groot-Brittannië (6 mei 1840) en het kanton Zürich in Zwitserland (1 maart 1843) was Brazilië het derde land ter wereld dat postzegels uitgaf. Op 1 augustus 1843 kwamen de drie zegels uit die nu in de wereld van de filatelie als 'osseogen' bekend staan. De daarop volgende uitgiften kregen de namen 'geiteogen' en 'katteogen'.

Ter gelegenheid van de 150ste verjaardag van de uitgifte van de 'osseogen' organiseerde Brazilië van 30 juli tot en met 8 augustus in Rio de Janeiro een wereldpostzegeltentoonstelling, waarop ook de Nederlandse Antillen en Suriname aanwezig waren. De Nederlandse Antillen vierden in Rio tevens het feit dat het 23 mei precies 120 jaar geleden was dat de 'kolonie Curaçao' postzegels in gebruik nam. Op 23 mei 1873 arriveerde de eerste zending van zes zegels in de waarden 2½ tot en met vijftig cent met het portret van koning Willem III naar links gekeerd. Eigenlijk was het de tweede zending, want de eerste uit januari 1843 (34.000 zegels) verdween met het schip de *Sophia Maria*' naar de zeebodem van het Kanaal na een schipbreuk.

Op 15 juli liet de Antilliaanse post drie zegels verschijnen (150, 200 en 250 cent) voor de wereldtentoonstelling *Brasiliana '93*. De zegels memoreerden tevens de toetreding van de Nederlandse Antillen (samen met Aruba) tot de UPAEP, Union Postal de las Americas y Portugal, 18 januari. De zegel van 150 cent toont een grote tekening op Bonaire. Op die van tweehonderd cent staan het logo van *Brasiliana '93* die van de UPAEP en de vlag van de Nederlandse Antillen. Op de waarde van 250 cent onder andere een wereldbol met de bij UPAEP aangesloten Latijnsamerikaanse landen, Spanje en Portugal. De ontwerpen zijn van John Baselmans.

De eerste drie Braziliaanse 'osseogen' zijn te zien op de tentoonstellingszegels van Brazilië die op 30 juli uitkwamen. De exemplaren van dertig, zestig en negentig reis staan nu op zegels van 30.000, 60.000 en 90.000 cruzados. Over inflatie gesproken! De zegels zijn verwerkt in een souvenirvel, waarvoor de liefhebber nog eens een toeslag van 20.000 cr. betaalt als bijdrage in de dekking van de kosten van organisatie.

Suriname bracht zegels uit van 50, 125 en 500 cents en een souvenirvel met zegels van 125 en 500 cent. Diverse andere Latijnsamerikaanse landen kwamen ook met een Brasiliana-uitgifte. Zelfs het Portugeestalige gebied, Kaapverdië in Afrika, bracht op 30 juli een velletje in omloop met een afbeelding van een driemaster in de haven van Praia op het eiland Santiago, het hoofdeiland van Cabo Verde, Kaapverdië. In het velletje een zegel van honderd escudos met de logo's van Brasiliana en van de unie van hoofdsteden uit de Latijnsamerikaanse en Portugees-sprekende landen.

ROYALTY

Het waren weer prachtige maanden voor de liefhebbers van postzegels met *Royalty*. Allereerst was er natuurlijk de veertigste verjaardag van de kroning van koningin Elisabeth van het Verenigd Koninkrijk en het Gemenebest. Verscheidene posterijen (de Bahamas, Hongkong, Jersey, Pitcairn en Saint Kitts, Antigua en Barbuda en de Turks en Caicos-eilanden, Cook-eilanden, Aitutaki, Penrhyn en Niue) gaven er zegels of blokjes voor uit.

In Liechtenstein huwden prins Alois met hertogin Sophie in Bayern en de Liechtensteinse post vond het de moeite waarde voor dat heugelijke feit een blok met het jonge paar uit te geven. De zegel in het blok heeft een frankeerwaarde van vier francs, maar die moet een verzamelaar er natuurlijk niet uitscheuren.

En dan natuurlijk het met veel publiciteit omgeven huwelijk van de kroonprins van Japan, Naruhito, met Masako Owada, een zeer intelligente en aantrekkelijke dame van niet-keizerlijke komaf. De Japanse post memoreerde het huwelijk met twee zegels van 62 yen (aan elkaar) met zeer symbolische afbeeldingen (mandarijneend in nest en Gardenia in nest). De beide ontwerpen zijn nog eens samengebracht op een zegel van zeventig yen.

Een aantal posterijen in het Caribisch gebied vond die gebeurtenis ook een uitgifte waard: Antigua en Barbuda, Dominica, Saint Vincent en The Grenadines. Ze brachten leuke plaatjeszegels en blokjes als kleine foto's in omloop om het verzamelende publiek te behagen.

ROCK 'N ROLL

De koninginnen en koningen van de rock 'n roll en rhythm and blues [...] van de Amerikaanse [...] rijen veel aandacht. [...] zegel van Elvis Presley, [...] voor een record-belang[...] ling was, kwam de p[...] Washington met nog [...] zes zegels met be[...] artiesten als Bill H[...] Clyde McPhatter, R[...] Valens, Otis Redding, B[...] Holly en Dinah Washin[...]

Verder verscheen een A[...] rikaanse zegel met een a[...] ding van Hank Williams [...] country music-ster. En [...] de liefhebbers van mu[...] werden door de post in [...] bediend met vier zege[...] beelden uit bekende [...] cals als *My Fair Lady*, [...] *and Bess*, *Show Boat* en [...] *homa*.

Schaken

Jules Welling

Van der Sterren kandidaat

Paul van der Sterren heeft zich in het Interzonale toernooi van het Zwitserse Biel geplaatst voor de kandidatenmatches, die in de tweede helft van januari in Wijk aan Zee tijdens het Hoogovenstoern0oi gehouden zullen worden. In het Kongresshaus in Biel moest Van der Sterren alleen de Witrus Boris Gelfand voor laten gaan. De nieuwbakken Amstelverner is na Jan Timman de tweede Nederlander, die zich voor de Kandidatenmatches weet te kwalificeren.

Behalve Gelfand en Van der Sterren gaan ook Gata Kamsky (VS), Alexander Khalifman (Rus), Michael Adams (Eng), Leonid Judason (Isr), Valeri Salov (Rus), Joël Lantier (Fra), Vladimir Kramnik (Rus) en Viswanathan Anand (Ind) door naar de volgende ronde in de strijd om het F I D E - wereldkampioenschap.

De twee andere Nederlanders, Jeroen Piket en Loek van Wely, hebben geen moment een reël uitzicht op promotie gehad. Zij eindigden in het veld van 73 spelers na dertien ronden volgens het Zwitserse systeem respectievelijk op plus 1 en min 1.

Van der Sterren, die van de groep nummer 2 tot en met nummer 9 veruit de hoogste weerstand op *rating* had, toonde zich opmerkelijk nuchter bij de prijsuitreiking op de dag na de laatste ronde. Na zijn successen in het zonetoernooi van Brussel en het Nederlands kampioenschap in Eindhoven, kwam het resultaat in Biel niet echt als een verrassing.

Van der Sterren: "Het moet natuurlijk een beetje meezitten en dat deed het ook, toen ik in mijn partij tegen Predrag Nikolic goed weg kwam met remise. Het is een zaak van het hoofd goed koel houden en vooral geen gekke dingen doen. Toen ik van Evgeny Bareev had gewonnen, wist ik dat ik een redelijke kans had om te kwalificeren. Dat bleek een juiste inschatting. In de laatste ronde namen de spelers met een zekere plaats geen risico meer. Dat gebeurde mij tegen Kamsky."

Hoe was je voorbereiding op Biel? Van der Sterren: **"Van echte voorbereiding was in het geheel geen sprake,** evenmin als voor het Nederlandse kampioenschap, omdat we een verhuizing van Amsterdam naar Amstelveen hadden gepland. Voor het Nederlands kampioenschap heb ik alleen maar dozen ingepakt en toen het kampioenschap achter de rug was, heb ik die op ons nieuwe adres helpen uitpakken. Al mijn schaakspullen zaten in dozen. Mijn bureau stond gedemonteerd bij de vuilnisbak, dus van een serieuze voorbereiding was geen sprake. En toch beviel het me wel, want door al die verhuisperikelen heb je andere dingen aan je hoofd en dat is ook wel eens goed. Al met al heb ik me één middag echt op Biel kunnen voorbereiden."

Het resultaat van Van der Sterren werd bij de deelnemers aan het Interzonale toernooi als dé verrassing gezien. Van der Sterren: "Ik heb me hier absoluut niet de *underdog* gevoeld. Kijk, een TPR van 2700 lijkt heel wat voor mij en voor de andere gekwalificeerden is het misschien gesneden koek, maar die spelen toernooien waarin zo'n TPR te scoren is. Ik krijg die gelegenheid hoogst zelden. Ik hoop dat mijn kwalificatie een positieve invloed op het Nederlandse schaken zal hebben. Als mensen gaan denken 'als die Van der Sterren het kan, kan ik het ook', lijkt me dat een heel positieve ontwikkeling."

Van der Sterren bleef op het krappe en loeihete podium in het Bieler Kongresshaus ongeslagen en boekte vier overwinningen en wel op de Zuidafrikaan David Gluckamn, de Indiër Dibyendy Barua, de Dutiser Rober Hübner en de Rus Evgeny Bareev. In de laatste ronde tekende hij tegen Gata Kamsky al na een paar minuten het wedstrijdformulier: remise. En daarmee was hij veilig. Achteraf bleek dat Van der Sterren zich zelfs een verliespartij tegen de Amerikaan had kunnen permitteren zonder dat zijn kwalificatie in gevaar kwam.

Aan de vier topborden was het snel bekeken in de laatste ronde, maar de overige twee kwalificatieplaatsen werden fel bevochten in een werkelijke bloedstollende finale, die bijna acht uur duurde. De jonge Franse hoop Joël Lautier hield het heft in eigen hand door in een fraaie partij de Belg Michael Gurevich te verslaan, waarmee hij de negende promotieplaats voor zich opeiste. Op voorhand leek de Indiër Viswanathan Anand de beste papieren voor het laatste ticket te hebben, maar hij slaagde er niet in zijn voordeel tegen de Rus Vladmir Epishin te verzilveren en toen ontstond een zeer curieuze situatie, want maar liefst drie spelers konden hem op *rating*-weerstand nog passeren: de Hongaarse veteraan Lajos Portisch en de Russen Evgeny Bareev en Alexej Dreev. Winst van één van hen betekende onherroepelijk het eind voor 'Vishy', zoals Anand door zijn vrienden wordt genoemd. Portisch, die veruit de meeste weerstand *rating* van het drietal opgebouwd had, probeerde tegen zijn landgenoot Judit Polgar, de enige vrouw in het gezelschap, ijzer met handen te breken. Het werd een buitengewoon ingewikkelde partij met wederzijdse kansen, waarin ook nog eens een dot Hongaars prestige op het spel stond. De droom van Judit, die tijdens het toernooi zeventien jaar werd, was al voorbij, kwalificering voor de Kandidatenmatches was uitgesloten, maar tegen Portisch wilde zich er nog wel even voor gaan zitten. Het werd uiteindelijk remise.

Vervolgens werden alle ogen gericht op Alexej Dreev, die de Let Alexej Shirov moest bestrijden. Dreev bouwde een veel belovende positie op, maar toen werden de zenuwen hem te veel. Hij begon te knoeien en dat werd door Shirov, zelf al uit de race, hardhandig afgestraft. Dreev verloor de partij zelfs nog. De uiteindelijke uitslag moest dus komen van de partij tussen Evgeny Bareev en Evgeny Svesnikov, twee Russen, maar dat zegt tegenwoordig niets meer. Vroeger had een *deal* wellicht voor de hand gelegen, maar die tijd is voorbij. Ieder vecht voor zijn eigen hachje en daar horen geen cadeautjes meer bij. Het werd een bikkelhard gevecht, waarin beiden goede kansen kregen. Drieënnegentig zetten lang hield het tweetal spelers en publiek in spanning, alvorens zij alsnog tot remise besloten en daarmee was het pleit beslecht: Anand was geplaatst, ondanks de enorme risico's die hij had genomen. De Indiër was de koning te rijk.

Alleen winnaar werd dus Boris Gelfand, drie jaar geleden in de Filipijnse hoofdstad Manilla ook al winnaar van het Interzonale toernooi, zij het toen gedeeld met Vassily Ivanchuk, die dit keer met een gedeelde tiende plaats juist buiten de boot viel.

Gelfand: "Het resultaat lijkt me geen verrassing, op de plaatsing van Van der Sterren na. In zo'n massatoernooi kan iedeeen een slechte dag hebben en dat heeft vergaande consequenties. Dat overkwam Ivanchuk, Shirov en Bareev, jongens die je normaal toch bij de top tien zou verwachten. Over mijn eigen spel ben ik wel tevreden, vooral over mijn partijen tegen Anand, Adams en Bareev. Ik heb voor dit toernooi samengewerkt met mijn secondant IM Valeri Atlas, die net als ik uit Wit-Rusland komt, maar tegenwoordig in Liechtenstein woont. We hebben wat openingen voorbereid en verder aan mijn fysieke conditie gewerkt met zwemmen en tennissen. Het doel is bereikt. Nu wordt het tijd om even te relaxen voor we aan het Immopar-toernooi in Parijs beginnen. En ik kom natuurlijk naar het Interpolistoernooi in Tilburg."

Ook naar het PCA-toernooi in Groningen? Gelfand: "Daar kan ik dit moment niets zinnigs over zeggen. Er zijn nog zoveel dingen onduidelijk met die hele PCA-affaire."

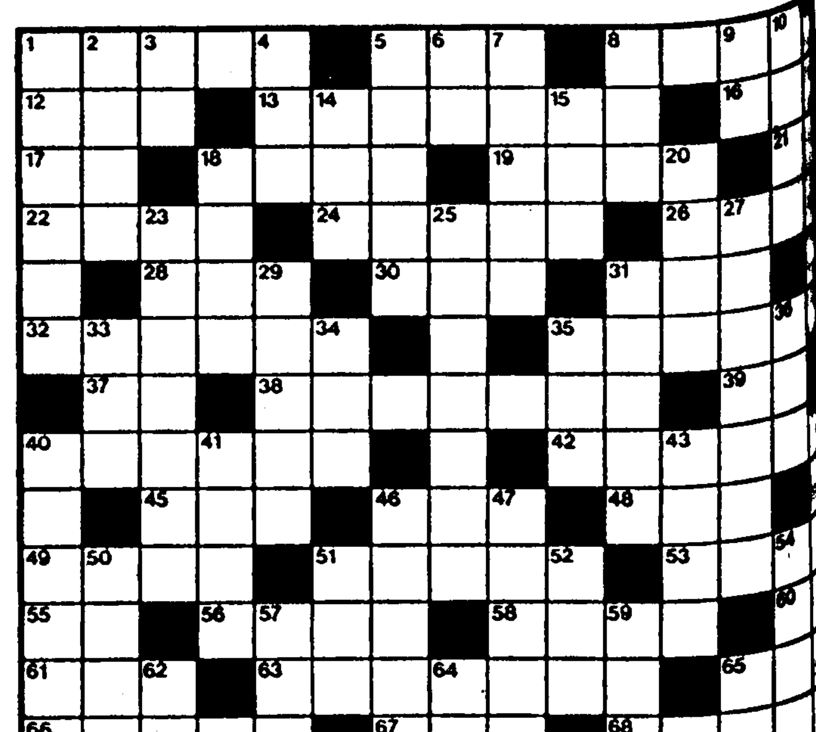
Jeroen Piket toonde zich redelijk tevreden met zijn spel in Biel. Piket: "Ik heb de indruk dat ik me na het VSB-toernooi in Amsterdam, de match tegen Korchnoi in Nijmegen en het Nederlands kampioenschap in Eindhoven eindelijk uit het dal heb weten te werken. Er zit weer vooruitgang in." Ook Loek van Wely voelde zich niet misleid in de eindrangschikking, 'al had het natuurlijk beter gekund'. Jan Timman, die de laatste paar dagen in Biel aanwezig was, kon zich daarmee verenigen.

In vergelijking met Manilla 1990 is het decor vrij drastisch veranderd: Vassily Ivanchuk (11), Gyulla Sax (Hon, niet geplaatst), Nigel Short (Eng, overgelopen naar de PCA), Viktor Korchnoi (21), Robert Hübner (21), Predrag Nikolic (42) en Sergej Dolmatov (Rus, niet geplaatst) zullen er in Wijk aan Zee niet bij zijn, zodat er sprake is van een duidelijke verjonging van de Kandidatenmatches. Van de tien promovendi is Van der Sterren met zijn 37 jaar de oudste. De tien krijgen in Wijk aan Zee gezelschap van de Rus Arthur Yusupov, halve finalist in de vorige cyclus, en verliezer van de match om de FIDE-wereldtitel tussen Jan Timman en de Rus Anatoli Karpov, die voor september/oktober op de rol staat.

Aanvankelijk zouden de deelnemers aan de Hoogovens-Kandidatenmatches zes partijen per match spelen, maar Joop Haasbroek van de Hoogovens kreeg daar in Biel veel kritiek op te horen van de spelers. Getracht zal nu worden de matches uit te breiden tot acht partijen, maar dat is afhankelijk van de financiën die FIDE bereid is in het evenement in Wijk aan Zee te steken. Hoogovens zelf heeft daar geen geld voor.

De loting voor de matches zou aanvankelijk bij de prijsuitreiking in Biel geschieden, maar dat ging niet door. Het ziet ernaar uit dat de loting verschoven zal worden tot na de match Timman-Karpov in Nederland en Oman.

Kruiswoordpuzzel

HORIZONTAAL: 1. muziekinstrument; 5. Palestijn[...] bevrijdingsbeweging; 8. roofvogel; 12. moed; [...] gelijkenis; 16. vod; 17. voor de middag; 18. tijding; [...] slimme streek; 21. bijwoord van tijd; 22. tijdperk; [...] gebrek; 26. gammel; 28. jongensnaam; 30. herkauwe[...] 31. water; 32. ruimte; 35. ongevulde ruimte; [...] eerwaarde heer; 38. rapport; 39. aartsbisschop; [...] weg in het bos; 42. geloofsafvallige; 45. lidwoord; [...] klap; 48. bestemming; 49. kraai; 51. meisjesnaam; [...] loop; 55. rondhout; 56. spoedig; 58. zuilengang [...] Athene; 60. zuivelprodukt; 61. Noorse godheid; [...] respijt; 65. drank; 66. lekkernij; 67. vlaktemaat; [...] seintaal.

VERTICAAL: 1. plek; 2. honingbij; 3. gereed; [...] familielid; 5. leerrede; 6. muzieknoot; 7. soort gebak; [...] voegwoord; 9. oude lengtemaat; 10. slaapziekte; [...] ophef; 14. afkorting van Argentinië; 15. vordering; [...] afmeting; 20. getal; 23. enigma; 25. ondier; [...] zeilwedstrijd; 29. meubelstuk; 31. stempel; 33. voo[...] 34. plechtige gelofte; 35. vernis; 36. trein in Europa; [...] somma; 41. uiteinde van een spier; 43. ambtskleding[...] 44. bewind; 46. eiland in de Middellandse Zee; [...] wielerbaan; 50. vruchtbare plek in de woestijn; [...] maand; 52. onheilsgodin; 54. deel van het gezicht; [...] gril; 59. boom; 62. getij; 64. senior; 65. regeringsregle[...]ment.

Winnaar vorige week

UIT HET GROTE aantal inzendingen van de Amigoe Puzzel van verleden week is uiteindelijk als gelukkige winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

T. Villasmil
Jupiterstraat 1
Oranjestad - Aruba

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie afhalen op het kantoor van de Amigoe: Curaçao - Scherpenheuvel z/n, tot drie uur n.m.; Aruba - Kaya G.F. Betico Croes 110 tijdens kantooruren.
Oplossingen moeten ingediend zijn op Curaçao vóór donderdagmorgen tien uur en op Aruba vóór woensdagmiddag vijf uur.
Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden:

AMIGOE PUZZEL

Curaçao: POB 577, Aruba: Caya G.F. Betico Croes 110 en Bonaire: Kaya Gobernador Debrot 152 t.n.v. Hubert Linkels.

Oplossing vorige week

HORIZONTAAL: 1. broeder; 6. tendens; 12. pier; 14. teil; 15. TL; 17. kg; 18. een; 20. re; 21. in; 22. tijd; 24. extract; 25. vlo; 26. ion; 28. sap; 29. sta; 31. raam; 35. oker; 37. brandewijn; 38. unie; 40. ijzer; 43. erf; 45. ark; 47. ino; 48. elp; 50. artiest; 51. nut; 53. VS; 54. ag.; 55. eng; 56. as; 58. r.i.; 59. Eros; 61. bles; 63. legatie; 65. Granada.

VERTICAAL: 1. bitter; 2. op; 3. eik; 4. degen; 5. er; 7. E.T.; 8. nerts; 9. die; 10. el; 11. sonoor; 13. veranderring; 16. lij; 18. ets; 19. nap; 21. I.L.; 23. dia; 25. vak; 27. omber; 30. tonijn; 32. aan; 33. vat; 34. d.w.z.; 36. ene; 38. Ulevel; 39. iep; 41. zon; 42. retina; 44. fagot; 45. ate; 46. keg; 47. Itala; 49. L.S.; 52. ur; 54. ara; 57. sen; 59. eg; 60. si; 61. br.; 62. sa.